ŽIVOT

SVATÉHO BERNARDA,

otce a učitele církevního,

druhého zakladatele řádu cisterciáckého.

VZDĚLAL

TOMÁŠ V. KOREC,

doktor theologie a filosofie, kooperator v Řeznovicích.

V BRNĚ, 1891.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Sv. Bernard.

Předmluva.

Řehole cisterciácká slaví letos významnou slavnosť. Před osmi sty lety narodil se totiž svatý Bernard, veliký otec a učitel církevní, nejhorlivější rozšiřovatel a největší ozdoba řádu cisterciáckého. Vybídnuti veledůstojným pánem P. Bernardem Plačkem, ředitelem papežské knihtiskárny rajhradských benediktinův, abychom na oslavu tohoto světce (jehož i řád benediktinský hrdě synem svým jmenuje, protože řád cisterciácký jest větví obrovského stromu, svatým Benediktem vypěstovaného) krátký jeho životopis upravili, podáváme ctitelům sv. Bernarda toto dílko. Nemajíce pramenů českých, řídili jsme se při práci své hlavně knihou P. Th. Ratisbonnovou, starými životopisy, vrstevníky opata clairvauxského napsanými, jakož i listy světce samého. Z listů těchto podáváme některé částečně, některé úplně, a doufáme, že nám toho laskavé čtenářstvo ve zlé neobrátí. Jsmeť přesvědčeni, že vyňatky těmito lépe než vlastními slovy svými jsme vylíčili povahu a ctnosti velikého světce. Co způsobu vypravování se týká, snažili jsme se psáti co možná prostě a všem srozumitelně; z té příčiny též podáváme častěji v doslovném překladu jednoduché, ale dojemné zprávy starých kronikářů, vesměs vrstevníků Bernardových.

Kéž přispěje nepatrné toto dílko, by veliký svatý Bernard ve vlasti naší lépe byl poznán a ctností jeho bylo následováno!

V Řeznovicích 1891.

T. V. K.

Hlava prvá.

Narození sv. Bernarda. — Prvá léta jeho dětství. — Zprávy o jeho rodině.

Šťastné dítko, na něž oko něžné matky často patří, je oživuje a proniká! Tento pohled působí mocí kouzelnou na duši jeho . . . Září sladkostí a životem, a jako slunce paprsky svými plody zemské zúrodňuje a oteplující silou svou je oslazuje, tak matka vkládá do duše syna svého svaté símě ctnosti.

Svatý Bernard měl toto neocenitelné štěstí. Jeho matka, zbožná Alžběta,[1]) dcera hraběte Bernarda z Montbaru, vdala se velmi mladá za pana Tecelina, statkáře ve Fontainech nedaleko Dijona. Tento sňatek nebyl docela po vůli Alžbětině, která hned jako malé děvče zasnoubila si Boha, a vychována zbožným otcem, přála si žíti ve klidném zátiší klášterním život nevěsty Kristovy.[2]) Ale Prozřetelnosť určila jí los jiný — byla povolána státi se manželkou a matkou, a rozšiřovati ve kruhu četné své rodiny ono požehnání, jehož i jí hned v mládí od Boha se dostalo.

Alžběta vdala se o patnácti letech. Její manžel Tecelin uměl si vážiti vzácné ctnosti své choti, a ctil ji opravdově. Byl rytířem ušlechtilým, mravným a bohabojným, a jakkoliv jeho vysoké úřady skoro ustavičně ho poutaly ku dvoru vévody burgundského, přes to přece konal věrně vznešené povinnosti života křesťanského jak u dvora, tak i v poli, a při každé příležitosti se vyznamenával statečností a počestností.[3])

Prozřetelnosť, jež tento sňatek ve skutek uvedla, učinila jej též šťastným a hojně mu požehnala. Alžběta porodila šest synův a jednu dceru; nejstarším byl Quido; po něm byli Gerhard, Bernard, Ondřej, Bartoloměj, Nivard a Hombelina.

Bernard, třetí syn Tecelinův, narodil se roku 1091. na zámku fontainském v Burgundsku. Než se narodil, událo se něco velmi pozoruhodného. Alžběta, jsouc těhotná, měla sen, který ji nemálo znepokojil: viděla totiž v životě svém bílého psa neunavně štěkajícího. »Plna úzkosti a všecka se třesouc,« praví jistý dějepisec oné doby,

---

[1]) Kronikáři ji nazývají jednou Elisa, jindy zase Aletta, nebo Alžběta, nebo Alix. Fragm. ex tertia vita S. Bern. Gaufridus §. 2. p. 1292. — [2]) Jean. Erem. Vita S. B. p. 1300. — [3]) Sv. Bernarda život a skutky. Guillel. kn. I. hl. 1.

»radila se matka Bernardova velmi ctnostného muže, jenž naplněn tím duchem, kterým nadchnut byl prorok, když mluvě o svatých kazatelích Bohu pravil: Jazyky psů tvých štěkati budou na nepřátele tvé, okamžitě jí odpověděl: Nic se nebojte. Budete matkou dítěte, jež jednou jako věrný, ostražitý pes domu Hospodinova střící a na nepřátely sv. víry mocným hlasem štěkati bude; staneť se výborným kazatelem, a hlasem svým zahojí rány přemnohých duší.«[1])

Šťastná matka, radostí plesajíc, skryla slova muže božího hluboko v srdci svém. Již první své dva syny posvětila sice v okamžení jejich narození Hospodinu, ale Bernarda obětovala Mu ještě vroucněji; přálať si nade všecko, by vznešené povolání k životu dokonalému, jež i ve svém srdci hned v nejútlejším mládí cítila, všem svým dítkám vštípiti mohla.

Tato křesťanská matka považovala povinnosti mateřské za úkol, jejž jí uložila dobrota Boží; ve svých dítkách viděla svatá, své péči svěřená rukojmí, z nichž jest odpovědna Bohu. Jakkoliv byla těla velmi útlého, přece nechtěla ponechati osobě cizí starosti o výživu svých dítek, a spojena ve hloubi duše své se pramenem veškeré lásky, přičiňovala se všemožně, by dítky její zároveň se mlékem mateřským ssály do sebe vůni nebeských ctností, jimiž sama hojně byla ozdobena.

Tecelin žil život příliš rytířský, by sám byl řídil vychování svých synů. V té věci spoléhal úplně na moudrou péči své manželky, ačkoliv neznal úplně jejich úmyslů.

Tecelin byl vychován v řemesle válečném, a jako mnoho jiných rytířů jeho doby, i on dovedl spojiti zvyky vojenské s výkony náboženskými. Byl sice dobrým, křesťanským šlechticem, ale přece byl vychován v duchu svého století, a proto byl by syny své rád viděl na té dráze, jíž sám kráčel, nevida na ní žádného nebezpečenství pro jejich mravní život. Avšak Alžběta viděla v té příčině jasněji a znala úklady, hrozící svaté čistotě v táboře vojenském. Okusivši sama sladkosti života zbožného, nemohla a nechtěla těm, jež porodila a Bohu obětovala, přáti štěstí jiného, než štěstí pokojného svědomí: proto vychovávala dítky své pro nebe a ne pro zemi, učíc je záhy rozeznávati dobré a zlé, vyvoliti částku nejlepší a milovati nade všecko Toho, jenž jest láska sama, začátek i konec náš. Proto též zavedla v domě svém pravidla a spasitelnou kázeň zákona evangelického.

»Nikdy nezapomenu,« praví jedna paní, která ji dobře znala, »jak velice tato výtečná žena dbala, by dítkám svým byla příkladem a vzorem. Ve svém domě, ve stavu manželském a ve světě žila v jisté míře život klášterní; žila střídmě, šatila se jednoduše, zdržovala se všech radovánek a nádhery světské, vyhýbala se, jak

---

[1]) Guill. Vita et Res gest. lib. I. cap. 1.

jí možno bylo, víru života světského, postila se, v nočních hodinách bděla na modlitbách, a skutky lásky ku bližnímu vykupovala si to, co by osobě k manželu a světu připoutané chyběti mohlo.« [1])

Takové příklady, spojené se slovy vážnými a zároveň laskavými a mírnými, zanechaly nezničitelný dojem v duši dítek Alžbětiných. Tato matka v pravdě křesťanská milovala je láskou, neznající oné přirozené sobeckosti, jež jen sebe a svou vlastní zálibu uspokojiti touží. Zasela do srdcí jejich símě pevných ctností, nepěstujíc v duchu jejich onoho umělého lesku, jenž duševní schopnosti mládeže otupuje. Spisovatelé praví nám o ní, že je cvičila v ustavičném sebezapírání a vzájemné lásce, zvykajíc je poznenáhla moudrou střídmostí umrtvovati smysly a vlastní vůli, až konečně toho docílila, že vkus, mravy a křesťanské smýšlení jejich byly úplně stejny. Toto přísné vychování, zmírněné ovšem veškerou něžností a sladkostí srdce mateřského, mělo i jiné krásné ovoce: velmi něžnou duši a mužnou, šlechetnou povahu synů Tecelinových. Prospívajíce věkem, prospívali všichni též nejušlechtilejšími vlastnostmi, mezi nimiž povždy nejkrásněji se stkvěla láska dětinná.

Zvláště Bernard, útlý, něžný Bernard, dítě srdci matčinu tak drahé, s rozkoší ssál potravu svou ze slov a pohledů jejich. Ještě mladičký, rozvil se jako květinka pod paprsky lásky mateřské; pokud mu věk dovoloval, snažil se žíti tak, jako matka, modliti se tak, jako matka; konal tajně skutky lásky, které ji konati viděl, dával chudým chleba, sloužil svým bratřím, byl ku všem laskav, mluvil málo, pozoroval se bedlivě, by zmírnil přirozenou živosť; často ho viděli, jak se od domácích vzdálil a v úkrytě chyb svých oplakával, a nevinnými ústy pronášel prostou, dětinnou modlitbu. Bernard jevil hned v útlém věku podivuhodnou náklonnosť ke studiím. Jeho rozum záhy vyvinutý vyznamenával se neobyčejnou jasností a živostí, jež i v jeho očích a čistém, krásném obličeji se jevila. Jeho vždy otevřené a přístupné srdce dodávalo tváři a celé jeho postavě oné nevinné radosti, vykouzlovalo mu onen milý úsměv, jenž dítky tak líbeznými činí. Bernard měl světlé vlasy, velmi jemnou pleť a krásnou, ušlechtilou postavu; [2]) jeho zevnějšek byl věrným obrazem rytířského otce, ale duše jeho byla duše Alžbětina.

V nemoci, jež ho v dětském věku stihla, dal Bernard krásný důkaz trpělivosti a útlého svědomí. Bylť trápen tak prudkými bolestmi hlavy, že všecka pomoc lékařská byla marna. Tu se nabídla jakási žena, že ho vyléčí; sotva však Bernard zpozoroval jisté pověrčivé prostředky v její ruce, prudce s lože povstav zahnal ji ze světnice, s velkou nevolí ji káraje, že mu chce vrátiti zdraví léky kouzelnými a pověrčivými. Zdá se, že Pán chtěl okamžitě a

---

[1]) Guill. I. 2. — [2]) Gaudef. kn. II. hl. 1. Chifletii, de illust. gen. S. B. p. 426—428.

Sv. Bernardu zjeví se ve snách Maria Panna s děťátkem.

patrně odměniti zbožnou mysl syna Alžbětina; neboť bolesti náhle přestaly, a dítko odcházelo ze světnice docela zdrávo a rozradostněno.[1])

Jeho živou, dětinnou víru utvrdil pevně jiný případ. Jednou na Boží Hod vánoční strojil se malý Bernard do kostela. Sedě ve světnici rozjímal o krásné slavnosti; zbožnými myšlénkami zaměstnán nechal hlavu klesnouti na prsa, a na chvíli usnul. V tom okamžení zjevil mu se ve snách Ježíš; Slovo tělem učiněné ukázalo mu se jako děťátko, nejkrásnější ze synů lidských, jak se právě narodilo z panenské matky. Tento podivný zjev byl tak živý a působil na Bernarda, jenž již nikterak nebyl mysli dětské, tak mocně, že se od té doby domníval a dosud za to má, že ona hodina, kdy toto zjevení měl, jest opravdu hodinou, kdy se Pán náš v Betlémě narodil. A věru, dokládá vrstevník a přítel sv. Bernarda, ti, již jeho kázaní často poslouchají, nemohou neuznati, že v oné šťastné noci velmi mnoho milostí od Boha obdržel, neboť od té doby vnikal víc a více do tohoto velkého tajemství, a čím častěji o něm kázal, tím vroucněji a krásněji mluvil.[2]) Tak uplynulo několik let, a malý Bernard prospíval věkem a milostí před Bohem i před lidmi.

Hlava druhá.

Vychování sv. Bernarda.

V Châtilloně nad Seinou byla škola, jež se těšila velmi dobré pověsti pro nový způsob vyučování, jaký tam učení profesoři zaváděli. Vyučovali tam světské moudrosti (saecularis sapientia) — tak totiž nazývána poněkud pochybná věda nových učitelů. Slavná pověsť, jíž se tato škola těšila, přivábila tam velký počet žákův; a protože Bernard byl neobyčejně nadán, odhodlali se jeho rodičové, že ho pošlou do této proslulé školy.[3]) Bernard prospíval znamenitě; naučil se krásně a plynně latinsky psáti a mluviti, vzdělal se v umění básnickém, a pěstoval horlivě vědy a krásná umění.

Čím více však ve studiích pokračoval, tím více ho bolelo, když slyšel, jak nešetrně a zlomyslně mluvili jeho učitelé o mnohých otázkách náboženských. Ačkoliv si napřed nebyl vždycky úplně vědom, proč vlastně ho ten aneb onen smělý výrok učitelův znepokojuje, přece si umínil, že v podobných případech nebude učitelům svým slepě věřiti. A zajisté nejednal nemoudře; neboť tento úmysl vnukl mu onen bystrý úsudek, onen cit pro zbožnosť a pravdu, jenž každé poblouzení ducha ve věcech sv. víry okamžitě

---

[1]) Guill. I. 2. — [2]) Guill. I. 2. — [3]) Godef. Život Bern.

odkryje. Při tom však měl veliké zalíbení v hovorech vědeckých, disputacemi zvaných; cvičil se velmi horlivě v tom umění a vynikl značně nad své spolužáky. Nerad však ho užíval, běželo-li o věčné, základní pravdy sv. náboženství; říkávalť, že svatá tajemství mají nejprve srdce naše sladkostí svou naplniti, a pak teprve může rozum zkoumati, jak by si je poněkud vysvětlil. Slovem: víra Bernardova, zúrodněná a živená slovem matčiným, byla mu příliš drahá, by ji byl podrobil učeným hádkám lidí. Nechutná studia světská osladil si Bernard horlivou četbou Písma sv. a rozjímáním; ze živého pramene slova Božího čerpal každodenně občerstvení pro duši svou, a osvěcoval ji světlem Moudrosti nejvyšší. Tímto cvičením, jehož nikdy neopomenul, obohatil podivuhodně svou paměť, a též onen zvláštní, prorocký, vznešený ráz jeho spisů jest ovocem pilného čtení Písma svatého a horlivého rozjímání.

Zatím co Bernard v Châtilloně studoval, nastoupili všichni jeho bratří na dráhu vojenskou. To bylo asi pro Alžbětu bolestnou zkouškou — ona však se jí neprotivila a neodporovala vůli svého manžela, jenž určuje synům svým dráhu životní, řídil se duchem své doby. Zalíbení ve stavu vojenském bylo tenkráte všeobecné.

V Burgundsku panovali mocní vévodové z rodu Hugona Kapetova. Právě v poslední době zasnoubil vévoda Robert dceru svou Konstancii slavnému Alfonsu IV., králi kastilskému (r. 1078.), a tento sňatek lákal ustavičně přes velikou vzdálenosť obou zemí veliké množství rytířů do Španělska, kdež hledali rozličných slavných dobrodružství. Sláva Kastilianů dosáhla tenkráte svého vrcholu. Cid, jenž, jak se za to má, zemřel právě v tom roce, kdy sv. Bernard se narodil, naplnil svět pověstí své slávy, a též král Alfons, zeť vévody burgundského, byl tak dokonalým mistrem umění válečného, že nejznamenitější rytířové šťastnými se považovali, když byli v jeho škole vycvičeni. Tyto okolnosti ovšem nemálo roznítily válečného ducha Burgunďanů.

Mimo ty bylo však hojně jiných, jež k válce podněcovaly nejen Francii, nýbrž celou skoro Evropu. S jedné strany byli to Normanni, již se zmocnili Anglie a Sicilie, a jejichž rostoucí moc nemálo dráždila ctižádosť krále francouzského a velké části jeho vasallů; s druhé strany vážné rozmíšky římského císaře s papežem o investituru[1]) rozdělily státy křesťanské na dva tábory, jež byly ustavičně pohotově ku zbrani sáhnouti a spornou záležitosť mečem rozhodnouti; obě strany byly nesmírně roztrpčeny, a nikdo nemohl předvídati, jak asi boj skončí. Ale důležitější, než všecky tyto vážné rozbroje, byla jiná událosť, která všechny třídy obyvatelstva západního mocně rozčilila a rozvaděné nepřátely aspoň na čas

---

[1]) Císařové osobovali si totiž právo, jmenovati biskupy a uvázati je v jejich úřad odevzdáním prstenu a berly.

ku společnému dílu spojila. Byly to výpravy křížové. Již od roku 1095. cestoval poustevník Petr krajinami křesťanského Západu, opatřen důraznými listy papeže Urbana II., a vybízel křesťanstvo, by na pomoc přispělo křesťanům v Palestině a dobylo svatých míst, kde Spasitel náš žil a umřel, z moci nevěřících. Od té doby nebylo v Evropě slyšet o jiném, než o hrdinských činech oněch, již se účastnili svaté války. Francouzové ověnčili se v Palestině vavříny slávy. Nicaea podlehla jejich udatnosti; Antiochia, staré a pyšné hlavní město Východu, byla dobyta po památném obležení, a jeden kníže normannský položil tam základ nové říše; konečně Bohumír z Bouillonu zmocnil se 15. července r. 1099. svatého města, a jeho spolubojovníci přiřkli mu jednohlasně důstojnosť královskou.

To byly slavné ty noviny, jež se rozlétly Evropou na začátku 12. století; není divu, že nadšení rytířstva pro svatou válku úžasně stoupalo. Noviny tyto rozšiřovali hlavně potulní pěvci, »minnesängry« zvaní, již tenkrát hrady rytířské navštěvovali, a ve kruhu šlechtických rodin udatné činy křesťanských hrdin opěvovali. Ku chvále našich předků jest nám vyznati, že lidé ve středověku neradi se zabývali malichernostmi všedního života. Naše předky zajímaly věci velkolepé, a účasť, jakou na nich brali, nejevila se prázdnými slovy a neplodnými tužbami, nýbrž opravdovými, mužnými skutky. Všeliká věc spravedlivá, každá vážná událosť našla v nich nejen podivovatele, nýbrž i ohnivé zastance, vždy hotové k boji, kdykoliv běželo o obranu cti a práva. Z té příčiny zaměstnávala svatá výprava proti nevěřícím duše všech ušlechtile smýšlejících více, než co jiného.

Nelze tedy pochybovati, že by i Tecelin, jehož ušlechtilou povahu již známe, všechny syny své byl postavil pod prapor proslaveného Bohumíra, kdyby jejich síly tělesné byly bývaly již tak vyvinuty, jako jejich mohutnosti duševní; ale v době první výpravy křížové byli jeho dva nejstarší synové teprve v letech mezi věkem jinošským a dětským, a Bernard dokonce byl ještě dítětem. Avšak srdce jejich, jako vůbec všechna srdce mladistvá, byla přece mocně dojata, když slyšeli vypravovati o činech tak stkvělých. Sotva nejstarší dva synové Tecelinovi zmužněli, hořeli nedočkavostí, ukázati světu svou statečnosť, a nedali se zdržeti ani patrným zármutkem své matky, s bolestí pozorující jejich náklonnosť ku stavu vojenskému. Brzy naskytla se jim příležitosť k boji následkem jakéhosi sporu vévody burgundského; Quido a Gerhard odešli do tábora svého lenního pána. Dějepiscové, již rodinu svatého Bernarda osobně znali, chválí jednohlasně jak tyto dva rytíře, tak i jejich mladší bratry. »Nejstarší měl pevnou a přímou povahu,[1]) byl skromný a Bohu milý, byl též moudrý a ukazoval to slovy i chováním. Gerhard, jeho mladší bratr, požíval zasloužené úcty; jeho mravy byly

[1]) **Život sv. B. Guill., I. hl. 14.**

jednoduché a čisté, při poradách byl velmi moudrý a bystrozraký. Co Bernarda se týče, byl světlem a zrcadlem svých bratří a zároveň pevným sloupem sv. církve. Ondřej, čtvrtý syn, byl duše dětinná, upřímná, bál se Boha a varoval se zlého. Bartoloměj již ve květu mladosti vyrovnal se moudrostí starcům, a krášlil duši svou všemi vlastnostmi čistého a neposkvrněného života. Nivard, z dítek nejmladší, dal přednosť statkům nebeským před pozemskými — to je všechno, co o něm říci možno;[1]) Hombelina, jež se narodila poslední, byla mladé, něžné a nadané děvče, ale její zbožnosť povolila častěji náklonnosti ku marnosti světské;[2]) později uvidíme následky této nestálosti.

Quido už neopustil dráhy, na niž nastoupil; zůstal ve světě a vzal si za manželku zbožnou dívku, vynikající krásou a vznešeným rodem.

Hlava třetí.

Svatý Bernard ukončí studia a vrátí se do Fontainů. — Smrť jeho matky. — Pokušení a vítězství.

Duch Bernardův znamenitě se vyvíjel. Jeho podivuhodná chápavosť, spojená se železnou vytrvalostí, nesla za krátký čas krásné ovoce. — Bernard byl dokonale zasvěcen do rozličných věd, jak duchovních, tak světských, jimž se v Châtilloně vyučovalo. Veliká horlivosť ve studiích neuškodila však jeho pokrokům na dráze ctnosti a svatosti. Zatím co jeho vlohy mocně se rozvíjely, zakořeňovala se též sv. víra čím dále hlouběji do jeho srdce, a Bernard — jak později sám pravil — okoušel tenkrát prvních sladkostí jara duševního; v této šťastné době jeho života vypučela všechna seménka milostí, jimiž duše jeho naplněna, a krásné ovoce ctností, jež později vydal, kvetlo již tenkrát bohatým, slibným květem.

Ale jako stromek v širé přírodě, než krásné plody vydá, mnoho nepohod živelních, mnoho bouří, parna a mrazů vytrpí, jež často mnohý pěkný květ a někdy i stromek sám zničí, tak i život člověka ctnostného není bez pohrom. Ctnosť jest velmi útlá květinka a má velmi mnoho nepřátel; ďábel, svět i tělo ji ohrožují, a jakmile člověk jen poněkud ji zanedbá, hyne jako kvítko beze vláhy. Největšímu však nebezpečenství je vydána ctnosť dospívajícího jinocha, neboť v tomto věku jsou pokušení nejmocnější. Toho zakusil i Bernard, vrátiv se ze Châtillon'a do domu otcovského. Bylo mu tenkráte

---

[1]) Život 4. Sv. B. od Jana Erem. — [2]) Týž.

Při pokušení vrhá se sv. Bernard do rybníka.

devatenáct let. Byl sice bohatě ozdoben všemi přednostmi mládí, rodu i vzdělání — ale duše jeho již neplála počátečnou horlivostí; necítíc oněch duševních útěch a sladkostí, jimiž Bůh služebníky své zvláště na začátku ctnostného života sílí a k vytrvalosti povzbuzuje, poznenáhla ochabovala a umdlévala: místo horlivosti dostavila se vlažnosť. A právě v tomto stavu duševní vlažnosti bývají pokušení nejčetnější a nejnebezpečnější.

I Bernard měl brzy dokázati sílu a stálosť svou ve zkouškách, které ho čekaly — a Bohu díky, on ji dokázal. Jeho čistota, chráněná bázní Boží a stydlivostí (dvěma strážkyněmi, které jí milosť a přirozenosť na ochranu dávají), neutrpěla dosud úrazu; než lákavé vnady zkaženého světa, do něhož nyní vstoupil, pobouřily nemálo smysly i vnímavé srdce jeho. Jednoho dne, vypravuje pisatel jeho života, upřel zrak svůj na osobu ženského pohlaví, jejíž svůdná krása ho na okamžení upoutala. Bernard cítí v nitru svém jakýsi dosud neznámý dojem; probuzené svědomí mocně se ozve; jinoch se hrozí; bojí se, aby šíp nebyl smrtelný; okamžitě se dá na útěk, sám nevěda, co zamýšlí; ubíhá k rybníku, slabým ledem potaženému, skočí směle do vody a zůstane tam tak dlouho, až domácí přijdou a polomrtvého vytáhnou.[1]) Jindy cestuje s několika soudruhy, přišel do domu jisté paní, kdež přenocovali. Hostitelka pozorujíc krásnou tvář jinochovu, pocítila v nitru svém nečistou touhu, a chtějíc jí vyhověti, připravila Bernardovi zvláštní ložnici, jakoby na poctu jeho vznešeného rodu. Nevinný jinoch nic zlého netuše odebral se na odpočinek. V noci však přišla chlipná žena do jeho pokoje a chtěla ho svésti ke hříchu. Sotva zpozoroval Bernard její zlý úmysl, jal se o pomoc volati, křiče mocným hlasem: »Loupežníci, loupežníci!« Žena bojíc se, aby nebyla dopadena, rychle utekla. Domácí lidé zaslechnuvše o pomoc volati, prohledali celý dům, avšak nenašli ničeho; když pak přišli do pokoje Bernardova, nezmínil se jim jinoch ani slovem o tom, co se právě stalo. Chlipná hostitelka však neupustila od svého předsevzetí. Sotva služebnictvo ulehlo, vkradla se podruhé k Bernardovi, doufajíc, že se jí tentokráte ďábelský úmysl podaří. Ctnosť jinochova byla však mocnější, než zlý nepřítel. Opět začal volati: »Loupežníci, loupežníci!« a podruhé zapudil ženu necudnou. Opět vstalo služebnictvo, ale po loupežnících nebylo ani stopy. A tentýž výjev opakoval se po třetí, neboť čím větší byla stálosť nevinného jinocha, tím mocnější byl plamen nečisté žádosti v nitru ženštiny.

Druhého dne vydal se Bernard s druhy svými na další cestu a nyní teprve vypravoval jim, jakým pokušením zlý duch na něho dorážel. Když pak se ho mladíci tázali, proč třikráte volal: »Loupežníci!« když jich v domě nebylo, vážně jim odpověděl:

---

[1]) Guill. S. Th. kn. I. hl. 3.

»Ano, byli tam opravdu loupežníci, neboť mi chtěli uloupiti poklad nejdrahocennější, svatou čistotu.« Důkaz takové síly měl pro Bernarda spasitelné následky; jeho ctnosť, zvítězivši v tomto nebezpečném boji, nabyla nových sil a od té doby vystupovala čím dále důrazněji proti tělu a jeho žádostem.

Nedlouho po svém návratu do domu otcovského zkormoucen byl největší bolestí, jaké vůbec srdce synovské doznati může. Ještě neuplynulo ani půl roku, co se Bernard těšil z tichého života rodinného, a toto štěstí bylo náhle zničeno: jeho matka neočekávaně zemřela. Až do poslední chvíle byla plna síly, tělesně i duševně úplně zdráva; ba právě v poslední době konala horlivěji než jindy skutky pobožnosti a lásky k bližnímu; ani nemoc, ani slabosť nezvěstovala blízké její smrti. Jak jeden spisovatel vypravuje, vídívali ji často, jak chodila silnicí od Fontain k Dijonu, zastavovala se v chudobných chaloupkách, navštěvovala nemocné, rozdávala jim léky a potraviny, a sklíčené a zarmoucené všemožně těšila a podporovala. Všechny tyto skutky lásky k bližnímu vykonávala sama, bez pomoci svých služebníků, co možná potajmu; o ní se mohlo v pravdě říci, že levice nevěděla, co dobrého činila pravice. Z této blahodárné činnosti byla Alžběta skoro náhle na onen svět povolána. Její smrť byla tak dojemná, že nám nelze nevypravovati některých podrobností, jak je zaznamenal jeden z jejích vrstevníků, jenž sám byl přítomen, když ctnostná tato žena se světem se loučila.

»Výtečná matka našeho opata světívala každoročně velmi slavně svátek sv. Ambrože, patrona chrámu fontainského; v tento den vystrojila pokaždé slavnostní hostinu, na niž zvala všechny duchovní. Tuto zvláštní úctu zbožné paní ku slavnému otci církevnímu odměnil Bůh tím, že Alžbětě zjevil, že na svátek sv. Ambrože zemře. Zajisté netřeba nám se diviti, vidíme-li ducha prorockého u ženy, která tak hodně konala povinnosti křesťanské. Následkem tohoto zjevení oznámila Alžběta choti svému, dítkám a všem domácím hlasem pevným a klidným, že hodina její smrti se blíží. Slyšíce takovou zprávu, byli všichni jak ohromeni, a nechtěli ke slovům jejím víry přiložiti; brzy však je pojala veliká bázeň a úzkosť. Večer před svátkem sv. Ambrože dostala tak prudkou zimnici, že jí bylo ulehnouti; druhého dne ráno prosila pokorně, by jí zavolali kněze, a přijala s největší vroucností Tělo Páně a svátosť posledního pomazání. Cítíc se poněkud silnější, přála si, by pozvaní kněží přišli k tabuli, již připravila. Když pak všichni u stolu seděli, zavolala Alžběta nejstaršího syna Quidona a poručila mu důrazně, by po obědě všechny duchovní přivedl k ní do světnice. Quido učinil, jak zbožná matka si přála. Všichni shromáždí se kolem jejího lože, a služebnice Boží jim zvěstuje hlasem radostným, že přišla hodina jejího odchodu. Duchovní začali se modliti litanii za umírající. Alžběta zpívala tiše s nimi, dokud jí dechu stačilo; v okamžení,

UNIVERSITNÍ KNIHOVNA BRNO

Smrť matky sv. Bernarda.

kdy kněží zpívali verš »pro umučení a kříž tvůj vysvoboď ji, Pane,« umírající, poroučejíc duši svou Pánu, zdvihla ruku a dělajíc znamení sv. kříže, vypustila krásnou duši svou, již andělé přijali a odnesli do příbytků blažených nebešťanů. Tam očekává v míru a pokoji vzkříšení svého těla, o velkém dni všeobecného z mrtvých vstání, kdy Soudce a Spasitel náš Ježíš Kristus přijde soudit živých i mrtvých. Tak opustila tato svatá duše svatý chrám svého těla; její pravá ruka zůstala v té poloze, v jaké byla, dělajíc znamení svatého kříže, čemuž se všichni přítomní nemálo divili.«[1])

Ó matko sv. Bernarda, matko sedmkrát svatá a hodná, by tě blahoslavily veškeré dítky svaté církve! Veď, za to tě prosím, péro toho, jenž začíná psáti život syna tvého, by příklady jeho ctnosti a sláva jeho svatosti oživily, potěšily, povzbudily nás ubohé. Ach! Tak již uhasla víra v srdcích našich, že sotva věříme divům časů minulých, jež nyní tak řídko se dějí, protože ubývá na zemi lásky k bližnímu. Ó kéž tato kniha aspoň poněkud přispěje k tomu, by syn tvůj Bernard byl poznán! Duch jeho stůj při nás! Daleka nás budiž všechna marná sláva, sobeckosť a falešný lesk lidské výmluvnosti! Naše slovo budiž jednoduché a pravdivé, naše vypravování věrné! Pod tvou ochranou, ctnostná Alžběto, chceme pokračovati a dokončiti. »Nade šťastnou smrtí Alžbětinou,« pokračuje zmíněný mnich, »zaplesali andělé v nebesích, ale chudé Ježíše Krista na zemi, totiž vdovy a sirotky, jimž Alžběta byla pečlivou matkou, naplnila tato událosť bolestí velikou.« Zvláště Bernard, jenž od matky své tak dlouho byl vzdálen a nyní jen krátký čas okoušel slastí, jakých hodnému synu poskytuje společnosť matčina, byl její nenadálou smrtí jako zdrcen. Vždyť ho k ní tak pevně poutaly svazky přirozené lásky dětinné, a ještě více svazky milosti — a nyní mu byla tak náhle a na vždy odňata; ztratil bytosť, jež byla jeho radostí, jeho štěstím, jeho životem!

Bernard byl by snad podlehl nezměrné bolesti, kdyby ho nebyla sílila živá víra a naděje, že s matkou opět se shledá tam, kde není smrti, — v životě věčném. Nyní mu bylo skoro dvacet let; a to je právě doba, kdy syn vlastně teprve začíná poznávati cenu matčinu; neboť dokud je dítětem, miluje matku z jakéhosi vnitrného pudu, miluje ji dětsky; mladý muž však ví, koho miluje a proč miluje; jeho láska bývá spojena s obzvláštní úctou a neomezenou důvěrou. Bernard měl ovšem ještě otce a bratry — a přece, nevida matky své, neslyše sladkých jejích slov, cítil se úplně opuštěným, bez podpory, bez útěchy.

Jeho žalosť a opuštěnosť byla tím větší, že ho právě v této době začal zkoušeti Pán, jako zkoušívá všech duší vyvolených, které chce přivésti ku veliké dokonalosti. Tříbí a čistí je, jako se

---

[1]) Joan. Erem. p. 1300.

čistí stříbro ohněm a zlato pecí; začíná se od nich zdánlivě vzdalovati, neuděluje jim tak častých a tak patrných milostí, jako dříve, a dopouští na ně pokušení všeho druhu. Je to doba těžké zkoušky pro duše — Boha milující; neboť právě proto, že Boha nade všecko milovati hledí, cítí se velmi nešťastnými, protože se jim zdá, jakoby Ho byly přestaly milovati, neb aspoň jakoby Ho již nemilovaly tou vřelou láskou, jako dříve. Modlitba jich netěší, a modlí-li se přece, modlí se roztržitě, chladně; pobožnosti, jež dříve tak rády konaly, nyní se jim protiví, a nutí-li se do nich, domnívají se, že u Boha nemají ceny. Blaze těm, již v této těžké zkoušce vytrvají a nepřestanou žíti tak, jako žili v době šťastnější, kdy Bůh lásku jejich odměňoval hojnými a patrnými útěchami své milosti; blaze jim, považují-li tento stav duševní vyprahlosti za zkoušku, kterou Bůh lásku jejich víc a více zdokonaliti chce!

I Bernarda vedl Bůh touto cestou; i jemu bylo bojovati proti třem nepřátelům: proti žádosti těla, žádosti očí a pýše života — než Bernard nepodlehl, bojoval vítězně Zvláště první z těchto pokušení doráželo na jinocha velmi prudce, jakkoliv již jednou v podobném případě zvítězil. Starý, lstivý had čekal na nejnebezpečnější okamžení, by mohl Bernarda překvapiti a rozhodným útokem ho poraziti. Jak jsme již vypravovali, byl Bernard velmi krásný jinoch; měl souměrnou postavu a jemné, milé způsoby; oko plno ohně, tvář něžná; jeho chůze, držení těla, pohyby, úsměv — všechno svědčilo o jinochu skromném, ušlechtilém. Měl do sebe, jak dějepiscové praví, cosi tak líbezného, vábivého, že byl mnohem nebezpečnějším světu, než svět jemu. Snadno tedy pochopíme, že nebezpečenství, odevšad mu hrozící, byla četná a veliká, zvláště uvážíme-li, jak dobré, otevřené a k lásce náchylné bylo jeho srdce.

Než milosť Boží, jež pokorným pomáhá a bojující sílí, přikryla Bernarda štítem svým a učinila ho nepřemožitelným proti pekelnému nepříteli. Pokušitel, nemoha v této příčině ničeho pořiditi, vzal na se pěknější postavu, a vida Bernardovu velikou lásku k umění a vědám, hleděl jej polapiti v tenata svá žádostí očí. Nemoudří přátelé, ba i bratří Bernardovi pobízeli ho, by se oddal vědám, uspokojujícím zvědavosť lidskou, a malovali mu tak krásně prospěch, jaký z takových studií mu vzejde, že Bernard z počátku proti jejich radě ničeho nenamítal. Ale hlas svědomí ukázal mu, jak nebezpečná jsou pro něho taková studia. Bernard poznal, že věda, jíž se oddáváme jen proto, bychom uspokojili svou zvědavosť, není křesťana hodna. »Jsou někteří,« vyznal později sám, »již se chtějí učiti jen proto, by něco věděli, a tato zvědavosť je směšná; jiní chtějí se učiti jen proto, by je lidé za učené považovali; a tato marnivosť zaslouží býti pokárána; opět jiní učí se pouze proto, by svou vědou kramařili, a takový obchod je sprostý. Kdy tedy jsou vědomosti dobré a chvály hodné? Tenkráte, praví prorok, když jich

dobře užíváme (Ž. 110.); trestu však zasluhuje ten, kdo znaje dobré, jež mu konati jest, přece ho nekoná.« [Jak. IV. 17.] [1]) Tyto správné, křesťanské úvahy poučily Bernarda, jak souditi o blyskotavých, nebezpečných lákadlech, jež mu přátelé před oči stavěli.

Zatím přiblížila se doba, kdy Bernardovi bylo voliti místo ve společnosti lidské a rozhodnouti se pro nějaké působiště — bylo mu voliti mezi Bohem a světem. Důležitá, ale těžká to volba, při níž svůdný hlas ďáblův, světa i vlastní pýchy velmi často přehluší výstrahy svědomí a hlas milosti, zatemní rozum a převrátí vůli. Bernard, maje učiniti rozhodný krok, nevěděl si rady. Pokušitel užil jeho nerozhodnosti k poslednímu útoku, jenž byl silnějším a delším, než předešlé; tentokráte hleděl zaseti v nitro Bernardovo símě pýchy. Ký také div: svět se na něho usmíval se všech stran a sliboval, že ho učiní šťastným, ovšem tím štěstím, jaké opět jen lidé světští za štěstí považují. Vliv jeho rodiny a zásluhy otcovy pojišťovaly mu vysoké místo v armádě; mocní přátelé chtěli se o něho postarati u dvora, kdež by byl zajisté velmi rychle v hodnostech postupoval; mimo to vláda sama, znajíc jeho důkladné vzdělání, nabízela mu výnosné místo, kde by se byl mohl úplně oddati vážnému studiu. A konečně, i kdyby nebyl chtěl přijati žádného úřadu světského a byl zvolil stav duchovní, vznešený rod a vlastní zásluhy zabezpečovaly mu i v tomto stavu vysoká důstojenství.[2]) Bernard však se nemohl rozhodnouti. Kdykoliv začal povolovati svůdnému hlasu pokušitelovu, jenž mu budoucnosť ve světě maloval barvami nejkrásnějšími, vynořil se v mysli jeho obraz zesnulé matky — a Bernard zavrhl okamžitě všecky plány, jež učinil. V nitru jeho ozýval se výstražný hlas, jenž ho varoval, aby nevstupoval na dráhu slávy světské. Když ho poslouchal, byl všecek šťasten, jakmile však sám sebe chtěl přemluviti, že hlasu toho nemá dbáti, byl mrzut a nespokojen. Byla to trapná muka duševní, horší všech bolestí tělesných. Ve své úzkosti utekl se konečně k Bohu, prose Ho, by mu dal jasně poznati vůli svou a uvedl jej na stezku pravou. »Zdvihl oči své k nebi a spatřil matku svou, jež mu vrátila ztracený klid. Zdálo se mu, že ji vidí plakati a slyší ji, jak mu připomíná, že ho nevychovávala pro marnosť tohoto světa, nýbrž že svou péčí o něho hleděla docíci lepších výsledků.« [3])

Jednoho dne vydal se na cestu, chtěje navštíviti své bratry, již s vévodou burgundským obléhali hrad Gonzey. Když tak mlčky svou cestou kráčel, začal opět přemýšleti o svém stavu. Svět se všemi svými změnami připadal mu pojednou jako marné, titěrné divadlo, a v nitru svém slyšel náhle hlas volající: »Pojďte ke mně

---

[1]) S. Bern. in cant. serm. XXXVI. — [2]) Villef. kn. I. sr. 1. — [3]) Guill. kn. I. hl. 3.

všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím; vezměte jho mé na sebe a naleznete odpočinutí duším svým.« [1]) Tento hlas naplnil srdce Bernardovo touhou nebeskou, zároveň však též velikou hrůzou. Zastaví se před jedním kostelem a vstoupí do vnitř. Tam, kleče před oltářem, prolévá hojné slzy a modlí se vroucně k Pánu.[2]) Od tohoto okamžení snesl se hluboký klid do jeho duše; roznítilť se v ní oheň božské lásky, Bernard posvětil se úplně Bohu a vzal radostně na sebe jho Toho, jenž je tichý a pokorný srdcem.

Bernard vzpomínal si rád na tuto proměnu, která byla dílem Nejvyššího, Pána srdcí našich, a po mnoha letech vypravoval o ní mnichům clairvauxským. »Nestydím se vyznati,« pravil jim, »že na začátku mého obrácení bylo srdce mé velmi zatvrzelé a neobyčejně chladné. Hledal jsem Toho, jehož duše má chtěla milovati. Toho, v němž můj duch by odpočinul a se rozehřál; a protože nebylo nikoho, kdo by mi byl pomohl a rozlomil tuto tvrdou kůru ledovou, všechny niterné smysly mé tak pevně svírající, a vrátil mi krásu a rozkoš jara duchovního — duše má víc a více vlažněla a slábla, a skoro si zoufala v zármutku svém, řkouc sama sobě: Před takovou zimou kdož obstojí? (Žl. 147.) Tu však najednou, i při jediném slově nebo pohledu některé osoby duchovní, nebo často i při pouhé vzpomínce na nějakého mrtvého nebo nepřítomného, zavál dech Boží a vody tekly: a slzy mé byly mi chlebem dnem a nocí.« [Žl. 41.] [3])

Hlava čtvrtá.

Obrácení bratří svatého Bernarda a některých jeho přátel.

„Oheň přišel jsem pustit na zem, a co chci, jediné aby se zapálil!“
(Luk. XII., 49.)

Sestoupí-li božský ten oheň do duše, čistí ji a přetvořuje. Jeho vlastnosti a účinky jsou tytéž, jak u ohně hmotného, když jím zapálíme dřevo; napřed je vysušuje a zahalí hustým kouřem; potom vniká ponenáhlu do vnitř a stráví všechno, co je v něm hrubého a nestejného; konečně je zapálí mocným, lesklým plamenem, a dřevo v oheň proměněné nabývá i jeho vlastností. Tak i Bernard, očistěn byv Bohem všech nedokonalostí a skvrn, zůstal v rukách Božích jako zapálená pochodeň, aby svítil světu světlem svých ctností. Byl nástrojem, jejž si Bůh vyvolil, aby spasil lidi mnohé, byl učitelem, apoštolem své doby. Bernard pochopil vznešený

---

[1]) Mat. XI. 28—29. — [2]) Guill. I, III. — [3]) S. Bern. In Cant. XIV.

úkol svůj, a od toho okamžení, kdy srdce jeho se vzňalo jasným plamenem lásky božské a Bohu dokonale se posvětilo, začal svatou horlivostí pracovati o spáse své i svých bližních.

První osoba, jíž Bernard více příkladem než slovem svým z víru marností světských vysvobodil, byl jeho strýc, udatný Gauldry, hrabě Touillonský. Tento pán byl vysokým důstojníkem, velmi bohat, a vyznamenával se jak udatností, tak i štědrostí svou.[1]) Na prosby Bernardovy zanechal světského života, připojil se ku svému synovci jako k otci svému, a byl až do smrti jedním z jeho nejhorlivějších žáků.

Po tomto obrácení neznala horlivosť Bernardova mezí. Jako plamen, zasáhnuv hustý les, víc a více se rozšiřuje, bez rozdílu mladé květiny i stoleté kmeny zapaluje, a tím více mohutní, čím více potravy nalézá: tak i Bernard, nadšen upřímnou láskou k bližnímu, chtěl všechny k Bohu přivésti, své bratry, příbuzné a přátely, mladíky i starce, muže i ženy, děti a rodiče.

Bartoloměj poslechl nejdříve napomenutí bratrových. Právě se hotovil vstoupiti do služeb vévody burgundského — ale slova bratrova dojala ho tak, že vyvolil lepší stránku a neváhal vstoupiti do řad bojovníků Kristových.

Ondřej, mladší bratr Bernardův, byl teprve před nedávnem pasován na rytíře a stavěl větrné zámky pro budoucnosť, jež si maloval barvami nejkrásnějšími; nemyslil na nic jiného, než jak bude rychle pokračovati na skvělé dráze, na niž se chystal nastoupiti, na velké věci, jež vykoná, a na vavříny slávy, jichž si dobude svou udatností. Ký div, že bratra poslouchal s nechutí, odporoval jeho mínění a byl dokonce i pohněván jeho výstražnými slovy, jimiž ho varoval před světem a volal k životu lepšímu. Když ho však jednoho dne zase napomínal a obrátiti hleděl, zvolal Ondřej hlasem srdce rvoucím: »Viděl jsem matku!«[2]) . . . . A v pravdě, dokládá spisovatel, jeho matka zjevila mu se ve viditelné postavě a usmívajíc se oznámila mu, jak velice ji těší svatý úmysl jejích dítek. Ondřej, dojat až k slzám, objal bratra svého a z bojovníka světského stal se vojínem Ježíše Krista.« Pravili jsme již, že Quido, z bratří nejstarší, se oženil. Ve světě požíval veliké vážnosti a konal povinnosti stavu svého, jak se na křesťana sluší. S tím však Bernard nebyl spokojen; chtěl učiniti z Quidona muže, toužícího po vyšší dokonalosti, než jí ve světě dosíci lze, a mluvil k němu tak vroucně, že se konečně, proniknut touhou po dokonalosti evangelické, odhodlal opustiti svět z lásky ke Kristu Ježíši. Tomuto krásnému předsevzetí stavěla se však v cestu veliká překážka, a Quido pochyboval, že by ji tak lehce odstranil. Měl totiž manželku, která ho vřele milovala, manželku, která byla též matkou, a chtěl-li se od ní na

[1]) Alanus. Vit. 2. — [2]) Guill. de S. Th. hl. 3.

vždy odloučiti a do kláštera se uchýliti, potřeboval k tomu podle předpisů církevních jejího dovolení. Ale v okamžení, kdy své pochybnosti vyjevil, odpověděl mu Bernard slovy prorockými, že jeho manželka musí buď přivoliti neb umříti. Obava Quidonova nebyla marná; mladá žena, slyšíc o jeho úmyslu, začala hořce plakati a volajíc, že nic na světě jí od chotě neodloučí, zapřísahala ho při lásce k ní a k nedospělým dětem, aby se vzdal svého předsevzetí. Težký to byl boj pro šlechetné srdce Quidonovo: na jedné straně touha opustiti svět a žíti jediné pro Boha, na druhé zarmoucená manželka a milované, osiřelé dítky! Ale zázrak milosti Boží urychlil jeho duševní zápas a přispěl mu na pomoc. Přichází Bernard; manželka Quidonova sama ho volá, přejíc sobě otevříti mu srdce své. Nemocna a nepochopitelnou úzkostí stížena, uslyšela v nitru svém týž hlas, jenž i k srdci jejího manžela mluvil; i ona chce žíti úplně pro Boha, jenž ji volá, slibuje to slavně u přítomnosti Quidonově a Bernardově a zároveň nabývá okamžitě zdraví tělesného i pokoje duševního. Manželé neváhali vykonati svaté předsevzetí, jež učinili, a davše sobě, jak církev žádá, vzájemné svolení, rozloučili se pro život časný s pevnou nadějí, že se opět shledají v životě lepším, věčném.

Quido stal se žákem, věrným společníkem a nerozlučným přítelem Bernardovým. Jeho manželka pak uchýlila se do kláštera v Juilly, kde se později stala představenou četné společnosti křesťanských panen a žila velmi nábožně až do smrti.[1])

Gerhard, dověděv se o tom, co se v jeho rodině událo, byl velmi nespokojen. Posuzuje horlivosť Bernardovu se stanoviska světského, zatracoval lehkomyslnosť svých bratří, již povrhnuvše štěstím, které by jich ve světě nebylo minulo, vzali na se tak těžké povinnosti a závazky. Bernard, hluboce zarmoucen tímto nepřátelským duchem bratrovým, vydal se za ním do tábora před Granzey, doufaje, že ho upokojí a přesvědčí. Mýlil se však; Gerhard přijal ho velmi chladně, laskavá jeho slova hleděl vyvrátiti důkazy chytrosti světské a houževnatě odporoval milosti Boží, jež k němu mluvila ústy svatého bratra. Vida, že nic neprospívá, položil Bernard ruku svou na prsa bratrova a promluvil k němu tato prorocká slova: »Vím dobře, že jediné neštěstí dovede otevříti ducha Tvého pravdě. Nuže dobře! Přijde den, a přijde brzy, kdy toto místo, jehož nyní se dotýkám, kopím bude probodeno, a tato rána bude otvorem, jímž vnikne do duše Tvé slovo Boží, kterým nyní pohrdáš.«

Gerhard později vyznal, že v tom okamžení, kdy bratr tato slova promluvil, bylo mu právě tak, jakoby cítil palčivou ránu

---

[1]) Guill. de S. Th., hl. 3., č. 32. Alanus Vita. 2. Mnoho paní, které Bernard pro Boha získal, jakož i ty, které mužům svým dovolily státi se řeholníky, vstoupily do kláštera nedaleko Dijona, v němž se zachovávala řehole sv. Bernarda. Též sestra světcova Hombelina uchýlila se tam. (Mabill. Ann.)

kopím v prsou svých. A v skutku, — za několik dní po této rozmluvě byl Gerhard při útoku na hrad Granzey kopím raněn právě do toho místa, jež Bernard prstem označil. Rána zdála se smrtelnou, a Gerhard klesnuv na bojišti, padl do rukou nepřátel, kteří ho zanesli do svého tábora a podrželi v zajetí. Zoufaje nad svým životem a trápen velkými úzkostmi, poslal rychle pro bratra. Bernard však nepřišel, a vzkázal mu pouze tato slova: »Tvá rána nevede ku smrti, nýbrž k životu.« Jeho slova osvědčila se býti pravdivými. Gerhard unikl podivně ze svého úzkého vězení a sproštěn těžkých okovů měl pouze jediné přání: by se co nejdříve zbavil i těch pout, jimiž ho sevřel svět, a mohl jako bratr pracovati a žíti jediné pro Boha.

Tak se stal sv. Bernard vůdcem a duchovním otcem svých bratří. Dosud však neměl určitého plánu pro budoucnosť, jak by s bratry žíti měl. Všichni sice slíbili Bohu, že budou zachovávati rady evangelické, nechtějíce však sami zvoliti určitého způsobu života, čekali, až Prozřetelnosť Boží sama je přivede na pravou cestu. »Ten, který začal v nás dílo dobré, dokoná je až do dne Ježíše Krista.«[1]) říkával Bernard a povzbuzoval všechny, by neochabovali, nýbrž setrvali v dobrém a pokračovali horlivě na cestě začaté. Oživen pevnou nadějí ve zdárný výsledek, shromažďoval ustavičně kolem sebe své přátely, příbuzné a všechny ty, již mu byli drazí, poučoval je a povzbuzoval k životu ctnostnému, jedněm ukazoval trpké následky života světáckého, druhým líčil nevýslovné radosti života křesťanského, všem pak dokazoval, jak nezbytně potřebí je člověku rozjímati vážně o cíli života vezdejšího, by pak zmužile a s opravdovou vůlí pracoval o spasení věčném a nedal se omámiti okamžitými rozkošemi smyslnými.

»Horlivosť má,« pravil, »není k vůli věcem pozemským, nýbrž vyplývá ze vroucího přání, pracovati společně o velkém díle našeho spasení. Krásné způsoby, ušlechtilý vzrůst, krásné tělo, statky, paláce, ba i moudrosť světská — vše to je pro svět. Ale jak dlouho potrvají tyto věci? Pominou jako svět, a dříve než svět; a vy sami zmizíte v jednom okamžení s tohoto světa. Život je krátký, svět pomine a vy pominete před ním. Proč bychom tedy nepřestali milovati to, co tak brzy přestane? . . . . Ó bratře milý, — psal jednomu příteli, pobízeje ho, by s ním se spojil, — přijď a neváhej a spoj se s mužem, jenž tě miluje láskou opravdovou a stálou. Smrť nerozdvojí srdcí, jež přátelství spojilo. Statky, jichž ti přeji, nejsou ani tělesné, ani časné a pomíjející; naopak — na těle nezávisí, a trvají, i když čas pomine. Ba, co pravím! Tím sladší, tím krásnější budou, až tělo bude zničeno a čas pomine. Ani přirovnati nelze statků těchto k oněm, jež Ti svět nabízí. Největší

[1]) Filipp. I, 6.

statek je ten, který Ti nikdy nebude odňat. A jaký je to statek? Oko ho nevidělo, ucho o něm neslyšelo, srdce lidské ho nepochopilo; tělo a krev ho nevystihnou; jediné Duch Boží nám jej zjevuje. Blažení ti, kdož pochopí tato slova. Vy jste přátelé moji, a vás učím všemu, čemu mě učil otec můj!«[1])

Jindy odpověděl mladému učenci, jenž se nijak nemohl rozhodnouti: »Divíte se, že neustále kolísáte mezi dobrým a zlým, nemaje dosud pevné půdy pod nohama? Odhodlejte se konečně, že vezmete na sebe jho Ježíše Krista, a budete státi pevně, a nic nebude s to, by Vás zviklalo. Ó! kdybyste porozuměl, co chci říci! Ty, ó Bože můj, Ty jediné můžeš oku tohoto člověka odkrýti to, co jsi připravil těm, kteří Tě milují! Kdo žízní, praví Pán, pojď ke mně, a já ho napojím. Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím! Bojíte se, že se Vám bude nedostávati síly, když Pravda sama vám slibuje, že Vám přispěje? Ó! kéž bych měl štěstí, míti Vás spolužákem ve škole Ježíše Krista; kdybych do očistěného srdce Vašeho vlíti mohl onen olej, jenž učí všeliké pravdě, jak horlivě bych s Vámi lámal chléb ohnivé lásky, tento chléb duchovní, jehož Ježíš Kristus v každém okamžení tak hojně nabízí chudým evangelickým! Či bych nedosáhl toho, by na Vás padlo několik kapek oné rosy Boží, jíž dobrota Boží dětem svým uděluje? Nemohu skoro ani skončiti — připadá mi na mysl tolik věcí, které bych Vám tak rád pověděl . . . Prosím Boha, by Vám udělil ducha svého zákona a své vůle . . .«[2])

Bernard působil slovy i listy svými tak mocně, tak neodolatelně, že za krátkou dobu získal několik mladých mužů, již nejen mravy své úplně změnili, nýbrž i k duchovnímu otci svému se přidavše společně s ním kráčeli svatou cestou, na niž ho Bůh povolal.

Mezi těmito velkodušnými lidmi byl muž, jehož obrácení tak velký podiv vzbudilo, že nám nelze nevypravovati některých podrobností. Mladý šlechtic Hugo, ze slavného rodu hrabat Maconských, byl spolužákem a přítelem mladého Bernarda; jejich myšlénky, city a touhy se shodovaly, a něžné duše jejich přilnuly k sobě vřelou láskou. Když se však Hugo dověděl, jak Bernard život svůj změnil, zarmoutil se nemálo a plakal hořce o toho, o němž se pravilo, že odumřel světu na vždy. Domníval se, že přítel pro něho ztracen. Avšak oba, jak Hugo, tak i Bernard, hleděli se k sobě přiblížiti — ovšem ne z téže příčiny. Hugo doufal, že Bernarda opět přivede na stkvělou dráhu slávy světské, tento pak si přál získati duši přítelovu pro Boha. Příležitosť naskytla se brzy. Přátelé se sešli; hluboce dojati se objali a prolévali horké slzy, nemohouce dlouho ani slova promluviti. Konečně promluvili. Ale jaká to náhlá změna! Již to není Hugo, po slávě světské toužící, — je to muž nový, jenž

[1]) Z listu CVII. — [2]) Z listu CVI. doktoru Jindř. Murbachovi.

světa se odříká a slavně slibuje, že bude žíti s Bernardem spojen a s ním pracovati jediné pro Boha.

Než odvěký nepřítel nechtěl si dáti vyrvati oběť svou tak snadno. Pomocí starých přátel Hugonových snažil se ho přivésti na bývalou dráhu, a práce jeho nebyla marna. Hugo ochaboval, a dobrá předsevzetí, jež učinil, jedno po druhém mizela. Bernard doví se o tom; spěchá do Macona, nachází přítele ve společnosti nevázaných mladíkův, a odvádí ho s sebou, nedbaje silné bouřky, jež právě nad krajinou zuřila. »Hugo,« pravil mu, »tuto bouřku přečkáš se mnou!« A sotva vyšli z domu, okamžitě vyjasnilo se nebe, a též duši Hugonovu osvítil paprsek milosti Boží. Mladý šlechtic obnovil svá dobrá předsevzetí, jež od té doby věrně plnil, a nic již nebylo s to, by ho svedlo s cesty dobré. »Týž Hugo,« píše jeden tehdejší spisovatel, »stal se později opatem kláštera pontignyského a biskupem auxerrským, a spravuje až podnes diecési svou tak vzorně, že snadno možno v něm poznati muže, jenž hodností biskupskou nejen ozdoben jest, nýbrž také ji zasloužil.«[1])

Jako Hugo, učinilo mnoho jiných mladých rytířův: odřekli se vyražení, jakých jim stav a mládí dostatek poskytovalo, odřekli se slávy světské, slavného jména a všech radovánek světských a začali žíti život chudoby, život odříkání, život zasvěcený Ježíši Kristu. Tehdejší svět se tomu divil, nepochopuje tak náhlého převratu; Bernard však poznával zázrak milosti Boží a plesal. »Zpráva o vašem obrácení,« píše Bohumíru z Peronna a jeho druhům, »potěšila celou církev. Nebe i země radují se nad tím a služebníci Boží chválí za to Hospodina. Tato radosť jest účinkem tajemného deště, jejž nebesa za našich dnů hojněji než jindy vydala, a nezaslouženého požehnání, jehož se nám od Boha dostává. Kříž Ježíše Krista nezůstal u vás bez ovoce, jako se to bohužel stává u mnohých, již proti Bohu se vzbouřivše neustále odkládají k němu se vrátiti, až je konečně v nekajícnosti zastihne smrť . . . . Radují-li se andělé nad obrácením i jednoho hříšníka, oč radostněji zaplesají nad obrácením tak mnohých a takových hříšníků, jichž příklad tím mocněji působiti bude, čím více rodem i nadáním nad jiné vynikali. Četl jsem ve svatých knihách, že mezi těmi, jež Bůh ku sv. víře volá, málo jest světsky moudrých, málo velmožů, málo urozených. A dnes, zázrakem milosti Boží, vidím opak toho. Vidím mezi nimi mnohé, již si neváží slávy pozemské, nohama šlapají rozkoše mladosti a přednosti rodu, protože moudrosť světskou za bláznovství považují; odumřeli tělu a krvi, nedbají slz svých příbuzných a pohrdají důstojnostmi — neboť mají Ježíše Krista. Jak mnoho příčin mě pobádá, bych vás chválil, vida ve vás původce tak slavných činů! Než Bůh jediné změnil vaše srdce, a

---

[1]) Guill. de S. Th. hl. 3. č. 14.

učinil v nich všecky tyto divy. To jest vynikající dílo milosti Boží, a protože všeliký dar dokonalý přichází od Otce světla, sluší se, bychom všechnu slávu za tyto skutky jediné Jemu vzdávali.«[1])

Veliká to byla útěcha pro církev francouzskou, jež tak dlouho sténala pod těžkými ranami; nový tento hlouček věrných dítek jejích byl sice nepatrný, ale zrno hořčičné mělo za krátkou dobu vyrůsti v krásný košatý strom a nésti hojné ovoce. Jako před časy dvanáct chudých, neučených rybářů skácelo bůžky pohanské a pohanstvo z temnot bludův a z bahna neřestí ku jasnému světlu víry a k životu ctnostnému přivedlo, tak i Bernard se svými druhy vyvoleni byli od Boha, by ku spasení přivedli mnohé.

Ve skromném příbytku v Chatilloně žili tito vyvolení život modlitby a odříkání, by tím schopnějšími se stali pracovati o spáse svých bližních.

Hlava pátá.

Společný život v Chatilloně. — Odchod z domu otcovského. — Obrácení Nivardovo.

Zdá se, že svaté tovaryšstvo Bernardovo usadilo se v Chatilloně proto, že v tomto městě bylo jádro mladíků celé provincie; mimo to prožil tam Bernard nejkrásnější dobu svého mládí a měl tam velmi mnoho přátel a někdejších spolužáků.

Mladí mužové ubytovali se v domě, jenž byl majetkem jednoho z nich, a Bernard začal ihned pečovati o vnitřní kázeň v duchu sv. evangelia. Nejprve začal s vlastní svou osobou, by svlékl člověka starého a byl dokonalým příkladem těm, jež znova zrodil pro Ježíše Krista. Přemáhal, kdekoliv se k tomu příležitosť naskytla, svou smyslnosť, potlačoval zlé žádosti a hleděl tělo své úplně podříditi vládě duše. Nejhlavnějším jeho zaměstnáním bylo, rozjímati o utrpení Ježíše Krista. Tuto zbožnou cvičbu přirovnával ku kytici myrrhy, již nevěsta ve velepísni Šalomounově pečlivě hledá, by jí ozdobila prsa svá. »Co mne se týče,« pravil jednou Bernard o tomto předmětu, »uvil jsem si hned na začátku svého obrácení, jakmile jsem pozoroval, že mi se ctností nedostává, tuto kytku z myrrhy, složenou ze všech bolestí a trpkostí mého Spasitele: totiž ze všech nedostatků jeho dětství, ze prací, jichž se podjal ve svém úřadě kazatelském, z únav, jež vytrpěl na svých cestách, z nočního bdění na modlitbách, z pokušení, když se postil, ze slz

[1]) Z listu CIX.

soucitu a útrpnosti, z tenat, jež mu kladli, když mluvil, z nebezpečenství mezi falešnými bratry, z nadávek, plivání, políčků, posmívání, urážek, hřebíků, konečně z bolestí všelikého druhu, jež vytrpěl pro spásu lidstva . . . Poznal jsem, že rozjímati o těchto věcech jest moudro; shledal jsem, že jediné zde je dokonalá spravedlnosť, všecka věda, poklady spásy a přebytek zásluh; zde je to, co mě povznáší ve sklíčenosti, mírní ve štěstí, a bezpečně vede na královské cestě mezi dobrým a zlým v tomto životě, protože na jedné i na druhé straně vzdaluje nebezpečenství mně hrozící. To je též příčinou, že neustále o těchto věcech mluvím, jak sami víte, a že je neustále v srdci nosím, jak Bůh ví; píšu o nich ve svých spisech, jak každý viděti může, a nejvyšší filosofie, jaké se na tomto světě naučiti mohu, jest Ježíš Kristus, Ježíš ukřižovaný.«[1])

Tato božská filosofie, osvěcujíc jeho ducha a zaznívajíc v jeho slovech, jevila se též ve všech jeho činech, tak že mohl se sv. Pavlem právem říci těm, jichž vůdcem byl: »Bratří, prosím vás, buďtež následovníci moji, jako i já jsem Kristův.«[2])

A všecky ty šlechetné duše, jež se kolem něho seřadily, kráčely o závod ve šlépějích takového učitele; zapomínaly na sladkosti světa, by se osvobodily z otroctví smyslnosti; vykonávaly přísné předpisy strohého života, by tělo duši podřídili. Bernard podporoval je slovy laskavými, síly dodávajícími; povzbuzoval je dle potřeby, osvěcoval vlastní zkušeností, měl útrpnosť s jejich slabostmi, dával jim potřebné rady, by se zdokonalili a v dobrém vytrvali. I když káral, činil to vždy tak laskavě a mile, že pokáraný ochotně chybu svou uznal a s velkou lítostí ji oplakal, ani slova neodmlouvaje. Bernard ostatně dobře věděl ze své zkušenosti, jaká pokušení dorážívají na ty, již se Bohu věnují; varoval bratry své před marnou slávou, a především je napomínal, aby se nedali odstrašiti, jako se to často stává těm, již na dráhu života dokonalého teprve nastoupili, a zbaveni útěch lidských, nedostali se dosud na onen stupeň, kde požívají radostí nejčistějších. »My všichni již jsme obráceni k Hospodinu, cítíme a poznáváme v sobě pravdu slov Písma svatého: Synu, přistupuje ke službě Boží, stůj ve spravedlnosti a bázni, a připrav duši svou k pokušení.[3]) Proto první pokušení, jež na vás na začátku vašeho obrácení doráží, jest podle všeobecné zkušenosti bázeň, malující vám hrozný obraz přísného života, jemuž nejsme zvyklí . . . Vidíme, že utrpení tohoto času nejsou rovna budoucí slávě, která se na nás zjeví,[4]) a bojíme se, že nám bude trpěti jistá utrpení za ony statky, jichž dosud nemáme. Oněm tedy, již by rádi žili život duchovní, je třeba bdíti a modliti se, by přemohli toto první pokušení, aby snad, kdyby jednou zmalomyslněli a hrůzami na ně dorážejícími

[1]) Řeč XLIII. in cant. cantic. — [2]) I. Kor. 4, 16. — [3]) Eccli. 2, 1. — [4]) Řím. 8, 18.

poraženi byli, od dobrého, jež konati počali, opět neupustili. Ale po vítězství nad tímto prvním pokušením jest nám se ozbrojiti též proti oněm chválám lidským, jež velebí ctnostný život, ku kterému jsme se zavázali . . . Hleďte se, drazí bratři, po příkladu Spasitelově povznésti nade všecky tyto věci.«[1])

Takovými a podobnými řečmi a spasitelnými napomenutími utvrzoval Bernard ty, kteréž vedl, a jako bdělý vůdce rovnal jim úzkou cestu ku spasení, odstraňoval s ní překážky a hlavně je bránil před nebezpečenstvími, hrozícími každému, kdo právě na tuto cestu nastupuje. Jeho v pravdě evangelické vychování neslo brzy krásné ovoce. Za krátký čas bylo viděti zázrak, jaký jediné víra křesťanská učiniti může, zázrak, jehož svět veškerou mocí svou nikdy nedovede nápodobiti, zázrak věčně nový, jehož však, právě proto, že je příliš častý, lidé si nevšímají, jako si nevšimnou divů přírodních, každodenně zraku jejich se objevujících. Bylo viděti lidi rozličného věku a rozmanitého stavu; studující, šlechtice, staré vojáky, rytíře zvyklé životu válečnému; mladíky ve přepychu vychované; lidi, kteří až dosud neznali než vášeň slávy a rozkoše; chudé a bohaté, učené a nevědomé, slabé a velmože, jak žili všichni život jeden, společně kráčeli toutéž cestou k témuž cíli, podporujíce se vespolek, jako nevinné ovečky pod pastýřskou holí dítěte!

Ó vy lidé za našich dnů, vy, již sníte o dokonalé rovnosti, to, čeho vy hledáte a co po tolikerém namahání částečně nacházíte, to, co vy každodenně světu hlásáte, nemohouce toho nikdy vykonati: vše to najdete psáno v Písmě svatém, a v církvi svaté bylo to vykonáno tisíckráte! Pozorujte společnosť křesťanskou, jak dokonalá jest, a zkuste, dovedete-li vy žíti lépe!

Společníků Bernardových bylo již třicet, a všichni byli jako duše jedna. Vnitřek jejich obydlí, praví ctihodný Vilém ze St. Thierr, byl věrným obrazem toho, co sv. Pavel církvi korintské předpisuje. Kdokoliv do toho domu vkročil, byl ovanut vzduchem míru nebeského a tak hluboce dojat, že se vrhl obličejem na zemi, vzdal chválu Bohu, a vyznal, že Hospodin je mezi nimi. »A potom, přidávaje se k tomuto svatému tovaryšstvu, zůstal mezi nimi, nebo šel-li opět dále, zvěstoval všude, jak blaženi jsou tito lidé a oplakával svého vlastního neštěstí.«[2])

V pravdě bylo to podivuhodné shromáždění. Mužové tito, Bohem vyvolení, žili dosud ve světě, odívali se šatem světským — a přece žili život, jakého svět nezná, život, jejž každodenně znova přinášeli Bohu za oběť zápalnou. Bernardem vedeni, zachovávali rady evangelické, postili se, bděli v noci na modlitbách, zpívali žalmy a rozjímali o věčných pravdách, podporujíce se navzájem nejněžnější láskou bratrskou. Bernard, ačkoliv z nejmladších, byl

---

[1]) Řeč XXXIII. in cant. — [2]) Guill. I. hl. 3. č. 15.

ode všech považován za matku, a též se o všecky mateřsky staral. »Představený,« pravil, »budiž více matkou než mistrem, a dbejž, aby byl více milován, než obáván.«

Jak jiným představeným radil, tak sám jednal, a tím dobyl neomezené moci nade všemi. Jeho slovo, výraz jeho lásky, bylo živým řetězem, jenž okolo všech se vinul a všechny k jeho srdci poutal. Okolo něho bylo ustavičné, hluboké mlčení; ale toto mlčení nebylo ani truchlivé, ani zádumčivé; naopak bylo to mlčení živé, plné andělské výmluvnosti; praví mudrcové mají mezi sebou řeč, jiným lidem neznámou, jakési tajemné, živé, rychlé a vznešené společenství, jímž duše navzájem cítí, duchové mluví a myšlénky své vyměňují; je to řeč andělů, které jen král andělů rozumí a ti, kteří žijí život andělský.

Tito lidé nabývají nového smyslu duševního, smyslu, jenž jest zároveň jasným okem, čistým uchem, jemným citem, duchovní chutí a božským čichem; není to onen nezkrotitelný nástroj, jímž v témž okamžení Boha, Otce našeho, velebíme, a člověka, podle obrazu jeho stvořeného, proklínáme; není to ona řeč, jež ve stejné době o dobrém i o zlém mluví, o pokoji káže a nesvornosť plodí; je to řeč učeníků pravé moudrosti, jakož i těch, o nichž stojí psáno: »Blahoslavení pokojní, neboť oni synové Boží slouti budou.«

Takový byl duchovně-sváteční život v Chatilloně. Ale jako se to obyčejně stává, ani tomuto malému vyvolenému stádci nedal svět pokoje. Nejprve je lidé chválili nad míru; za krátký čas proměnila se však chvála jejich ve hlasitou hanu a rozhlašovali je za muže podezřelé. Asi za půl roku po tom, co se v Chatilloně ubytovali, začal Bernard vážně přemýšleti o nějakém pravidelném způsobu života, přiměřeném duchu, jaký jeho duchovní rodinu oživoval. Při této příležitosti dal světec veliký důkaz pokory, větší snad než všecky ostatní v celém jeho životě.

V oné době bylo všeobecným zvykem, že lidé, Prozřetelností ke službě Boží povolaní, ve zvláštním duchu svého povolání shromážděni zůstali a založili nový řád církevní.

Právě za doby sv. Bernarda založili někteří mužové apoštolští za souhlasu svaté Stolice rozličná společenstva duchovní, přiměřená zvláštnímu zaměstnání, jemuž se věnovali. Sv. Bruno, utíkaje před pronásledovníky svými, uchýlil se kolem r. 1086. do pusté krajiny nedaleko Grenoble, a položil tam se šesti druhy základ proslulého řádu Kartusiánského. Jiný muž, krajan Brunonův a vrstevník Bernardův, založil řád regulovaných premonstrátů. Několik let před tím sv. Norbert a sv. Jan Gualbert s nepatrným počtem žáků založili několik kongregací, jež rychle vzrůstaly a za krátký čas velmi se rozšířily. Okolo roku 1116. založil Robert z Arbrissel řád fontevraultský, osm let později sv. Štěpán se svými druhy položili základ řádu Graudmontského, a okolo r. 1100. usadil se svatý opat

molesmeský, Robert, s několika horlivými žáky v okolí citeauxském, a pracoval všemožně, by v klášteřích opět se ujala řehole svatého Benedikta v původní své čistotě a přísnosti.

I Bernard, obklopen četnými přívrženci, byl by mohl snadno, jako mnozí jiní, státi se zakladatelem nového řádu a žíti společně s dítkami, jež mu Bůh svěřil, pod zvláštní řeholí. Než všeliké vyznamenání a všeliká přednosť protivila se mu tak velice, že chtěl raději se svými žáky se přidati ku řádu již zařízenému, a zvolil k tomu cíli nejpřísnější ze všech tehdejších řádů, cisterciácký, jehož členové tak přísně a umrtveně žili, že i mnichové jiných řeholí jen s podivem a jakousi svatou hrůzou o tom vypravovali. Krátce před tím, jak jsme již vypravovali, založil sv. Robert kongregaci citeauxskou v Burgundsku; po smrti zakladatelově byl její představeným Štěpán Harding, šlechtic anglický. Přese všechnu horlivou jeho snahu blížil se klášter vždy víc a více úplnému rozkladu. Nakažlivá nemoc, jež v celé zemi hrozně řádila, navštívila i klášter citeauxský, a vyžádala si tam přečetných obětí. Starých řeholníkův ubývalo víc a více, noví pak se nehlásili, neboť pověsť o veliké přísnosti tohoto kláštera zastrašila i nejzmužilejší. Důstojný opat, vida, jak počet jeho věrných ustavičně se menší, vzdával se již veškeré naděje, že by klášter, někdy kvetoucí, unikl úplné záhubě.

A právě do tohoto kláštera, jak řeholníků tak i nejpotřebnější výživy zbaveného, umínil si jíti sv. Bernard a začíti tam noviciát se svými stejně smýšlejícími druhy.

Tichý život svůj v Chatilloně ukončili tím, že spořádali všechny své časné záležitosti jako lidé na smrť se připravující. Den před odjezdem odebral se Bernard s bratry svými do Fontainů, rozloučit se s otcem a poprosit ho o požehnání otcovské.

Již dlouho sledoval Tecelin cesty svých dítek, a jakkoliv tušil, že mu bude s nimi se rozloučiti, přece byla rána, jež nyní srdce jeho zasáhla, příliš krutou, by ji byl snesl docela klidně. Vždyť měl téhož dne ztratiti pět synů, svou jedinou chloubu, své největší štěstí. Nyní, ve svém stáří, měl býti oloupen o spravedlivé naděje celého svého života! To bylo příliš pro starce, klesajícího pod tíží let. »Při tomto loučení,« praví jeden spisovatel, »pukalo mu srdce; pohlížel na syny své okem vyhaslým, hlas mu selhal, a ubohý stařec byl skoro úplně bez sebe.« U otce stála mladá Hombelina, hořce naříkajíc. Všechny bratry své milovala velmi něžně, ale k Bernardovi cítila již od svého dětství a zvláště od smrti matčiny neobyčejnou důvěru a lásku. Nyní však ho považovala původcem zkázy svého domu a své budoucnosti, a hlasem, z něhož zároveň hněv, láska, úcta i naděje vyznívaly, zapřísahala Bernarda, by se vzdal svého úmyslu, by se rozpomenul na šediny svého otce, a neopouštěl nejmladšího bratra svého, by se smiloval nad ní, slabou

sestrou, již tak velice miloval, a jež nyní sama, bez pomoci ve světě státi bude.

Bernard však zvítězil v této kruté zkoušce. Bůh, jenž rozbil stánek svůj v této něžné duši, dodal mu nadlidské síly, by dokonal svou oběť, upamatovav ho na slova božského Mistra, jehož chtěl následovati: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám, a vezmi kříž svůj a následuj mne! A každý, kdož opustí dům, nebo bratry, nebo sestry, neb otce, nebo matku, nebo manželku, nebo syny, nebo pole pro jméno mé, stokrát více vezme, a životem věčným vládnouti bude!«

Synové Tecelinovi přijali požehnání otcovské a šli dále . . . A Bůh odměnil tento skutek otci i synům. Starý Tecelin odešeľ na konci života svého k synům svým do kláštera, a ve vysokém stáří zemřel v náručí Bernardově — za oběť, již dokonali v jediném okamžení života časného, dostalo se jim koruny nepomíjející na věčnosti.

Starého otce čekala však ještě jedna rána, již patrně řídila Prozřetelnosť božská, by mu dala poznati, že tak podivuhodná změna jeho synů jest dílem jejím. Synové Tecelinovi opouštějíce hrad fontainský, potkali na dvoře nejmladšího bratra, hrajícího si s jinými dětmi. Quido, nejstarší ze všech, objímaje ho pravil: »Můj malý bratře Nivarde, vidíš tento zámek a tyto statky? Hle, to všecko bude tvé, jenom tvé.« — »Jak!« odpovědělo dítko, s podivem na něho patříc. »Vy vezmete pro sebe nebe, a mně byste nechali zemi? Takové dělení není stejné!« A od toho okamžení nebyla žádná moc pozemská s to, by malého Nivarda od jeho předsevzetí odvrátila. Dohonil sv. Bernarda a ujišťuje ho, že se od něho již nikdy neodloučí, prosil ho vroucně, by jej vzal s sebou. Bernard svolil s největší radostí, a nastoupil s bratřími a ostatními druhy, počtem třiceti, cestu do Citeaua l. P. 1113.

Hlava šestá.

Původ řádu cisterciáckého. — Zjevení o jeho budoucnosti. — Příchod sv. Bernarda do kláštera.

Řády duchovní jsou ovšem zbudovány na pevné, věčně trvající skále církve svaté, avšak jako všechny věci, jsou též ony při svém vzniku a vývinu podrobeny rozličným zákonům. Na začátku jsou to malá, nepatrná semínka, ponenáhlu rostou v mocný, košatý strom, kvetou a nesou krásné ovoce; potom začíná často síla jejich mizeti, vadnou a hynou. Nežily však nadarmo; v ovoci, jež na

tomto stromě uzrálo, je skryto nové símě, vyklíčí a vydá nesčetné množství nových plodů.

Tímto způsobem rozšiřoval se řád sv. Benedikta, řízením Božím na Monte Cassině založený, po šestnácte století až na naše doby. Přes časté protivenství mohutněl víc a více, a odkládaje časem některé pomíjející tvary, zjevil se opět v jiné krásnější a čerstvější podobě. V předešlém století bylo 37.000 klášterů rozličných odvětví, jež všechny uznávaly sv. Benedikta svým patriarchou; od časů Karla Velikého přijímali skoro všichni mnichové západní kázeň a řeholi tohoto světce.[1])

Jednou z nejznamenitějších změn v řádě sv. Benedikta byla reforma clugnycká, nazvaná podle kláštera stejného jména, založeného okolo roku 910. Vilémem Zbožným, vévodou Aquitanským.

Tato kongregace benediktinská rozšiřovala skoro po 200 let široké větve stromu svého po celé Evropě, řízena muži svatými, jako byli Bernon, Odon, Mayeul, Odilo, Hugo a Petr, sami to mužové vědou i moudrostí proslulí. Ve středověku byla středem zbožnosti, vědy a nejvznešenějších ctností; mezi údy svými v klášteřích italských, francouzských, španělských, anglických a německých měla prince, kardinály a mocnáře; z tiché celly kláštera clugnyckého vyšli tři pokorní mužové, by dosedli na stolec Petrův a spravovali s nemalým prospěchem církev Kristovu: sv. Řehoř VII., Urban II., Gelasius.

Kongregace zkvétala víc a více až do smrti svatého opata Hugona r. 1109. Od té doby začala klesati s vrcholu své moci a hynula pod těžkým břemenem svých bohatství a své velikosti. Nástupce Hugonův Pons otevřel bránu všelikým zlozvykům: za jeho krátké správy ochabla horlivosť náboženská skoro docela; budova, někdy tak velkolepá, jižjiž se bourala. Jest ovšem pravda, že po smrti tohoto nehodného představeného, jenž byl uchvácen morem, jeho nástupce, Petr Ctihodný, všemožně se vynasnažil, aby tyto rány zahojil a starou kázeň opět zavedl, avšak výsledek jeho prací, jak sv. Bernard dosvědčuje, netrval dlouho. Petr byl posledním výtečným členem svého řádu; po jeho smrti upadla kongregace v zapomenutí.

Čím více však duch evangelický mizel z kláštera clugnyckého, tím hojněji soustřeďoval se v jiném odvětví řádu sv. Benedikta. Několik mnichů benediktinských, vedených mocnou touhou po dokonalosti, ubytovalo se v osamělém lese molesmeském; vystavěli si tam malé dřevěné chaloupky, a pod přísnou správou sv. Roberta zařídili kongregaci molesmeskou. Než podle úradků Prozřetelnosti bylo toto tovaryšstvo jen průpravnou školou jiného velikého řádu. Když osada molesmeská poněkud se rozmohla, vyvolil zbožný

[1]) Helyot. Hist. řádu sv. Ben.

Robert, veden duchem Božím, nejhorlivější mnichy a vzav je s sebou jako převzácné sazenice, přesadil je do pustiny citeauxské. Bylo jich tam na začátku toliko sedm, totiž Robert, Alberich, Štěpán, Odon, Jan, Letald a Petr. O něco později přidružilo se k nim čtrnáct jiných mnichů molesmeských toužících po životě dokonalejším, a roku 1099. dokončili již stavbu dřevěné kaple, kterou zasvětili nejbl. Panně Marii.

To bylo ono zrno hořčičné, jež sice dlouho se nevzmáhalo, ale konečně přece vydalo světu božské ovoce.

Citeaux, v diecési chalonské, několik hodin od Dijona vzdálené, bylo tenkráte pustinou skoro nepřístupnou, jíž se před tím nikdy nedotkla ruka rolníkova. Robert a druhové jeho zorali část polí a vystavěli v lese modlitebnu, a žili, ode všeho světa odloučeni, jediné modlitbě a práci. Napřed neměli zvláštních předpisů; zachovávali přísně řeholi sv. Benedikta, neměníce na ní ani písmeny. Když však Robert byl nucen odejíti nazpět do Molesmes, zařídil Alberich, jeho žák a nástupce, novou tuto společnosť podle vzoru starých poustevníkův a dal jí zvláštní stanovy.

Účelem všech nanejvýše přísných cvičení klášterníků citeauxských bylo, zcela umrtviti zkaženou přirozenosť, potlačiti nezřízené žádosti, osvoboditi duši od pout pozemských a tělesných, vrátiti jí svatou svobodu, a přivésti ji do prvotních vztahů ku Stvořiteli a tvorům. Šťastní ti mužové, povolaní ku tak veliké dokonalosti mravní, našli v klášterní kázni citeauxské hojně prostředků k tomuto vznešenému cíli: totiž ustavičnou práci, přísné mlčení, sebranosť mysli a odloučenosť ode světa, dokonalou poslušnosť a naprostou chudobu. Horliví mnichové citeauxští dovedli oceniti způsob života, jenž muži Božími ustanoven a zkušeností několika set let doporučen byl a tolik světců zplodil; a čím horlivěji podle něho žili, tím více zakoušeli sladkostí svaté samoty, tím více se sprošťovali jha pozemského, tím výše povznášeli se ku prameni radostí věčných.

Život tak čistý nemohl však ujíti pomluvám. Rozum pouze lidský, neosvícený světlem milosti, nepochopuje přísných, kajících cvičení člověka duchovního; vidí toliko zevnější stránku věcí, a zatracuje jako trestuhodné přestupky ona umrtvování, jimiž mužové po dokonalosti toužící chtějí očistiti život pozemský. Člověk ve své nevědomosti nemůže nebo nechce viděti rozdílu mezi přirozeností, jak vyšla z rukou Božích, a mezi přirozeností, jakou zůstala po hříchu; zapomínaje, že přirozenosť naše právem sténá pod tíží trestu za spáchaný hřích, ptá se, podařil-li nás Bůh proto tak krásnými smysly, bychom jich neužívali, nebo má-li Bůh zalíbení v utrpení a v bolestech lidských? Proč se však zároveň nezeptá po příčině smrti Kristovy na kříži? Proč se nediví tomu, že Kristus na kříži založil církev svou? My všichni jsme zhřešili v praotci svém, a všichni musíme za hřích trpěti; smrť je trestem

za hřích, a celý život náš není než ustavičným pokáním. Blažen, kdo se kaje dobrovolně a odpyká trest svůj v tomto životě, by mu nebylo trpěti na věčnosti!

Řeholníci citeauxští zachovávali všechny rady evangelické způsobem nejpřísnějším; jejich předpisy byly ovšem tak strohé, že změkčilá přirozenosť lidská, pohodlnému životu zvyklá, jen s hrůzou o tom slyší. »Tito svatí mnichové,« praví starý kronikář řádu cisterciáckého, »chtěli žíti nepoznáni a zapomenuti ve svých pustinách. Jejich přísná cvičení přesahovala téměř síly lidské; byli polonazí,[1]) vydáni v šanc brzy velké zimě, brzy nejpalčivějším paprskům slunečním. S ustavičnou prací ruční spojovali obtížná cvičení; noční bdění, služby Boží, četba knih duchovních, dlouhé modlitby a ostatní zbožná cvičení následovala za sebou tak, že jim nezbylo času k odpočinku a vyražení.[2]) U nich nebylo hluku, ani nepořádku, žádné žaloby, žádného sporu, jejich svatá cvičení nebyla nikdy přerušena. Panna, Královna andělů, byla světlem svatého Albericha; svatý Alberich byl světlem sv. Štěpána; sv. Štěpán byl světlem svých bratří; a ti, kteří světlo přijímali, poslouchali na slovo těch, již byli jejich světlem.«

Sv. Štěpán, rodem Angličan, převzal správu řádu citeauxského po smrti sv. Albericha. Dojímavo jest čísti o pohřbu tohoto otce; ze slov, jež sv. Štěpán při této příležitosti promluvil, můžeme poznati živou lásku, jež tyto svaté muže dohromady spojovala. »Ach!« pravil svým bratřím, »Alberich umřel před očima našima! Než neumřel před okem Božím! A jakkoliv se zdá, že pro nás umřel, přece žije pro nás před Hospodinem; neboť to právě jest zvláštností svatých, že když po časné smrti k Bohu se ubírají, berou s sebou přátely své v srdci svém, by je tam navždy nechali; můžeme tedy říci, že Alberich spojen jsa s Bohem láskou věčnou a nezměnitelnou, i nás s sebou k Bohu zanesl.«[3])

Výtečná správa sv. Štěpána obrátila na tovaryšsto citeauxské všeobecnou pozornosť, ale vzbudila též nevoli a nepřízeň klášterů sousedních.

Kláštery clugnycké, z nichž bývalá horlivosť již dávno vymizela, pozorovaly s nelibostí nový řád, jenž svou přísností zatracoval jejich změkčilosť; se všech stran se ozývaly závistivé žaloby na Štěpána a jeho bratry; nazývali je novotáři a vinili je, že zasévají nesvornosť mezi řády církevní a trhají jejich jednotu.[4])

Ctihodný opat snášel všechno s podivuhodnou trpělivostí. Jsa přesvědčen, že jeho řád, je-li vůbec dílem Božím, přese všechnu nepřízeň lidskou dále trvati bude, zachovával věrně s bratry svými

---

[1]) Benediktini nosili hábit hnědé nebo černé barvy; sv. Alberich předepsal místo něho kabát bělošedé barvy, a zvolil Pannu Marii patronkou řádu. — [2]) Ann. Cist. p. 41, n. 1, 2. — [3]) Děj. Cit. sv. I. — [4]) Tamtéž.

pravidla řeholní, a odpověděl utrhačům svým jediné tím, že zdvojnásobil svou horlivosť a bdělosť.

V této době čekala ho ještě jiná trpká zkouška. Jak jsme v předešlé hlavě vypravovali, zuřila v celé zemi nákaza morová; následky její byly všude hrozné, ale největší spoustu způsobila v klášteře citeauxském; skoro všichni mnichové, dlouho trvajícími posty a jiným umrtvováním vysílení, podlehli strašné této ráně; od roku 1112. zbylo jen několik slabých mnichů v klášteře. »Mimo přemnohé jiné trampoty, jež mě stihly,« praví o tom ctihodný opat, »proniká srdce mé prudká bolesť, vidím-li, jak málo řeholníků zbývá, protože jeden po druhém rychle umíráme, a za krátkou dobu stane se snad to, čeho se tak velice bojím, že totiž tento nový řád s námi zahyne a vymře.«

Rána, jež tyto ubohé mnichy stihla, byla tak hrozná, že se počali obávati, nejsou-li rozličné ty výčitky, které jim odevšad byly činěny, přece jen oprávněny, a nebyl-li přísný jejich život nedobře uspořádán. Sám sv. Štěpán počal ve svém přesvědčení kolísati, a chtěje konečně v této smutné nejistotě světla nabyti, utekl se ku prostředku dosud neslýchanému, jenž jasně svědčí o pevné jeho víře a zároveň o čistotě jeho svědomí. Událosť, kterou hodláme vypravovati, zdá se ovšem trochu podivnou, protože však myslíme, že není příčiny, abychom jí nevěřili, vylíčíme ji s několika malými změnami jednoduchou řečí kronikáře citeauxského.

»Tenkráte ležel jeden bratr na smrť nemocen, a hotovil se odejíti s tohoto světa, by přijal odměnu za své namahání. Svatý Štěpán, pln ducha Božího, přistoupil k němu a pravil mu ve přítomnosti všech řeholníků takto: Vidíš, nejmilejší bratře, v jak smutném stavu, v jaké nouzi a v jakém zármutku všichni jsme. My všichni pevně věříme, že kráčíme úzkou stezkou, již nám ukázal náš blahoslavený otec, sv. Benedikt; nevíme však, je-li tento způsob života Bohu milý, zvláště když uvážíme, jak nás řeholníci této země zatracují jako lidi, kteří nový způsob života našli a pohoršení, rozkol a nesvornosť působí. Mimo to jsem hluboce zarmoucen, vida, že každodenně někteří bratří umírají, a že nás jich již tolik opustilo; a protože Bůh nikoho neposýlá, by vyplnil místo těch, které k sobě volá, bojím se velmi, že tento nový řád s námi vymře. Proto Ti poroučím ve jménu Pána našeho Ježíše Krista, z lásky k němuž jsme vyvolili tuto úzkou cestu, kterou nám ve svém evangeliu předepsal, abys mocí této svaté poslušnosti, jakmile k Bohu se dostaneš, nás navštívit přišel tenkrát a tak, kdy a jak Jemu bude libo, bys nám oznámil svatou Jeho vůli, co jest nám mysliti o svém stavu a o životě, jaký žijeme.«

Na tato slova odpověděl umírající docela jednoduše: »Ctihodný otče můj, učiním ochotně, co mi ráčíš poroučeti, doufaje ovšem

že mě budeš každodenně svatými modlitbami svými podporovati, bych Tvůj rozkaz mohl vykonati.«

»Uplynulo několik dní od smrti tohoto mnicha, a svatý opat, jenž se svými bratry pracoval, dal právě, jak bylo obyčejem, znamení k odpočinku. Ustoupil poněkud stranou, posadil se a přikryv hlavu škapulířem počal se modliti. V tom okamžení zjevil mu se zemřelý mnich, světlem ozářen a, jak se zdálo, vznášel se ve vzduchu, ani země se nedotýkaje.«

»Svatý opat ptal se ho, jak se mu vede. Jsem šťasten, odpověděl tento, a prosím Boha, by vás učinil tak šťastnými, jako jsem já; neboť díky Tvým spasitelným naukám a neunavné péči Tvé požívám nyní oněch radostí a onoho pokoje, jehož člověk nemůže pochopiti. A nyní přicházím, poslušen rozkazu, který jsi mi dáti ráčil, abych Tobě, otče můj, a svým bratřím oznámil milosť a slitování Pána našeho Ježíše Krista vzhledem k našemu řádu. Vězte tedy a nepochybujte, způsob vašeho života je svatý a Ježíši Kristu milý. Výhosť dejte zármutku; vaše truchlivosť proměniž se v radosť; neboť aj, v krátké době zjeví vám Bůh svou slávu a své milosrdenství, a pošle vám velký počet osob, mezi nimiž bude mnoho šlechticů, slavných a moudrých mužův, a ti naplní tento dům tak, že z něho vyjdou jako roj včel, rozšíří se po rozličných dílech světa a založí v nich četné kláštery, jež budou šťastným výkvětem požehnaného semena, které na tomto místě z milosti Boží vyrostlo.«[1])

Řeholník, píše spisovatel dále, dokončiv tato vážná slova, prosil o svaté požehnání toho, jenž ve škole posvěcení byl jeho představeným; a dostav, oč žádal, zmizel; sv. Štěpán však, pln podivu a vděčnosti, dlouho nemohl ani slova promluviti. Toto neobyčejné zjevení oživilo klesiou mysl a důvěru mnichů; jiná událosť, jež se téhož času stala, byla jim novým znamením krásné budoucnosti. Jeden bratr měl ve snu vidění. Viděl množství lidí, hrnoucích se ke studni klášterní, vyprat zde své šaty, a slyšel hlas, řkoucí jim, že tato studně má býti nazvána Ennou, to jest místo, kde předchůdce Páně křestil. Toto vidění zdálo se svatému opatu velmi významným, a od té doby neustále očekával »velkého množství osob, jež měly tam přijíti, by smyly skvrny duše své slzami kajicného života.«[2])

Toto očekávání bylo konečně splněno.

Jednoho dne stál svatý Štěpán, obklopen malým zbytkem svých mnichů, před Bohem, a všichni modlili se vroucně, by se dočkali vyplnění zaslíbení Božích. V tom okamžení přichází lesem řada lidí, třicet počtem, vedených mužem docela mladým, a zastaví se

---

[1]) Ann. Cist. sv. I. — Děj. Cit. sv. I. — [2]) Tamtéž.

u brány klášterní. Sv. Štěpán přijme je dojat, s radostnou předtuchou. Bernard padne mu k nohám, jeho druhové kleknou vedle něho a žádají snažně, aby byli přijati do řádu. A nyní propukla radosť opata citeauxského ve chvalozpěv díků za tuto velikou milosť Boží; »a účinek této návštěvy,« píše Vilém ze St. Thierr, »byl tak veliký, že se zdálo, jakoby dům ten onoho dne byl slyšel slova prorokova: ‚Chválu vzdávej neplodná, která jsi nerodila! Vesel se a zvolej, neboť mnoho bude míti synův opuštěná, více než ta, která má muže, praví Hospodin.‘«[1])

Doba druhá.

Život klášterní sv. Bernarda.

Od doby, kdy vstoupil do řádu cisterciáckého, až k době, kdy počal politický život svůj u příležitosti rozkolu římského.

Hlava sedmá.

Sv. Bernard v noviciátě. — Sliby řeholní. — Rozkvět Citeauu. — Založení Clairvauu.

»Roku 1113. po narození Pána našeho, patnácte let po založení domu citeauxského, vstoupil sluha Boží Bernard, maje asi třiadvacet let, do kláštera, jenž byl pod správou opata Štěpána, a podrobil se sladkému jhu Ježíše Krista. Od tohoto dne vyléval Hospodin na tento vinný kmen Boha zástupů své požehnání, kmen nesl ovoce a rozepjal větve své až k moři a ještě dále za moře.«[2])

Citeaux, jež před nedávnem bylo blízko záhuby jako novorozené dítko, jemuž určeno zemříti v kolébce, zdálo se po příchodu Bernardově a jeho druhů jako znova zrozeno. Všichni vstoupili bezodkladně do noviciátu, mimo jednoho, jemuž sv. Bernard pro mladičký jeho věk dvě léta čekati poručil; byl to Robert, bratranec Bernardův, o němž brzy se opět zmíníme.

Bernard, vstoupiv do kláštera, snažil se všemožně, by podle nauky, kterou jiným dával, i sám se spravoval: »Když něco začneš, konej to dokonale.« Zvoliv nejchudší a nejneznámější ze všech řádů duchovních, doufal, že v něm zůstane nepoznán a od lidí zapomenut, a protože nic jiného nehledal, než umříti s Ježíšem

---

[1]) Is. 54, 1. — Gal. 4, 27. — [2]) Guill. IV. č. 19.

Kristem, objal kříž s láskou, přivinul jej pevně k sobě a nesl jej velkomyslně, následuje božského Mistra, jemuž se úplně posvětil. Nespouštěje zraku se vznešeného cíle, k němuž všemi silami pracoval, říkával si často: Bernarde, k čemu jsi přišel? »Bernarde, ad quid venisti?« A jako o Ježíši Kristu čteme, že začal konati, a pak teprve učiti,[1]) tak i Bernard hleděl napřed sebe sama posvětiti a konal všechno to, čemu později jiné učiti měl. Spisovatelé jeho života vypravují nám s podivem o tom, jak se namáhal, aby dobyl vítězství nad sebou, aby opanoval svou živou povahu a zmírnil svou prudkosť; se železnou vytrvalostí podroboval se nejpokornějším a nejobtížnějším cvičbám, které předpisuje řehole sv. Benedikta, a ctnosť jeho množila se den ze dne tou měrou, že nad tím žasl i svatý stařec, jenž spravoval tuto novou školu prorockou.[2]) Zvykl si, žíti život niterný, a proto měl ustavičně mysl sebranou. Oživující milosti, jež čerpal z neviditelného pramene, působily i na jeho zevnějšek, že se zdál vždy jak ozářen jasem radostí nebeských. Spisovatel jeho života praví o něm, že ho lidé považovali více za ducha, než za člověka, poněvadž celá jeho bytosť pamatovala na slova, která později svým novicům často opakoval: »Chcete-li žíti v tomto domě, jest vám nechati venku těla, jež přinášíte ze světa, neboť do těchto síní přijímají se jediné duše; tělo nehodí se k ničemu.«[3]) Čím více okoušel rozkoší svaté lásky, nitro jeho zahřívající a osvěcující, tím více umrtvoval smysly své a život tělesný, boje se, by spojení s věcmi zevnějšími nepřekáželo mu požívati útěch nebeských; »a tak stávalo se jeho ustavičné umrtvování zvykem, až konečně dospěl tam, že jen duchem svým žil, viděl nevida, slyšel neslyše, jedl nepožívaje, a skoro mu ani nezbyl cit pro věci tělesné.« Vypravuje se, že více než jednou, ani toho nepozoruje, místo vody pil olej anebo jinou tekutinu. Na konci svého noviciátu nevěděl, je-li strop jeho světnice plochý, nebo klenutý; nevěděl, jsou-li na konci modlitebny, v níž každodenně se modlil, okna nebo ne; byl ponořen v jedinou myšlénku, jež ho chránila před mladickou roztržitostí. Jeho svědomí, jež zjemnělo tou měrou, jakou on čistějším se stal, nesneslo žádné nedokonalosti; nejmenší přestupek spůsobil mladému novicovi velikou úzkosť. Láska k zemřelé matce přiměla ho, že slíbil, že se bude na její památku každodenně modliti sedm žalmů kajících. Jednou, praví spisovatel předmluvy k dějinám citeauxským, jsa ještě novicem, šel na odpočinek, nevzpomenuv si, že dosud nevykonal slibu, jejž si učinil přísnou povinností. Druhého dne tázal se ho duchovní jeho otec Štěpán, světlem prorockým osvícen: »Bratře Bernarde, prosím Tě, pověz mi, komu jsi včera ponechal starosť, modliti se Tvých sedm žalmů?« Bernard slyše, že opat ví o cvičbě, kterou jako

---

[1]) Sk. ap. I, 1. — [2]) Děj. Cit. sv. III. bl. 10. — [3]) Tamtéž.

tajemství zachovával, dal se do hořkého pláče, a padnuv před ctihodným vůdcem na kolena, vyznal svou chybu a prosil pokorně za odpuštění. Jindy, když ho navštívili někteří jeho příbuzní, poslouchal s rozkoší rozličné noviny, jež mu o světě vypravovali. Sotva však byla ukojena marná ta zvědavosť, již tu byly trpké následky. Bernard cítil, jak černá mračna zahalila jasnou oblohu jeho duše, dlouho zůstal při modlitbě bez útěchy, duchovní cvičení ho netěšila, až konečně, poznav velikou chybu, jíž se dopustil, před oltářem na kolena se vrhl a s pláčem Boha prosil, aby mu vrátil milosť svou. Tak očisťoval Bůh jeho nitro od nejmenších skvrn, a žádaje od něho jediné dokonalou poslušnosť při sebe menším hnutí milosti, vedl ho poznenáhla k nejvyšší dokonalosti.

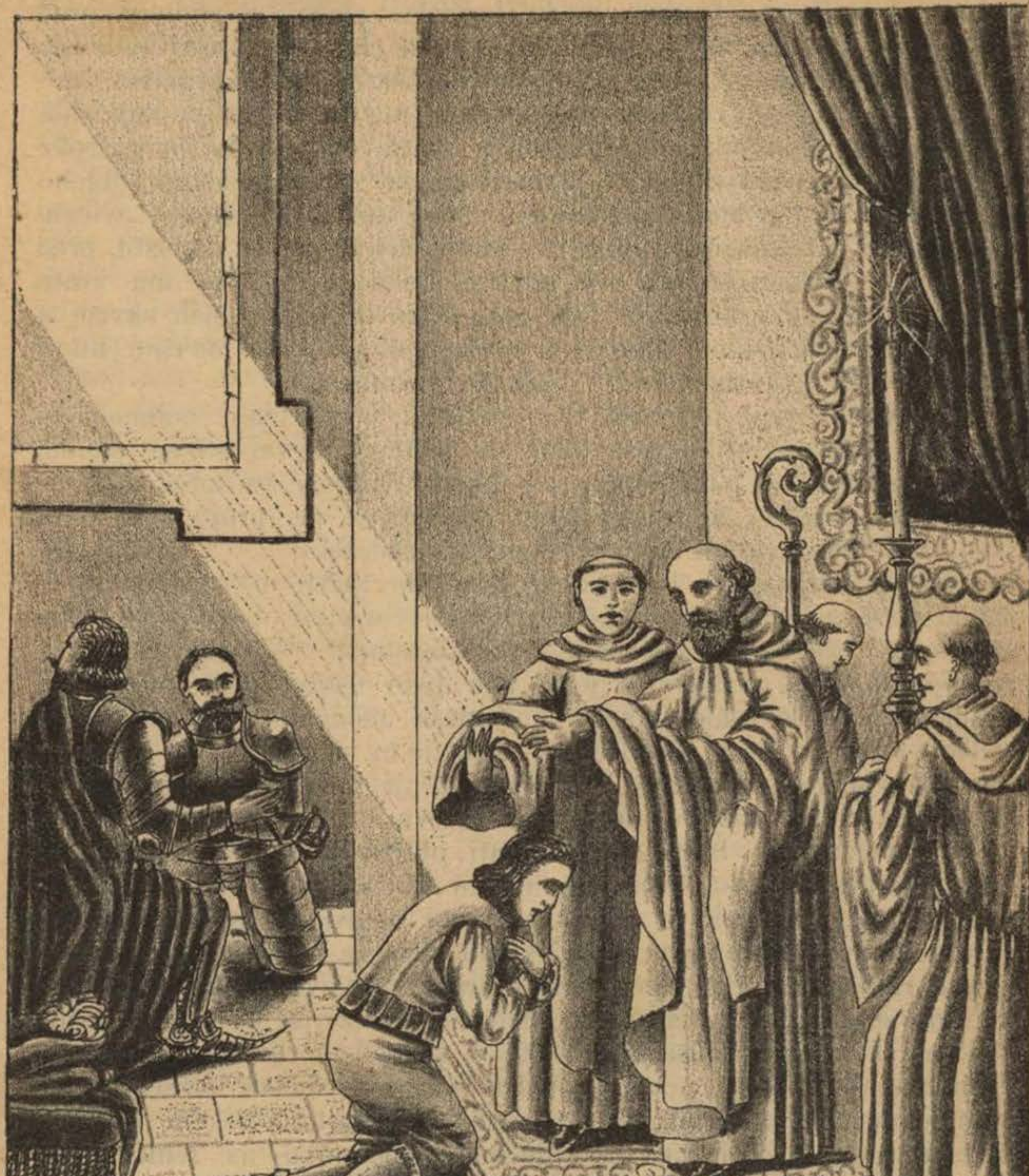
Bernard, jenž byl vždy těla slabého, v noviciátě onemocněl; nemohl spáti, ztratil úplně chuť k jídlu, a býval stížen dlouho trvající mdlobou. »Jako málo jí,« praví dějepisec té doby, »tak též málo spí; zdá se, že těchto dvou věcí užívá ne proto, by život zachoval, nýbrž proto, by smrť poněkud zadržel.«[1])

Tělo Bernardovo bylo již od narození slabé, a on sám podkopal ještě více zdraví své přílišným umrtvováním; později skutečně sám uznal, že byl v té příčině neprozřetelným. Vysílený žaludek nepřijímal žádné potravy, a jeho tělo bylo ustavičnými posty tak zhubenělé, že se zdálo, jakoby ani masa nemělo. Než ani touto velkou slabotou nedal se Bernard zdržeti, by nezachovával společné řehole; varoval se všelikých zvláštností, a nedostatek síly tělesné hleděl nahraditi silou a horlivostí duševní. Litoval velmi, že mu nelze s ostatními bratry vykonávati obtížných prací, naříkal na smutnou neschopnosť svou, bránící mu sloužiti klášteru tak, jako to činí ostatní řeholníci; a přece pracoval ustavičně, pokud mu jen síly dovolovaly, okopával půdu, štípal dříví a nosil je na slabých svých ramenách. Při všech těchto pracích podivovali se bratří jeho niterné sebranosti; přicházel a odcházel, nabízel se ku všem pracím, a konal i nejnepatrnější maličkosti s velikou horlivostí; při všech těch namahavých pracích poslouchal ustavičně hlasu, k srdci jeho mluvícímu, vždy sebrán, vždy spojen s ohniskem božského světla a božské lásky. Zachoval též vděčnou vzpomínku na tento život, činný i trpný zároveň, neboť to byla pro něho doba hojné milosti a rychlého pokroku. »Tvrdí to až dosud,« praví zmíněný mnich, »praví, že hlavně na polích a v lesích modlitbou a rozjímáním nabyl znalosti Písma svatého, a říkává obyčejně svým přátelům, že v tomto studiu neměl nikdy jiného učitele, než duby a buky v lese.«[2])

V těchto klidných a horlivých cvičeních uplynul mu čas noviciátu. Konečně se přiblížil toužebně očekávaný den, kdy měl skládati sliby řeholní; učinil to zároveň s druhy svými v dubnu r. 1114.

---

[1]) **Guill. S. Th. IV. — [2]) Guill. S. Th. I. hl. 4.**

Opat Štěpán odívá sv. Bernarda rouchem řeholním.

Současní kronikáři píšou o tom jen docela krátce, dokládajíce, že se jim nedostává slov, aby o tom hodně mluvili. V pravdě, kdo by chtěl pochopiti a slovy vyjádřiti to, co se v takovém okamžení děje v nitru těchto vyvolených duší, musel by napřed sám pocítiti, co to jest, Bohu zcela se posvětiti a pro celý život svůj se obětovati pro česť a slávu Ježíše Krista.

Příklad svatého Bernarda pohnul mnohé, že přišli do Citeaua a prosili, by byli přijati; klášter již téměř nestačil pro velký počet lidí z rozličných krajin přicházejících a o přijetí do řádu prosících. Někteří dějepiscové, nemohouce pochopiti tak náhlého vzrůstu, vysvětlují jej řevnivostí některých starších řádů, zvláště pak molesmeského. Hanlivé pověsti, jež o tomto novém klášteře byly rozšiřovány, byly prý příčinou, že se o něm lidé všude dověděli, mnozí že se tam ze zvědavosti odebrali a působením milosti Boží řeholníky se stali.

Počet mnichů množil se den ze dne tak, že Štěpán byl konečně nucen pomýšleti na stavbu nového kláštera. Vhodné místo nabídli mu někteří šlechtici z krajiny chalonské. Byl to velký les, jenž byl do polovice vymýtěn a půda zorána. Opat Štěpán dal tam vystavěti malý kostelík a kolem něho celly, a poslal tam dvanácte mnichů, jimž dal za představeného Bertranda, muže ctihodného zbožností a vysokým stářím. To byla první větev mnohoslibného stromu citeauxského; sv. Štěpán chtěje ji dáti po příkladu starých patriarchů jméno obrazné, nazval ji Firmitas,[1]) by tím naznačil sílu a stálosť, kterou Bůh novému řádu udělil.

Sotva byl zařízen klášter ve Ferté, již doléháno na svatého Štěpána prosbou, by založil novou osadu řeholníků v diecési auxerrské. Jakkoliv svatý opat vroucně si přál řád svůj co nejvíce rozšířiti, přece nechtěl ihned přijati půdy, jež mu byla pro klášter nabízena; bálť se, by příliš rychlé a časné rozšíření řádu neuškodilo. Poradiv se bratří, uznal za nejlepší, čekati, až by mu Prozřetelnosť sama nejlepší cestu ukázala. Když se však ustavičně noví novicové hlásili, bylo mu se rozhodnouti. Štěpán vybral opět dvanácte řeholníkův a dal jim za opata proslulého Hugona Makonského, upřímného přítele a duchovního syna Bernardova. Jak šťastná to byla volba, ukázal podivuhodný vzrůst kláštera Hugonem spravovaného. Stalť se tento dům semeniskem mnoha sv. prelátů, kteří životem a skutky svými řádu cisterciáckému nejkrásnější byli ozdobou.

Mateřský dům citeauxský podoben úlu, jehož prostory jsou příliš úzké, by pojaly množství včel, jež se v něm rozmnožují: byl zatím od roku 1115. novici tak přeplněn, že sv. Štěpán prozatím nemohl nových přijímati a byl znova nucen, vyhledati těmto

---

[1]) Síla — pevnosť (ferté).

zástupům dělníkův evangelických novou osadu. Za příhodné místo bylo mu označeno okolí Langreské. Byla to pustina bahnitá a skoro nepřístupná, a proto nepochyboval nikdo, že řeholníkům bude dovoleno tam se usaditi. Sv. Štěpán neznal sice nikoho v diecési, kdo by tento podnik byl podporoval, ale spoléhaje úplně v pomoc Boží, odhodlal se klášter založiti. Vybrav opět dvanácte řeholníkův, učinil představeným toho, jenž byl vůdčím andělem svých bratří a utěšitelem kláštera citeauxského. Bernard měl tehdy teprve pětadvacet let,[1]) a proto byli všichni nemálo překvapeni, že sv. Štěpán učinil hlavou podniku tak nebezpečného muže mladého, slabého a světských záležitostí neznalého. Než ctihodný opat znal lépe než ostatní jeho výbornou ctnosť a viděl duchem prorockým veliké věci, které slabý ten jinoch pro Boha i církev měl vykonati.

Když přišel den odchodu, vydali se vyvolení řeholníci, počtem svým společnosť dvanácti apoštolů představující, na cestu. Bernard, stav se jejich opatem, představoval Ježíše Krista uprostřed učeníků. Zvyky, jež se při takových příležitostech zachovávaly, byly jednoduché a dojemné.

Opat domu mateřského odevzdal slavnostně kříž tomu, jenž byl opatem zvolen; nový opat vyšel s křížem z kostela a provázen svými dvanácti podřízenými řeholníky, rozloučil se s bratřími a zanotil při odchodu některý žalm. »Když Bernard,« praví kronika citeauxská, »a jeho dvanácte mnichů mlčky z kláštera odcházeli, z očí všech bratří vyřinuly se slzy, a nebylo slyšeti nic jiného, než zpěv odcházejících a vzlykot těch, kteří zůstali. Nebylo téměř ani možno rozeznati ty, kteří se loučili, od těch, kteří je doprovázeli; všichni byli hluboce zarmouceni, až konečně došli ku bráně klášterní, která jedněm se otevřela a druhým se zavřela.«

Kdož by při této události nepoznal pokorné poslušnosti a niterného sebezapření pravých učeníků Ježíše Krista? Loučí se, nereptajíce, se starými přátely, s věrnými druhy, s nimiž tak dlouho žili ve světě a v klášteře; opouštějí ctihodného opata, kterého jak otce milovali; svatý dům, který jim byl milým útulkem; výbornou tu společnosť, jejíž údové navzájem k dobrému se povzbuzovali; a jdou, nevědouce, kam se ubírají, co se s nimi stane, neznajíce svízelů, které jich čekají! Bernard však, ustavičně pln síly a života apoštolského, posiluje bratry své; kráčí před nimi jako dobrý pastýř; vede je, těší a naplňuje radostnou nadějí. Dlouho bloudí v zemi neobydlené a v divokých lesích, necítí hladu, ani žízně, ani unavení; zmužile kráčejí k cíli; ani nejunavenější pocestný netouží více po hostinném noclehu, jako tito mužové Boží po své pustině. Konečně přijdou do bahnitého údolí, jež jim k pobytu

---

[1]) Mabillon praví, že Bernard opustil Citeaux teprve tehdy, když dosáhl věku, kdy mohl přijati vyšší svěcení.

určeno. Bylo ode dávna útulkem lupičův a v zemi nazývali je údolím pelyňkovým. Bernard však je nazval údolím jasným (Claire—Vallée), neboť mělo býti za nedlouho jedním z nejzářivějších ohnisk božského světla. — Bernardu a soudruhům jeho nebránil nikdo usaditi se na místě již ode dávna neobydleném; naopak, obyvatelé okolních krajin, kteří se až dosud údolí tomu s hrůzou vyhýbali, pomáhali jim ochotně zorávati půdu a stavěti malé celly, jsouce šťastni, že mají mezi sebou mnichy, jejichž přísný život je hluboce dojímal. Jakmile dům byl dostavěn, dal Bernard novému klášteru určité zřízení. Důstojnosť převorskou svěřil mnichu Gauthierovi, jehož mu sv. Štěpán pro tento důležitý úřad obzvláště doporučil; hospodářem učinil svého bratra Gerharda; druhého pak bratra Ondřeje učinil vrátným. Postarav se, by všechny předpisy mateřského kláštera citeauxského v tomto novém domě vzorně byly zachovávány, odejel provázen jedním řeholníkem do Chalona, přijati požehnání opatské. Vilém ze St. Thierr vypravuje o tom, jak následuje: »Bernardovi bylo přijati požehnání opatské od biskupa, jehož vasalem se stal. Protože však stolec Langreský byl právě uprázdněn, radili se bratří, kam by Bernarda zavedli; slavná pověsť učeného biskupa Viléma Champeauxského, biskupa chalonského, přiměla je, by se obrátili k tomuto ctihodnému pastýři. Bernard tedy šel se mnichem Elboldem do Chalona nad Marnou. Tenkráte mu bylo teprve pětadvacet let; tělo měl vyhublé, obličej na smrť bledý. Když pak se svým průvodcem, velkým, silným mužem, do biskupského sídla vstupoval, jedni se mu smáli, druzí vtipkovali; ti však, kteří správněji soudili, byli naplněni hlubokou úctou. Biskup, neptaje se ani, kdo z přicházejících jest opatem, upřel zraky své na Bernarda a přijal uctivě muže Božího, neboť sám též po cestách Páně kráčel. Od toho dne a od té hodiny byli tito dva jen jedna duše v Pánu Ježíši Kristu; navštěvovali se velmi často, tak že vlastním sídlem svatého biskupa bylo skoro Clairvaux, a Chalon byl hostinným útulkem všech mnichů clairvauxských. Za příkladem Viléma Champeauxského celá diecése remešská, ba celá Francie ctila muže Božího, neboť od sv. biskupa učil se každý považovati Bernarda za anděla s nebe. Ne bez příčiny říkalo se, že prelát tak proslavený zajisté našel v Bernardovi mnoho milostí a darů Božích, an mu dával tolik důkazů své přízně, ačkoliv Bernard byl jen neznámým mnichem, jenž sám sebe tak velice snížil, jak jen při jeho veliké pokoře možno bylo.

Mnichům clairvauxským dařilo se z počátku dosti dobře. Okolní obyvatelé, dojati vznešenými příklady jejich přísného života, podporovali je všemožně; pomáhali jim stavěti klášter i modlitebnu a přinášeli jim hojnosť věci ku výživě potřebných. Ale jak se to obyčejně stává, též oni zvykli poznenáhla tomu, co jim napřed bylo novým a neobyčejným, a čím více přestávali se diviti strohému

a svatému životu řeholníků, tím méně je podporovali. Řeholníci, sami na sebe odkázáni, upadli za krátký čas do největší nouze. Chtějíce dostavěti klášter, nemohli vzdělávati půdy; v zásobárnách pak neměli ani nejpotřebnějších věcí, protože se přistěhovali do Clairvaua teprve po žních. Jedinou jejich potravou byl ovesný chléb a bukové listí ve slané vodě vařené. V zimě dostoupila bída jejich ještě většího stupně. Jednoho dne, praví jistý zbožný dějepisec, nedostávalo se jim i soli. Bernard volá jednoho bratra i praví mu: »Synu můj Quiberte, osedlej osla a jdi na trh koupit soli.« Bratr odpověděl: »Otče můj, dáš mi peníze, bych mohl zaplatiti?« — »Buď dobré víry,« odvětí muž Boží; »co se peněz týká, nevím, odkud je vzíti; ale tam nahoře bydlí ten, jenž opatruje můj poklad.« — Quibert se směje a patře na Bernarda praví mu: »Otče můj, odcestuji-li s prázdnýma rukama, bojím se velmi, že s prázdnýma rukama se opět vrátím.« — »Jdi jen,« odvětí Bernard, »a jdi s důvěrou; opakuji Tobě: Ten, jenž má naše poklady, bude cestou s Tebou a dá Ti, čeho potřebuješ.« — Bratr přijav požehnání ctihodného opata, osedlal osla a vydal se na trh, který se konal nedaleko hradu Risnella. Quibert, poznamenává prostý spisovatel, byl více nevěřící, než dovoleno; nicméně Bůh všeliké útěchy poslal mu nenadále pomoc; neboť cestou nedaleko jedné dědiny potkal kněze, jenž ho pozdravil, a ptal se ho, odkud přichází. Quibert vypravoval mu s důvěrou, proč byl poslán, a líčil mu, jakou nouzi má celý klášter. Dobrý kněz byl tím tak dojat, že mu dal hojnosť potravin všeho druhu. Šťastný Quibert vrátil se spěšně do kláštera, vrhl se Bernardovi k nohám a vypravoval všechno, co se stalo. Ctihodný otec pak mu mírně odpověděl: »Pravím Ti, synu můj, křesťan nepotřebuje ničeho, než důvěry; neztrácej jí nikdy, a povede se Ti dobře po všechny dny života Tvého.«[1])

Než ani tato pomoc, ani mnohé jiné, kterých se jim právě tak podivným způsobem dostalo, nestačila. Pramen výživy byl úplně vyčerpán, a Clairvaux navštíveno hrozným hostem — hladem. Těžce zkoušení řeholníci nevědouce si rady ani pomoci, klesali myslí a toužili vrátiti se do mateřského kláštera citeauxského. Bernard sám, vida tělesné i duševní utrpení svých dítek, byl hluboce sklíčen, neboť se mu nedostávalo síly, by je potěšil a povzbudil. Tím způsobem, praví dějepisec citeauxský, byli ubozi řeholníci v téže době zbaveni jak chleba tělesného následkem největší chudoby, tak i chleba duchovního následkem mlčení svatého opata.

Tento stav trval od konce roku 1115 až do zimy roku následujícího. Bernard trpěl mnoho, více než ostatní, protože trpěl se všemi; ale důvěra v Boha jej sílila. Oddav se úplně do nevyzpytatelné vůle Boží, těšil se pevnou nadějí, že Bůh, jenž je

---

[1]) Joann. Erem. Vita II. č. 3.

do Clairvauа přivedl, ve příhodnou dobu ukončí hroznou zkoušku, kterou je navštívil, aby navždy utvrdil jejich ctnosť, jejich víru, trpělivosť a odevzdanosť do svaté vůle své.

A nesklamal se. Vždyť Ten, jenž je přivedl do nehostinné krajiny, kde jim bylo trpěti největší nouzi, nebyl nikdo jiný, než Bůh, jenž na tuto zemi přišel, aby za nás v jeslích se narodil a na kříži umřel; Ten, jenž jim vnukl myšlénku, by opustili své statky, své přátely, své rodiče, by sebe sami zapřeli a těžký kříž na se vzali, nebyl nikdo jiný, než Bůh lásky, jenž z lásky k lidem život jim daroval — a Ten nemohl a nechtěl opustiti věrných svých.

Jednoho dne odešel Bernard s bratřími do kostela. Před oltářem vrhli se na kolena a hlasitě plačíce vzývali milosrdenství Boží. V tom okamžení slyšeli neznámý hlas, jenž jakoby s nebe přicházel. Udivení bratří poslouchali pozorně a slyšeli slova: »Bernarde, vstaň. Tvá modlitba jest vyslyšena!«[1])

Hlava osmá.

Clairvaux se vzmáhá. — Nemoc sv. Bernarda. — Vilém ze St. Thierr vypravuje, co v klášteře viděl.

Když bylo Clairvaux založeno, mohlo se právem přirovnati k zrnu hořčičnému, o němž mluví sv. evangelium. Malé, nepatrné to bylo seménko, zaseté do půdy sv. církve; dlouhý čas zůstalo skryto, rostlo nepozorovaně, a bylo mu bojovati s nejprudšími bouřemi. Bylo však zaseto rukou Boží, jež do něho vložila mohutnou sílu životní, a proto nemohlo zahynouti. Byvši do země vtlačeno a pokořeno, náhle se rozpučelo a vyrostlo v krásný strom.

Obyvatelé okolních krajin dověděli se konečně o hrozném utrpení řeholníkův, a byli hluboce dojati jejich žalostným stavem. Se všech stran přicházela nyní neočekávaná pomoc. Právě v tu dobu, když bratří v kostele na kolenách klečíce uslyšeli hlas, pomoc jim slibující, přišli do kláštera dva neznámí mužové a zanechali tam značné dary. Za krátký čas přijelo několik vozů, plných rozličných potravin, z města Chalona, a též půda, potem řeholníků skropená a prací rukou jejich zúrodněná, začala v téže době vydávati plody své.

Bernard, sproštěn jsa starosti o časné potřeby kláštera, a vida, jak mezi bratry opět zavládl nebeský klid a svatá spokojenosť, uposlechl opětovaného pozvání biskupa chalonského, jenž ho prosil, aby přišel kázat v kostelích jeho diecése. Tyto missie nezůstaly

---

[1]) Děj. Cit. loc. cit.

bez výsledku. Lid přicházel houfně i ze vzdálených krajů, dychtě spatřiti muže Božího, jehož slovo divy působilo. Mnozí, duchovní a vznešení laikové, nejsouce spokojeni tím, že svůj život úplně změnili, přidali se ku mladému opatu a následovali ho do Clairvaua, by tam žili život řeholní. »Jak mnoho mužův učených,« praví jeden spisovatel života Bernardova,[1]) »jak mnoho řečníků, jak mnoho šlechticův a velmožů světských, jak mnoho filosofův opustilo školy světské i akademie, a odešlo do Clairvaua rozjímat o věcech nebeských a cvičiti se v dokonalosti křesťanské!«

»Protože Bernard působil více silou víry, než duchem světským,« praví jiný spisovatel té doby, »vykonal rozličné věci, které se zdály právě tak těžkými, jako hory přenášeti . . . Milosť Boží jevila se podivuhodně v jeho kázaních, jimiž obměkčil srdce nejzatvrzelejší, a nikdy nevracel se domů, by nebyl dosáhl nějakého výsledku. Každodenně byl činným svým slovem i svým příkladem. Věrný ten sluha Boží, jenž rybařil ve jménu Božím, rozprostíral při každé příležitosti sítě slova Božího, a pokaždé zahrnul do nich tolik rozumem nadaných ryb, že by každý jeho rybolov byl dostačil naplniti lodičku clairvauxskou. Tím se stalo, že tento zmořený a polomrtvý muž, jemuž skoro již jen hlas zbýval, tímto největším ze všech divů, jaké kdy ve svém životě vykonal, údolí své před tím neznámé tak proslavil, že právem zasloužilo jména Claire-Vallée (údolí světlé), protože jako s nejvyššího vrcholku ctností duchovních rozšiřovalo po zemi světlo a jasnosť božskou.«[2]) Mezi novými žáky Bernardovými zasluhuje zvláštní zmínky učený Roger, jenž se později stal opatem ve Trois-Fontainech; mimo to Humbert, zbožný Reinaud, Petr Toulouský, blahoslavený Odon, podpřevor clairvauxský, a několik kanovníků chalonských a auxerských. Známý Štěpán z Vitry, jenž vstoupil též do školy sv. Bernarda, byl jediným z těchto nových mnichů, jenž nevytrval až do konce života svého na cestě pravé.

Čím více rostl počet nových žáků, tím větší byla horlivosť Bernardova. Pracoval a žil jediné proto, by všem vším se stal a všechny Kristu získal a dokonalými Jeho následovníky učinil. Ve dne pracoval, v noci bděl na modlitbách; nebylo jediného okamžení, by se byl buď nemodlil, nebo nepracoval. Duch jeho byl při tom ovšem pevný a čilý, ale tělo nemohlo na dlouho snésti přílišného namahání. Ustavičnou prací, přísnými posty a krutým bičováním seslábl Bernard tou měrou, že kolem roku 1116. všichni jeho bratří s hrůzou očekávali jeho blízkého konce. Biskup chalonský, Vilém Champeauxský, dověděv se o smutném stavu svatého opata, přišel kvapně do Clairvaua. Maje pevně za to, že by se Bernard opět uzdravil, kdyby tak přísně nežil a více odpočinku a klidu si dopřál, prosil řeholníky clairvauxské, by mu dovolili, aby Bernardovi po

---

[1]) Vita Bern. II. auct. Ernaldo — [2]) Guill. I. 13.

jeden rok směl poroučeti, jak má život svůj zaříditi. Kapitola, dojata velkou láskou pokorného biskupa, vyhověla jeho prosbě, a následkem tohoto práva, jehož mu se dostalo, žádal Vilém Champeauxský, by Bernard na jeden rok se vzdal veškeré péče o duchovní i časné blaho svého kláštera. Vedle budovy klášterní dal mu postaviti zvláštní příbytek a svěřil ho péči jednoho lékaře, jehož rozkazů ve všem měl poslouchati. Na neštěstí nezasluhoval tento lékař slavné pověsti, jíž ve světě požíval — bylť nevědomý a nesvědomitý zároveň, a místo co měl Bernardovi prospěti, uškodil mu. Svatý opat konal trpělivě všechno, co mu nevědomý opatrovník poručil, ačkoliv dobře věděl, že to zdraví jeho neprospívá, a nereptaje snášel jeho hrubosť. Bůh však odměnil poslušnosť sluhy svého, a jakoby byl chtěl ukázati, že On to jest, jenž zdraví dává a béře, bez pomoci a často proti vůli lidské, vracela se i Bernardovi síla životní a mimo nadání jako zázrakem se uzdravil. Jeden z jeho nejvěrnějších přátel, Vilém ze St. Thierr, navštívil ho v jeho nemoci a poznav za svého pobytu tichý, skrytý život Bernardův, popsal jej ve své knize slovy tak dojemnými, že nám nelze nesděliti ho se čtenáři v českém překladě.[1])

»V této době šel jsem do Clairvaua navštívit světce. Přišel jsem tam ještě s jiným opatem a našel jsem ho v jeho celli, která se velice podobala chýžím, jaké se staví na silnicích pro málomocné. Svatý opat těšil se tenkráte z úplného klidu, protože na rozkaz biskupův a opatů byl sproštěn všeliké péče o klášter; žil v Bohu a byl pln radosti, jakoby již byl okoušel slastí rajských. Když jsem vstoupil do této královské světnice a pozoroval obydlí, jakož i toho, jenž v něm bydlel, byl jsem (Bůh mi buď svědkem) naplněn takovou úctou, jako bych byl přistoupil k nějakému oltáři. Přiblíživ se k tomuto muži, cítil jsem se proniknut milou rozkoší, a zároveň jsem tak živě zatoužil u něho zůstati a jeho chudobu a jeho prostotu s ním sdíleti, že kdyby mi někdo byl dal na vůli, ničeho bych si nebyl přál vroucněji, než zůstati na vždy u muže Božího a sloužiti jemu.«

---

[1]) Vilém, opat St. Thierrský, byl jedním z nejučenějších mužů svého století, čehož důkazem jsou jeho spisy, sebrané v bibliotéce otců, a zvláštní úcta, jakou k němu jeví sv. Bernard ve svých listech. Dílo, které napsal řeholníkům montdieuským, a které jedná o přednostech samoty, obsahuje nejvýbornější pravidla a zásady života ascetického. O svatosti opata clairvauxského byl tak přesvědčen, že začal již za jeho živobytí psáti nejznamenitější události jeho života; bohužel však nedokončil tohoto spisu. Mnozí spisovatelé se domnívají, že Vilém se vzdal opatské důstojnosti a vstoupil do řádu citeauxského, nemají však pro to platných důvodů. Vilém si ovšem přál tak učiniti, jak to dokazují listy, jež si sv. Bernard a Vilém posýlali; avšak z těchto listů je zároveň patrno, že sv. Bernard úmyslu Vilémovu vždycky odporoval. Viz o tom Bern. list 79., 85., 86. Týž v Apolog. de grat. et lib. arb., kterýžto spis sv. Bernard připsal Vilémovi jako důkaz něžné náklonnosti a důvěry.

»Když nás byl s něžnou láskou přijal, ptali jsme se ho, co dělá a jak ve své celli žije. Odpověděl nám, usmívaje se oním laskavým úsměvem, jenž se mu stal zvykem: ‚Mám se tu dobře, úplně dobře; neboť dříve poslouchali mne lidé rozumní, kdežto já nyní, po spravedlivém soudu Božím, poslouchám člověka nerozumného.‘ — Pravil to o jednom pyšném lékaři, jenž se honosil, že ho vyléčí, a jemuž od biskupa, opatův a bratří byl odevzdán. Jedli jsme s ním, a myslili jsme, že třeba s největší opatrností pečovati o zdraví tak vzácné a potřebné. Když jsme však viděli, že se mu na rozkaz lékařův podávala jídla, kterých by ani zdravý a vyhladovělý člověk nejedl, zmocnila se nás nevole, a bylo se nám velice přemáhati, abychom nepřestoupili pravidla mlčení a nechovali se k lékaři jako ke člověku bohaprázdnému a zločinci lidi vraždícímu. Co se týče muže Božího, byl lhostejným při všech těchto věcech, neboť přirozeným způsobem nemohl již ani chuti pokrmů rozeznávati, a jeho žaludek byl úplně zkažen.

V takovém stavu našel jsem tenkráte sluhu Ježíše Krista, takový byl jeho život v samotě; než nebyl sám, protože Bůh byl s ním, a svatí andělé obveselovali jej útěchy plnou společností svou, což patrnými znameními dokázáno jest. Neboť jedné noci, když s obyčejnou horlivostí se modlil a duši svou před Bohem otevřel, slyšel zpěv mnohohlasný, a když lehce usnul, byl probuzen hlukem, jakoby řada lidí venku kráčela.

Když pak hlasy, které již slyšel, znova zpívati začaly, vyšel ze své celly a kráčel za řadou, pomalu se vzdalující.

Na blízku bylo místo porostlé trním a hustým ostružiním; nyní však vypadá docela jinak, než tenkráte. Tam viděl dva chory krásně spořádané, jež v líbezném zpěvu se střídaly a svatému muži nebeskou rozkoš působily.[1])

Tomuto tajemnému vidění porozuměl teprve za několik let, když klášterní budovy byly vystaveny na místě prostrannějším a kaple klášterní zřízena byla právě na tom místě, kde slyšel tyto hlasy nebeské.

»Zůstal jsem několik dní u tohoto velkého světce, jakkoliv jsem byl nehoden tak veliké přízně; a kamkoliv jsem pohledl, žasl jsem, jako bych pozoroval nové nebe a novou zemi, vida, jak mužové našeho věku za našich dnů jsou nám živým obrazem dokonalého života našich prvních otců, poustevníkův egyptských.«

---

[1]) Görres ve svém znamenitém díle o křesťanské mystice vypravuje mnoho případů, kdy čisté duše slyšely líbezné zvuky hudby nebeské. Sv. Josef z Kupertina, uslyšev krásné zvuky, jež jakoby s nebe přicházely, zůstal tři dny u vytržení. Pravil, že hudba pozemská, je-li nábožná, duši povznáší, ale že se nikdy nemůže přirovnati k hudbě nebeské, jež duše rozkoší a slastí nevyslovitelnou naplňuje. „Radosti,“ tak praví, „jakou bývají opojeni svatí při těchto vznešených zpěvích, nemožno nijak vyjádřiti.“ (Görres, křesť. mystika, sv. II., str. 95. a násl.)

Jakmile člověk s hory sestoupil a do Clairvaua vkročil, všude viděl Boha, a tiché údolí zvěstovalo skromnými budovami pokoru a prostý život svých obyvatelův. A když konečně vstoupil na toto místo lidmi naplněné, kdež nikdo nezahálel, kde všichni pracovali, nebo nějaké zaměstnání měli, našel tam za jasného dne takové ticho jak o půlnoci, přerušované pouze prací ruční a hlasy těch, kteří prozpěvovali chválu Boží. Toto mlčení a vzorný pořádek překvapovaly tak, že i cizinci světsky smýšlející úctou naplněni, nechci říci, že nemohli promluviti žádného slova špatného a ošklivého, nýbrž neodvážili se ani míti nějakou myšlénku, která by nebyla bývala vážná a tohoto svatého příbytku důstojná.«

»Místo, jež tito sluhové Boží obývali, bylo obklopeno temným a hustým lesem, a ohraničeno dvěma horami, tak úzce je svírajícími, že se zdálo hlubokou roklí .... Ačkoliv jich bylo velmi mnoho, byli přece dokonalými poustevníky; ... člověk zajisté, žijící ve světském víru a neklidu, zavírá v sobě lomozící množstvo, kdežto naopak zde jednotou a poklidem duševním všichni zachovají samotu srdce.«

»Taková byla škola moudrosti křesťanské, spravovaná svatým opatem Bernardem, taková byla horlivosť a svatá kázeň tohoto přejasného a převzácného údolí, když byl sluha Boží všechno dobře spořádal a posvětil Hospodinu svatyni podle vzoru toho, který mu byl ukázán, když byl s Bohem v pustině citeauxské, jako Mojžíš v oblaku ....«

»Kéž by se bylo nebi zlíbilo, by si byl zvykl mezi lidmi člověkem býti, a kéž by byl sám k sobě se ukázal tak něžným, tak shovívavým, tak starostlivým, jako byl k jiným! Ale jakmile ho přestalo vázati poslušenství, které biskupu chalonskému na rok slíbil, obnovil muž Boží, jako spuštěný luk do dřívější polohy se vrací a jako horská bystřina hráze zbavena s novou prudkostí dále se valí, svůj přísný život, jakoby se chtěl pomstíti na vynuceném poklidu a nahraditi si přerušené pokání.[1])

Na začátku roku 1118. uvázal se Bernard opět ve svůj opatský úřad a vyplnil tím vřelé přání všech svých bratří. Jeho tělo bylo sice následkem pochybeného léčení nevědomého lékaře vysílenější a hubenější než před tím, ale tím mocnější a pevnější byl jeho duch, jsa takořka zbaven tělesných pout svých. Sotva se uvázal opět v úřad svůj, rázem pronikl nový duch a nový život celé údolí; příklad a slovo Bernardovo působily mocně na všechny řeholníky a rozplamenily v nich velikou horlivosť a touhu po mravní dokonalosti. Skoro každodenně přicházejí noví žáci, většinou z rodu vznešeného a druží se ku starším ke společné práci; mužové vynikající povrhují slávou světskou a zaměňují v Clairvaui své

[1]) Guill. I. hl. 7. a 8.

statky pomíjející za poklad utrpení evangelických. Podáme na tomto místě některé úryvky ze psaní, jež doplní popis Clairvaua a objasní cenu svatého díla, k němuž Bernard dal základ. Překrásný tento list, uložený v letopisech citeauxských,[1]) napsal mnich Petr z Roye, jenž odřeknuv se světa, pod vedením sv. Bernarda zakusil nejčistějších radostí života duchovního. —

»Ačkoliv dům clairvauxský leží v údolí, přece jeho základy spočívají na horách svatých. Zde ukazuje se Bůh ve svých divech a koná věci neobyčejné ku zvelebení jména svého; zde pošetilci opět nacházejí moudrosť; zde se obnovuje člověk niterný, zatím co vnější se ničí; zde pyšni bývají pokořeni, bohatí činí se chudými, nevědomí nabývají vědomostí, a temnoty hříchu světlem jsou zapuzeny. Veliké množství lidí, kteří se zde z rozmanitých zemí shromáždili, mají jen jedno srdce, jen jednu duši. Požívají zde neustále radosti duchovní ve sladké naději věčné blaženosti. Po jejich bdělé modlitbě, po jejich pobožnosti a pokorné postavě možno poznati horlivosť a čistotu jejich duše a niterné spojení s Bohem. Dlouhé přestávky při noční bohoslužbě, způsob, jak se modlí žalmy a čtou svaté knihy, přísné mlčení, jež zachovávají, by slyšeli Boha, jenž je v nitru srdce vyučuje, to všechno svědčí o sladkostech, jakých požívají. Kdo však by se jim nepodivil, když se cvičí ve práci ruční! Neboť když celá společnosť ku práci se ubírá a zpět se vrací, kráčí skromně jeden za druhým, jako vojsko k boji připravené a zbraněmi pokory vyzbrojené; jeden je spojen se druhým páskou pokoje a bratrské lásky, která je právě tak velikou radostí andělům, jako hrůzou duchům pekelným.«

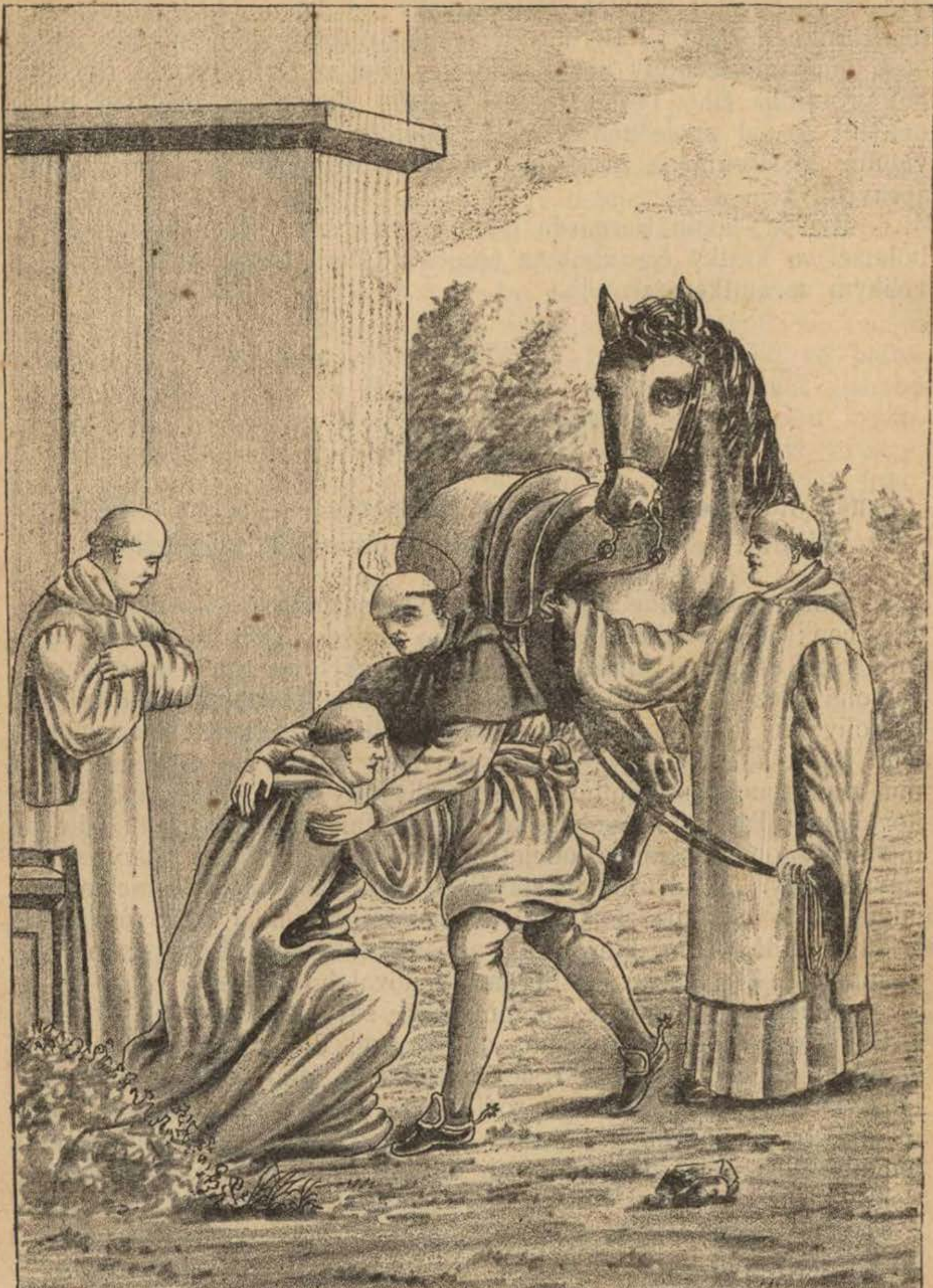
»Duch svatý je podporuje při práci milostí svou tak, že sebe větší trampoty a soužení snášejí trpělivě, jakoby jich ani necítili . . .«

»Jsou mezi nimi mnozí, již dříve ve světě veliké vážnosti se těšili a svými vědomostmi vynikali; nyní však se ponižují a pokořují se tím více, čím výše dříve stáli. Vidím-li je na poli s motykou, s vidlemi nebo s hráběmi v ruce, a v lese se sekerou, a myslím-li pak na to, čím dříve byli a čím jsou nyní: zdáli by mi se, kdybych na ně patřil okem tělesným, blázny a pošetilci, řeči a slov zbavenými.«

»Dívám-li se však na ně okem víry, vidím v nich lidi, jichž život s Bohem v Ježíši Kristu skryt jest a již jediné pro nebe žijí. Vidím mezi nimi Bohumíra Peronnského, Viléma ze Saint-Omera a mnoho jiných mužů velikých, které jsem znal dříve ve světě — a dnes na sobě nedají znáti ani nejmenší stopy dřívějšího stavu; neboť místo aby hlavu pyšně nosili jako dříve, jakkoliv tenkráte nebyli než hroby plnými mrtvých kostí, jsou nyní nádobami svatými, zavírajícími v sobě poklad všech ctností křesťanských.«

---

[1]) Bibliotéka otců cisterc. sv. I.

Otec sv. Bernarda je přijat do kláštera.

Tak zkvétal klášter clairvauxský od roku 1118. Na konci téhož roku dostalo se Bernardovi veliké útěchy, viděti starého svého otce, jenž uposlechnuv hlasu milosti, přišel za syny svými, by jak oni pro Boha žil. Tecelin oblékl roucho řeholní, a nechtěje nijak uchýliti se od společného života, podrobil se pokorně všem pravidlům klášterním a za krátký čas dokončil pozemskou pouť smrtí spravedlivých.

Radosť, jakou Bernardu učinila svatá smrť mileného otce, byla bohužel za krátký čas zkalena událostí, která srdce svatého opata velikým zármutkem zranila.

Hlava devátá.

Osudy Robertovy. — List sv. Bernarda. — První kláštery filialní. — Generální kapitola řádu cisterciáckého.

Robert, bratranec Bernardův, byl hned, když se narodil, Bohu zasvěcen; jeho rodičové slíbili, že ho dají do kláštera clugnického. Bůh však ustanovil jinak. Robert miloval Bernarda tak vřele, že nemoha bez něho žíti, následoval ho do kláštera citeauxského, jakkoliv mu tenkráte nebylo ani čtrnácte let. Opat vida velikou jeho lásku k Bernardovi, dovolil mu sice zůstati v klášteře, nedal mu však roucha řeholního a pro příliš útlý věk nepřipustil ho do noviciátu. Dvě léta později, když bylo založeno Clairvaux, dovolil mu svatý opat, nemoha odolati ustavičným prosbám jeho, složiti slavné sliby. Mladý mnich stkvěl se jako vzor čistoty a nevinnosti, jako lilie v údolí požehnaném, a nejstarší řeholníci přirovnávali ho k dítku andělskému, které Pán apoštolům svým ukázal jako vzor dokonalosti křesťanské. I Bernard miloval ho velice.

Mnichové clugničtí, domnívajíce se, že mají jakési právo k Robertovi, zlobili se nemálo, že vstoupil do řádu cisterciáckého. Zvrhlým mnichům neběželo sice o Roberta, jako spíše o jeho bohatství a značné dědictví po rodičích, a proto se vynasnažovali všemožně, by ho získali pro sebe. Nebojíce se žádných prostředků, jen aby cíle svého došli, zneužili důvěry svaté Stolice a vymohli si dekret, jenž dovoloval Robertovi přestoupiti z Clairvaua do Clugni. Poslancové opata Ponsa, vyčkavše nepřítomnosti Bernardovy, odebrali se do Clairvaua a přemlouvajíce Roberta, že ho duchovní otec jeho příliš přísným životem trýzní, lákali ho tak dlouho, až se jim podařilo, bez vědomí Bernardova do Clugni ho vzíti. Pomysleme si bolesť Bernardovu! Jaká byla asi bolesť a úzkosť jeho, když vrátiv se do kláštera, marně hledal milovaného dítka svého, jež

mu bylo uloupeno! Dlouho ničeho nemluvil, vyčítaje si, že snad sám je vinen ztrátou této duše, k níž by byl měl býti mírnějším a něžnějším. Skoro celý rok utíkal se k Bohu úpěnlivými modlitbami, prose Ho za milené dítko, drahého syna svého, jehož zplodil Kristu Ježíši! Jednoho dne, jda se mnichem Bohumírem na pole, nemohl již zadržeti citů lásky své. Poručil mnichu psáti a předříkával mu onen krásný list, jenž se právem považuje za mistrovské dílo výmluvnosti a něhy, a ve sbírce listů Bernardových na prvém místě se uvádí.[1]) Podáváme z něho místa nejhlavnější.

»Čekal jsem dosti dlouho, drahý synu můj Roberte, a snad jsem čekal příliš dlouho, že Bůh ve svém milosrdenství Tvým i mým nitrem pohne: Tobě že udělí spasitelnou lítosť, mě pak že potěší Tvým polepšením. Vida však, že dosud marně jsem čekal, nemohu již potlačiti své bolesti, zbaviti se úzkosti a zatajiti smutku svého. A proto proti všemu řádu jsem nucen já, který jsem byl uražen, volati zpět toho, který mě urazil; já, jímž se pohrdá, hledati toho. který mnou pohrdá; za odpuštění prositi toho, který by mě prositi měl. abych odpustil jemu. Vždyť bolesť přílišná se nerozmýšlí, nestydí se, neptá se rozumu, nebojí se, že se poníží, zákona neposlouchá, předpisu nedbá, nezná míry ani řádu — protože mysl jenom tím se zabývá, jak by se zbyla toho, co jí bolesť působí, nebo dosáhla toho, po čem touží. Ty ovšem snad namítneš, že jsi nikoho neurazil, nikým nepohrdáš, naopak Ty sám že jsi byl mnohonásobně uražen, a že jsi pouze unikl svému trýzniteli! Budiž, dávám tomu. Nepíšu Ti, bych se přel, nýbrž abych rozepři ukončil. Utíkati pronásledovníku není vinou pronásledovaného, nýbrž pronásledujícího. Neodpírám. Zapomínám na vše, co se stalo; nepátrám po tom, proč anebo jak se to stalo; nezkoumám viny, neobnovuji rozepře, nepamatuji se na urážky. Mluvím pouze o tom, co mi nejvíce na srdci leží. Ó mne ubohého, že jsem Tebe zbaven, že Tebe nevidím, že bez Tebe žiju — bez Tebe, pro něhož umříti jest mi životem, bez něhož žíti jest mi smrtí. Neptám se, proč jsi odešel; ptám se jen, proč jsi se nevrátil? Ó vrať se jen, a zase bude mír, přijď, a bude všechno odčiněno. Ó vrať se, a já vesele si zazpívám: Mrtev byl, a zase ožil; ztracen byl, a zase nalezen jest.[2]) Zajisté mou vinou bylo, že jsi odešel: bylť jsem příliš přísným a tvrdým k jinochu slabému. Mohl bych snad se omluviti a říci, že jsem tak musel jednati, bych zkrotil nevázané mládí a jinocha ve ctnosti a kázni vychoval dle slov Písma svatého: Budeš-li syna mrskati metlou, neumře.[3]) A opět: Koho Pán miluje, toho tresce, i mrská

---

[1]) Podání vypravuje, že když Bernard pod širým nebem tento list diktoval, spustil se náhle prudký liják. Bernard však nepřestal diktovati, a papír nebyl smočen. Tato okolnosť považována za zázrak, a později vystavena kaple právě na tom místě, kde světec seděl, diktuje psaní. (Dějiny cit. sv. 3. hl. 8.) — [2]) Luk. 15, 32. — [3]) Přísl. 23, 13.

každého syna, kterého přijímá.[1]) Lepší jsou rány od toho, který miluje, než líbání toho, který nenávidí.[2]) Ale nikoliv, jak jsem již pravil, mou vinou bylo, že jsi odešel . . .«

»Viz, synu, jak Tě chci přivésti — nechci, bys měl bázeň otrockou, nýbrž abys měl lásku synovskou, jež by Tě pobádala zvolati: abba, otče! Chtěje zmírniti velikou bolesť svou, nehrozím Ti, nezastrašuji Tě, nýbrž lichotím a prosím. Jiný by snad jinak jednal: snad by Ti líčil velikou vinu Tvou, připomínal by slib, hrozil soudem Božím, vyčítal by neposlušnosť a hrozné odpadlictví, že roucho hrubé odhodil a oblékl šaty jemné, že jsi povrhl prostou zeleninou a zasedl ke stolu rozkošnickému, konečně že jsi bohatství dal přednosť před chudobou. Já Tě však znám a vím, že se dáš snadněji pohnouti láskou, než strachem. Nač dvakráte trestati toho, jenž se již nevzpírá, nač zastrašovati bojácného, nač zahanbovati toho, jenž se již dosti stydí? . . . . Diví-li se někdo, že jinoch skromný, prostý a zbožný se odvážil proti vůli bratří a bez dovolení představeného zrušiti sliby své a opustiti místo, kde je učinil, ať se tím více diví, že David při své svatosti, Šalomoun při své moudrosti, a Samson při své síle klesl! Ký div, že ten, jenž prarodiče naše obelstil a z ráje vypudil, svedl též jinocha v nehostinné samotě? Mimo to, jinocha toho nesvedla krása, jak ony starce babylonské, ani touha po bohatství, jako Gieziho, ani ho nezaslepila ctižádosť, jako Juliana odpadlíka. Jeho oklamala svatosť, svedla ctnosť, zahubila vážnosť starších. Ptáš se, jak? Přišel vlk žravý, oděn rouchem ovčím a vloudil se k ubohé ovečce, která před ním neutíká, protože ho nezná. Což má Bůh, praví k ubohé, zalíbení v našich trampotách? Poroučí Písmo svaté, bychom sami sebe usmrcovali? Jaký to život řeholní, kopati půdu, vysekávati les a hnůj rozhazovati? Proč ostatně stvořil Bůh maso, zapovídá-li nám požívati ho? Proč nám dává tělo, nedovoluje-li nám je živiti? Který člověk je tak nerozumný, by nenáviděl vlastního těla? — To byly šalebné ony řeči, jež oklamaly mladého, lehkověrného mnicha. Svůdcem sveden nechá se odvésti do Clugni; zde jej ostříhají, oholí mu vous, umyjí ho, svlekou mu staré, hrubé a obnošené šaty a dají mu jiné, nové, drahocenné, a konečně přijmou ho do řádu. Povýší ho nad ostatní, dají mu přednosť před mnohými starci, celý klášter ho chválí a pochlebuje mu, všichni jásají jako vítězové, když polapivše kořisť dělí ji mezi sebou. Ó dobrý Ježíši! Co všechno učiněno, by jediná duše byla zahubena! Kdož by při tolikerém pochlebování nestal se změkčilým? Kdož by při tolikerých poctách nezpyšněl? Komu by se při tom nezkalil niterný duchovní zrak? Kdo v takovém stavu slyší hlas svědomí, kdo pozná pravdu, kdo zůstane pokorným? . . . Ó mladíku pošetilý, kdo Tě svedl, abys nesplnil slibů svých a

[1]) Žid. 12, 6. — [2]) Přísl. 27, 6.

jednal proti prosbám mým? Proč dbáš tolik slibův otcových[1]) a sebe zanedbáváš, ačkoliv dobře víš, že za svůj, ne za jeho slib Bohu budeš odpovídati? Marně Ti namlouvají, že sv. Stolice slibů Tvých Tě sprostila: neboť svědomí Tvé je vázáno slovem Božím! Kdokoliv, praví Bůh, přikládá ruku svou k rádlu a ohlíží se zpět, nehodí se pro království Boží .... Odešel-li jsi odtud proto, bys žil život dokonalejší, přísnější: buď kliden, neboť jsi se neohlédl zpět, a rci s apoštolem: Zapomínaje na ty věci, které jsou vzadu. k těm pak, které jsou napřed, úsilně chvátaje, k uloženému cíli běžím, k odplatě svrchovaného povolání Božího. Není-li tak, nebuď pyšným, ovšem boj se; neboť (odpusť, že tak pravím) dopřeješ-li si ve stravě a oděvu, ve slovech marných, ve svobodném a zvědavém pobíhání více, než jsi slíbil, než jsi u nás zachovával: co je to jiného, než dívati se zpět, býti nevěrným, odpadlíkem? Neříkám Ti to, synu můj, bych Tě zastrašil a zahanbil, nýbrž abych Tě napomenul jako syna nejdražšího: neboť i kdybys mnohé měl učitele v Kristu, otců nemáš mnoho. Budiž mi to dovoleno říci: já jsem Tě zrodil pro život řeholní slovem a příkladem svým. Potom jsem Tě, dokud jsi byl hochem, živil mlékem, hodlaje Tobě dáti též chleba, až bys dorostl a sesílil se. Ale běda! Ty sám příliš brzy jsi odvykl. Bojím se, aby všechno to, co jsem dobrotou vypěstoval, napomínáním posilnil, modlitbou utvrdil, ve krátké době nezhynulo. Nelituji tak neužitečného namahání, jak neštěstí syna hynoucího. Chceš, aby nyní honosil se Tebou jiný, jenž pro Tebe nic nepracoval? Stalo mi se totéž, co oné ženě, které když spala, ukradla dítě žena jiná, jež své vlastní zalehla. I Ty jsi byl vyrván z lůna mého, a já bolestně lkám o syna uloupeného a žádám, aby mi byl vrácen. Mohu-liž zapomenouti na útroby své? Mohu-liž necítiti převelikých bolestí, když mi část jich vyrvou? .... Nuže vstaň, bojovníku Kristův, vstaň, setřes prach se sebe, vrať se do boje, z něhož jsi uprchl, bojuj tím statečněji, zvítěz tím slavněji! Kristus má mnohé bojovníky, kteří statečně boj začali, vytrvali a zvítězili: málo však má těch, kteří z útěku se vrátivše opět bojují a nepřítele porazí. A protože všechno, co je řídké, je též vzácné, těším se, že i Ty budeš z počtu oněch, již, čím méně jich jest, tím slavnější jsou. Nemáš-li však dosti odvahy, proč se bojíš tam, kde není třeba se báti, a nebojíš se tam, kde bys se báti měl? Či myslíš, že útěkem unikneš nepřátelům? .... Množství ozbrojencův obklíčilo již dům Tvůj, a Ty spíš? Již vystupují na násep, již boří zdi, již vnikají bránou. Bude Ti lépe, když Tě najdou samého, než s jinými? Bezbranného v loži, než ozbrojeného v poli? Procitni, ozbroj se,

---

[1]) **Jednoduchý slib rodičů nebyl pro dítko závazným. Podle řehole sv. Benedikta měli rodičové dítko své slavně obětovati, a pak teprve mohlo mu býti dáno roucho řeholní.**

chvátej ke druhům svým, které jsi opustil . . . Kristus bojuje s námi a volá k nám: Doufejte, já jsem přemohl svět! Je-li Kristus s námi, kdo proti nám? Jak jistý to boj s Kristem a pro Krista! V něm nemůžeš býti ani poraněn, ani poražen. Jediné útěkem ztratíš vítězství. Útěkem je ztratíš, smrtí nikoliv. Blažen jsi, umřeš-li v boji, neboť umřeš-li, »budeš korunován. Běda Ti však, utečeš-li z boje, neboť ztratíš vítězství a korunu zároveň. Kéž Tebe, synu nejmilejší, od takového neštěstí zachová Bůh, jenž Tě na posledním soudu z tohoto listu mého souditi bude, a neshledá-li Tě polepšeným, hrozněji Tě zatratí!«

Bernard psal tento list na konci roku 1118., ale teprve za čtyři leta roku 1122. vyplnilo se jeho přání, míti opět u sebe mileného žáka svého. Buď že Robertovi nebylo hned odevzdáno tklivé psaní Bernardovo, nebo snad mu nebylo dovoleno z kláštera odejíti, — jisto jest, že ho teprve nástupce Ponsův, opat Petr Ctihodný, v prvním roce svého úřadu do Clairvaua poslal. Z jednoho listu jeho je patrno, že ho k tomu pohnulo nejen vědomí, že toho žádá spravedlnosť, nýbrž i veliká úcta ku sv. Bernardovi; poslalť mu nejen Roberta, nýbrž i několik jiných řeholníků clugnických, kteří si přáli přestoupiti do Clairvaua. Robert jmenován byl později opatem Maison-Dieuským v diecési besançonské a žil ještě pětašedesát let, zachovávaje, jak o něm svědčí Jan poustevník, dokonale všechny předpisy svaté řehole.

Klášter clairvauxský byl za krátkou dobu přeplněn horlivými řeholníky, a Bernardovi bylo zakládati nové domy. První založen na veliké prosby Viléma Champeauxského v diecési chalonské a dostal jméno Trois-Fontaines (Tři prameny). Jak bylo v řádu zvykem, poslal tam sv. Bernard dvanácte bratří a za opata jim dal proslulého Rogera, jehož krátce před tím v Chaloně obrátil a jenž pak pro rozsáhlé vědomosti a pokornou zbožnosť všeobecně byl ctěn.

Druhý klášter založen v diecési autunské. Sv. Bernard poslav tam řeholníky, ponechal jim na vůli, by sami si našli příhodné místo. Bratří, vedeni opatem Bohumírem, jedním z prvých společníků Bernardových, zůstali ve Fontenayi a vystavěli tam pomocí obyvatelstva svatyni ke cti a slávě ukřižovaného Spasitele. Bohumír, dokonalý žák dokonalého mistra, zavedl ve svém klášteře takový pořádek, že mezi novým a mateřským domem nebylo ni sebe menšího rozdílu pozorovati. Fontenay zasluhovalo právě tak jako Clairvaux pochvaly velikého papeže Innocence III., jenž o něm pravil: »Je to div světa.«

Na začátku roku 1119. svolal svatý opat citeauxský, Štěpán, všechny opaty svého řádu, jichž tenkráte bylo dvanáct, do kláštera mateřského. Toto shromáždění, pojmenované v dějepisu církevním »první generalní kapitolou citeauxskou,« dalo celému řádu zevrubné

předpisy (constitutiones), a zvyky klášterů filialních uspořádalo tak zvanou »listinou lásky« (charta caritatis), by se pro veškerou budoucnosť čisté a neporušené zachovaly.

Myšlénka, svolávati kapitoly, by jednota a bratrské svazky jednotlivých klášterů se neuvolnily, byla tak krásná, že se jí chopily i nejstarší řády, a ne ku své škodě. Biskupové a papežové, králové i císařové utíkali se k těmto kapitolám a prosili o pomoc a radu ctihodné ty muže, již právem byli nazýváni sloupy církve svaté.[1])

Bernardovi bylo tehdy teprve 28 až 29 roků — než moudrosť a zkušenosť jeho byla tak veliká, že ve shromáždění citeauxském i starci s úctou poslouchali slova jeho a ptali se ho o radu.

Vrátiv se do svého kláštera, začal znova horlivě pracovati pro blaho svých bratří a nejsa spokojen tím, že pojistil šťastné trvání svého řádu, umínil si všemi silami se přičiniti, aby bývalý duch prvých klášterův a čisté mravy prvních století opět v církvi rozkvetly. Svět křesťanskou zbožností obnoviti a vypěstovati z lidí hodné nástroje Ducha svatého: to bylo jeho myšlénkou, to bylo předmětem jeho horlivosti.

Ustavičné namahání působilo však velmi nepříznivě na chatrné jeho zdraví. Bernard onemocněl podruhé a byl nucen vzdáti se opět úřadu a opustiti drahou svou obec. Toto rozloučení bylo mu bolestnou obětí — viděl' náhle všechny své plány, práce a podniky přerušeny, a sebe odsouzena ku dlouhé, trapné nečinnosti. Než právě tato dlouhá nemoc byla v úradku Prozřetelnosti Boží, jež Bernarda svým nástrojem vyvolila. Ve své světničce, na nuzném loži připravoval se svatý mnich ku pracím velikým na prospěch celé církve svaté.

Hlava desátá.

Nová nemoc sv. Bernarda. — Vidění. — Ovoce jeho odloučenosti.

Duše silné neklesnou myslí v žádném utrpení. Následujíce Onoho, jenž za nás trpěl, aby nám příklad zanechal, cvičí se ve svaté trpělivosti, a jako zlato z ohně čistější, tak ony vycházejí z protivenství a strastí silnější.

Svatý Bernard, přinucen byv opětnou nemocí odloučiti se ode svých bratří a domnívaje se, že již nic užitečného pracovati nemůže, odřekl se více než jindy sebe samého, s odevzdaností do vůle Boží vzal kříž svůj na sebe a připravoval se na smrť, které s radostí

---

[1]) Kartuziáni měli první svou kapitolu dle vzoru citeauxského roku 1151.; Clugni r. 1232. a 1290. (Bully Řehoře IX. a Mikuláše IV.)

očekával, touže vejíti do věčných radostí svého Pána. Jednoho dne byly však bolesti jeho tak prudké, že nemoha jich déle klidně snésti, zavolal dva bratry a žádal je, aby šli do kostela a prosili Boha, by jeho utrpení zmírnil. Bratří hluboce dojati spěchali do svatyně, vrhli se před oltářem na kolena a hojné slzy prolévajíce volali ku věčnému Slitovníku, by se smiloval nad jejich otcem a bolesti jeho umenšil. V této době měl Bernard podivné vidění: zjevila mu se nejblahoslavenější Panna Maria, provázená sv. Vavřincem a sv. Benediktem, jimž byly zasvěceny dva poboční oltáře chrámu klášterního.

»Na jasných tvářích jejich,« praví Vilém ze St. Thierr, »byl výraz největšího pokoje a míru nebeského. Zjevili se tak patrně sluhovi Božímu, že je poznal ihned jak vstoupili do celly. Panna Maria i oba světci dotekli se svatýma rukama svýma těla Bernardova na těch místech, kde byla bolesť největší, a tímto svatým dotknutím byl náhle sproštěn své nemoci, a sliny, jež dosud bez přestání z jeho úst tekly, okamžitě vyschly.«[1])

Již před tím měl světec sen, z něhož poznal, že smrť jeho není tak blízká, jak se domníval. Zdálo mu se, že stojí na břehu mořském a čeká na loď, aby na ni odplul; avšak loď, ačkoliv plula nedaleko břehu, nijak nemohla přistáti; konečně po marném namahání se vzdálila, a Bernard nemohl vstoupiti na palubu. Z tohoto snu, potvrzeného podivným viděním, vyrozuměl světec, že ho Bůh ještě nepovolá s tohoto světa. Rád by již byl opět ku svým bratřím se odebral a pracovati začal, avšak byl dosud tak vysílen, že chtě nechtě musel ještě prodloužiti tento nedobrovolný odpočinek. Ve své světničce uzavřen žil modlitbě a rozjímání Písma svatého.

V této době napsal »pojednání o stupních pokory a pýchy.« Bylo to první dílo, jež uveřejnil — a stalo mu se pramenem utrpení a protivenství. Po tomto spise následoval brzy jiný, sbírka to homilií, jež sv. Bernard pojmenoval: chvály Mariiny (de laudibus Mariae). Z tohoto díla, jež bylo výronem srdce něžně milujícího, mohli ovšem jen ti zalíbení míti, kteří sami byli plni citů něžných; byloť určeno více pro citúplné srdce, než pro ducha rozumujícího. A v skutku někteří učenci, kteří se zabývali výhradně studiem dialektiky, pronesli o tomto, jakož i o prvém spisku soud velmi nepříznivý. V letopisech citeauxských vypravuje se o prudkých útocích, jimiž pro toto dílo na Bernarda doráželi. »Jako je vždycky ve světě dosti lidí,« praví dějepisec, »kteří neznají práce příjemnější, než haněti díla jiných a přísně je posuzovati, tak se našli též lidé, kteří toto pojednání (o stupních pokory) zatratili . . . A nejen zvědaví, nýbrž i výteční a slavní učenci našli v něm všelijaké chyby.«[2])

---

[1]) Život sv. Bern. LI. hl. 12. č. 58. — [2]) Děj. cit. sv. III.

Mezi těmito doktory byl též Hugo ze sv. Viktora, proslulý jak svou učeností, tak i svou zbožností. Ten však nezvolil cesty ostatních bídných utrhačů, nýbrž obrátil se přímo ku sv. Bernardu, žádaje ho, by mu vysvětlil některá temná místa svého spisu, jimž nemohl porozuměti. On byl též jediný, jemuž sv. Bernard odpověděl, neboť vůči ostatním pokorně mlčel. Avšak listem, Hugonovi poslaným, vtiskl známku pokory spisu svému, právě o této krásné ctnosti jednajícímu; odvolalť v něm jedno místo, na němž nepodal slov Písma svatého, nýbrž pouze smysl jejich. Mimo to vyznal, že pojednávaje o andělích, vyslovil domněnku, jíž nenašel ve spisech sv. otcův. »Ale jakkoliv,« dokládá, »mnohá vysvětlení slov Písma svatého nejsou vzata ze svatých otců, přece jsou každému dovolena, v tom případě ovšem, když neodporují učení svatých otcův a předpisům svaté víry.«[1])

Přese všechny tyto nepříznivé úsudky, a snad právě proto, že nepřátelé sv. Bernarda hleděli ho ponížiti, byly spisy jeho velice rozšířeny a všeobecně se líbily. Velmi mnozí přáli si poznati muže, jehož krásné a jasné spisy tak nespravedlivě byly odsouzeny. Od té doby přicházelo skoro nepřetržitě množství cizinců do Clairvaua; nepřestávali se diviti pokornému mnichu, jenž v tak mladém věku zalidnil pustinu clairvauxskou svatým sborem bratří spíše andělům než lidem podobných, a ze svého kláštera rozšiřoval světlo po všech končinách církve katolické. Od té doby považovali ho za svatého a jmenovali ho vzorem kázně klášterní, leskem kněžstva, kladivem kacířů.[2])

Ačkoliv churav a sláb, přijímal ochotně a laskavě všechny, kdož si přáli ho viděti, nebo s ním se poraditi. Nebylo skoro ani jednoho dne, by nebyli přišli noví hosté nebo nějaké listy, na něž mu bylo psáti dlouhé odpovědi. Často potají vzdychal, že pro mnohé starosti nemá chvíle klidné, a přece nepřestával pracovati, protože si vždycky hned připomenul, že láska pravá nemůže a nesmí umdlévati, a kdo chce Bohu sloužiti a Ježíše Krista následovati, že musí sebe sama obětovati.

Tato upřímná láska ku bližnímu, spojená s dokonalým sebezapíráním a vzácnou moudrostí a zkušeností, pohnula mnohé, že se k němu ve svých potřebách o pomoc utíkali. Mnoho vznešených osob zvolilo ho soudcem, aby rozhodl v jejich rozepřích. Kněží a laikové přicházeli k němu o radu. Knížata, preláti, ba sami králové dávali se poučiti od muže Božího, jehož moudrosť zářiti počala jako světlo jitřenky. Každá věc spravedlivá, užitečná a zákonitá našla v něm ochrance a rozplamenila jeho horlivosť, a když se ujal nějaké záležitosti, i kdyby byla sebe nepatrnější bývala, pracoval pro ni veškerou silou. Lásku svou věnoval hlavně hříšníkům. Hleděl je

[1]) List 77 — [2]) Sv. Bern. list Petru Clun.

pohnouti jako svatý Pavel, v čas příhodný i nepříhodný, něžnými prosbami i hroznými obrazy věčných pravd. Ale když proti svévoli vystoupil, nebo hájil práv nevinnosti a dobré věci, byl neobměkčitelným, a jeho vůle zůstala pevnou jako skála. Praví to sám v jednom svém listu. »Volím obyčejně cestu něžnosti . . . ale když lidé mírnosti zneužívají, když se na nich olej milých domluv marně rozplývá, třeba sáhnouti ku prostředkům silnějším a užiti silného vína. . . . poněvadž když protivníci věci dobré a spravedlivé drze čelo vypnou, musíme býti ještě neustupnější než oni; vždyť každá věc tvrdá uhne jiné ještě tvrdší; a Bůh sám mluvě ku proroku Ezechielovi, slibuje mu, že mu dá čelo tvrdší, než je čelo jeho nepřátel . . .«

Touto svou křesťanskou přísností (bez níž pravá láska ku bližnímu nikdy býti nesmí), vykonal sv. Bernard mnoho dobrého. Uvedeme zde jen jeden příklad, vyňatý z listů světcových.

Hrabě Theobald ze Champagne, kníže spravedlivý a ctnostný, dostav o jednom ze svých vasalů nepravdivé zprávy, odebral mu všechny jeho statky a nedovoliv mu ani ospravedlniti se, poručil mu jíti do vyhnanství. Tím ho uvrhl do takové bídy, že jeho manželka i dítky byly nuceny choditi žebrotou. Nešťastný tento vasal, Humbert jménem, marně se namáhal knížete smířiti; konečně přišel do Clairvaua a prosil sv. Bernarda, by mu v jeho neštěstí pomohl. Bernard, upřímnou soustrastí dojat, prosil napřed dva preláty, by jménem jeho psali hraběti a za Humberta se přimluvili. Protože však jejich listy nic neprospěly, psal mu sám jak následuje: »Velmi jsem se potěšil, dověděv se, jakou soustrasť měl jste se mnou v mé nemoci; jsemť přesvědčen, že jediné z lásky k Bohu tolik o mě pečujete. Divím se však, že jakkoliv Boha a mě pro Něho milujete, přece jste nevyslyšel nepatrné prosby mé, ku které sám Bůh mě pobádal, prosby, jež zajisté nebyla ani nespravedlivá, ani nerozumná. Vždyť jsem nežádal ani zlata, ani stříbra, ani jiné věci podobné. A kdybych i byl žádal, zajisté byste mi toho nebyl odepřel; dalť jste mi již tolik důkazů své štědrosti, i když jsem Vás o nic neprosil. Proč mě tedy máte za nehodna, uděliti mi jedinou tu milosť, o kterou jsem Vás žádal ne tak ve svůj, jako spíše ve vlastní Váš prospěch? . . . Či neznáte oné hrozby Boží: ‚Až přijde čas, spravedlivé souditi budu‘? Když tedy i spravedlivé souditi bude, čím přísněji souditi bude nespravedlivé? Nebojíte se toho, co psáno jest: ‚Jakou měrou měřiti budete, takovou bude vám zase odměřeno‘? Nevíte, že jak snadno Vy Humberta, právě tak snadno, ba nekonečně snadněji Bůh Theobalda sesaditi může?«[1])

Tento list neminul se s účinkem. Hrabě Theobald vyšetřil záležitosť svého vasala, a poručil mu vrátiti všechny jeho statky a všechna bývalá práva. Než někteří radové Theobaldovi, kteří by

---

[1]) List 38.

se byli rádi statky nevinně odsouzeného vasala obohatili, hleděli všemožně zviklati dobrý úmysl svého pána, vymýšlejíce nové a nové důvody. Dověděv se o tom Bernard, psal mu opět: ». . Který rádce nevěrný pokusil se zlými radami svými vyvrátiti pevné Vaše předsevzetí? Ať je to kdokoliv, špatným je přítelem, nevěrným a falešným rádcem, neboť by rád zakalil slavnou pověsť Vaši lakotnou svou náruživostí . . . Zapřisahám Vás Bohem milosrdným, nedopouštějte, by bezbožný jásal nad neštěstím chudého. Hleďte vyplniti slib svůj a přičiňte se, by co nejdříve vráceny byly statky Humbertovy ženě a dítkám jeho . . .«[1])

Směle a neohroženě pozvedal sv. Bernard hlasu svého na obranu pravdy a spravedlnosti, ale zároveň tak nezištně a laskavě, že jeho slovo přijímáno bylo jako výrok Boží. Mladý opat měl již od svého mládí výraz velmi ušlechtilý, jemné způsoby a krásnou řeč, kteréžto přirozené přednosti, spojené s nadpřirozenými dary duševními, na každého mocně působily. Žádný jeho pohled, žádné slovo nezůstalo bez výsledku. »Vždycky měl,« praví starý jeden spisovatel, »útěchu pro zarmoucené, pomoc pro utiskované, radu pro skličené, u něho byl pramen pro každou potřebu, balsám pro každou nemoc.«[2])

Tolik ctností a výtečných vlastností zasvěcených službě Boží a církve svaté, nemohlo zůstati nepovšimnuto, a to tím méně, že právě v době, o níž mluvíme, začalo se již mluviti o zázracích, které sluha Boží učinil. Bylo již všeobecně známo, že na přímluvu Bernardovu bylo uzdraveno dítě, jež k němu z okolí clairvauxského ve stavu velmi žalostném bylo přineseno. Rámě ubohého dítěte bylo ochromeno a ruka jeho úplně bez citu Bernard se pomodlil, učinil nad dítětem znamení sv. kříže a pak je odevzdal rozradostněné matce úplně zdravé.[3]) Neméně podivuhodné bylo uzdravení bohatého muže Humberta, jenž později vstoupil do kláštera a stal se prvním opatem v Igny v diecési remešské. Muž tento, jemuž Bernard velice byl nakloněn, měl padoucnici, a býval sedmkrát denně stížen prudkými záchvaty. Bernard pomodlil se za toho, jehož miloval, a od té doby byl Humbert úplně zdráv. — Zajímavý je též příběh o podivném vyhubení much. Sv. Bernard účastnil se slavnosti posvěcení klášterního chrámu ve Foigny v diecési laonské, který sám byl založil. Chrám tento naplnilo právě o slavnosti veliké množství much, jež bzučením svým věřící v pobožnosti vyrušovaly, a protože nikdo nevěděl prostředku, jak by je ze chrámu vypudili, zvolal světec: »Excommunico eas!«[4]) Druhého dne ráno našli je všechny mrtvé. Množství jejich bylo však tak ohromné, že podlaha chrámová byla úplně černá, a když se chrám zametal, bylo třeba

---

[1]) List 39. — [2]) Gaudf. 1145. — [3]) Guill. de S. Th. hl. IX. — [4]) T. j. dávám vás do klatby.

Lehkomyslní mladíci přišli navštívit v klášteře sv. Bernarda.

lopatami je vyhazovati. K tomu dokládá starý jeden kronikář, »že tento zázrak byl tak znám a rozhlášen, že prokletí much foignyských se stalo příslovím mezi lidem okolním, protože ku slavnosti posvěcení chrámu se všech stran velké zástupy lidu připutovaly.«[1])

Jednoho dne jelo silnicí clairvauxskou několik rytířů na turnaje. Před klášterem se zastavili a prosili o nocleh. Sv. Bernard přijal je sice velmi ochotně, ale když je vlídně pohostil, vyjevil jim velkou bolesť svou nad tím, že v nejvážnější době roku církevního (byl právě konec sv. postu), kdy svatá matka církev všechny ku pokání vyzývá, vidí tak mladé dítky její oddávati se hlučným vyražením.

»Prosím vás,« pravil jim, »abyste učinili příměří, dokud by neminula svatá doba postní.«

Ale rytíři hoříce nedočkavostí při turnajích se vyznamenati, nemohli se nijak odhodlati jeho prosbě vyhověti.

»Pak,« vece sv. Bernard, »prosím Boha jen o jednu milosť, a jsem jist, že ji obdržím.« Potom poručil podati jim nápoje, požehnal pohár a pravil jim: »Pijte na blaho svých duší!« Rytířové pili, a za chvíli se rozloučili se sv. opatem. Sotva však ujeli kus cesty, začalo je svědomí znepokojovati, a všichni pociťovali velikou úzkosť duševní.

To, co v Clairvauxi viděli a slyšeli, velmi je dojalo; srovnavše ničemný život svůj s vážným a důstojným životem sluhy Božího, začali prolévati slzy lítosti a zármutku. Usnesli se jednohlasně, že se vrátí, a roznícení svatou horlivostí, odložili svá brnění a skvostný oděv, vrhli se Bernardovi k nohám a zasvětili se Bohu. Ostatek svého života strávili v klášteře, žijíce klidný, duchovní život dítek Krista Ježíše. »Někteří z nich,« dokládá spisovatel, »bojují až podnes ve službě Boží; ostatní však, byvše sproštěni pout těla smrtelného, již kralují s Ježíšem Kristem v nebesích.«[2])

Hlava jedenáctá.

Práce sv. Bernarda. — Jeho styky s Kartusiány. — Cesta do Grenoblee a Paříže.

Větvička, ze kmene citeauxského utržená a do půdy clairvauxské zasazená, vyrostla již také v mocný strom. Původní budova klášterní byla sice již značně rozšířena, ale přece nestačila pro množství nových řeholníků, jichž počet přesahoval již sedm set.[3])

Při službách Božích byli v kostele jen novicové přítomni, neboť ostatní neměli tam místa. Símě tohoto stromu požehnaného zaseto

---

[1]) Guill. hl. X. č. 32. — [2]) Guill. XL. 55. — [3]) Gaufr. V. 20.

již i na jiných místech. Se všech stran přicházely prosby o řeholníky. kteří byli vzděláni ve škole sv. Bernarda. Sousední země pokládaly se za šťastné, když jim bylo posláno několik těchto mužů ctnostmi bohatých a požehnání nebeské všude rozšiřujících. Paříž, Chalon. Mohuč, Lutych, několik měst ve Flandřích. Německu. Italii, měly již své domy. vesměs založené mateřským domem clairvauxským. Od r. 1122. cestoval Bernard rozličnými krajinami, zakládal nové osady a spojoval je mezi sebou svazky bratrské lásky.

Dojemno jest, čísti moudrá naučení, jež sv. Bernard dával opatům nových klášterův. »Oni představení. kteří poddaným svým spíše na postrach, než na prospěch jsou, ať uváží slova žalmistova: Učte se, kteří soudíte zemi! Vězte, že poddaným svým máte býti matkami, ne pány. Hleďte, by vás milovali, ne aby se vás báli. a musíte-li někdy přísnými býti, budiž přísnosť vaše otcovská, ne tyranská. Milujte jako matky, trestejte jako otcové. Netrestejte často, přiviňte je raději ku mateřským prsům svým, a tato prsa buďtež naplněna mlékem lásky. ne však nevolí a trpkostí. Proč obtěžujete jhem svým ty. jimž byste spíše měli břímě jejich polehčovati? Proč se bojí malý hoch, uštknut byv hadem. odkrýti ránu svou knězi, k němuž naopak důvěrně se měl utíkati jako k matce laskavé? Bratři, praví apoštol, byl-li by člověk i v nějakém hříchu zachvácen. vy, kteří jste duchovní. poučte takového v duchu tichosti, prohlédaje každý sám v sobě, abys i ty nebyl pokoušen.[1]) Neboť jinak, praví prorok Ezechiel, bezbožný tento umře v nepravosti své, ale krve jeho z ruky tvé vyhledávati budu.«[2])

Sv. Bernard byl již tenkráte střediskem a duší celého řádu cisterciáckého. Jako se vracejí řeky do moře. z něhož vznikly, praví o něm starý jeden spisovatel, tak i k němu přicházely ustavičně zprávy o všem, co se dítkám jeho dobrého nebo zlého přihodilo; on pak dbal o všechny a do všech končin posýlal bratřím svým naučení, co a jak by činiti měli.

Při všech pracích, jež pro svůj řád konal, našel ještě dosti času, by mohl zodpovídati přečetné dotazy prelátů, kteří se s ním radili, a učenců. kteří mu rozličné pochybnosti přednášeli; odpověděti velikému množstvu osob, které se k němu utíkaly se záležitostmi svého svědomí, psáti dlouhé listy svým přátelům a známým, a pracovati kratší i delší pojednání o životě duchovním.

Ku konci roku 1123. odebral se do Grenoblee, by tam vyřídil rozličné věci řádu se týkající. Při této příležitosti umínil si navštíviti též veliký klášter kartusiánský, nedaleko Grenoblee vystavěný. Řád kartusiánský byl založen jen o několik roků dříve než cisterciácký; měl týž způsob života, tytéž cíle, a zakusil na začátku též mnoho protivenství; sv. Bernard měl proto ku synům sv. Brunona neobyčejnou

---

[1]) Gal. 17. — [2]) Ezech. 3.

úctu. V Grenoblei byl přijat od svatého stařičkého biskupa Hugona jako poslanec Boží. Tento ctihodný prelát vrhl se před Bernardem, jemuž tehdy bylo teprve osmatřicet let, na kolena, »a tyto dítky světla,« praví jeden spisovatel té doby, »spojily se tak úzce, že od té doby byly jen jedno srdce a jedna duše, neboť se k sobě připoutaly nerozlučnými svazky lásky Boží. Oba byli naplněni týmiž city, jako kdysi královna ze Saby, uslyševši rozsudek Šalomounův; oba byli jak u vytržení, neboť každý z nich byl přesvědčen, že na druhu svém našel více, než o něm slavná pověsť zvěstovala.«

Provázen několika mnichy, odebral se sluha Boží na horu, na níž Kartusiáni kříž a své celly postavili. Ctihodní řeholníci byli, jeho návštěvou tak potěšeni, že ji po dlouhá léta v živé paměti měli, ba ještě za našich dnů, tedy po několika stoletích zpozoruje tam příchozí rozličné památky na tuto návštěvu, a mnichové vypravují o ní tak živě, jakoby se byla před nedávnem stala.

Kronika vypravuje nám u příležitosti této památné návštěvy významnou příhodu. Jeden Kartusián — byl prý to převor sám — zpozorovav krásně osedlaného koně Bernardova, byl nemile překvapen a pohoršen, nemoha pochopiti, jak řeholník, jenž učinil slib sv. chudoby a od tak mnohých za svatého je považován, dosud tak marnivým býti může.

Dobrý ten mnich nedovedl přemoci své nevole a dal ji na jevo jednomu průvodci sv. Bernarda. Uslyšev to opat clairvauxský, dal si přivésti koně, na němž přijel, a podívav se na něj, vyznal otevřeně, že koně vzal tak, jak mu jej jeden mnich clugnycký půjčil, a že dosud ani nezpozoroval, je-li vůbec nějak ozdoben. Tato slova, jež byla krásným důkazem, jak velice sv. Bernard smysly své umrtvuje, potěšila a dojala neobyčejně všechny zbožné řeholníky.

Téhož roku podnikl Bernard svou první cestu do Paříže, opět v záležitostech svého řádu. Sotva se objevil ve hlavním městě království, hned na něho doléháno, by navštívil filosofické a theologické školy a konal tam nějakou učenou přednášku. Svatý Bernard přijal pozvání, a maje mluviti před četnými posluchači, připravoval se k tomu velmi svědomitě. V určený den pak četl učené pojednání o nejdůležitějších otázkách filosofických — ale posluchači zůstali chladni. Zkormoucen a zahanben odešel Bernard domů, zavřel se do své komůrky, a hojné slzy prolévaje modlil se dlouho. Poznalť, že spoléhal příliš na sebe samého a na učenosť svou, málo pak na Boha, a proto že byl potrestán za marnivosť svou. Druhého dne objevil se opět v téže škole, ale tentokráte (praví spisovatel předmluvy k dějinám cisterciáckým) mluvil Duch svatý jeho ústy a řídil jeho jazyk; účinek této podivuhodné řeči byl tak mocný, že několik duchovních, mocně dojatých jeho slovy, odešlo s ním do Clairvaua sloužit Bohu pod jeho vedením.[1])

[1]) **Letop. cist. sv. I.**

Vrátiv se domů s touto drahocennou kořistí, ujal se hned správy svého kláštera, a příkladem i každodenním kázaním vedl bratry své ku větší a větší dokonalosti. Než nejen o blaho duchovní, nýbrž i o časné potřeby staral se Bernard a pomáhal, kde a jak jen mohl. Burgundsko stíženo bylo dlouhým suchem, po němž následoval hrozný hlad, jenž za krátkou dobu se rozšířil po celé Francii. Lid zoufalý se již bouřil, a byl by snad začal páchati mnohé ukrutnosti, kdyby Bůh skrze svého sluhu Bernarda nebyl pomohl. Péčí obezřelého opata stala se někdejší pustina clairvauxská zásobárnou celého Burgundska. Letopisy citeauxské vypravují, že sv. Bernard přijal přes tři tisíce chudých a zavázal se živiti je tak dlouho, dokud by nouze nepřestala. Krásného příkladu jeho následovaly všechny okolní kláštery, a tak to byli opět chudí, povrhovaní řeholníci, kteří, jako již nesčíslněkráte před tím, lid v jeho největší nouzi zachránili.

Hlava dvanáctá.

Svatý Bernard horlí pro nápravu mravů duchovenstva světského i řeholního.

Žádné dílo lidské není tak dokonalé, aby v něm s dobrem nebylo smíšeno i zlo, žádné není tak pevné a stálé, aby časem nepotřebovalo nápravy a obnovy. Ústrojí lidské sebe zdravější podléhá vlivu živlů cizích, škodlivých, jež na ně zhoubně působí, a často je potřebí silných léků, nemá-li tělo živly těmi nakažené zahynouti.

I jednotlivé řády církevní, tyto perly církve svaté, potřebovaly a budou vždy potřebovati takové obnovy, nemají-li časem ztratiti původní své krásy a dokonalosti. Takové obnovy potřebuje též kněžstvo světské, má-li vždy býti tím, čím je Kristus Ježíš míti chce. Kdyby kláštery vždycky věrny zůstaly prvotnímu zřízení svému, kdyby vždycky je řídil onen duch, jímž proniknuti byli svatí jejich zakladatelé, kdyby kněžstvo veškeré vždycky žilo tak, jak je svatá matka církev k tomu vede, pak by ovšem takových náprav a obnov nebylo potřebí.

Papežové, jimž zvláště o to dbáti sluší, by církev svatá měla služebníky hodné, vždycky o to pracovali, by vykořenili zhoubné zlořády, jež se časem mezi kněžstvem rozmohly ku nemalé škodě svatého náboženství. Zvláště od času Řehoře VII. snažili se, by náprava mravů byla všeobecnou. Kněžstvo světské ztrácelo veškerou vážnosť ohavným svatokupectvím; ctižádosť a nahromaděná bohatství uvedly kláštery na pokraj zkázy mravní.

Ukázali jsme již smutný obraz úplného rozkladu, jaký ve dvanáctém století poskytoval bohatý řád clugnycký, rozšířený po celé Evropě. Hlíza, jež tento řád hubila, rozmohla se i v jiných řeholích a mezi duchovenstvem světským. Lidu obecnému dáváno tím nemalé pohoršení, dobře smýšlející toužili po nápravě, ale bez výsledku. Všechny pokusy důkladné obnovy mravů rozbily se o mocný vliv těch, kteří jí nechtěli provésti z bázně, že by sami se jí musili podrobiti.

Svatý Bernard pozvedl již častěji mocného hlasu svého, by dřevní kázeň ve klášteřích byla znova zavedena. Brzy v duchu mírnosti, brzy bičem nesmiřitelné přísnosti pobízel, hrozil, nutil, zapřísahal ony, jejichž špatné mravy všeobecně byly známy, by se konečně na pravou cestu vrátili, a částečně se mu snahy jeho podařily. Byly to z počátku ovšem jen jednotlivé kláštery, jež hlasu jeho poslechly, ale kdyby i jen toho byl dosáhl, dosti by byl vykonal.

Následující list svědčí výmluvně o jeho práci v pravdě apoštolské.

»Důstojnému a ctihodnému Quarinovi, opatu kláštera Panny Marie des Alpes, a všem bratřím tohoto kláštera, bratr Bernard Váš oddaný sluha, přeje, byste na cestě dokonalosti víc a více pokračovali.«

»Vidím na Vás, ctihodný otče, vyplněno to, co jsem v Písmě svatém četl: když dokoná člověk, tehdy počne. Vysokému stáří Vašemu bylo již třeba odpočinku, dlouhotrvajícím pracím příslušela již odměna, a hle, jako bojovník, jenž teprve nyní pod prapor Ježíše Krista se postavil, strojíte se k nové válce, vyzýváte nepřítele, dorážíte na něho, a jakkoliv jste již námahami vysílen a tíží let k zemi skloněn, nutíte starého nepřítele, jehož jste již tak často porazil, k novému boji. V pravdě, proti obyčeji svému i předchůdců svých odříkáte se velikomyslně svých důchodů, boříte synagogy satanovy, to jest zvláštní celly mimo klášter vystavené, v nichž tři nebo čtyři mnichové beze vší kázně bydlívali, činíce, co jim se zlíbilo; bráníte osobám ženským do kláštera vstupovati, a konáte horlivěji než jindy zbožná cvičení života řeholního. Prvý a největší hříšník, otec hříchu všelikého, vida tyto věci, skřípá ovšem zuby a hněvem chřadne. Vy však z jeho porážky se raduje, nebeskou útěchou naplněn Bohu svému zpívati budete: Kteří se bojí Tebe, uzří mě a veseliti se budou, že ve slova Tvá velmi jsem doufal.[1]) Netřeba se báti, že by muž, jenž nepodlehl břemenu vysokého věku, od svého nepřítele ďábla byl překonán. Neohrožený duch přemůže obtíže stáří; tělo může ovšem ztratiti svou sílu, údy mohou ztuhnouti a seslábnouti, ale duše jeho plane ještě žárem nebeským, jeho srdce dosud plno ohně a síly, by mohlo vykonati zbožné předsevzetí. Nikdo se tomu nediv. Či bál by se někdo o starou, chudou chýži, když si staví krásný palác pro věčnosť? Jest zajisté přesvědčen,

[1]) Žl. 110.

že, bude-li stánek pozemský tohoto přebývání zbořen, má za něj stavení od Boha, příbytek ne rukou udělaný, věčný v nebesích.[1]) Snad někdo namítne: Což kdyby člověk smrtí byl zachvácen dříve, než duchovní stavbu svou dokončil? Na to můžeme směle mu odpověděti. Řekneme totiž: Dokonav v krátku, vyplnil časy mnohé.[2]) V pravdě vyplnil mnohé, neboť vyplnil všecky. Jak by nebyl vyplnil časy všecky ten, jenž vešel na věčnosť? Doba jeho blaženosti neměříť se dlouhým věkem, to jest řadou let, ani počtem dní, nýbrž horlivostí a pevnou vůlí, ve ctnosti víc a více pokračovati. Vytrvalostí svou získá v krátkém životě to, čeho mu nebylo dopřáno krátkostí času. Pravá ctnosť nikdy nepřestává, tento čas jí nečiní konec. Proto čteme v Písmě svatém: Láska nikdy nevypadá.[3]) A jinde: Trpělivosť chudých nezahyne dokonce.[4]) A opět: Bázeň Hospodinova svatá, trvající na věky věkův.[5]) Spravedlivý nikdy se nedomnívá, že došel cíle; nikdy neříká: dosti jest; naopak neustále lační a žízní po spravedlnosti, tak že kdyby ustavičně živ byl, ustavičně by podle sil svých se přičiňoval býti spravedlivým a světějším, a všemožně by hleděl ve ctnosti pokračovati. Nejedná jako nájemník, neboť ne na rok, ani na čas, nýbrž na věky se zasvětil službě Boží. Poslyšte hlas spravedlivého: Na věky nezapomenu na spravedlnosti tvé, neboť jimi jsi oživil mě; proto naklonil jsem srdce svého k vykonávání spravedlností tvých na věky.[6]) Tedy ne na čas, nýbrž na věky chce spravedlivý konati dobré, a proto též na věky věků trvati bude jeho spravedlnosť.[7]) Věčný tedy hlad spravedlivého, kterým lační po spravedlnosti, zasluhuje věčného nasycení.

Krátký život není na újmu ctnosti, kterou by spravedliví vždycky pilně konali, kdyby jen na světě byli, právě tak jako není omluvou zatracencům, kteří do smrti zatvrzelými zůstali. Hřích, kterého se zavržení dopustili, ačkoliv byl krátký časem nebo skutkem, trestán je věčně právě pro jejich zatvrzelou vůli; neboť kdyby nebyli umřeli, nikdy by nebyli chtěli přestati hřešiti, ano byli by si přáli žíti, aby mohli dále hřešiti. I o těchto můžeme tedy právem říci, že dokonavše v krátku, vyplnili časy mnohé, a protože nikdy nechtěli se polepšiti, za časy mnohé, ano za všecky potrestáni byli. Dokonalosť záleží tedy v horlivé a ustavičné snaze, dokonalým se státi.

Je-li tedy snaha po dokonalosti dokonalým býti, zajisté ten, kdo se nesnaží v dokonalosti pokračovati, zříká se dokonalosti. Kdo se tedy odváží říci: Dosti nám toho, my nechceme býti lepší než naši předkové? Jak, ty nechceš ve ctnosti pokračovati? Chceš tedy zpět kráčeti? Nikoliv, řekneš, chci zůstati tak, jak jsem, nechci býti horším, ale také netoužím býti lepším. Chceš tedy něco nemožného, neboť na tomto světě není ničeho, co by se neměnilo.

---

[1]) 2. Kor. V. — [2]) Moudr. IV. — [3]) 2. Kor. 13. — [4]) Žl. 9. — [5]) Žl. 18. — [6]) Žl. 118. — [7]) Žl. 111.

Zajisté o lidech docela zvláště psáno jest: Utíká jako stín a nikdy v témž stavu nezůstává.[1]) Sám Stvořitel lidí a všehomíra, když na zemi dlel a s lidmi obcoval, zda si dopřál odpočinku? Písmo svaté vypravuje nám o něm, že chodil dobře číně a uzdravuje všechny. Chodil tedy, ne však bezúčelně, ne lenivě, nýbrž horlivě a rád, jakož psáno jest: Zaplesal jak obr, cestou běžeti maje.[2]) Kdo tedy chce s Kristem tam dojíti, kam on došel, musí jak on běžeti. Co mu prospěje za Kristem kráčeti, nedojde-li cíle? Proto napomíná nás sv. Pavel: Tak běžte, abyste dosáhli.[3]) Nekladťe tedy křesťané běhu svému meze jiné než tu, kterou Kristus sobě položil: Byl poslušen, praví o něm apoštol, až ku smrti, smrti pak kříže.[4]) Běžte tedy jak chcete, nedoběhnete-li až k cíli, až do smrti, nedostanete odměny. Odměnou jest Kristus sám. Zastavíte-li se tedy, an Kristus dále kráčí, nepřiblížíte se k němu, nýbrž naopak, tím více od něho se vzdálíte, a pak jest vám se báti toho, co David praví: Kteří se vzdalují od Tebe, Pane, zahynou![5]) Když tedy ten, kdo dobré koná, v dokonalosti pokračuje, pak zajisté ten, kdo dobré konati přestal, od dokonalosti se vzdaluje. Kdo tedy nechce pokračovati, zpět se ubírá . . .

Jakob viděl řebřík, a na něm anděly; žádný z nich však nestál ani neseděl; jedni vystupovali, druzí sestupovali. Tím nám bylo dáno na srozuměnou, že v tomto životě smrtelném nevyhnutelně buďto se zdokonalujeme, neb od dokonalosti se vzdalujeme; jako tělo naše poznenáhla sil nabývá, nebo pozbývá, tak také duch náš ve ctnosti buď pokračuje, nebo jí pozbývá. Mezi prospěchem tělesným a duchovním ovšem je veliký rozdíl: z jiné zajisté příčiny prospívá tělo, z jiné duch. Vídámeť obyčejně, že v silném a dobře vykrmeném těle bývá slabý a líný duch, a naopak v těle slabém a nestatečném duch čilejší a silnější. Důkazem toho jsou slova apoštolova, jenž praví: Když nemocen jsem, tehdy jsem mocen. Proto rád se budu chlubiti svými nemocemi, aby ve mně přebývala moc Kristova.

Proč bychom však dokazovali to, co svýma očima vidíme? Nejste-li Vy sám, důstojný otče můj, živým důkazem této pravdy? Rušíte tělesného a zevnějšího člověka, niterného pak a duchovního den ze dne obnovujete. Ano, tato šťastná obnova niterná sílí Vás a povzbuzuje, byste ve svém klášteře nový pořádek zavedl. Neboť jako dobrý strom dobré ovoce nese, tak také dobrý člověk z dobrého pokladu srdce svého dobré věci činí.

O jak krásné jest toto Vaše první ovoce! Jaký však je strom, jenž toto ovoce přinesl? Je to srdce čisté, Boha milující; neboť jediné srdce čisté bylo s to, by tak horlivě se ujalo věci dobré, obnovilo celý klášter a zavedlo tam bývalý řád. Neboť jako z pramene

[1]) Job 14. — [2]) Žl. 18. — [3]) 1. Kor. 9. — [4]) Filip. 2. — [5]) Žl. 72.

nečistého nikdy se neprýští potůček jasný, tak nečistá mysl nikdy se nepovznese k myšlénce krásné. Šťastné vy dítky, následujte otce a napodobujte ho, jak on napodobuje Krista. Rcete: Za tebou poběhneme za vůní mastí tvých; jestiť to v pravdě dobrá vůně Krista Ježíše. Jak velice asi pociťujete sladkou a oživující vůni tohoto muže, vy, kteří jste mu tak blízko, když až k nám, tak vzdáleným, tato vůně pronikla a ku větší horlivosti nás povzbudila! Ba ještě více. Zajisté i blažení obyvatelé nebes již pociťují tuto vůni příjemnou a radostně prozpěvují: Která jest to, jež vstupuje přes poušť, jako proutek dýmu z vonného koření, myrrhy a kadidla a všelikého prášku kořenářského? . . . Rostliny tvoje jsou ráj granátových jabloní s ovocem jablek!« [1]) . . . Tak mluvil muž Boží. Ty, kteří uposlechli jeho rady a život nový začíti chtěli, hleděl povzbuditi slovy laskavými, by se nelekali obtíží, nýbrž zmužile ruku k dílu přiložili. Ty, kteří starých zlozvyků dosud se nevzdali, hleděl všemi prostředky k tomu přiměti, aby se konečně vzpamatovali a vrátili se na cestu pravou; prosil, zapřísahal a viděl-li toho potřebu, také hrozil, řídě se v té příčině naučením, které svatý apoštol Pavel dal učeníku svému Timotheovi: »Kaž slovo, nabízej v čas i nečas, tresci, pros, žebři ve vší trpělivosti a učení.« [2])

Ale jako každá věc dobrá, tak též tato svatá snaha Bernardova měla mnoho protivníkův; a největšími byli bohužel ti právě, jejichž svědomí nejméně bylo čisto. Řád clugnycký, pro něhož vůně svatosti mnichů clairvauxských byla zápachem smrti, odporoval sv. Bernardovi jak jen mohl a rozšiřoval proti němu a proti jeho řeholníkům neslýchaná obvinění. Nový opat clugnycký, Petr, muž ctihodný, neschvaloval sice nikterak nespravedlivých těchto nájezdův, ale proti celému řádu byl příliš sláb a bezmocen, aby byl mohl zabrániti zjevnému nepřátelství.

Sv. Bernard snášel dlouho s příkladnou trpělivostí všechna příkoří, jež mu od řeholníků clugnyckých byla činěna, dokud se týkala jen jeho osoby; když však začali na celý řád hanu kydati a lživé zprávy o něm šířiti, považoval za svou povinnosť, před celou církví svatou proti tomu vystoupiti.

Stalo se totiž, že dva řeholníci clairvauxští, zpronevěřivše se přísaze Bohu učiněné, klášter opustili a do Clugni se odebrali. Řeholníci clugnyčtí užili této příležitosti k novým nájezdům; vyčítali mnichům clairvauxským, že se chovají ne jako křesťané, nýbrž jako fariseové, že činí nemožným zachovávati řeholi sv. Benedikta, a že vystupují příliš pyšně a domýšlivě proti členům starých řádů. Sv. Bernard, povzbuzen Vilémem Thierrským, odhodlal se, že jim na to veřejně odpoví, a vydal na obranu svého řádu spis, který připsal témuž Vilémovi Thierrskému, jenž ho ku psaní této obrany přiměl.

[1]) Píseň Šal. 3, 4. — [2]) 2. Tim. 4, 2.

Hlava třináctá.

Sv. Bernard kárá zlořády řeholníků clugnyckých. — Obrácení Hombelinino. — Smrť Gauldryova.

Sv. Bernard nakreslil nám v tomto svém spisku tak živý obraz mravů tehdejších, že zajisté čtenářům se zavděčíme, podáme-li zde aspoň nejdůležitější místa. Sv. opat začíná tím, že hájí svých řeholníků proti výčitkám, které jim byly učiněny.

»Co by nám prospělo,« praví, »přísně žíti, jednoduše se odívati, prací ruční, posty a nočním bděním se umrtvovati, kdybychom licoměrnou marnivostí nad jiné se vynášeli a druhými, kteří snad lepší jsou než my, povrhovali? Co by nám to prospělo, kdybychom všechny skutky své jen proto konali, abychom od lidí byli ctěni? Kristus Pán praví, že takoví lidé již vzali odplatu svou. Máme-li toliko v tomto životě naději v Kristu, bídnější jsme než všichni lidé! A sloužíme-li Kristu pouze pro časnou pomíjející slávu, není-li to míti naději v Kristu jediné v tomto životě? Ó mne nešťastného, namáhám-li se a pracuji-li tolik, abych nežil jak ostatní lidé, a bych za to méně byl odměněn, ba přísněji byl potrestán, než ostatní lidé! Či jsme nemohli najíti cesty příjemnější do pekla? Nemohli jsme raději zvoliti onu cestu širokou, po níž tak mnozí kráčejí, než tuto úzkou a trnitou? . . . Běda, běda oněm chudým, kteří pyšní jsou; běda, ještě jednou běda oněm, kteří kříž Kristův nesou, ale Krista nenásledují; oněm totiž, kteří jsou účastni jeho utrpení, pokory jeho však nenásledují . . . A tuto pokoru ztrácejí oni, již o svých bratřích zlé a nepravdivé zprávy roztrušují, sebe samy přeceňujíce a jiné snižujíce.«

Pojednávaje o nepořádném životě řeholníkův a o četných poklescích proti staré kázni klášterní, praví: »Divím se, jak se rozmohla ve klášteřích taková nestřídmosť v jídle a pití, taková nádhera v oděvu; jak se stalo, že řeholníci pořizují si tak skvostné ložnice, kupují tak vzácné povozy, staví tak pyšné budovy? A co při tom nejpodivnějšího: v těch domech, kde po těchto věcech usilovněji baží, je prý pořádek lepší, takový řád prý je v rozkvětu. Spořivosť mají tam za lakotu, střídmosť za život bídný, mlčení za truchlivosť; naopak nedbalosť nazývají moudrostí, zbytečné plýtvání penězi štědrostí, žvatlavosť přívětivostí, množství drahého oděvu a vzácných koní slušností, skvostně vyzdobené lože čistotou. A když takové věci jeden druhému schvaluje a dopomáhá mu k nim, to se nazývá láskou ku bližnímu. Ale taková láska ničí lásku pravou; taková moudrosť ničí moudrosť. Takové milosrdenství plno jest ukrutnosti, neboť sloužíc tělu, vraždí při tom duši. Neboť jaká je to láska, která tělo miluje a duši zanedbává? Jaká to moudrosť, která tělu

všecko dá, duši pak nic? Jaké to milosrdenství, jež služku občerstvuje, paní pak vraždí? . . . Ne, není to milosrdenství, nýbrž ukrutnosť, není to láska, nýbrž bezbožnosť, není to moudrosť, nýbrž pošetilosť, sloužiti vášním tělesným, nic pak nedbati o duši, bychom ji ctnostmi ozdobili.

Kdož by si byl pomyslil tehdy, když počal život řeholní, jak nedbalými mnichové budou! Jaký to rozdíl mezi těmito mnichy a oněmi, kteří žili za času sv. Antonína! Když se oni svatí mužové časem navštívili, požívali tak dychtivě chleba duchovního, že zapomínajíce docela na chléb tělesný, častokráte celý den lačni zůstali, zaujati nábožnými rozmluvami. To byl pravý pořádek, když části vznešenější napřed se sloužilo; to byla pravá moudrosť, když část větší více dostávala; konečně to byla pravá láska, když o duši, z lásky k níž Kristus umřel, tak pečlivě bylo dbáno. Když pak my se vespolek scházíme (slovy mluvím apoštolskými), již to není večeři Páně jísti,[1]) neboť nyní nikdo nežádá chleba nebeského, nikdo však ho také nedává. Nikdo nemluví o Písmě svatém, nikdo o spáse duší; všude jen žerty a smích a marné mluvení . . .

Při stole přináší se jim jídlo za jídlem, a pokrmy masité, kterých se zdržují, nahrazují si dvojnásobným počtem velikých ryb. Když pak se prvými nasytili a podají se jim druhé, zdá se, jakoby dosud ryb ani nebyli okusili. Připravujíť jim dovední kuchaři veškerá jídla tak, že strávivše čtyři nebo pět jídel, přece ještě po nových sahají, neboť sytosť chuti nezmenšuje. Nové koření, nová úprava svádí je, a oni jedí, jakoby dosud byli lačni. Žaludek je přecpán, ale rozmanitosť pokrmů přemáhá nechuť . . . Kdož by byl s to, aby vypočítal, kolikerým způsobem se na příklad (ať o jiných věcech pomlčím) vejce připravují! Jak úsilovně se míchají, tlukou a znova promíchávají, na měkko i na tvrdo se vaří, podávají se hned dušená, hned smažená, jednou samy, jindy s omáčkou a s rozličnými přísadami, buď celé, nebo sekané, ba i sýtem protlačované. A k čemu to všechno, než jediné proto, by ani pak, když se již nasytili, nových pokrmů si neoškliveli? . . . A co říci o pití vody? Vždyť nyní již ani vína píti nechtějí, bylo-li do něho jen dosť málo vody přilito. Jakmile jsme se stali řeholníky, hned máme všichni slabé žaludky a následujeme rady apoštolovy,[2]) zapomínáme však — nevím proč — na to, že apoštol toliko skrovně ho píti dovoluje. A kdyby aspoň byli spokojeni vínem čistým, nemíchaným! Zatím však při obědě čtyř anebo pěti druhů vína okoušejí, a více k němu voní, než ho upijí, jen aby si dříve silnější druh vybrali. A co říci o tom, co o některých klášteřích se vypravuje, že se tam o velikých svátcích pijí drahocenná vína cizozemská, s medem a rozličným kořením smíšená? Zdaž i to se děje pro slabosť žaludku? . . .

[1]) 1. Kor. 11. — [2]) 1. Tim. 5.

Pečujíce toliko o zevnějšek, opouštíme pravá a věčná dobra království Božího (které v nás jest) a hledáme ve světě marných vyražení a pošetilých radostí; naše kláštery nejen že ztratily ducha pravé zbožnosti, kterým dříve byly proniknuty, nýbrž i zevnější bývalou tvářnosť. Neboť náš oděv, který dříve býval odznakem niterné pokory, jest nyní znamením pýchy a nádhery. V našich krajinách již ani nedovedou tkáti látek, jež by naší marnivosti vyhověly. Voják i mnich totéž sukno kupují, voják na šat vojenský, mnich na kapuci řeholní. Osoby vznešenější, ba ani sám král a císař nestyděl by se odívati látkami, které nyní řeholníci nosí. Snad mi odpovíte, že duch řeholní není v šatech, nýbrž v srdci. To jest ovšem pravda. Když ty však, hodlaje si pořídití talár, městy chodíš, po trzích se sháníš, krámy prodavačů navštěvuješ, všechno jejich zboží přeházíš, nesmírné množství balíků sukna rozbaluješ, prsty ohmatáváš, při záři sluneční pozorně prohlédáš, co tlustého a vybledlého se ti namane, stranou odhazuješ, co však jemností a leskem vyniká, za sebe větší cenu koupiti hledíš: rci, prosím, proč to činíš? Míníš to upřímně, nebo ne? Když konečně proti předpisům své řehole nekupuješ věcí laciných, nýbrž dychtivě hledáš věcí vzácnějších a proto i dražších, činíš to nevědomky, neb úmyslně? Chyby a poklesky zevnější přicházejí zajisté z pokladu srdce, jak Písmo svaté praví. Jest-li srdce marnivé, ukazuje se marnivosť i v zevnějšku, a hebký oděv znamením je změkčilého ducha. Lidé by si nehleděli tak velice ozdoby těla, kdyby se vážněji přičinili krášliti duši ctnostmi nebeskými . . .«

»Ještě více divím se tomu, že přese všechny hrozby Hospodinovy, jenž ústy svého proroka praví, že krve těch, kteří ve hříchu umírají, z ruky pastýřů vyhledávati bude, že přes tyto hrozby opatové naši takové nepořádky dosud trpí. Snad ovšem to činí proto (smím-li to říci), že nikdo neodváží se kárati z toho, čím sám je vinen. Ano řeknu to, jakkoliv mne snad proto opovážlivým nazvou, řeknu to bez obalu, neboť je to pravda. Jak se zatmělo světlo světa! Jak se zkazila sůl země! Ti, jejichž život měl nám býti vzorem, dávají nám skutky svými příklad pýchy a marnivosti, slepci stali se vůdci slepých. Či ukazují nám (ať pomlčím o jiných věcech) pokoru svou, když s takovou nádherou jezdí, provázeni takovým množstvím služebníků, že by to stačilo dvěma biskupům? Sám viděl jsem opata, jenž ve svém průvodě měl šedesát a více koní. Kdybys je tak viděl mimo jeti, řekl bys, že to nejsou opatové klášterní, nýbrž pánové hradní, že to nejsou vůdcové duší, nýbrž knížata velkých zemí!« Zmíniv se o nejhlavnějších zlořádech, které za jeho doby ve klášteřích se rozmohly, naznačuje některé prostředky proti nim a končí svou »obranu« takto:

»Vím, že káraje chyby, urazil jsem chybující. Přece však — dá-li Bůh — se může státi, že někteří z těch, které jsem rozhněval,

nebudou mými slovy uraženi. odloží-li chyby své . . . To jest mínění mé o našem a vašem řádu. Ty věci, které ve vašem řádu chvály hodny jsou. chválím veřejně; jsou-li některé, které zaslouží býti pokárány, říkám a radím to vám i jiným přátelům svým. To není pomluva, nýbrž domluva a snaha. k dobrému vás přivésti. Haec non est detractio, sed attractio.«

Jest pochopitelno, jakou nevoli tato »obrana« Bernardova spůsobila. Vystoupiti proti těmto mocným mnichům, praví jeden spisovatel,[1]) bylo tolik, jako hnáti útokem na celý svět. Sv. Bernard by se toho ovšem nikdy nebyl odvážil, kdyby jeho úmysl nebyl býval úplně čistý a svatý, neboť jinak bylo mu se právem obávati, že na sebe popudí nejen protivníky, nýbrž i přátely své. Bohabojný opat však podniknul všechno jediné ku slávě Boží a ku prospěchu církve svaté. a proto Bůh požehnal i této jeho práci. Nedlouho po tom, co svatý Bernard svou »obranu« uveřejnil, sešli se opatové řádu clugnyckého ku společné poradě, by se usnesli o prostředcích, jimiž by zabránili rozmáhajícímu se zlu a odstranili rozličné zlořády ze svých klášterů. Výsledkem dobré jejich snahy byla četná obrácení, o nichž později budeme vypravovati.

Nelze ovšem upříti. že i ve klášteřích clugnyckých bylo dosti duší zbožných, jež se sv. Bernardem souhlasily a jeho »obranu« úplně schvalovaly. Sám vrchní představený celého řádu, ctihodný opat Petr, příliš bolestně cítil zhoubné následky poklesle kázně ve svém řádu, aby ho bylo urazilo neohrožené vystoupení sv. Bernarda. Naopak, když rozmíšky mezi oběma řády byly největší, zůstali představení jejich spojeni nejupřímnějším přátelstvím a vzájemnými dopisy hleděli umírniti velikou bolesť. kterou jim tyto nesváry spůsobily. Výmluvným důkazem této vzájemné lásky jest následující místo z listu ctihodného opata Petra: »Kdyby to bylo možno, a kdyby to byla vůle Boží, chtěl bych raději nejpevnějšími svazky s Vámi spojen býti, než nad celým okrskem zemským panovati; vždyť u Vás býti je větším dobrem. než míti všecky statky pozemské. Nejen lidem. nýbrž i andělům bylo by to rozkoší . . . Co listů se týče, nikdy jsem nedostal příjemnějšího než ten, který Vy jste mi nedávno poslal. Obdržev jej, byl jsem velice dojat, a jakkoliv jsem Vám již dříve byl oddán, byl jsem, četa list Váš, ještě více roznícen láskou k Vám . . .«[2])

Věci, o nichž tu vypravujeme, staly se roku 1124. Na tomto místě zmíníme se ještě krátce o dvou událostech. týkajících se niterného života sv. Bernarda.

Jak jsme hned na začátku vypravovali, měl sv. Bernard mimo bratry, již ho do kláštera následovali, též sestru, jménem Hombelinu, jež ve světě zůstala a se světem žila. Vznešená tato dáma nestarala

---

[1]) Henriquez, letop. cist. — [2]) Petr. Clun. list 29.

se z počátku o své bratry, kteří světu docela odumřeli, ale když pověsť o svatém životě bratra Bernarda až k ní pronikla, umínila si, že ho navštíví. Jednoho dne přijela ve skvostném průvodu ku bráně klášterní a přála si mluviti se ctihodným opatem clairvauxským. Tento však, vida veškerou tu její marnou nádheru, která se mu protivila, nemohl se nijak odhodlati sestru svou přijati a též ostatní bratři, příkladu jeho následujíce, zdráhali se s ní mluviti. Hombelina, hluboce zarmoucena touto neočekávanou chladností svých bratří, dala se do hlasitého nářku a volala: »Já vím, že jsem hříšnice; ale neumřel Ježíš Kristus i za takové lidi, jako já jsem? Povrhuje-li bratr můj mým tělem, ať neopovrhuje sluha Boží mou duší. Ať přijde a poručí; jsem ochotna činiti, cokoliv mi rozkáže!«

Takové prosby nechtěl a nemohl sv. Bernard oslyšeti. Provázen bratřími vyšel ze brány klášterní a přivítal pokořenou a skroušenou sestru. Přesvědčiv ji, jak marnivý a neužitečný byl dosavadní život její, smířil ji s Bohem a za měřítko budoucího života dal jí ony zásady, jimiž se řídila matka její ve svém manželství. Hombelina, působením milosti Boží úplně změněna, vrátila se domů, oděla se rouchem řeholním a zemřela jako světice.[1])

Její obrácení, praví spisovatelé té doby, pohnulo mnohé vznešené dámy, že jejího příkladu následovaly a život svůj docela změnivše, světa se odřekly a Bohu sloužiti začaly. Než radosť, jakou Bernardovi spůsobilo obrácení Hombelinino, byla velice zkalena smrtí Gauldryovou, jednoho z prvých jeho společníků, jenž téhož roku v Clairvaui zemřel. O jeho smrti vypravuje kronikář následovně:

»Gauldry žil několik let v klášteře, s velikou vroucností ducha a s neobyčejnou horlivostí se cviče ve všech ctnostech křesťanských; jimi ozdoben odebral se z tohoto časného života do jiného, mnohem šťastnějšího. Asi hodinu před smrtí zmocnil se ho jakýsi nepokoj; umírající třásl se na celém těle a hrozně sebou házel. Za chvíli však se opět utišil a zemřel klidně, s tváří radostnou.

Pán však nechtěl, aby svatému opatu, jenž tímto případem velice byl pobouřen, příčina tohoto zvláštního nepokoje zůstala skryta. Gauldry zjevil mu se v noci ve snu, a na jeho otázku, jaký jest nyní jeho stav, odpověděl mu, že jest nyní úplně blažen. Když pak se ho svatý opat ptal, proč byl před svou smrtí tak nepokojným, odpověděl mu Gauldry, že v onom okamžení chtěli ho dva zlí duchové shoditi do jakési studně náramně hluboké; že však mu sv. Petr přispěl ku pomoci, a přinutil zlé duchy oběť svou pustiti; potom prý již necítil žádného strachu a zůstal klidným.«[2])

---

[1]) Život sv. Bern. od Alana bl. 7. — [2]) Guill. III. č. 2.

Hlava čtrnáctá.

Znamenité výsledky spisku Bernardova. — Suger, opat kláštera sv. Diviše. — Jindřich, arcibiskup senský. — Štěpán, biskup pařížský; jeho spor s králem Ludvíkem.

Obrana Bernardova potkala se sice na mnohých stranách s prudkým odporem, ale probudila též více než jedno srdce ze spánku vlažnosti, přivedla více než jednu duši zbloudilou na cestu pravou. Mezi jinými zasluhuje zvláštní zmínky obrácení proslulého opata kláštera sv. Diviše, Sugera, ministra krále Ludvíka. Tento miláček králův vyzdobil za peníze panovníkem mu darované klášter svůj tak nádherně, že dle svědectví dějepisců podobal se spíše paláci než modlitebně.[1])

»Neviděl jsem ho sám,« píše sv. Bernard, »ale slyšel jsem, že klášter bývá pln vojáků, že tam slyšeti časté hádky a mnohdy i osoby ženské tam viděti. Jak bylo možná, při všech těchto věcech na Boha mysliti?« Duch světský rozmohl se ve klášteře tak velice, že za opata Sugera bylo toto slavné opatství považováno za místo rozkoše a radovánek, kdež král s četným komonstvem velmi často prodléval. Mnichové zvykli poznenáhla tomuto životu a mimo šat a jméno nic nesvědčilo, že by byli řeholníky. Suger však nebyl spokojeným uprostřed všeho toho bohatství; věděltě dobře, že cesta, po níž kráčí, není ta, kterou by dle předpisů své řehole kráčeti měl. Jeho rozmanitá zaměstknání ve službě královské a časté radovánky mohly ovšem hlas svědomí, jeho povinnosti mu připomínající, poněkud utlumiti, ale ne na dlouho. Tu dostala mu se do rukou proslulá »obrana« Bernardova. Četa ji, byl zasažen paprskem milosti Boží. Poznav nebezpečný stav svůj, umínil si pevně, že začne okamžitě s duševní obnovou sebe samého i kláštera svého. A co si umínil, šťastně také vykonal.

Sv. Bernard, uslyšev tuto zprávu radostnou, nemohl nezaplesati nad požehnaným výsledkem spisku svého, jsa přesvědčen, že mocný příklad Sugerův i na mnoho jiných klášterů francouzských blahodárně bude působiti. V radosti své napsal ihned opatu Sugerovi krásný list, v němž se raduje s ním z milosti od Boha mu prokázané a povzbuzuje ho ku další práci záslužné. »Pozoruje-li udatný vojevůdce,« píše mimo jiné, »že vojsko jeho couvá a meč nepřítelův hrozně v něm řádí, jakkoliv dobře ví, že by sám útěkem spasiti se mohl, přece raději umírá s těmi, bez kterých žíti hanbou by bylo. Proto vytrvá neohroženě v boji, zápasí udatně, nedbá nebezpečenství odevšad mu hrozícího, hlasem a mečem svým nepřátely zastrašuje,

---

[1]) Sv. Bern. list 78.

své věrné pak povzbuzuje. Staví se na odpor útočícímu, hájí klesajícího; věda, že nemůže zachrániti všech, aspoň pro jednotlivce hotov jest umříti. Zatím pak co se snaží zdržeti poněkud nepřítele, povzbuditi klesající a shromážditi prchající, stává se často, že svou udatností mimo nadání šťastný spůsobí obrat: nepřítele zmate a v nepořádek uvede, zažene ty, kteří ho pronásledovali, porazí ty, již vítězili — a jeho vojsko, jež bylo blízko záhuby, plesá v úplném vítězství... Ano, tato neobyčejná změna je dílem Nejvyššího! Nebesa radují se nad obrácením jediného hříšníka: čím více tedy zaplesají nad obrácením celé společnosti, a společnosti takové, jako je společnosť Vaše!... Spasitel se horší na ty, již z domu modlitby činí peleš lotrovskou; zajisté tedy požehná tomu, kdo Bohu příbytek svůj posvěcuje, kdo ze školy satanovy činí školu Ježíše Krista...«[1])

Mocné slovo Bernardovo probudilo nejen kláštery ze spánku vlažnosti, nýbrž učinilo mocný dojem též na vyšší duchovenstvo světské a připomenulo mnohým biskupům apoštolské jejich povinnosti. Arcibiskup senský Jindřich byl první z těchto hodnostářů, již duši svou otevřeli pokornému mnichovi clairvauxskému. Pevně odhodlán přerušiti život biskupa málo hodný, psal sv. Bernardovi, prose ho, by jej poučil o povinnostech katolického biskupa. Pokorný opat zalekl se nemálo takové prosby. »Kdo jsem já,« zvolal, »abych se odvážil naučení dávati biskupovi? A jak se mohu osměliti ho neposlechnouti? Tatáž příčina mě pohádá žádosť tu vyplniti a odmítnouti; na obou stranách je nebezpečenství: větší však zajisté by mi hrozilo, kdybych neposlechl.«[2])

Svatý Bernard tedy poslal arcibiskupovi senskému ve formě listu pojednání o povinnostech biskupův, obsahující velmi mnohé vážné pravdy a zajímavé poznámky o mravech duchovenstva. List svůj začíná tím, že srovnává pastýře dobrého a zlého. Ctižádosť a lakota, z nichž se rodí ohavné svatokupectví, jsou ony dvě hrozné rány na těle církve svaté, a proto jest se nám hlavně těchto neřestí všemožně varovati, chceme-li býti pastýři dobrými. »Co pak Tebe se týče, biskupe Nejvyššího, komu chceš se líbiti? Světu nebo Bohu? Chceš-li světu se líbiti, proč jsi knězem? Chceš-li však Bohu se líbiti, proč smýšlíš světsky? Nemůžeš dvěma pánům zároveň sloužiti; kdo chce býti přítelem tohoto světa, stává se nepřítelem Boha samého. Kdybych lidem se zaliboval, praví apoštol, nebyl bych služebníkem Kristovým... Je-li kněz pastýřem a lid stádem, zda je to rozumno, nečiniti mezi nimi žádného rozdílu? Když můj pastýř mě napodobuje, mě, jenž jsem jednou z jeho oveček, když sehnut, s obličejem stranou obráceným, s očima k zemi sklopenýma žaludek svůj naplniti hledí, zatím co duše jeho hladem hyne: čím pak se ode mne liší?... Je to důstojno pastýře, jako nerozumné zvíře se nasycovati, blátem

---

[1]) Sv. Bern. list 78. — [2]) Sv. Bern. list 42.

se špiniti, po zemi se plaziti, místo aby podle ducha žil a nebeských věcí požíval? Chudí reptají . . . Vaše koně, tak praví, přicházejí drahokamy posety, a my kráčíme bosýma nohama; Vaši soumaři ozdobeni jsou bohatým nářadím, přaskami, řetízky, zvonečky a dlouhými pásy, lesknou se zlatými hřebíky a nesčíslnými kameny drahými — a svému bližnímu nechcete dáti ani toho, čím by svou nahotu přikryl! Pověz mi, vrchní pastýři, k čemu to zlato, místo ve chrámech, na nářadí Tvých koní? I kdybych já o těchto zlořádech mlčel, nouze lidu hlasitě by je hlásala.«

Zatrativ politování hodné zneužívání statků církevních a dokázav škodlivé jeho následky, ukazuje pak pramen jeho, totiž nezřízenou ctižádosť oněch, kteří baží po prvních místech.

»Dnešního dne každý jen po cti baží, nikdo nechce nésti břemene. Proto se stydí býti prostým sluhou církve svaté a hledí dosíci nejvyšších míst. Lidé docela mladí, ba i školáci a nedospělí jinoši, nemající jiné zásluhy než urozený stav svůj, dosahují nejvyšších důstojenství církevních; sotva hůlce odrostli, vládnou nad mnohými kněžími, a často radují se více z toho, že unikli hůlce, než že dosáhli čestných míst; že již nemají nad sebou žádného kárce, to více jim lichotí, než že sami vládci a učitely se stali.«

»Ó bezmezné ctižádosti! Ó nenasytné lakoty! Ani tenkráte, když nadáním, bohatstvím aneb urozeností (věcmi to, které královstvím nebeským nevládnou) nejvyšších míst dosáhli, nejsou ještě spokojeni; hledí důchody své rozmnožiti a míst čestnějších dosíci. Jsou-li děkany, probošty, acijáhny, nebo mají-li jen jedinou důstojnosť toho druhu — to jim nestačí; vynaloží všechno, jen aby jiných ještě dosáhli, a pak se vzdají rádi všech, mohou-li se státi biskupy. Budou-li pak aspoň nyní spokojeni? Nikterak; z biskupů chtějí se státi arcibiskupy . . .«

Pak ukazuje sv. Bernard, jak tito hodnostáři, nahromadivše si bohatství, do Říma se ubírají hledat rozličných vyznamenání a jak potom hledí zaslepiti svět falešným leskem slávy lidské. Srovnává tento lesk pomíjející se slávou pravou, která jest nejkrásnější ozdobou pravého pastýře, s onou slávou, která v nitru je skryta, která očí nezaslepuje, ale právě proto tak velikým leskem vyniká, s onou slávou, která člověku nelichotí, ale právě proto tak jest drahocenná, s onou slávou, která pýchy nepodněcuje, ale právě proto tak je vznešená. Čistota, pravá láska k bližnímu, pokora srdce, prostota, živá, pevná víra, bdělosť: to jsou ony vlastnosti evangelické, jimiž pravý pastýř ozdoben býti má tak, aby dbal jediné o slávu Boží a prospěch svých bratří. Potom bude každý biskup opravdu tím, co jméno Pontifex znamená: mostem, pojítkem mezi nebem a zemí; pak bude opravdu konati úřad prostředníka, jenž Bohu prosby lidu přednáší, na lid pak milosť Boží svolává . . .«

Obrácení arcibiskupa senského a opata Sugera rozmnožila slavnou pověsť sv. Bernarda tak velice, že se mu bylo brániti proti vyznamenáním odevšad mu nabízeným. Města Chalony a Langry, kdež byly právě uprázdněny stolce biskupské, přála si ho míti biskupem a pokoušela se všemožně zviklati jeho pevné rozhodnutí, že nepřijme žádných důstojenství církevních Nějaký čas později duchovenstvo remešské za všeobecného jásotu lidu zvolilo jej arcibiskupem a stálo tak pevně na svém přání, že pokorný mnich, aby nemusil vysoké hodnosti té přijati, byl nucen utéci se ku Stolici apoštolské s důtklivou prosbou, aby volby nepotvrdila.[1])

Horlivostí muže Božího přiměřenější byla práce jiného druhu, které se také s velikou rázností podjal.

Biskup pařížský Štěpán, dvořan a důvěrný přítel králův, byl již dávno řečmi a spisy sv. Bernarda hluboce dojat, ale nemohl se nikterak odhodlati. život svůj změniti. Příklad Sugerův i arcibiskupa senského pohnuly ho však tou měrou, že opustil dvůr a umínil si pečovati jediné o stádo sobě svěřené. Neočekávaným odchodem svým popudil však proti sobě krále Ludvíka VI., jenž mu až dosud velmi byl nakloněn a mnoho důkazů své přízně mu dával. Panovník, muž povahy pánovité a hněvivé, změnil přátelství své, které k biskupovi měl, v nenávisť, a začal ho vášnivě pronásledovati. Mimo to někteří duchovní, nespokojeni s přísnou kázní, kterou biskup ve své diecési zavedl, přičinili se všemožně, aby krále proti němu ještě více popudili, a rozličnými nepravdivými zprávami dosáhli toho, že jejich vrchní pastýř byl vydán vrchnosti světské, jež ho zbavila jeho statků.[2]) Ctihodný prelát snášel velmi trpělivě veškerá protivenství, dokud byla namířena jen proti jeho osobě; nyní však se opřel moci světské, bezprávně sáhající na statky církevní. Žádal tedy důrazně uloupený majetek nazpět, a vida, že ani hrozby nepomáhají, dal krále do klatby církevní a odebral se do Sen ku svému arcibiskupovi. Oba preláti vydali se pak do Citeaua, kde se právě konala generální kapitola opatů řádových, přednesli svou stížnosť a prosili ctihodné shromáždění o pomoc a ochranu proti králi francouzskému. Kapitola zrale uváživši záležitosť biskupa pařížského, usnesla se napsati list jménem všech opatů řádových, a poslati jej králi po sv. Bernardu a Hugonovi z Pontigny.

Svatý Bernard vypracoval list následovně:

»Štěpán, opat citeauxský a generální kapitola opatův a řeholníků téhož řádu vzkazují nejjasnějšímu králi francouzskému Ludvíkovi blaho a pokoj v Kristu Ježíši.«

»Král andělův a lidí dal Vám království na zemi a slíbil Vám druhé v nebesích, budete-li zde spravedlivě vládnouti. Přejeme Vám

[1]) Gaudfr. Vita S. Bern. III. c. III. — [2]) Baronius k r. 1227. Někteří spisovatelé tvrdí, že záští nespokojenců bylo tak veliké, že ukládali o bezživotí biskupovo.

toho a modlíme se za to, byste zde na zemi věrně a v nebesích šťastně panoval. Ale proč nyní tak tvrdošíjně odporujete působení našich modliteb, o něž jste nás dříve tak pokorně žádal? Jak se nyní můžeme osměliti ruce své zdvihati ku ženichu církve svaté, kterou tak těžce a, jak se domníváme, bez příčiny zarmucujete? Vznáší sv. církev u svého ženicha i pána velikou žalobu na Vás, neboť ten, kterého dostala za svého ochrance, stal se jejím pronásledovníkem. Víte-li pak též, kdo je ten, kterého pronásledujete? Není to biskup pařížský, nýbrž Pán nebes a země, hrozný Bůh, jenž dává i béře život, jenž biskupům praví: Kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. Napomínáme a žádáme Vás tedy pro ono vzájemné naše přátelství a bratrství, které jste s námi laskavě uzavřel, nyní však těžce porušil, abyste tomuto velikému zlu co nejdříve konec učinil. Nebudeme-li vyslyšeni, pohrdnete-li námi, svými bratry a a přátely, již každodenně za Vás, za Vaše dítky i za celé království se modlí: vězte, že my, jakkoliv nízcí a nepatrní, všemi silami hájiti budeme zájmů církve a jejího sluhy, biskupa pařížského, otce a přítele našeho, jenž nás právem bratrským žádal o pomoc proti Vám a prosil nás, abychom za něho napsali list papeži. Ale než jsme tak učinili, považovali jsme za slušno, Vaší Jasnosti tímto listem o všem zprávu dáti . . . Vnukne-li Vám Bůh, abyste prosby naše vyslyšel a po naší radě mír s biskupem, ba vlastně s Bohem samým uzavřel, jsme ochotni všeliké práce se podjati, a půjdeme, kamkoli nás povoláte, jen abychom cíle došli. Oslyšíte-li nás však, musíme slyšeti přítele a poslouchati kněze Hospodinova.«[1])

Novější jeden spisovatel praví, že svatosť těchto mnichů na krále zajisté veliký dojem učinila, že jejich tak rozhodným listem nebyl popuzen, nýbrž naopak prosbami a pevností jejich nemálo byl dojat. Ještě více však se zalekl klatby církevní, kterou mu pohrozeno; a boje se, že by ji papež mohl potvrditi, slíbil, že uloupené statky biskupovi navrátí.[2])

Než slova daného nesplnil. Papež totiž nepotvrdil klatby, kterou biskup pařížský vyřkl, a král utvrzen jsa tím v domněnce, že jednání jeho nikterak není trestuhodno, an papež sám ho nekárá, statků biskupu pařížskému nevrátil, a nic již nedbal vážných napomenutí opatů citeauxských.

Svatý Bernard a Hugo z Pontigny překvapeni neočekávaným rozhodnutím papežovým, vylíčili mu pravý stav věcí, nebojíce se mu psáti, že »za papeže Honoria těžce byla poškozena česť církve svaté.«

»Hněv králův,« píší v listu svém, »byl již přemožen pokorou, nebo spíše stálostí biskupův, a hle, tu najednou slovem papežovým

---

[1]) Sv. Bern. list 45. — [2]) Villefort kn. VII. č. III. Tento spisovatel souhlasí s letopiscem citeauxským. Jiní však vypravují, že sv. Bernard byl od krále velmi nemilostivě přijat a žádosť jeho příkře odmítnuta.

zničena zmužilosť biskupů, pýcha pak králova pozdvižena . . . Váš list,« praví v jiném psaní, »ten měl následek, že to, co již svatokrádežně vzali, pevněji drží, ostatní pak den ze dne odvážněji loupí.«[1])

Za svůj tvrdošíjný odpor byl však král Ludvík těžce od Boha potrestán. Svatý Bernard dlouho jej napomínal a ku pokoji pobádal, ale marně. »Pohrdaje prosbami biskupův, urazil jste hrozného Boha,« pravil mu jednoho dne se svatou smělostí. »Nuže, očekávejte trestu, jehož jste zločinem svým zasloužil; Váš nejstarší syn bude Vám odňat a zemře předčasnou smrtí.«

Toto proroctví brzy se vyplnilo. Filip, domnělý nástupce Ludvíka VI., jenž byl již na krále korunován, a od svého otce velmi byl milován, spadl roku 1131. s koně tak nešťastně, že za několik hodin zemřel.[2])

Nešťastný král byl touto hroznou událostí zdrcen — ale diecése pařížská nabyla pokoje.

Opat Suger vypravuje tuto událosť v životě krále Ludvíka následovně:

»Dvě léta později jel mladý princ, jemuž tenkráte bylo asi šestnáct let, do předměstí pařížského na procházku. Náhle vyskočí proti koni ošklivá svině; oř se vzepne, shodí ušlechtilého jezdce na zemi a zadusí ho tíží svého těla. Lidé přiběhli, zdvihli prince polomrtvého a zanesli ho do blízkého domu, kde večer vypustil ducha. Právě toho dne byla svolána celá armáda ku polnímu tažení. Všichni vojáci a obyvatelé celého města, dověděvše se tuto smutnou zprávu, byli sklíčeni velikou bolestí a začali hlasitě plakati a naříkati. Zoufalosti otcovy, matčiny a jejich přátel žádné péro nedovede popsati.«[3])

Hlava patnáctá.

Obrácení Adély, vévodkyně lotrinské, Ermingardy, hraběnky bretaňské, Žofie. — Princ Jindřich francouzský. — Amadeus, princ německý.

»Všechněm všecko se stal, aby všechny ku spasení přivedl,« možno právem i o sv. Bernardu říci. Práci svou začal tam, kde jí nejvíce bylo potřebí: mezi duchovenstvem řeholním a světským. Pečuje však o pastýře, nezapomínal na stádo, hledal a svolával bloudící ovečky, kde a jak jen mohl. Spisovatelé vypravují nám o několika vznešených osobách světských obého pohlaví, které jeho

---

[1]) Sv. Bern. list 46. a 47. — [2]) Fragm. ex 3. vita S. Bern. auct. Gaufrido, n. 5. — [3]) Sugerus Život Ludvíka VI.

hlasu poslechnuvše, nový život začaly a pak milosti, kterých samy účastny se staly, v kruhu svém dále rozšiřovaly.

Jednou z prvních paní, které sv. Bernard Bohu získal, byla vévodkyně lotrinská Adéla. Vznešená tato dáma viděla, jak Vilém ze St. Thierr vypravuje, sluhu Božího ve snách, a změnivši život svůj, odebrala se ku sv. Bernardovi, by ji na dráze nastoupené dále vedl. Dříve ovládala ji úplně láska k světu, kdežto dnes vyznává, že ji muž Boží osvobodil od sedmi hrozných ďáblův.[1]) O poměru jejím k duchovnímu vůdci zachovalo se nám sice málo zpráv, ale z listů světcových lze poznati, že vliv jeho na ni nebyl nepatrný. »Děkuji Vám,« píše jí v jednom listu, »za zbožnou náklonnosť, jakou osvědčujete služebníkům Božím; neboť jakmile se vzňala sebe menší jiskra lásky Boží v srdci tělesně smýšlejícím, kde dříve jen pýcha a náruživosť panovaly, můžeme býti přesvědčeni, že to není ctnosť lidská, nýbrž dar Boží . . . Prosím Vás,« praví ku konci, »pozdravujte ve jménu mém vévodu, svého manžela. Napomínám Vás oba pro lásku Boží, abyste se raději vzdali hradu, k vůli němuž k válce se chystáte, poznáte-li, že Vaše nároky nejsou oprávněné. Vzpomeňte si, že stojí psáno: Co prospěje člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši své zkázu trpěl?«[2])

O něžné jeho péči, jakou měl o ty osoby, které na pravou cestu přivedl, svědčí jiný list, psaný jisté šlechtičně, jejíž jméno není nám známo. »Zajisté není větší a čistější radosti,« píše jí, »než ta, jejíž nevysýchajícím pramenem jest Bůh; každá jiná radosť, přirovnána k této radosti, je truchlivostí . . . Sama jste mi v té příčině svědkyní. Nemluvil-liž Duch sv. přede mnou v nitru srdce Vašeho? Bylo by to přirozeným způsobem možno bývalo, by paní tak mladá jako Vy, krásná, líbezná, ušlechtilá, pohrdla věkem i stavem svým, pohrdla tím, co smyslům a marnivosti lichotí, kdyby neviditelná síla Vás nepodporovala a kdyby Vám čisté a sladší radosti nezošklivěly věcí tohoto světa? . . .«[3])

Z oněch, s nimiž sv. Bernard užším svazkem spojen častěji obcoval, zvláště byla mu oddána Ermingarda, hraběnka bretaňská. Listy, které jí psal, jsou krásným důkazem jednoty duševní, tyto dvě citu plné duše dohromady spojující. Ermingarda, paní mnohými krásnými vlastnostmi ozdobená, žila nějaký čas onen vlažný, všední život, jaký bohužel žijí tak mnohé osoby, které chtějí, aby duch světský a duch zbožnosti vzájemně se trpěli a svá práva si postupovali, které by rády ve stavu Boží milosti žily, při tom však také zkažené přirozenosti hověti mohly. Člověk, jenž opravdu Boha milovati chce, nemůže ovšem v takovém stavu dlouho zůstati; poznáť brzy, že jest mu voliti mezi dvěma pány, jimž nemožno sloužiti zároveň: mezi světem a Bohem. Též Ermingarda cítila

---

[1]) Život sv. Bern. kn. I. hl. XIV. — [2]) Sv. Bern. list 120. — [3]) Sv. Bern. list 114.

touhu v srdci svém, již svět nemohl upokojiti. Odhodlavši se pevně s Bohem úzce se spojiti, žádala kardinála Vendoma o radu, jak by svůj život pro budoucnosť zaříditi měla.[1]) Kardinál dal jí rozličná naučení k životu ctnostnému, jichž Ermingarda věrně následovala. Bůh však ji chtěl vésti dále a přivésti až na vznešenou dráhu svatosti — a proto jí poslal světce, by ji povznesl nad tento svět a ukázal cestu k nebeské otčině. Mužem tím byl sv. Bernard.

Z listů, jež svatý opat této paní napsal, zachovaly se nám pouze dva; ty však nám dostatečně ukážou, jak čistým a krásným svazkem dovede Duch Boží spojiti duše svaté.

»Bernard, opat clairvauxský, pozdravuje svou v Ježíši Kristu milovanou dceru Ermingardu, dříve vznešenou hraběnku bretaňskou, nyní pokornou děvku Páně. Kéž mohu Vám ducha svého učiniti právě tak viditelným, jako tento list svůj a mohu Vám dáti v srdci svém čísti city lásky, které Pán do něho vložil, jakož i horlivosť, kterou mi pro Vaši duši daroval! Zajisté byste viděla, že žádná řeč a žádné péro nedovede ji vyličiti. Duchem jsem u Vás, ačkoliv tělo je vzdáleno. Srdce své nemohu Vám ovšem ukázati, ale jakkoliv je mi nemožno docela Vám je zjeviti, přece závisí to jediné na Vás, abyste mu porozuměla; potřebujete pouze do svého srdce se ponořiti, abyste tam nalezla mé a darovala si právě tak velkou lásku, jakou pro mě cítíte. Pokorná skromnosť Vám nedovoluje mysliti, že láska Vaše ke mně jest větší, než má k Vám; než musíte býti přesvědčena, že týž Bůh, který Vás přiměl, abyste mě milovala a svůj život po mé radě zařídila, i mně propůjčil podobnou horlivosť, abych tuto náklonnosť opětoval a Vám sloužil. Vizte sama, jak jste mě při mém odjezdu u sebe podržela: co mne se týče, mohu v pravdě říci, že louče se s Vámi neopustil jsem Vás a nikdy neopustím. Těchto několik slov chtěl jsem Vám v krátkosti na cestě napsati, doufaje, že jakmile budu míti více času a dopřeje-li toho Bůh, delší list Vám pošlu.«[2])

»Srdce mé,« píše ve druhém listu svém, »zaplesalo radostí velikou, když jsem se dověděl, že pokojno a klidno je srdce Vaše. Jsem šťasten slyše, že Vy jste šťastna, a Váš duševní poklid jest i radostí mou. Tento pokoj, kterého nyní požíváte, nemá původu svého ani v těle ani v krvi; vždyť jste se odřekla světa, byste žila v pokoře; vzdala jste se výhod, jaké Vám rod Váš poskytoval, abyste žila skryta, nepoznána; povrhla jste bohatstvím a zasvětila jste se chudobě; a což nad to jest, vzdala jste se příjemností, jež poskytuje otčina, odřekla jste se radostí, jež Vám působila přítomnosť otcova i synova. Není tedy pochyby, že radosť, kterou nyní v srdci svém cítíte, je darem Ducha svatého. S bázní Boží jste počala a pochopila jste konečně ducha spásy: nyní ovšem láska Boží již

[1]) Listy Godfr. Vendom. kn. V. list 3. a 24. — [2]) Sv. Bern. list 116.

zapudila bázeň ze srdce Vašeho. Ó jak rád bych o tomto předmětu s Vámi ústně mluvil, místo bych Vám o tom psal, daleko od Vás vzdálen! Věřte mi, častěji mrzím se na mnohá ta zaměstnání, zbraňující mi Vás navštíviti: a těším se na každou příležitosť, kdy Vás mohu spatřiti. Toho štěstí ovšem málo kdy mi se dostane, za to však je mi tím vzácnější a milejší. Zajisté jestiť lépe viděti Vás aspoň někdy, než vůbec Vás nespatřiti. Doufám, že mi bude možno v brzku Vás navštíviti a zakouším již nyní částečně radosti, která brzy bude úplná.«[1])

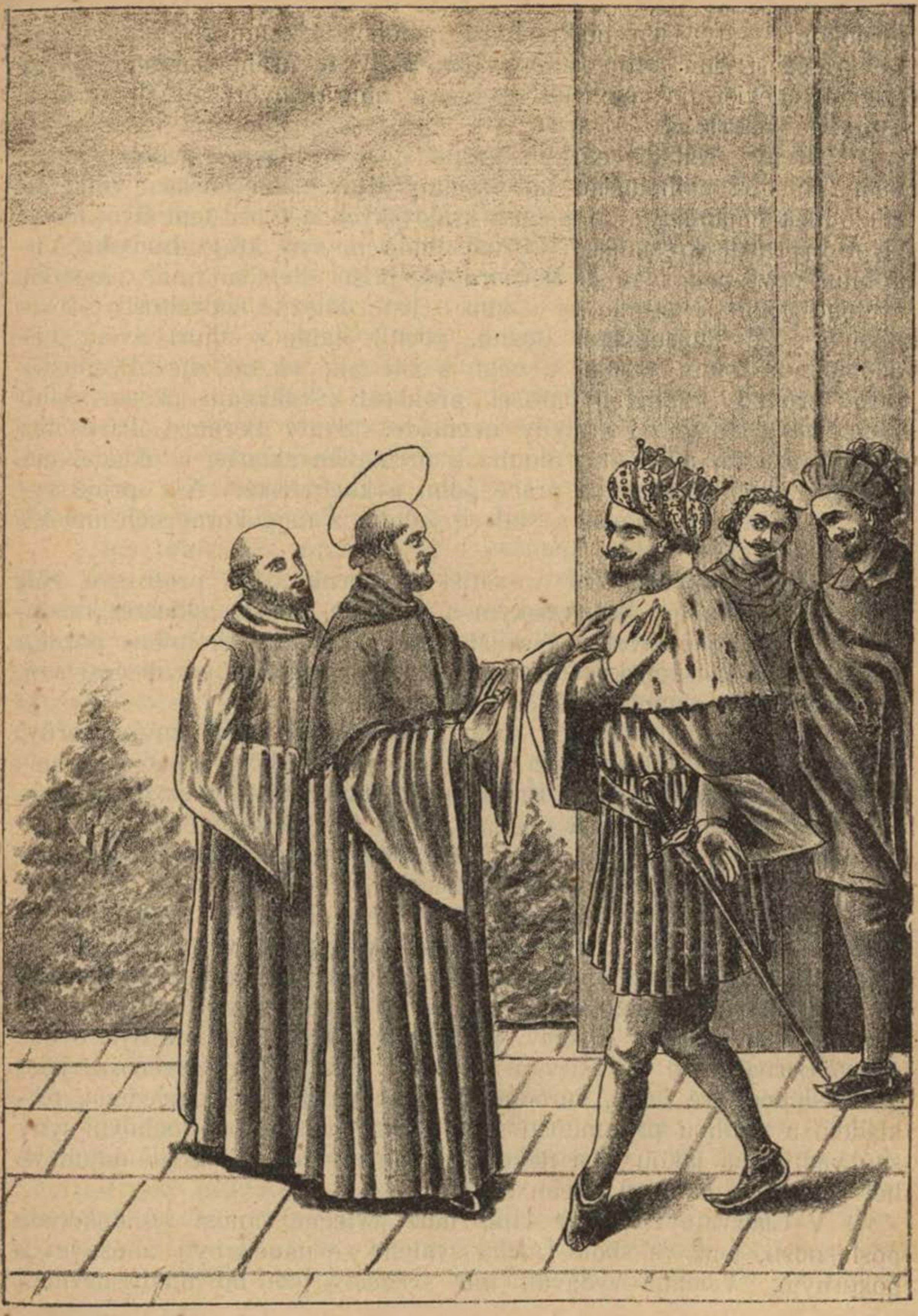
Dočítáme se, že hraběnka Ermingarda, srdci Bernardovu tak milá, proslavila se zbožnými skutky svými a hojnou almužnou, kterou chudým rozdávala. Přispěla nemálo k rozšíření řádu cisterciáckého a vystavěla na svých statcích veliký filialní klášter pro řeholníky clairvauxské, kdež svatý opat po svých cestách apoštolských rád odpočíval.

Nelze nám jmenovati všech těch duší vyvolených, jež uposlechly hlasu svatého Bernarda a život svůj zařídily dle rad evangelických. Mnohé, poutané nerozlučnými svazky ku světu, položily základ zbožných rodin křesťanských a konaly slovem a příkladem svým práci apoštolskou, šířice v kruhu svém dobré mravy křesťanské; jiné, prosty podobných svazkův, odřekly se úplně světa, zasvětily se Bohu a vstoupily do kláštera. Z těchto posledních jmenujeme ještě jen zbožnou pannu Žofii pro zvláštní náklonnosť, jakou k ní sv. Bernard měl. Život její a původ její známosti se svatým opatem clairvauxským není nám znám; zachoval se nám jen jeden list sv. Bernarda, z něhož některé krásné vyňatky uvádíme.

»Jste šťastna,« píše jí, »že jste se odloučila od žen stavu svého a povznesla jste se nad ně touhou po pravé velikosti a velkomyslně jste povrhla slávou nepravou, neboť nový život Váš působí Vám větší česť, než lesk Vašeho rodu . . . Kdyby Vás dcery tohoto světa posměchem pronásledovaly, odpovězte jim: Království mé není z tohoto světa. Odpovězte jim mimo to: Sláva má skryta je s Kristem v Bohu. A když Kristus, sláva má, ve slávě své se zjeví, pak i já přijdu s ním ve slávě své . . . Šarlat a šperky jsou sice krásné, avšak jiným krásy nedávají; neboť krása, která s oděvem přichází a s oděvem zase odchází, jest krásou oděvu, ne krásou osoby. Vy tedy nezáviďte jiným ženám, které si vypůjčují krásu cizí, poněvadž svou vlastní ztratily. Hledíce tak usilovně rozličnými pomíjejícími šperky se ozdobiti, aby se pošetilcům krásnými zdály, dokazují jasně, že nemají krásy přirozené, niterné. Vy však buďte spokojena krásou vlastní, a považujte za nehodno krášliti se kožemi zvířat a prací brouků. Pravá a vlastní krása každé věci jest ona, jež spočívá ve věci samé a na žádné jiné látce nezávisí. Stydlivosť

---

1) Sv. Bern. list 117.

Bratr krále Ludvíka VII. přichází do Clairvaua poradit se v důležité záležitosti s opatem.

a pokora — ty jsou nejkrásnější ozdobou křesťanské panny . . . Oč krásnější jsou tyto ozdoby, než perly a drahé kamení! Tyto poklady nevisí na těle, jež vadne a umírá, nýbrž krášlí duši a trvají na věky! . . .«[1])

Mocný příklad velikých těchto duší a hlavně svatého jejich vůdce působil blahodárně na všechny třídy společenské; vnikl do chaloupek chudákův i do paláců královských a tvořil tam život nový, život v pravdě křesťanský. Princ Jindřich, syn krále Ludvíka VI., pohnut pověstí o svatosti Bernardově, přišel do Clairvaua navštívit svatého opata a poradit se s ním o jisté důležité záležitosti. Rozmlouvaje se služebníkem Božím, pocítil náhle v nitru svém neodolatelnou touhu, zůstati u něho a žíti tak, jak on žije. Propustiv četný průvod, s nímž byl přišel, prohlásil k velikému úžasu všeho světa, že z kláštera již nikdy neodejde. Svatý Bernard dříve než ho připustil do noviciátu, dlouho a přísně ho zkoušel a ukládal mu nejnižší a nejnamáhavější práce polní a kuchyňské. Než princ vytrval v těchto zkouškách a stal se jedním z nejpokornějších mnichů clairvauxských.

Stráviv dlouhá léta v zátiší klášterním, byl proti své vůli jmenován biskupem beauvaiským a s velkou žalostí opouštěl místo, kde tak dlouho požíval nejčistějších radostí života řeholního; později dosedl na arcibiskupský stolec remešský a prokázal jak diecési své, tak celé církvi služby veliké.[2])

Též Amadeus, mladý princ německý a příbuzný císařův, uposlechl hlasu milosti Boží, volající jej od slávy světské ku pokornému následování kříže Kristova. Po smrti císařově složil všechny své úřady a důstojnosti a odebral se do Clairvaua. Tam zůstal po celý život mezi ostatními prostými mnichy, jimž byl krásným příkladem pracovitosti a pokory.[3])

»Takové bylo ovoce působení svatého Bernarda,« praví starý jeden spisovatel, »že kdybychom chtěli vypravovati všechny okolnosti těchto podivuhodných obrácení, vydali bychom se do nebezpečenství, že nám neuvěří ti, již nemají smyslu pro věci svaté.« A když ve světě takové zázraky se děly, jak hojné a krásné zajisté bylo ovoce setby Bernardovy v Clairvaui samém! Svatý opat osvěcoval jako jasné slunce širé údolí, zúrodňoval je svým slovem, pohledem, příkladem a pouhou přítomností svou. Jakou asi cestou duchovní syny své vedl a na jakou výši dokonalosti je přivedl, prostě ale dojímavě líčí spisovatel letopisů citeauxských.

V Clairvaui žil bratr laik, muž výtečné ctnosti a dokonalé poslušnosti, jenž ve škole Ducha svatého se naučil býti zbožným a pokorným. Všichni vydávali mu svědectví, že ho nikdy neviděli

---

[1]) Sv. Bern. list 113. — [2]) Štěpána Pařížského Comment. k řeholi sv. Bened. hl. 35. — [3]) Dějiny cisterc. sv. 3. hl. 9.

netrpělivého ani mrzutého, i kdyby ho byl někdo sebe více urazil; naopak, modlil se za ty, kteří na něho žalovali, a zvykl si pomodliti se aspoň Otčenáš za každého, kdo by ho, ať již právem anebo neprávem, z nějakého hříchu vinil. Když jednoho dne od představeného kamsi byl poslán, byl nucen jeti temným lesem, a když se toho nejméně nadál, přepadla ho rota lupičů, vzala mu koně a všechno, co při sobě měl. Když pak loupežníci odešli, vrhl se ubohý bratr na kolena a prosil Boha, by jim hřích spáchaný odpustil. Tu se stalo, že jeden z lupičů, zvědav, co asi nyní oloupený bratr dělá, opatrně se přiblížil a z úkrytu ho pozoroval. Vida ho vroucně se modliti, vrátil se co mohl nejrychleji ke svým společníkům, a bije se v prsa volal: »Běda nám bídným, my zasluhujeme smrti, protože jsme ztýrali muže svatého: je to mnich z Clairvaua.« Sotva loupežníci tato slova uslyšeli, byli dojati velikou lítostí, a vrátivše se, našli řeholníka na kolenách za ně se modlícího. Vrátili mu okamžitě všechno, co mu byli uloupili, a prosili ho pokorně, by jim odpustil spáchaný zločin.

Jiný bratr laik, muž dobrý a poslušný, měl uloženo vzdělávati pole klášterní. Jednoho dne, vypravuje tentýž kronikář, viděl tento muž Ježíše Krista, an mu při práci pomáhá. Od toho okamžení zahořel touhou umříti a spojenu býti s tím, jenž obcuje s dušemi prostými. Skutečně také onemocněl; sedmého dne, když již se smrtí zápasil, přišel svatý Bernard rozloučit se s mileným svým dítkem, do nebeské vlasti odcházejícím. Bratr poprosil jej o požehnání otcovské, a přijav je, vypustil ducha s myslí jasnou a veselou, a svatý Bernard dosvědčil, že Bůh opravdu šel s ním.

Mezi těmito dobrými bratry byl jeden, o jehož životě a smrti svatý opat sám častěji se zmiňuje. Tento řeholník po několik let snášel největší bolesti s podivuhodnou trpělivostí. Tělo jeho rozežíral rak, ale z úst nemocného nebylo nikdy slyšeti sebe menšího nářku. Krátce před smrtí vrátila se mu ještě jednou síla životní, a nemocný jakoby byl opojen vínem lásky Boží, začal zpívati radostné zpěvy a hlasem silným vzdával Bohu díky za přijatá dobrodiní. Tak vydechl tento člověk čistou duši svou; zpívaje dokončil život svůj a odebral se do nebeského Jerusaléma, by tam po celou věčnosť pěl zpěvy radostné, jež na této zemi zpívati začal.

V této době svatý Bernard znova onemocněl. Přílišným namaháním vysílen, přinucen opět uchýliti se do své komůrky. Nemoha nic pracovati, poslal bratra svého Gerharda ku svému důvěrnému příteli, Vilému ze St. Thierr, aby k němu přišel. Vilém byl právě též nemocen, avšak vydal se okamžitě na cestu do Clairvaua. Cítiliť oba potřebu viděti se, navzájem se potěšiti a společně trpěti.

Hlava šestnáctá.

Vilém ze St. Thierr vypravuje, co v Clairvaui viděl. — Sv. Bernarda spisky o milosti a svobodné vůli. — Cesta jeho ku sněmu troyskému.

»Ležel jsem nemocen v našem domě v Remeši,« vypravuje Vilém ze St. Thierr ve své kronice o této návštěvě, »a byl jsem již skoro úplně vysílen, když Bernard ke mně poslal svého bratra Gerharda blahé paměti a vzkázal mi po něm, abych se odebral do Clairvaua, kde prý se buď brzy uzdravím anebo zemru. Velevítána byla mi zpráva tato; přijal jsem ji jak od Boha samého, těše se nad míru, že mi dovoleno u Bernarda buď umříti, nebo nějaký čas v jeho společnosti žíti. Věru nevím, které z těchto dvou věcí bych tenkráte byl dal přednosť. Ačkoliv mi cesta mnoho bolestí a obtíží působila, přece spěchal jsem tam radostně. Sotva jsem přišel do Clairvaua, hned jsem cítil účinky proroctví sv. opata a přiznávám se, že tyto účinky byly po mém přání; prudké bolesti, jež mě trápily, pomalu přestávaly a síly opět se vracely. Bože můj, jak velice mi prospěla nemoc a slabosť má! Bernard, jsa právě toho času, kdy jsem byl v Clairvaui, sám nemocen, měl dosti pokdy, by mi v mých potřebách na pomoc přispěl, tak že jsme, oba nemocní a slabí, celý den pospolu býti mohli, hovoříce o lécích duchovních a o prostředcích proti slabosti duševní.

»Bernard vysvětloval mi některé částky z velepísně Šalomounovy; ukazoval mi však pouze mravní a praktický smysl jejich, nezmiňuje se o hlubších tajemstvích, jež tato kniha v sobě zavírá, protože jsem si to přál a o to jej prosil. Boje se, abych to, co jsem slyšel, nezapomněl, napsal jsem si z toho tolik, co Bůh mé paměti vtiskl a nač jsem se upamatoval. Bernard mi pověděl svůj rozum o milosti a vynasnažil se vysvětliti mi rozličné věci, kterých jsem dříve neznal, a které pozná jen duše láskou k Bohu roznícená.«

»Večer před nedělí devítníkem bylo mi dosti dobře, tak že jsem mohl sám s lože vstáti a v domě se procházeti. Téhož dne strojil jsem se, že se vrátím do našeho opatství. Světec, dověděv se o mém úmyslu, zabránil mi to a zakázal mi, bych do neděle druhé po devítníku na návrat ani nepomyslil. Podrobil jsem se jeho rozkazu tím ochotněji, protože mi nebyl proti mysli a mimo to byl jsem dosud tak sláb, že by mi cesta zajisté byla obtížnou bývala. Po devítníku chtěl jsem se zdržeti masitých pokrmů, jichž jsem dosud požíval, ale Bernard mi to zakázal. Domníval jsem se však, že v této příčině nesmím jeho vůle poslechnouti, a tak jsme se v sobotu večer rozešli: on odešel, ani slova nemluvě, do choru, já pak jsem se odebral na lože.«

Hned po tom, sotva jsem ulehl, zhoršila se opět má nemoc neobyčejně silně: po celou noc trápily mě tak prudké bolesti, že jsem ztratil všechnu trpělivosť a myslil jsem, že se již ani rána nedočkám, ačkoliv jsem si vroucně přál, abych aspoň ještě jednou mohl se sluhou Božím promluviti. Stráviv celou noc v těchto úzkostech, poslal jsem časně ráno k němu, prose ho, by ke mně přišel. Bernard opravdu přišel, ale s přísnou tváří muže kárajícího, ne však s onou něžnou soustrastí, jakou mi obyčejně ukazoval. Přece však pravil ke mně s úsměvem: „Nuže, co budete dnes jísti?“ A já dobře věda, dříve než se mne zeptal, že má neposlušnosť byla pravou příčinou nových mých bolestí, odpověděl jsem: „Budu jísti všechno, co mi předepíšete.“ Odpočiňte si tedy, vece on na to, neumřete ještě. Pak šel svou cestou dále. Co mám ještě více říci? Ještě téže hodiny zmizela veškerá má slabota a bolesť; byl jsem jen poněkud sláb, tak že mi nebylo lze toho dne s lože vstáti, neboť bolesti, jež jsem byl vytrpěl, byly nesmírné; nepamatuji se, že bych byl kdy jindy podobných zakusil. Druhého dne však jsem byl úplně zotaven; síly vrátily se opět a za několik dní odešel jsem do svého kláštera, provázen požehnáním svého hostitele.«[1])

V této své nemoci napsal sv. Bernard krásné dílo o milosti Boží a o svobodné vůli. Jednoho dne totiž rozmlouval se svými bratry o podivuhodném působení milosti a pravil, že milosť Boží v dobrém ho předešla, ona že je to, jež všechno dobré v nás začíná, utvrzuje i dokonává. Tu zvolal jeden z jeho posluchačů: »Když tedy milosť všechno koná, jaké odměny dostane se nám, kde jsou naše zásluhy, kde naše naděje?«[2])

Sv. Bernard odpověděl mu se sv. Pavlem: »Bůh spaseny nás učinil podle svého milosrdenství, ne ze skutků spravedlnosti, které jsme my učinili! (Tit. 3, 5.) Chcete tedy,« pokračoval dále, »považovati se za původce svých zásluh a spasiti se vlastní spravedlností, když ani jména Ježíš bez milosti Ducha svatého vysloviti nemůžete? Zapomněl jste na slova Toho, jenž praví: »Beze mne nemůžete ničeho učiniti«? Co však tedy bude s mou svobodnou vůlí, řeknete mi snad. Má odpověď jest krátká: Svobodná vůle pracuje o svém spasení!«

Aby však vzájemné působení milosti a svobodné vůle důkladněji objasnil, napsal světec zvláštní dílo. Milosť, její sílu, její působení a vliv na člověka; vůli lidskou, její svobodu, její nedostatečnosť a slabosť, zvláště po hříchu dědičném, shodu a vzájemné působení svobody a milosti; dary Boží a zásluhy lidské, ospravedlnění skrze Krista Ježíše: všechny tyto nesnadné otázky objasňuje světec v úplném souhlasu s učením církevním v tomto díle tak důkladně, že je Bollandisté nazývají knihou zlatou.[3])

[1]) Kn. I. hl. 12. — [2]) Boll. ku 20. srpnu sv. IV. hl. I. — [3]) Mabill. Ann. kn. 75. č. 60.

Sotva se Bernard opět poněkud zotavil a uvázal se ve svůj opatský úřad, byl povolán na sněm církevní, jenž měl býti zahájen počátkem roku 1128. ve Troyích. Spory biskupa pařížského, jakož i jiné nesnáze, do nichž církev francouzská byla přivedena, přiměly totiž papeže Honoria, že svolal preláty francouzské ku poradám, jimž předsedal legát papežský, kardinál biskup Matěj z Albana.

Kardinál si přál, aby sv. Bernard sněmu byl přítomen a psal mu, aby se co nejrychleji vydal na cestu. Bernard však, jenž si již dříve umínil, že bez nezbytné potřeby svého kláštera neopustí a že se nebude zaměstnávati pracemi, které se mu zdály býti mimo obor jeho působnosti, napsal papežskému legátu list, v němž mu zprávu dává o chatrném svém zdraví a žádá, by ho měl omluvena, nevyhoví-li jeho přání. »Byl jsem ochoten,« píše mimo jiné, »Vás poslechnouti; ale tělo mé bylo neposlušno ducha mého a zmořeno i vysíleno prudkou horečkou, nechtělo se podrobiti požadavkům ducha, jenž je tak ochotným! Jsou-li mé omluvy oprávněny, to ať rozhodnou přátelé moji — ti, již tak často užívají pout poslušnosti, kterou jsem svým představeným slíbil, k tomu, by mě klášteru mému vyrvali a do světa zpět vlekli . . . Je to důležitá záležitosť, pravíte, jež nás pobádá, bychom Vás volali. Ale proč právě na mě jste si vzpomněli? Práce, k nimž mě voláte, buď jsou obtížné, nebo nejsou. Nejsou-li obtížné, budete je moci i beze mne vykonati; jsou-li však nesnadné, nebudu ani já s to, bych je vykonal . . . leč, že byste mě považovali za schopnějšího, než ostatní! Čím to však jest, ó Bože můj, že já bych byl jediný, v němž by se byli zmýlili, postavivše pod kbelec lampu, kterou by byli měli postaviti na svícen? Neb, abych mluvil zřetelněji, proč mě udělali mnichem? Proč skryli ve vnitřku domu svého člověka, jehož potřebovali ve světě? Cítím však, že stěžuje si tímto způsobem, poněkud se rozhorluji. Oznamuji Vám tedy, ctihodný otče, že přese všechnu svou nechuť podrobím se klidně Vašim rozkazům, jež mi chcete dáti, ponechávaje Vaší moudrosti starosť o mé dobro.«[1])

Než ani jeden z těchto důvodů neuznal kardinál platným. Bernard obdržel přímé pozvání na sněm a nyní zvítězila jeho poslušnosť nade všemi ostatními osobními prospěchy. Ačkoliv byla zima, vydal se hned na cestu do Troyí a zaujal místo ve ctihodném shromáždění. Po jeho návrhu urovnány rozmíšky a vydáno několik kanonů (zákonů) k nápravě mravů duchovenstva. Tato nařízení bohužel se nezachovala, ale spisovatelé doby tehdejší chválí velice jejich rázného a moudrého ducha.

Sněm ukončiv své práce chtěl se již rozejíti, ale nenadálá událosť prodloužila jeho sezení a dodala jim nemalé důležitosti.

---

[1]) List 25.

Hlava sedmnáctá.

Založení rytířského řádu templářů. — Návrat sv. Bernarda do Clairvaua. — Pokoření, kterých se mu dostalo. — Jeho práce a každodenní kázaní.

Každý věk křesťanstva má své potřeby. Církev svatá jako pečlivá matka stará se o ně a posvěcuje je. Neomezená moc její lásky nikdy není nečinnou; bez přestání otvírá pro nové potřeby nové prameny, poskytuje nové prostředky. Každá myšlénka nová, každá nouze, každé neštěstí nalézá v jejím klíně pomoc, podporu, útěchu.

Na začátku dvanáctého století, když Jerusalém dobyt byl z moci nevěřících, obráceny zraky všech pravých křesťanů na Východ; srdce všech rozplameněna mocnou touhou, by též ostatní památná místa dostala se do rukou křesťanských a zůstala zachována církvi svaté.

Hned po první výpravě křížové spojilo se několik mužů, pode jménem rytířů maltézských, by znova zřídili starý řád sv. Lazara k ošetřování nemocných a na ochranu poutníků. Než země zaslíbená potřebovala zvláštní, pevně zřízené moci válečné, jež by tvořila trvalý násep proti nevěřícím, dbala o bezpečnosť cest a silnic, usnadňovala spojení mezi křesťany a vůbec všemožně chránila poutníků, ze všech končin světa ku hrobu Kristovu četně putujících.

Několik francouzských rytířů z průvodu Bohumíra Bouillonského spolčilo se k tomuto šlechetnému cíli okolo roku 1118., a protože bydleli na místě, kde stál starý chrám (templ) židovský, dáváno jim všeobecně jméno rytířů templářských (milites templi). Žili společně v kázni vojenské pod vedením Hugona de Paganis, svého prvního velmistra. Heslem jejich byla slova žalmistova: Ne nám, Hospodine, ne nám, nýbrž jménu svému dej slávu!

V prvých desíti letech neměla tato nová společnosť než devět členů. Kolem roku 1128. přišli do Říma s listem patriarchy Jerusalémského a prosili papeže, by jim dal pravidla řeholní a potvrdil nový řád. Papež Honorius uznávaje důležitosť nového toho podniku, pro tehdejší dobu tak prospěšného, rozkázal biskupům francouzským ve Troyích shromážděným, aby nový řád podrobili důkladné zkoušce a dali mu určitou řeholi. Následkem toho odebral se Hugo de Paganis se svými druhy ku shromáždění církevnímu, odevzdal tam psaní nejvyšší hlavy církve a vyložil důvody, které ho pobádaly, by zřídil novou společnosť. — »Církev,« pravil, »má sice dosti zbraní proti neviditelným nepřátelům svým, jakož i proti zlobě mocností duchovních, ale nedostává se jí pomoci proti nepřátelům viditelným, zvláště na Východě, kdež nevěřící všechna

svatá místa skoro nepřístupnými učinili. On se svými společníky že se cítí dosti silným, aby se oddal práci tak záslužné, za niž svět řádu jeho jednou bude vděčným.

Jeho slova i sliby vzbudily živé účastenství otců; všichni srovnávali se s velkodušnými záměry Hugonovými a uložili opatu clairvauxskému, by vypracoval stanovy řeholní. Sv. Bernard, ačkoliv nemocen a pln touhy vrátiti se do své celly, podjal se ochotně práce mu uložené a dal templářům řeholi proniknutou duchem vojenským i klášterní horlivostí. Tato pravidla obsažena jsou ve přísaze, kterou činili rytířové skládajíce sliby řeholní. Zní pak tato přísaha následovně: »Přísahám, že slovy svými, zbraní svou, vším možným způsobem, ano i se ztrátou svého života tajemství své víry, sedmi svátostí, čtrnácti článků víry, vyznání apoštolského i sv. Athanasia, Starého i Nového Zákona s vysvětlením sv. otců od církve sv. přijatým, jednoty božské přirozenosti a trojice osob v Bohu, panenství Marie Panny před porodem i po porodu jejího Syna, hájiti budu.«

»Mimo to slibuji poslušnosť velmistru řádovému a poddanosť pravidlům našeho blahoslaveného otce Bernarda. Půjdu do boje za moře, kdykoliv toho bude potřebí. Nikdy se nedám na útěk před třemi nevěřícími, i kdybych byl sám. Zachovám vždycky sv. čistotu. Svými slovy, zbraněmi i skutky budu vždy nápomocen řeholníkům, zvláště však opatům a řeholníkům řádu cisterciáckého jakožto našim bratřím a zvláštním přátelům, s nimiž jsme úzce spojeni. Na důkaz toho přísahám ze svobodné vůle, že všem těmto závazkům dostojím, k čemuž mi dopomáhej Pán Bůh a jeho svaté evangelium.«[1])

Tato formule, jakož i mnohé jiné listiny jasným jsou důkazem veliké úcty a vděčnosti, jakou templáři onomu prokazovali, jehož považovali za svého otce i ochránce. »Jděte,« pravil jim sv. Bernard, »jděte, hodní rytíři! Zapuďte neohroženě nepřátely kříže Ježíše Krista, a buďte přesvědčeni, že ani smrť ani život nemůže vás odloučiti od lásky Boží, jež jest v Kristu Ježíši. V každém nebezpečenství, v každé případnosti opakujte slova apoštolova: Živi nebo mrtví náležíme Bohu! Plesejte jako vítězi nebo jako mučeníci, vždycky náležíte Hospodinu!«

V malém spisku, jejž svatý Bernard nedlouho potom vydal, hlásá chválu tohoto nového vojska a líčí velmi zajímavě mravy a život jejich. Chválí jejich poslušnosť, jež — podle slov jeho — je taková, že nikdo z nich se nehne z místa, leč na rozkaz toho, jenž poroučí; od něho přijímají pokrm a oděv; žijí společně bez žen a dětí; aby pak jim nic nepřekáželo na cestě ku dokonalosti evangelické, nemá nikdo z nich vlastního majetku, a nejpřednější jejich snahou jest,

---

[1]) Stanovy, které sv. Bernard rytířům templářským vypracoval, opsal mnich Albrecht Miré z prastarého rukopisu knihovny sv. Viktora v Paříži a připojil je ku kronice řádu cisterciáckého.

svazkem pokoje udržeti duchovní jednotu. Nikdy nezahálí; neboť nejsou-li ve válce — což se u nich zřídka stává — spravují své zbraně a šaty z bázně, aby chleba svého nejedli nehodně. Každý poklesek bývá potrestán, ať je to již nepředložené slovo, nebo neužitečné jednání, nebo nemírný smích. Lov jest jim zapovězen, rovněž tak pošetilé zpěvy, hra v šachy a kostky, jakož i jiná světská vyražení . . . Blíží-li se však boj, jsou chráněni zevně zbraněmi železnými, ne pozlacenými, uvnitř pak zbraněmi víry; jsou odvážni jako lvové a vrhají se na nepřítele, nebojíce se ani jejich počtu, ani jejich divokosti.[1]) Čtouce tak krásné svědectví, právem bychom se mohli diviti, jak to možná, že strom, jenž vyrostl z jádra tak čistého a zdravého, tak rychle a žalostně zahynul? Ještě neuplynulo ani století, a templáři nabyvše ve válkách značného jmění, stali se předmětem nenávisti všeobecné. Jeden anglický spisovatel ve dvanáctém století, muž duchaplný a bystrozraký, stěžuje si do jejich nevěrného hospodaření a do svatokrádežné lakoty, která jim již tehdy veřejně byla vytýkána. »Dávali se posvětiti na kněžství a konali úřad kněžský jediné proto, by se jim dostalo tučných prebend s úřadem tím spojených,« praví řečený spisovatel; »ti, jejichž řemeslem jest, prolévati krev lidskou, jsou dosti drzí, že podávají věřícím krev Ježíšovu.«[2]) Mimo tyto zlořády viní je též mnozí, že čistému učení křesťanskému přimísili rozličné články východního kacířstva, čemuž se zdají nasvědčovati též některé události, jež o dvě století později na jevo vyšly; než rozhodná a vážná slova, jimiž poslední velmistr tohoto řádu v posledních okamženích svého života řádu svého hájil, zakryla záhadnou tu otázku rouškou dosud neodhalenou.[3])

Účastníci sněmu troyského, potvrdivše stanovy nového řádu, rozešli se spokojeni svým dílem a spěchali ku stádu vlastnímu, Bohem jim svěřenému. Více než všichni ostatní toužil Bernard po milé samotě. »Mějte útrpnosť se mnou,« psal několika horlivým řeholníkům, »mějte útrpnosť se mnou vy, již máte veliké štěstí, že můžete Bohu svobodně a klidně sloužiti. Co se týče mne nešťastného, jenž jsem k ustavičným pracím odsouzen, jsem jako malý, neopeřený pták, jenž je skoro pořád mimo své hnízdo, vydán bouřím a všelikým nepohodám.

V skutku začala se již na sněmu troyském sťahovati bouře nad jeho hlavou — bouře nespravedlivých výčitek, a provázela jej až do jeho celly. Někteří duchovní, osobními prospěchy vedení, vinili opata clairvauxského, že zavedl přílišnou a nevčasnou přísnosť; obnovivše staré stížnosti, přidali k nim nové výčitky a postarali se

---

[1]) Exhort. ad mil. templ. cap. I. — [2]) Joh. Salesburg. Policrat. Kniha VIII. hl. 21. — [3]) Řád rytířů templářských, založený roku 1128., byl zrušen papežem Klementem V. roku 1311. Trval tedy pouze 183 let.

všemožně, by se co možná nejvíce rozšířily. Ano někteří biskupové, žárlíce na moc prostého mnicha, zažalovali ho v Římě, a výsledek žaloby byl pro svatého Bernarda velmi nepříznivý, — neboť sbor kardinálů veřejně jej pokáral. Papež sám dal se pohnouti žalobami nespokojených k tomu, že rozkázal proslulému kardinálu Haimerichovi, by sv. Bernardu ve sporné záležitosti domluvil.

Následkem toho napsal mu kardinál list velmi vážný. Vyčítal mu, že se příliš míchá do věcí, nespadajících v obor působnosti obyčejného mnicha, a radil mu, by příště zůstal ve svém klášteře. »V církvi svaté,« psal mu, »je několik stavův, a jako všecko v míru a pokoji žije, když každý na svém místě a u svého úřadu zůstává, právě tak všechno ve zmatek přijde, když lidé hranice svého povolání překračují.« Na konci poznamenává kardinál ironicky, že kvákající, obtížné žáby nemají se odvažovati vylézati z bahna a znepokojovati svatou Stolici a sbor kardinálů.[1])

Sv. Bernard přijal pokorně tento ostrý list, avšak odpověděl se svatou smělostí: »Jak dlouho ještě bude chuďas nenáviděn, že pravdu mluví? Což ani bída a nouze neujde žárlivosti? Nevím, mám-li si naříkati nebo se honositi, že jsem pronásledován za to, že pravdu mluvím . . . Co se vám nelíbilo v mém jednání? . . .«

Probrav jednotlivé práce sněmu církevního, jemuž obcoval, praví k obraně své: »Jednal-li jsem neprávě, stalo se to zajisté jen tím, že jsem byl přítomen schůzím sněmovním, ačkoliv jsem jako mnich zůstati měl v temnu klášterním. Připouštím, že jsem obcoval těmto schůzím, avšak byl jsem k nim povolán, ba přinucen k nim se dostaviti. Vím, že tento můj krok u mnohých nelibosť vzbudil — než ani mně samému nebyl vítán. Ostatně neznám nikoho, jenž by mě podobných zaměstnání snadněji mohl zbaviti, než Vás; Vy máte, jak jsem poznal, moc i vůli k tomu. Nuže, prosím Vás snažně, jednejte tak, aby nám oběma po vůli se stalo. — Vám aby se stalo po právu, mně pak aby bylo volno pečovati o duši svou. Libo-li Vám, zabraňte křičícím a drzým žábám, aby nevylézaly z děr svých, nýbrž spokojeny byly svými bažinami. Neposlouchejte jich ve shromážděních, nepouštějte jich do svých paláců; nenuťte jich, aby se mísily do Vašich záležitostí. Tak aspoň snad ujdu výčitkám, že jsem pyšným a ctižádostivým . . . Dosáhnu-li toho mocnou Vaší pomocí, abych mohl zůstati ve svém klášteře, budu sám míti pokoj a též jiným pokoj dám . . .«[2])

List svatého Bernarda neminul se s účinkem; nejen kardinál Haimerich, též mnozí jiní kardinálové a prelátové přesvědčili se o pravém stavu věcí a chovali se od té doby ke služebníku Božímu velmi uctivě, všemožně ho vyznamenávajíce. Jako dříve byl osočován

[1]) Letop. cist. Manriquez 1129. — [2]) Sv. Bern. list 48.

a pronásledován, tak nyní všeobecně chválena jeho nezištnosť a moudrosť a káráno nespravedlivé jednání jeho protivníků.

Muž Boží však nevěděl nic o tom, co nyní svět o něm soudil. Uzavřev se do svého kláštera, oddal se cele svatému rozjímání a vyučování svých bratří. »Klášter,« pravil, »je pravým rájem. Ó jak sladko a potěšitelno jest, viděti bratry v úplné svornosti pospolu bydleti a společně žíti v úzkém spojení srdce i ducha! . . .[1]) Co pak se týká nás, již jsme se odřekli slávy a důstojnosti, bychom žili skryti a neznámí v domě Hospodinově — my zůstáváme ve svém stavu; a tento stav jest poníženosť, pokora, poslušnosť, dobrovolná chudoba, pokoj a radosť v Duchu svatém. Náš díl záleží v tom, že se podrobujeme kázni řeholní a řídíme se pravidly klášterními; dále v tom, že milujeme samotu a mlčení, cvičíme se ve bdění, postu, modlitbě a práci; nade všecko je však to, že se milujeme vespolek, protože láska je nejkrásnější ze všech ctností.«[2])

Druhou polovici roku 1128. a skoro celý rok následující strávil Bernard v odloučenosti klášterní; umínilť si, že bez důležité příčiny neopustí svého kláštera. »Pevně jsem odhodlán,« psal kancléři církve římské, »že neopustím nikdy svého kláštera, leda v záležitostech našeho řádu, nebo na rozkaz nejvyšší vrchnosti.«[3]) Nicméně ani v této své samotě nemohl se ubrániti množství prací druhu nejrozmanitějšího. Theologové i jiní znamenití učenci tázali se ho o radu ve sporných otázkách; spisovatelé posýlali mu svá díla, by je posoudil, jsou-li hodna býti uveřejněna; mnoho jiných osob utíkalo se k němu o radu v záležitostech soukromých. Z učenců, s nimiž si sv. Bernad dopisoval, jmenujeme ctihodného Petra, spisovatele několika pojednání bohosloveckých a mnoho svatých písní; svatého Norberta, zakladatele řádu premonstrátského. Richard ze sv. Viktora poslal sv. opatu clairvauxskému svůj spis o nejsv. Trojici a ptal se ho o jeho rozum o velikém tom tajemství; jiný řeholník z kláštera sv. Viktorského v Paříži, Hugo, nazývaný Augustinem svého století (secundus ab Augustino in scientia dictus), radí se Bernarda, jak rozluštiti některé nesnadné otázky v záležitostech svědomí; Petr, kardinál sv. římské církve, prosí ho, by mu poslal nějakou nábožnou duchovní knihu — a sv. Bernard všem hledí vyhověti. Kardinálu Petrovi odpovídá takto: »Zdá mi se, že jsem nenapsal žádné knihy nábožné, jež by Vás byla hodna. Někteří řeholníci sebrali zlomky řečí, které jsem jim činil, a ty můžete si snadno zaopatřiti, ač máte-li chuť je čísti.« Hugonovi ze sv. Viktora odpověděl na jeho otázky delším pojednáním o učení sv. Ambrože i Augustina, které nazývá největšími sloupy církve svaté.

Jak ve spisech, tak i v řečích sv. Bernarda nalézáme prostotu i vznešenosť spojeny v jednom krásném celku. Onen sv. oheň však,

---

[1]) **Řeči smíš. 42.** — [2]) **List 142.** — [3]) **List 48.**

kterým všecek byl proniknut, nikde jasněji se nejeví, než tam, kde sv. Bernard vysvětluje Písmo sv., z něhož, jak sám praví, všecku svou vědu, všecku moudrosť čerpal.

V době, o níž právě píšeme, začal ve svých denních kázaních vysvětlovati píseň písní. Marně bychom se namáhali vylíčiti mocný dojem, jaký tento výklad na mnichy clairvauxské činil. Výmluvnosť Bernardova vyznamenávala se podle svědectví současných spisovatelů jak hloubkou myšlének, tak lepotou slohu, tak že oni, již slova jeho slyšeli, ne tak člověka, jako spíše anděla s nebe slyšeti se domnívali. Hlas jeho, jakkoliv nebyl silný, byl velmi ohebný a pružný; hned byl něžný a sladký, hned zase vážný a hrozný, podle předmětu, o němž právě mluvil. Pravili jsme již, že přese všechnu slabotu tělesnou každodenně kázal. Co se nám z jeho řečí zachovalo, děkujeme píli mnichů, kteří jeho přednášky horlivě zaznamenávali. Neúplné ty výtahy ovšem nám nijak nenahradí živého slova, přece však řada řečí o velepísni Šalomounově považuje se, a nikoliv neprávem, za hlavní, nejlepší dílo Bernardovo. Mystický život a vznešená tajemství lásky jsou tam líčena tak něžně a dojemně, že se nám zdá, jakoby z řádků těch Duch sv. sám mluvil a duší naší hýbal. Svatý Bernard ostatně nechtěl, aby všichni bez rozdílu tuto knihu Šalomounovu četli. Tajemství božského spojení pod závojem svazku svatebního mohou porozuměti, jak on sám pravil, jen duše čisté a Boha upřímně milující; neboť jako světlo marně působí na oko zavřené, tak též člověk zvířecí podle slov apoštolových nerozumí tomu, co přichází od Ducha Božího; Duch sv., jenž je pramenem moudrosti, vzdaluje se těch, jichž život je nečistý.

Osmnáctiměsíční pobyt sv. Bernarda u těchto řeholníků přivedl klášter ku veliké dokonalosti. V tomto shromáždění dítek Božích kvetla svatosť podivuhodně, jako v nejkrásnějších dobách církve svaté, a svatý opat sám v těchto klidných a pravidelných cvičbách duchovních osvěžil opět jak ducha, tak i tělo své.

Život tak milý a pokojný nebývá však údělem svatých. I svatý Bernard byl přinucen přerušiti svá kázaní, odložiti výklad zpěvů svatých a opustiti ráj samoty klášterní. Lodička sv. Petra, dlouhý čas bouřemi zmítaná, kolísala na rozvlněném moři, potřebujíc pomoci. Všechny věrné dítky sv. matky, a zvláště ti, které Bůh ve skrytosti připravoval, spěchaly na pomoc; i sv. Bernard přidružil se k obrancům svaté věci a od té doby souvisí život jeho úzce se všemi důležitými událostmi toho věku.

DOBA TŘETÍ.

Politický život svatého Bernarda.

Od rozkolu římského až do výpravy křížové (1130—1145).

Hlava osmnáctá.

O bojích císařů s papeži. — Rozkol církevní. — Sněm etampský.

Ježíš Kristus, Bůh a Spasitel náš, založiv církev svou, postaral se též štědrostí právě božskou o to, by nadpřirozeného cíle svého, posvěcení a spasení duší. dojíti mohla. Dav jí k tomu přiměřené prostředky duchovní, udělil jí zároveň právo, by ve všech případech, kdy prostředky duchovní jí nestačí. dožadovati se mohla pomoci a spolupůsobení vrchnosti světské. Na vzájemném souhlasu a ochotném spolupůsobení obou těchto společností. církevní a politické, závisí též dobrý výsledek jejich práce, a proto již z této příčiny má stát katolický povinnosť, církev všude a ve všem vydatně podporovati. Jako tělo a duše jediný tvoří celek, a jako tento celek jen tenkráte prospívati může, když obě části jeho svorně dohromady působí, právě tak i církev a stát vésti mohou společné své poddané ku blahu časnému i spáse věčné, když obě moci svorně dohromady působíce, jedna druhé na odpor se nestaví, nýbrž všemožně se podporují. Jak papežové tak i knížata světská uznávali důležitosť úzkého toho spojení, a ti, jimž na blahu poddaných opravdu záleželo, snažili se též všemožně, by vzájemná ta shoda byla co nejlepší. Karel Veliký i Otto Veliký přijali korunu císařskou z ruky nejvyšší hlavy církve a papežové navzájem se postavili pod jejich mocnou ochranu. Každá z těchto dvou nejvyšších mocí pracovala předně ku vlastnímu svému cíli — jedna pečujíc o blahobyt pozemský, druhá vedouc svěřence své ku štěstí nebeskému — při tom však dle potřeby navzájem si pomáhaly; říše Boží utvrzovala a posvěcovala království pozemské, toto pak, jak sv. Řehoř se vyslovuje, podávalo pomocné ruky své ku vystavení říše nebeské.

Krásná tato shoda nedá se ovšem tak snadno udržeti, a jest vůbec jen tehdy možna, když obě nejvyšší moci, právě tak jako duše a tělo, jen jednomu nejvyššímu zákonu se podřídí a mezí své působnosti nepřekročí.

Císařové římští, již ve středověku stáli v čele všech knížat evropských, nezůstali bohužel věrni zásadám Karla Velikého, a užívali vysokého vyznamenání, které jim papežové z péče o blaho celého křesťanstva udělili. jediné ku vlastnímu prospěchu. Časem zapomněli úplně, čím jsou papežům povinni, a osobujíce si vrchní poručnictví nad papežstvím, hleděli z něho učiniti nástroj osobní

své ctižádosti. Nezbytným následkem porušené rovnováhy mezi oběma mocnostmi byly dlouhé a kruté boje. . Veliký papež svatý Řehoř VII., neohrožený zastance nezadatných práv církve katolické, první se podjal přetěžké práce, osvoboditi církev od nehodného jha světského panství, a tato práce přešla jako svatá povinnosť na všechny jeho nástupce v úřadě apoštolském.

To bylo příčinou onoho památného zápasu, známého pode jménem boje o investituru. Církvi svaté běželo o to, by vykořenila zhoubné ony zlozvyky, jež se poznenáhla na úkor kázně církevní ve křesťanských státech rozmohly a pod ochranou moci světské víc a více bujely. Knížata, následujíce nespravedlivých přehmatů císařův, osobila si poznenáhla právo jmenovati biskupy a v úřad je usazovati odevzdáním berly a prstenu na znamení moci biskupské. Následkem toho dostala se biskupství až příliš často do rukou nehodných; nezřídka rozdávala je knížata těm, kteří za ně nejvíce podali, neb odměnou lakomým dvořanům. Tím se také vysvětlují časté nářky na špatné mravy tehdejšího kněžstva, zvláště pak vyšších hodnostářů církevních. Důstojnosť biskupská upadla v nevážnosť, a četní ti žoldáci, kteří pro mrzký zisk posvěcení biskupské přijali, stali se největšími nepřátely jak stáda svého, tak svatého náboženství vůbec, protože pohoršlivým životem svým věřící kazili a působnosť svatého náboženství ničili.

Církev svatá ozvala se několikráte proti těmto zlořádům. Již v osmém a devátém století zapověděl církevní sněm nicejský a cařihradský, by moc světská biskupů neustanovovala, než hlasu toho nedbáno. Císařové římští chtěli si vším způsobem zachovati toto právo, jež jim bylo pramenem moci a bohatství, a hleděli si až do času Řehoře VII. nejen biskupy a opaty, nýbrž i papeže podrobiti a na sobě závislými učiniti. Sv. papež Řehoř VII. postavil se veškerou silou svého neohroženého ducha proti těmto přehmatům, a po dlouhém, krutém zápasu dobyl opět sv. Stolici jejích práv a vrchní moci.

Papež, zavrhuje investituru, nedomáhal se pouze toho, by knížata světská odevzdáním prstenu a berly biskupů v úřad jejich neuvazovala, nýbrž chtěl též, aby volba biskupů byla úplně svobodná a kněží neodvislí, dobře věda, že tam, kde biskupové a kněží na panovníku závisí, církev nikterak zkvétati nemůže.

Není účelem této knížky vypočítávati všechny ty zápasy, jež o investituru byly bojovány — uvádíme jen na paměť války dvou Jindřichů, jež oběma válčícím stranám, jak papeži tak císaři, hrozné zasadily rány. Boj veden se střídavým štěstím; Řím i císařové doznali velikých pokoření, a přece žádná strana v boji neustávala. Císařové nechtěli, papežové nesměli se poddati. V době, o níž mluvíme, byl na obou stranách pokoj. Roku 1122. zjednal papež

s císařem ve Vormsu památnou smlouvu, kterou byla uznána neodvislosť církve. Jindřich V. vysílen vlastními vítězstvími, a poznávaje, že hrubým násilím nikdy nepřemůže církve na pevné skále zbudované, vzdal se práva ustanovovati biskupy odevzdáním berly a prstenu, zavázal se vrátiti biskupům statky církevní, nerušiti svobody při volbách a římským papežům zvláštní pomoci poskytovati. Papež Kalixtus II. povolil za to knížatům zákonitý vliv při volbách, zapověděv ovšem všeliké svatokupectví a násilí; mimo to dovolil, aby knížata, odevzdávajíce zvolenému biskupovi statky, žezlo mu podali, ne však před svěcením, jako se to dříve dělo, nýbrž teprve půl roku po svěcení. Tak byl skončen urputný boj, který více než půl století trval ku veliké škodě válčících stran.

Sotva však odstraněna jedna příčina boje a nespokojenosti, již za krátkou dobu vznikly nové rozmíšky, ku kterým dala podnět volba nového císaře. Po smrti Jindřicha V. ucházeli se o korunu dva soupeři, Bedřich Švábský a Lothar Saský. Prvý z nich, synovec zemřelého císaře, předstíral sice zakonité právo ku koruně, avšak Lothar, jenž se neúčastnil bojů proti papeži, měl na své straně kurfirsty duchovní a byl zvolen.

Bedřich sice uznal s některými podmínkami tuto volbu, za to však bratr jeho Konrad osobil si titul královský a chystal se hájiti si ho mocí ozbrojenou. Překročiv Alpy odebral se do Italie, kdež se k němu přidali všichni stoupenci císařů Jindřicha čtvrtého a pátého. Všechna větší města otevřela mu své brány, a Konrad již doufal, že se dá v Římě na císaře korunovati, když tu náhle dostal zprávu, že papež Honorius se rozhodl pro jeho soupeře, on sám pak i s arcibiskupem Anselmem, jenž ho o své újmě korunoval, že je z církve vyobcován. To ho zadrželo na vítězném pochodu a zničilo všechny jeho smělé plány. Uchýliv se do jednoho malého města, žil tam v tichosti, by nevzbudil u svého protivníka pražádného podezření. Při tom však kul nové plány, čekaje pouze vhodné příležitosti, kdy by ctižádosť svou mohl ukojiti, — a příležitosť se naskytla brzy. Byl to žalostný rozkol církevní, jenž hrozil velikou zkázou veškerému křesťanstvu.

Čtrnáctého února r. 1130. zemřel papež Honorius. Již delší dobu před jeho smrtí hleděl si kardinál Petr Lvovec získati ostatní kardinály, by si pojistil volbu na papeže. Tento církevní hodnostář byl vnukem pokřtěného Žida, jenž přijal jméno papeže Lva X., kterému jeho rodina mnoho služeb prokázala. Mocným vlivem, kterého tato rodina již dlouhý čas v Římě požívala, jakož i zdánlivými ctnostmi svými získal si kardinál Petr mnoho přívrženců. Studuje v Paříži, vyznamenával se bystrým duchem a jinými dobrými vlastnostmi. Zdá se, že v této době byl opravdově zbožným a ctnostným, neboť opovrhnuv slávou světskou, žádal sv. Bernarda

o radu a poučení, a stal se řeholníkem v Clugni.[1]) Papež Kalixtus II. povolal ho však do Říma a ozdobil hodností kardinálskou. Později svěřena mu mnohá důležitá poselství, jimiž své ohromné jmění ještě více rozmnožil a povoliv probuzené ctižádosti, počal toužiti po nejvyšší důstojnosti církevní. Opatrnější členové sboru kardinálského byli však rozhodně proti volbě Petrově, právem se bojíce zhoubných zápletek, jež by byla měla v zápětí. Již před smrtí papeže Honoria shromáždili se k tajné volbě, při které jednohlasně zvolili kardinála Řehoře, muže povahy pevné a života neúhonného, jenž si dal jméno Innocenc.

Sotva však se ostatní kardinálové — většina to sboru kardinálského — o této volbě dověděli, prohlásili ji okamžitě za neplatnou,[2]) a shromáždivše se v kostele svatého Marka, zvolili papežem Petra Lvovce. Petr získal si již před volbou hlasy knížat a lidu římského, a proto byla jeho volba uvítána s jásotem. Nazvav se jménem Anakleta II., dal se u sv. Petra korunovati. Innocence II. posvětil zatím kardinál biskup ostijský a odevzdal mu odznaky hodnosti papežské. Přívrženci nových protipapežů dostali se ovšem ihned do tuhého sporu; vojsko římské, Anakletem placené, vytáhlo proti Innocencovi, jenž, aby unikl zuřivému lidu, odebral se do pevnosti mocného rodu Frangipanů, kteří jeho volbu podporovali.

Tento smutný rozkol naplnil nejen rozvážné Římany, nýbrž i veškeré křesťanstvo nemalými obavami před hroznými jeho následky. Anaklet byl pánem Říma. Hlavnější města italská, jmenovitě ona, jež holdovala proticísaři Konradovi, jako Milán, Kapua, Benevent, prohlásila se pro něho; též Normannové na Sicilii zavázali se, že ho budou zbraněmi hájiti. Innocenc naopak měl v Římě jen velmi málo přívrženců, a očekával pomoci jediné od Boha. Anaklet zatím poslal listy císaři Lotharovi, králi francouzskému Ludvíkovi a ostatním knížatům křesťanským, v nichž jim zprávu dával o své volbě a o rozkolu, svatou Stolici ohrožujícím. Mimo to poslal list biskupům francouzským, oplývající chválou církve francouzské. »Tato církev,« praví v něm, »nikdy se neprovinila žádným bludem, rozkol nikdy nepokálel její cti. Bohu vždy věrná i upřímně oddaná, snažila se vždy zůstati v úzkém spojení s církví římskou a učinila si zákonem rozmnožovati povždy slávu její ustavičnými důkazy podřízenosti.«

Těmito listy doufal Anaklet, že si nakloní knížata křesťanská a čekal netrpělivě jejich odpovědi. — Papež Innocenc dlel s kardinály, kteří ho zvolili, přes měsíc v Římě; než pobyt v městě tom nezdál

---

[1]) Ve předešlé kapitole zmínili jsme se o tom, že kard. Petr žádal svatého Bernarda o nějakou knihu nábožného obsahu. Svatý opat psal mu několik listů. Nechceme zde ostatně o tomto muži rozhodného soudu pronášeti, neboť rozliční dějepiscové rozličně o něm píší. — [2]) Ačkoliv přívrženci Anakletovi volbu tuto za neplatnou prohlásili, přece se neodvážili osoby Innocencovy a jeho života v nejmenším se dotknouti.

se mu dosti jistým a proto pomýšlel na útěk. Po svátcích velikonočních roku 1130. podařilo mu se uniknouti; vstoupiv tajně se všemi svými kardinály na loď, odplul do Pisy, odtud pak se odebral do Ženevy a dále do Francie, vyslav napřed poslance ku králi Ludvíkovi, by mu oznámili jeho příchod a podali zprávu o všem, co se v Římě událo. Než ani král, ani jeho ministr Suger nemohli se rozhodnouti, na kterou stranu by se měli přidati, obávajíce se nemilých následků, jež by mohlo míti v zápětí uznání kteréhokoliv ze dvou protipapežů. Ludvík VI. nechtěje po vlastním rozumu jednati, ustanovil se konečně na tom, že ponechá rozhodnutí biskupům francouzským a svolal je na sněm do Etamp. Při této příležitosti vzpomenuto opět muže, jenž v Římě i ve Francii všeobecné úcty požíval, muže, na něhož již dávno obráceny zraky celé církve. Král sám napsal pokornému mnichu clairvauxskému prosebný list, kterým ho žádal, aby se dostavil ku sněmu. Mnozí biskupové francouzští spojili prosby své se žádostí mocnářovou, by ho přiměli, aby v této tak těžké době církvi svaté na pomoc přispěl. A sv. Bernard neváhal ani okamžení. Bez prodlení odebral se do Etamp, kdež ho král, biskupové a mnoho knížat s velikou úctou přijali. Připravivše se postem a modlitbou, usnesli se přítomní biskupové, že rozhodnutí veledůležité otázky nechají muži, jehož slovo bylo všem důkazem vůle Boží. Dějepiscové nám vypravují, že sv. Bernard s třesením přijal toto usnesení shromážděných biskupův, ale neodvážil se odporovati. S nejhlubší pokorou začal zkoušeti volby obou protipapežů, vlastnosti volících a zásluhy zvolených. Mluvil ve jménu všech přítomných a všichni poslouchali ho jako muže, jehož ústy Duch svatý sám mluví. A když sv. Bernard prohlásil, že Innocenc II. je pravou, nejvyšší hlavou církve, povstalo veškeré shromáždění a uznalo Innocence papežem.

Hlava devatenáctá.

Následky rozkolu v Římě. — Sv. Bernard způsobí, že většina knížat křesťanských uzná Innocence II.

Svatý mnich clairvauxský žádnou jinou mocí než tou, která mu byla s hůry dána, jediným slovem rozptýlil mračna, nad křesťanstvem se stahující. Po příkladu božského Mistra přikázal vlnám a bouři, a žádná moc nedovedla odporovati slovu poslance Božího. Věren svému poslání poučuje krále a pastýře duchovní, a slovem svým v niveč obrátí snahy nepřátel Božích.

Král francouzský neváhaje uznal hlavu církve svaté. Suger, jeho věrný ministr, s několika biskupy odebral se k Innocencovi II.,

by mu o tom zprávu dal, a král sám přišel brzy potom k papeži v průvodu mnohých knížat a biskupů, mezi nimiž se skrýval i pokorný Bernard. Král Ludvík šel až k malému městečku na Loiře, sv. Benediktu, kdež ho Innocenc II. očekával, a tam jako pravověřící kníže sklonil korunovanou hlavu před nástupcem Petrovým a vrhl se před ním na kolena.[1]) Při tomto setkání urovnány některé záležitosti, církve francouzské se týkající, a král slíbil papeži, že mu při každé příležitosti podá důkazy své oddanosti.

Po sněmu etampském očekáváno s napjetím rozhodnutí krále německého i anglického. Tento zvláště kolísal v ustavičné nejistotě, kterou způsobily protivné rady biskupův anglických. Nejmocnější z nich klonili se k Anakletovi,[2]) buď že byli jeho lichocením získáni, nebo že se báli pevné povahy Innocencovy, kterou již za vlády svého předchůdce několikráte osvědčil. I zde pomohl sv. Bernard, jenž byl poslán do Anglie, by Jindřicha I. spravedlivé věci získal. Dověděv se, že král jen proto se rozhodnouti nechce, aby uznáním jednoho z protipapežů hříchu se nedopustil, pravil mu smělostí právě apoštolskou: »Váháte uznati papeže Innocence z bázně, abyste hříchu se nedopustil! Nuže, starejte se o jiné hříchy, za něž jednou budete odpovídati: co se toho hříchu týká, chci já sám z něho před Bohem odpovídati.«[3])

Tato rozhodná slova přiměla krále, že uznal Innocence papežem, ba ještě více: poslechl rady sv. opata a navštívil papeže v Chartrech, kdež mu jménem svým i všech svých poddaných slíbil ustavičnou poslušnosť. — Příkladu mocnáře francouzského i anglického následoval též Lothar, král německý. K nim přidalo se v brzku také Španělsko a poznenáhla též ostatní knížata křesťanská, a tak přičiněním svatého Bernarda odstraněn zhoubný rozkol a zabráněno hrozným jeho následkům. »Vynasnažil jsem se,« píše svatý Bernard, »zároveň s jinými sluhy Božími, abych přiměl krále k tomu, by zmařili úmysly lidí nešlechetných a zničili moc, zdvihající se proti moudrosti Boží. A nepracovali jsme nadarmo. Králové německý, francouzský, anglický, škotský, španělský a jerusalémský uznali a podporují papeže Innocence, lid a veškeré duchovenstvo stojí při něm jako dítky při otci svém a snaží se zachovati jednotu duchovní ve svazku pokoje.[4])

Strana Anakletova však nedala se tímto nezdarem zastrašiti. Jeho přívrženci, a zvláště mnoho vysokých hodnostářů církevních chápalo se všech prostředkův, aby mu k vítězství dopomohli. Vůdcem rozkolníků francouzských byl někdejší legát papeže Honoria, biskup angoulemský Gerhard, jehož Innocenc pro špatné chování v úřadě

---

[1]) Suger, život Ludvíka VI. — [2]) Týž. — Pravé důvody odporu biskupův anglických nejsou ostatně známy, neboť dějepiscové angličtí jich neudávají. — [3]) Život 2. sv. Bern. kn. II. — [4]) List 125. Gaufr. Lor.

tom nepotvrdil. Ve své ctižádosti uražen, přidal se ku protipapeži, jenž mu titul legáta velmi ochotně udělil. Celá Aquitanie zakoušela hrozných útisků tohoto biskupa a vévody Viléma, jenž dle jeho rady jednal. Kdokoliv neuznal Petra Lvovce papežem, byl krutě pronásledován; biskupové vyhnáni ze svých sídel, ostatní vypovězeni ze země, neb odsouzeni k peněžitým pokutám. »Tento věrolomný stařec,« praví o něm jeden dějepisec, »zasel símě nesváru do celé provincie bordeauxské. Jako starý, úlisný had ponoukal knížete záhubnými radami a vdechl mu ducha nepořádku a vzpoury.« Ze severu vytlačen, zahnízdil se rozkol na jihu a hrozil zničiti katolickou jednotu v zemích, nad nimiž vévoda Vilém tyransky panoval.

Svatý Bernard, vida hrozné to nebezpečenství, byl hluboce zkormoucen. Rád by se byl sám odebral do krajin ohrožených, aby zlo hned v zárodku zničil, ale protože přítomnosti jeho u papeže Innocence neméně bylo potřebí, poslal biskupům aquitanským list, ve kterém jim objasňoval pravý stav věcí a podával důvody pro platnosť volby Innocencovy.

»Ctnosť, které jsme v pokoji nabyli,« praví mimo jiné, »osvědčuje se v boji, oslavy dojde ve vítězství. Nyní nastal čas, kdy též vaše ctnosť, ctihodní otcové, má se osvědčiti. Neboť meč nepřátelský, který by rád celé tělo Kristovo znova usmrtil, zvláště nad vašimi hlavami se vznáší, jsa tím hroznějším, čím bližší je. Jak pošetilá je vášeň onoho starce, zneuctivajícího stáří své i kněžskou důstojnosť svou pro hodnosť pomíjející! Jak ohavný to zločin, rozkolem znova otvírati bok Spasitelův, z něhož krev a voda se vyřinula a všechny národy v jedné víře spojila! Je-li možná, by ten, kdo rozkolem je vinen, nebyl vinen též smrtí Kristovou a nebyl nepřítelem Jeho kříže? Ó zhoubné moci vášně! Pravil jsem již — a on sám toho nezapírá — že byl tak nestydatým a žádal řádného papeže o předmět své ctižádosti; když pak mu byl odepřen, rozzuřen obrátil se ku protipapeži. A z této ruky znesvěcené přijal moc, které dnes k tomu užívá, by bok Spasitelův probodl a církev rozdrobil! Jednoho dne však uvidí toho, kterého probodl . . .«

»Jednou zajisté se vyplní proroctví Ducha svatého: Pohoršení musí přijíti, běda však člověku tomu, skrze něhož přichází! Lépe mu bylo, kdyby se byl nenarodil člověk ten. A kdo jiný je tím původcem pohoršení, než onen, jenž nedbaje řádné a správné volby nejvyšší hlavy církve, zmocnil se místa svatého, ne však proto, že svaté, nýbrž proto, že vysoko postavené jest . . . Volba, již předstírá, nebo spíše strana, která ho zvolila, není než pláštíkem jeho špatnosti. Jeho volba nemůže se nazývati volbou, protože zákon církevní stanoví, že po prvé volbě nemůže již býti druhé. Prvá však již byla vykonána, a proto je druhá neplatnou. I kdyby při prvé se byly staly některé nesprávnosti, jak přívrženci rozkolu tvrdí, nesmělo se přikročiti ke druhé, leč až se prvá prozkoumala a

zavrhla . . . Dva jsou tedy soupeři, o nichž se má rozhodnouti, který z nich jest pravým papežem. Srovnáme-li osoby jejich, uvedu, aby se nezdálo, že snad jednomu pochlebuji a druhému ubližuji, jediné to, co všeobecně se povídá a co nikdo tuším nepopře: že totiž život a pověsť Innocencova všeliké úcty hodna jest, kdežto život jeho protivníka ani před svědectvím vlastních přátel není jist. Co pak volby samé se týká, jest volba Innocencova časem prvnější a vyhovuje požadavkům zdravého rozumu mnohem více, než volba jeho protivníka: Bylť zvolen kardinály, kteří k volbě papeže jsou oprávněni; mimo to bylo jich tolik, kolik dle předpisů církevních úplně dostačí. Nebyl-liž Innocenc posvěcen biskupem ostijským, jemuž toto právo přísluší? Když tedy i zvolený jest hodnější i jeho voličové soudnější, volba sama pak správnější, jak se mohou osměliti jeho protivníci proti všemu právu a zákonu, proti vůli všech dobře smýšlejících, ba proti vůli celé církve Boží voliti jiného?«

Tento list rozptýlil sice všechny pochybnosti a oživil kleslou mysl biskupův aquitanských, avšak vévoda a jeho víry prázdný rádce zmařili všechny jejich pokusy, činěné pro pokoj a jednotu církevní. Nepořádek v zemi byl den ze dne větší. Sv. Bernard s největší bolestí svou byl nucen odložiti cestu do této nešťastné krajiny, neboť papež Innocenc mu rozkázal, aby ho provázel cestou do Německa. Innocenc, uznán byv ode všech větších mocnářův evropských, neměl jiné touhy, než co nejdříve odejeti do věčného města a dosednouti na stolec Petrův.

Ze všech knížat křesťanských záleželo nejvíce králi německému na tom, aby se papeži konečně otevřely brány římské, protože po příkladu Karla Velikého chtěl i on ve velechrámu sv. Petra od papeže na císaře býti korunován. Proto se obrátil Innocenc na Lothara, chtěje se s ním poraditi o způsobu, jak by měl Italií táhnouti a města Říma se zmocniti. Společná schůze ustanovena na měsíc říjen do města Luttichu. Lothar odebral se tam s předními pány říšskými a s četnými ozbrojenci; papež stihl do města o několik dní později, provázen sv. Bernardem, kardinály a mnohými římskými preláty. Nesčíslné množství lidu vítalo ho s velikou úctou a radostí. Král německý, chtěje bezpochyby lidu dokázati, že císařství s papežstvím úplně je smířeno, šel pokorně vedle papeže pěšky, jednou rukou veda bělouše, na němž Innocenc seděl, druhou odháněje tlačící se množstvo.[1]) V srdci svém ovšem nemyslel tak upřímně, jak to zevně ukazoval, a papež se o tom příliš brzy přesvědčil. Lothar slíbiv Innocencovi ozbrojený průvod do Říma, žádal za to právo investitury, jako je vykonávali císařové před konkordátem vormským. Doufalť asi, že papež ve svém sklíčeném stavu jeho požadavkům snadno povolí, — ale sklamal se. Innocenc nedbaje

[1]) Suger, Život Lud. VI.

hrozeb ani hněvu králova, trval odhodlaně na svém právu. Postavení papežovo ovšem nebylo příjemné, a kardinálové i prelátové naplněni největšími obavami o budoucnosť, vidouce nejvyšší hlavu církve v cizím městě, silnou posádkou obsazeném. Všichni měli dosud v živé paměti hanebné útisky, jakými císař Jindřich papeže a kardinály pronásledoval, a báli se ne bez příčiny, že Lothar něčeho podobného se dopustí.

V tomto velikém nebezpečenství přispěl opět sv. Bernard na pomoc. Svatou smělostí proniknut, postavil se císaři na odpor a bojoval neodolatelnou výmluvností proti jeho nespravedlivým požadavkům. Připomenul Lotharovi jeho dřívější závazky a sliby, jež mu dopomohly ke koruně, a dal mu na rozum, že, potřebuje-li v této chvíli církev pomoci císařovy, císař neméně jest odkázán na podporu papežovu. Lothar vzdal se sice požadavků svých, za to však přerušil vyjednávání o výpravě do Italie a odepřel papeži ozbrojený průvod, který mu před tím slíbil. Za těchto okolností bylo ovšem papeži nemožno pomýšleti na cestu do Italie, kdež většina měst, hlavně pak Normannové sicilští při straně Anakletově stáli. Vrátil se tedy z Německa do Francie spokojen, že unikl nástrahám Lotharovým, a zároveň s blahým vědomím, že nesvolil ku nespravedlivým požadavkům císařovým, jež by byly zajisté svobodě a pokoji církve nemálo uškodily.

Sv. Bernardu bylo na důtklivou prosbu od papeže dovoleno, vrátiti se do Clairvaua, kde ho všichni jeho bratří toužebně očekávali.

Sotva tam přišel, navštívil ho biskup pařížský, by ho zpravil o smutné události, jež celé hlavní město říše francouzské rozčililo, a by se s ním poradil, co by činiti měl.

Hlava dvacátá.

Zavraždění mnicha pařížského. — Sv. Bernard pronásleduje původce této vraždy. — Návštěva Innocence II. v Clairvaui. — Sv. Bernard poslán do Aquitanie. — Vévoda Vilém. — Sněm remešský.

Opravy, jež biskup pařížský ve své diecési zavedl, nebyly po chuti mnohým světským duchovním, kteří záslužnou práci svého nejvyššího pastýře jak jen mohli stěžovali a ničili. Zbožný biskup však se nedal zastrašiti žádnými překážkami. Při všech opravách řídil se radou svého duchovního vůdce, ctihodného převora kláštera sv. Viktora, muže velmi zkušeného, jemuž úplně důvěřoval. Protivníci oprav obrátili veškerou nenávisť svou proti tomuto

řeholníku, majíce ho za jediného původce všeho, co biskup podnikal. Mezi těmi, kteří proti němu nesmiřitelným záštím zahořeli, byl též arcijáhen pařížský, Thibaut Nautier, jenž ve své pomstychtivosti tak se zapomněl, že vlastním synovcům svým vražednou zbraň do ruky vtiskl, aby nenáviděného řeholníka neškodným učinili.

Když pak biskup jednoho dne s převorem Tomášem z visitační cesty se vracel, byli před branami pařížskými synovci kanovníkovými přepadeni; vrahové vrhli se zuřivě na svou oběť a zasadili převorovi několik smrtelných ran. Vzorný řeholník, oběť své svaté horlivosti, klesl do náručí biskupova, jenž ho chtěl brániti, a vypustil ducha, odpouštěje svým vrahům. Zločincové dali se na útěk, a jejich strýc byl ještě tak drzým, že sám žádal papeže, by jim skutek jejich odpustil. Tu přišel biskup Štěpán do Clairvaua a prosil sv. Bernarda o přímluvu u Innocence. Sám pak napsal v Clairvaui list papeži, v němž mu o spáchaném zločinu dojemnými slovy zprávu dával.

»Učený Tomáš,« píše mimo jiné, »převor sv. Viktora, řeholník výtečné zbožnosti, konal na můj rozkaz cestu zároveň s několika jinými řeholníky. Pracoval pro Boha v duchu lásky, a za to byl na mých prsou a v mém náručí ukrutně usmrcen, stav se obětí spravedlnosti a poslušnosti . . . Vzlykot, přerušující slova má, praví více, než já o tom psáti mohu. Toto jednoduché vypravování, jak se věc udála, zajisté dostačí, aby otcovskému srdci Vašemu naznačilo velikou bolesť mou . . . Ach! již nemám žádné síly, žádného světla: všechno jsem ztratil, ztrativ onoho, kterého oplakávám. Já mám titul biskupský, on však vykonával práce; vzpíral se poctám biskupovi příslušícím, ale nesl všechny obtíže s úřadem tím spojené . . . Uteče-li se Thibaut Nautier ku Vaší Svatosti, račiž mu oznámiti, že Bůh vyslyšel hlas mých slz; jeho synovci byli nástroji zločinu, on sám pak jest jeho původcem. Neračiž tedy Vaše Svatosť věřiti jeho slovům, dokud o pravdě se nepřesvědčí.«[1])

Také svatý Bernard psal papeži v téže záležitosti. »Ukrutné zvíře,« praví se svatou nevolí, »které Josefa roztrhalo, uteklo se k Vám, svatý Otče, by uniklo našim psům, kteří je pronásledují. Jaká to pošetilosť neuvěřitelná! Postrašený vrah utíká se tam, kde jest mu se nejhoršího báti! Či považuje sídlo spravedlnosti za peleš lotrovskou? Odvažuješ se s tváří prolitou krví poskvrněnou objeviti se před očima otcovýma, jehož dítě jsi zavraždil na prsou matčiných? Přichází-li s prosbou za odpuštění, nesmí ovšem býti odmítnut. Žádá-li však o slyšení, udělte mu je, svatý Otče, ano, udělte mu je; avšak udělte mu je tak, jako je udělil Mojžíš modloslužebníkům, jako Phinees smilníkům, jako Matathiáš odpadlým Židům; anebo spíše,

[1]) Tento list jest mezi listy Bernardovými, a byl zajisté psán na jeho radu.

abych Vám připomenul příklad Vašeho předchůdce, přijměte ho, jako Petr přijal Ananiáše a Saphiru.«[1])

Sv. Bernardu neběželo při této příležitosti jen o to, by jeden zločin byl potrestán; ve svaté horlivosti přičinil se, jako to vůbec činíval, aby přísnými zákony učiněna byla přítrž mnoho jiným zlořádům, jež se v církvi rozmohly. Nezachovaly se nám sice žádné zprávy, jak byl potrestán zločin na ctihodném převoru spáchaný, za to však se dočítáme v letopisech řádu cisterciáckého, že při této příležitosti několik prelátů se sv. Bernardem se spojilo, by se poradili o prostředcích, jimiž by se zkrotila nevázanosť mnohých duchovních a zabránilo se neřestem, pokoj církve ohrožujícím. Papež schválil všechna ustanovení těchto prelátův a sám ještě přidal k nim mnoho jiných přísných zákonů.

Za nějaký čas potom přišel papež, provázen římskými preláty, do Clairvaua, vlastníma očima spatřit divy, jež o tomto živém chrámu velebnosti Boží vypravovati slyšel. Dějepisec citeauxský praví ve své knize o této návštěvě takto:

»Chudí Ježíše Krista přijali papeže s nesmírnou láskou. Šli mu vstříc ne v purpuru a hedbáví, ani s sebou nenesli knih zlatem a stříbrem kovaných, nýbrž kráčeli odění zcela jednoduše svým hrubým suknem, nesli dřevěný kříž a radosti své nejevili ani hlučnými zvuky trub, ani velikým povykováním, nýbrž milým, tichým zpěvem svatých písní. Biskupové plakali, a také papež proléval slzy; všichni se divili vážnosti a pokoře tohoto hloučku svatých mnichů . . . Slavné přivítání, které připravili nejvyšší hlavě církve, nezáleželo ve skvostných hostinách, nýbrž ve krásných ctnostech. Místo čistého chleba pšeničného dostal papež chléb z otrub pšeničných; místo sladkého vína dali mu zcela obyčejné, místo masa zeleniny, jež nahradily veškeré druhy pokrmů masitých. Když pak se při tom náhodou také nějaká ryba našla, předložili ji panu papeži spíše s úmyslem, aby se na ni podíval, než aby ji strávil.«

Pobyv několik dní v této svaté samotě, odebral se Innocenc na další cestu Francií a navštěvoval nejznamenitější chrámy a opatství francouzská, a všude byl přijat s velikou radostí. Zvláště příchod jeho do Paříže byl velice slavný. I židé, praví kronikář, přišli mu vstříc a podali mu závitek zákona, závojem zahalený. Papež přijal je laskavě a přijímaje dar jejich, pravil jim: »Bůh všemohoucí odhal závoj se srdcí vašich.« Svátky velikonoční slavil v opatství sv. Diviše, kdež na velký pátek a na bílou sobotu slavné obřady konal a celou noc na modlitbách probděl.

Pobyt papežův v Clairvaui nebyl bez důležitých následků pro celou církev: umínilť si Innocenc, že pošle sv. Bernarda do Aquitanie.

[1]) Sv. Bern. list 158.

a že svolá všeobecný sněm církevní do Remeše. Poslání sv. Bernarda a biskupa soissonského Josselina bylo velmi nebezpečné a choulostivé. Celá Aquitanie, jež se tenkrát od hranic Pikardie až ku pohoří navarrskému rozprostírala, poslouchala mladého knížete Viléma, o němž jsme se již ve předešlé hlavě zmínili. Vilém X., z mocného rodu hrabat Poitouských, ukazoval již ve mládí svém povahu nezkrotitelnou a záhubnou náklonnosť ku zlému. Po předčasné smrti otcově stal se v mladém ještě věku jedním z nejmocnějších pánů francouzských a jedním z nejbohatších knížat své doby. Byl obrovské postavy, rytíř statečný, a spojoval ve své osobě, jak o něm jistý spisovatel praví, krásu i sílu, a každému, kdo se k němu blížil, byl hrozným. »Při hostině,« praví stará kronika, »sotva spokojil se tím, co by osmi silným osobám bylo stačilo. Nemohl žíti bez války, a když v jeho zemích byl největší pokoj, chodil přece ustavičně ozbrojen a nutil své vasally, ať chtěli nebo nechtěli, by se navzájem potýkali. Tímto způsobem stal se druhým Nimrodem svou vášnivou bojechtivostí; druhým Baalem množstvím jídel, které strávil; druhým králem Herodesem svými zločiny a hanebnými skutky. Držel u sebe násilně ženu svého bratra po tři léta a chlubil se jak obyvatelé sodomští těmito zločiny a neřestmi.«

A tento muž byl náčelníkem rozkolníků v Aquitanii; k tomuto muži byl poslán svatý Bernard. Co však toto poslání mnohem obtížnějším činilo, byla neomezená důvěra, které biskup Gerhard u svého knížete požíval, ovšem zajisté jediné proto, že ku jeho neřestem tak byl shovívavým. Veliké tyto překážky však nezastrašily horlivého opata clairvauxského. Asi v polovici roku 1131. vstoupil na půdu vévodovu a sešel se s biskupem soissonským v Chatellierech v jednom klášteře svého řádu. Tam přemýšlel o způsobu, jak by se k vévodovi dostal. Povrhuje všelikými úskoky a spoléhaje jediné na všemohoucí milosť Boží, umínil si jíti přímou cestou ku svému cíli a poslal k vévodovi posla s prosbou, aby přišel do Chatellier k němu do kláštera. Všichni se divili smělému tomuto kroku. Vilém však, sotva přečetl psaní opata clairvauxského, ku podivu celého světa samojediný se vydal na cestu do kláštera a pobyl sedm dní u muže Božího. Čeho nikdo neočekával, stalo se. Srdce tohoto knížete, dříve jako kámen tvrdé, změklo jako vosk působením apoštolských slov Bernardových. Odcházeje z kláštera, slíbil pevně, že zanechá svých prostopášností a bude činiti pokání.

Než okamžení úplného vítězství milosti Boží nad tímto mužem ještě nepřišlo. S Vilémem stalo se totéž, co s tolika jinými muži nerozhodnými se stává. Sotva se vrátil do svého paláce, naklonil opět ucha svého bezbožným radám biskupa angoulemského, jemuž se konečně podařilo odvrátiti vévodu od spasitelných předsevzetí, která u sv. Bernarda učinil. Jak obyčejně bývá, byl jeho nynější stav horším předešlého. Chtěje udusiti výčitky svědomí, povolil

úplně svým náruživostem a zuřil více než kdy jindy. Rozkolníci již vítězili. Gerhard dal si uděliti uprázdněné arcibiskupství bordeauxské, nechav si ovšem i biskupství angoulemské, a nemaje pokoje, dokud jediný pravověrný biskup v Aquitanii dlel, vypudil ctihodného biskupa poitierského z jeho sídla, a tak se zbavil posledního neohroženého zastance sv. víry a věrného přívržence řádného papeže.

Sv. Bernard, byv povolán na sněm církevní do Remeše, nemohl bohužel v Aquitanii déle zůstati a započaté dílo dokončiti. Rozkolníci byli jeho přítomností v zemi vévodově nanejvýše znepokojeni a zanevřeli na něho tak velice, že mu hrozili smrtí, odváží-li se z kláštera vykročiti. Sv. Bernard poznávaje, že pro tu dobu nelze mu v Aquitanii pro svatou věc déle pracovati, odešel s bolestí z nešťastné země, neustal však prositi Boha, by sám přispěl utiskovaným katolíkům v Aquitanii, srdce Vilémovo obrátil a zemi pokoj vrátil. A Bůh neoslyšel proseb věrného sluhy svého. Po čtyřech letech poznal Bernard vnuknutím Božím, že přišla doba příhodná, by zlo, rozkolem v Aquitanii spůsobené, bylo vykořeněno.

Sluha Boží byl právě na statcích zbožné hraběnky Ermingardy v Bretagni, kde zakládal nový klášter svého řádu.[1]) Setkav se tam s legátem papeže Innocence, napsal s ním list vévodovi Vilémovi, v němž mu oznamoval, že cestují do Aquitanie poradit se s ním o prostředcích, jak by církvi pokoj opět mohl býti vrácen a škody, rozkolem učiněné, odstraněny. Legát žádal vévodu, aby se nezdráhal sejíti se s mužem Božím Bernardem, jenž tak dalekou cestu jediné proto konal, aby s ním mohl mluviti a mysli pobouřené opět utišiti. Vévoda v skutku ke schůzi svolil. Sv. Bernard líčil mu ohavnosť rozkolu v církvi katolické, a prosbami i hrozbami hleděl ho pohnouti, by konečně odboj ukončil a papeži Innocencovi poslušnosť slíbil. Onou mocí, která sluhovi Božímu srdce všech okamžitě podrobovala, byl i vévoda znova jak ohromen a hluboce dojat, ale přece chtěl jen částečně vykonati to, k čemu sv. Bernard ho pobádal. Slíbil totiž řádnému papeži poslušnosť, ale nechtěl dovoliti, aby vypuzení biskupové směli se vrátiti do svých sídel, protože prý přísahou se zavázal, že se nikdy s nimi nesmíří.[2])

Sv. Bernard nespokojil se vítězstvím polovičním. Přestal jednati jako člověk, praví souvěký spisovatel, a nechal v sobě jednati Boha. Toho dne, kdy měl s vévodou opět vyjednávati, konal u oltáře nejdražší oběť mše svaté. Po sv. pozdvihování přeruší náhle svatá tajemství, položí sv. hostii na patenu, s obličejem ohnivým a očima světlem zářícíma sestoupí se stupňův oltářních a jde pevným krokem k ohromenému vévodovi: »Dlouhý čas jsme prosili,« praví mu, »a ty jsi se nám posmíval; několik sluhů Božích spojilo prosby své

[1]) Dějiny cisterc. sv. 3. kn. 4. hl. 19. — [2]) Dějiny cisterc. sv. 3. kn. 4. hl. 20.

Sv. Bernard má k vévodovi Vilémovi III. kárnou řeč.

s prosbami našimi, ale ty jsi jich nedbal. Nuže, viz tu Syna Bohorodičky, jenž k tobě přichází, Ten, kterého ty pronásleduješ, hlava a Pán církve, soudce, v jehož jménu všechna kolena se kloní, na nebi, na zemi i v pekle!... Do jeho rukou, do rukou spravedlivého mstitele zločinův, upadne duše, tělo tvé oživující. Budeš jím také povrhovati? Budeš s Pánem právě tak jednati, jako jsi jednal se služebníky?«[1])

Sv. Bernard mlčí; shromážděné množstvo stojí jako bleskem zasaženo; všichni očekávají úzkostlivě konce. Vévoda Vilém je tak postrašen, že nedovede promluviti jediného slova; padne k zemi, a když ho stráž zdvihla, padá opět a hrozně vykřikne. Sluha Boží se ho dotekne, poručí mu pokynem ruky, by vstal, a praví mu klidně a vážně: »Jdi okamžitě k biskupu poitierskému, kterého jsi z jeho sídla vypudil, a smiř se s ním, dej mu políbení pokoje jako záruku nového spolku; zaveď ho sám do kostela a prokaž mu tolik pocty, kolik bezpráví jsi mu učinil. Zavolej k jednotě katolické ty, které rozkol od ní odtrhl, poslouchej rozkazův Innocencových a uznávej ho papežem, od Boha na stolec sv. Petra povýšeným.«[2])

Vévoda, zasažen paprskem milosti Ducha svatého, stal se v tom okamžení povolným nástrojem vůle Boží. Jde a vrací se opět; vykonává bez odkladu a věrně všechno, co mu se poroučí; smíří se s biskupem poitierským, dá mu políbení pokoje, vede ho do jeho kostela, holduje papeži Innocencovi, a vrátí se pak do chrámu, kde sv. Bernard dokonává svatou oběť.

V okamžení všeobecného podivu, všeobecné radosti, kterou tato událosť spůsobila, odporoval jediný muž milosti Boží; byl to biskup Gerhard, hlavní příčina všeho zla. Zatvrdiv ještě více srdce své, čekal jen odjezdu Bernardova, by své rejdy obnoviti mohl; avšak hodina jeho již odbila. V nepravostech svých náhlou smrtí zastižen, nekajicně zemřel; jeho synovci, které statky církevními hojně podělil, našli jej jednoho rána na loži umírajícího, s obličejem znetvořeným, a poslední slova jeho byla rouhání a proklínání.[3])

Vévoda Vilém obrátil se úplně působením milosti Boží a stal se člověkem zcela novým. Vzpomínaje si, že tak dlouho hlasu Božímu vzdoroval a tak těžkých provinění se dopustil, umínil si, že bude konati přísné pokání, aby spravedlnosti Boží za spáchané hříchy dosti učinil a život svůj nábožnou smrtí skončil.

»Skličen bolestí,« praví ve své poslední vůli, kterou učinil dříve než se vlády na vždy vzdal, »kterou mi působí nesčíslné hříchy mé, vnuknutím zlého ducha spáchané, a bázní před posledním soudem naplněn, zvláště pak poznávaje, že statky, kterých zde na zemi požíváme, před námi mizí jako dým ve vzduchu se roz-

---

[1]) Ernald. Život sv. Bern. kn. II. hl. VI. — [2]) Ernald. tamtéž. — [3]) Ernald Život sv. Bern. kn. II.

plývající; mimo to věda, že skoro ani jednu hodinu nežijeme, abychom se nějakého hříchu nedopustili; věda, že náš život jest příliš krátký, že věci, nad nimiž nějaké panství míti se domníváme, velmi nestálé jsou a pomíjející, a že nezanechávají za sebou nic než trampoty a nepokoj: všechno to uvažuje, poroučím se do rukou Ježíše Krista, jehož věrně chci následovati . . .« Odřeknuv se světa a veškeré slávy jeho, skryl se v pustině a skončil kající život svůj v úplné odloučenosti ode světa, že ani dějepiscové žádné zprávy o jeho smrti nám nepodávají.[1])

Jak jsme již nahoře se zmínili, odebral se sv. Bernard po prvním svém pobytu v Aquitanii na církevní sněm do Remeše, jenž byl svolán na měsíc říjen léta 1131. Papež sám předsedal tomuto důležitému shromáždění, k němuž se dostavili všichni biskupové francouzští, většina biskupův anglických, španělských, nizozemských a mnoho německých prelátů. Ku knížatům církevním přidružil se král francouzský s nejpřednějšími pány svého království. »Obávali jsme se totiž,« praví opat Suger, »že ustavičná slabota mohla by nám krále náhle vyrvati; a protože nás poctil svou důvěrou, poradili jsme mu, aby dal korunovati svého mladého syna, prince Ludvíka, a tak předešel sporům, které by po jeho smrti povstati mohly. Král poslechl naší rady a odebral se do Remeše se synem svým, s královou a se všemi velmoži svého království.«[2])

»Král Ludvík,« vypravuje jiný tehdejší spisovatel, »představiv se ctihodnému shromáždění, přistoupil ku papeži a políbil mu nohy; pak se posadil vedle něho a mluvil o smrti svého nejstaršího syna Filipa slovy tak dojemnými, že všechny přítomné k slzám pohnul. Papež mu pak odpověděl a povzbuzoval ho, by pozdvihl očí svých ku Králi králův a jeho úradkům se podrobil. „On povolal k sobě Vašeho nejstaršího syna ve květu nevinnosti, aby s ním v nebi panoval, Vám pak nechal jiné, aby po Vás na zemi vládli. Proto, ó pane, měl byste spíše Vy potěšiti nás; my jsme ve vyhnanství, a šlechetné pohostinství, které jste nám prokázal, zjedná Vám zajisté věčnou odměnu.“«

Po tom úvodu korunoval papež mladého krále Ludvíka VIII., pomazav jej olejem, kterým sv. Remigius krále Chlodvíka při křtu pomazal.[3])

Sezení sněmu církevního trvala patnácte dní; sv. Bernardu svěřil papež a biskupové řešení skoro všech otázek,[4]) a jeho přičiněním vydány zákony velmi důležité pro církev i stát.

Tyto zákony, počtem sedmnáct, byly na druhém sněmu lateránském skoro všechny znova opakovány; týkají pak se hlavně

---

[1]) Někteří kronikáři vypravují, že zemřel v Compostelle ve Španělsku, na velký pátek 9. dubna 1157. — [2]) Suger. Život Ludvíka VI. — [3]) Kron Maurin. — [4]) Ernald. Život sv. Bern. kn. II hl. I.

mravů duchovenstva i věřících a spásy duchovní. Také právo válečné a jiné poměry státní byly tu uspořádány dle pravidel křesťanských.

Sotva byl sněm skončen, došla papeže jako odměnou za dílo záslužné zpráva velmi radostná. Ctihodný arcibiskup magdeburský Norbert odevzdal Innocencovi u přítomnosti všech účastníků sněmu církevního list krále německého Lothara, jímž mu oznamoval, že jest ochoten podniknouti výpravu do Italie s veškerou mocí válečnou.

Hlava jedenadvacátá.

Výprava Lotharova do Italie. — Svatý Bernard zjedná pokoj republikám italským a smíří Hohenstaufy s Lotharem. — Sněm Pisanský.

Vůle krále Lothara, táhnouti do Italie, byla tentokrát upřímná. Výpravy italské nepodnikal ovšem z lásky k pokoji a jednotě křesťanstva, jako spíše z prospěchu vlastního; věděltˇ dobře, že vážnosti své a kolísajícího trůnu svého neupevní, dokud nebude na císaře korunován, a koruny nemohl dostati leč z ruky papežovy v Římě. Než výsledek zbrojení byl velmi nepatrný; nepodařilť se Lotharovi přese všechno přičinění sehnati více než 1500 až 2000 mužů,[1]) s nimiž ovšem nemohl mnoho počíti.

Papež Innocenc II. a svatý Bernard odebrali se dle úmluvy s králem učiněné již napřed do Italie, kdež měli očekávati armády, která by jim uvolnila cestu do Říma. Přišedše do nešťastných krajin italských, jež byly již tak dlouho obětí smutného rozkolu církevního a bouří politických, nezůstali tam nečinnými. Zvláště sv. Bernard ukázal se býti nástrojem, jejž vyvolil Bůh, aby křesťanstvo znova sjednotil a do jednoho ovčince přivedl. Ve všech hlavnějších městech horní Italie, kterými jim bylo jíti, kázal pokoj a snažil se národy znepřátelené smířiti. Největším nepřátelstvím zahořely proti sobě republiky janovská a pisanská, neustále se napadajíce a země své navzájem hrozně pustošíce. A uprostřed nejzuřivějšího boje přijde tam sluha Boží a slovem svým přivede obě města ku pokoji. Janované, jakkoli vítězi, složí zbraně, darují otrokům svobodu, propustí zajaté a podepíšou mír, který jim svatý Bernard předloží. Pisa, neméně dojatá jeho kázaním, přestane mysliti na odvetu a podá ochotně ruky k upřímnému smíření. Příkladu jejich následují ostatní menší města. Muž Boží dobyl rázem srdcí všech a chtěl

[1]) Kronikáři, mluvíce o této armádě, nazývají ji „vojskem malým."

z nich jediné jen srdce učiniti. To bylo jeho vůdčí myšlénkou; veškeré jeho práce směřovaly jediné k tomu, by křesťany dohromady spojil živými svazky sv. evangelia. Aby pak tohoto cíle dosáhl, nedopřál si odpočinku: všechněm vším se učinil, aby všechny pro Krista získal. Ovoce, jaké tento pokojný bojovník Boží na své cestě sklidil, nedá se popsati. Janované byli jeho slovy tak dojati, že arcibiskup sám se nabídl, že se místa svého vzdá ve prospěch Bernardův; ale pokorný mnich nedal se pohnouti ani vřelou touhou lidu, ani snažnými prosbami svého vrchního pastýře, aby chudičkou světničku klášterní zaměnil za nádherný stolec biskupský. Podivuhodných změn, jež se staly s těmito republikami, nedovede nám nic lépe označiti, než následující slova sv. Bernarda samého, z listů jeho vyňatá. »Ó jak velkou radosť,« praví občanům janovským, »pocítil jsem v té krátké době, co jsem mezi vámi! Nikdy nezapomenu na tebe, ty lide věrný! Zvěstoval jsem vám slovo Boží večer i ráno a v poledne, a vy přicházeli jste poslouchat. Pokoj přinesl jsem vám, a protože jste dítky pokoje, zůstal tento pokoj u vás. Símě jsem zasel, a protože padlo na půdu dobrou, vydalo užitek stonásobný. Pobyl jsem zde jen krátký čas, avšak nenarazil jsem na žádné překážky; byl jsem tak šťasten, že jsem skoro téhož dne sel a sklízel, a jako ovoce svého poslání mohl jsem přinésti vypovězencům naději, že se vrátí do vlasti, otrokům svobodu, nepřátelům bázeň, odpadlíkům zahanbení, církvi slávu a radosť křesťanskému světu! . . . Co tedy nyní ještě zbývá, nejdražší, než abyste se vespolek napomenuli k vytrvalosti? Neboť vytrvalosť jediné zjedná mužům slávu a korunuje všelikou ctnosť. Bez vytrvalosti nemůže bojovník zvítěziti, vítěz nemůže ověnčen býti. Vytrvalosť jest sestrou trpělivosti, dcerou stálosti, přítelkyní pokoje, zárukou jednomyslnosti, cestou ku svatosti. Ne kdo začal, ale kdo do konce vytrval, bude spasen . . .«[1])

Biskupu pisanskému, chválícímu ho za práci záslužnou, odpovídá takto: »Ovoce dobrého semene, zasetého na půdu dobrou, náleží tomu, jenž símě dává, půdu zúrodňuje a pečuje, by klasy rostly a uzrály. Co z toho všeho bych si mohl přivlastniti? Běda mně, kdybych si osoboval slávu Ježíše Krista! On, ne však já, převrací srdce. Krásné písmo není dílem péra, nýbrž ruky pérem vládnoucí; též jazyk můj byl pérem v ruce obratného písaře . . . Já otevřel jsem ústa svá, Vy však jste otevřel i srdce své, a protože jste více pracoval, zajisté budete i více odměněn.«[2])

Apoštolským slovem svým odstranil Bernard skoro všechny překážky, jež se Lotharovi v horní Italii v cestu stavěly, a císař přitáhnuv na jaře roku 1133. do Lombardska, nemálo se podivil, nevida tam žádného nepřítele. Bez obtíže táhl Lothar celou horní Italií. Jen jednoho nepřítele bylo mu se obávati — Rogera sicilského,

---

[1]) Sv. Bern. list 129. — [2]) Sv. Bern. list 135.

jemuž protipapež, aby ho snáze k sobě přilákal, udělil titul královský. Než ani ten nemohl mu nyní spůsobiti vážných nesnází, maje sám co činiti s osobními nepřátely svými, jichž měl v Italii hojnosť. Vyznamenání, jež mu Anaklet udělil,[1]) jakož i hrubé jeho chování popudilo proti němu mnoho knížat italských, která proti němu spojenými silami vystoupila a z Italie do Sicilie ho vytlačila. Tak se stalo, že Lothar mimo vše nadání bez překážky přitáhl až ku branám římským. Ohromení a všeliké pomoci zbavení Římané nemohli ovšem na obranu ani pomysliti a nabídli mu okamžitě svobodný vjezd do města. A více si Lothar nepřál; běželoť mu pouze o korunu, kterou též obdržel.

Dne 29. srpna 1133 vtáhlo vojsko německé do Říma a rozložilo se na pahorku aventinském. Papež ubytoval se v paláci lateránském, jeho protivník Anaklet pak uzavřel se v pevném hradě andělském, kdež byl proti malému hloučku vojska Lotharova docela jist.

Čtvrtého června roku 1133. byl císař od papeže Innocence v Lateráně korunován. Protipapež Anaklet poznávaje, že tím dobrá shoda císaře s papežem ještě více utvrzena, jemu pak samému nová rána zasazena, hleděl nyní lstivě dosíci, čeho nemohl vydobyti mocí hmotnou, a začal s císařem vyjednávati. Lothar, dorozuměv se s Innocencem, poslal k Anakletovi svatého Bernarda i arcibiskupa magdeburského svatého Norberta.[2])

Oba ctihodní sluhové Boží však brzy nabyli přesvědčení, že smíření s pyšným protipapežem je nemožno.

»Rozkolníci,« píše svatý Bernard, »nic nedbajíce toho, co se již stalo, žádají, aby sněm církevní rozhodl, kdo jest pravým nástupcem svatého Petra, zdali Innocenc, aneb Anaklet. To však je pouze zlomyslná vytáčka. Bůh sám již rozhodl, a nad soud Boží není jiného. Jeho slovo přimělo krále a národy k poslušnosti papeži Innocencovi; kdo se odváží soudu Jeho vzdorovati? . . . Bůh zjevil svůj spravedlivý soud, jenž se objevuje ve světle tak jasném, že jen slepec ho nevidí. Slepým však je světlo i tma totéž . . .«

Za několik dní po korunovaci bylo vyjednávání přerušeno. Císař, dosáhnuv po čem bažil, nestaral se již dále o to, by papeži pobyt v Římě zabezpečil, a spěšně opustil s vojskem svým město. Osmého září byl již ve Würzburgu, kdež mu knížata německá, překvapená podivuhodným výsledkem smělé jeho výpravy, holdovala, jednohlasně jeho statečnosť velebíce. Horší však byl stav věcí v Italii a zvláště v Římě, kde strany protivné opět proti sobě povstaly a navzájem se potíraly. Papež Innocenc byl sice podporován

[1]) Od své korunovace užíval Roger na všech svých listinách titulu: Roger, milostí Boží král sicilský a italský. — [2]) Arcibiskup byl v této době kancléřem království italského, protože arcibiskupství kolínské, s nímž tato hodnosť byla spojena, právě bylo uprázdněno, a jako kancléř provázel císaře ku korunovaci.

republikou janovskou i pisanskou, které mu několik lodí na pomoc poslaly, ale chtěje zabrániti zbytečnému krveprolití, jež by přítomnosť jeho v Římě byla způsobila, odešel z města a usadil se v Pise.

Císař Lothar odebral se zatím do Bamberga, kdež mu všechna knížata říšská měla vykonati přísahu věrnosti. Jeho protivníci z rodu Hohenstaufů, Bedřich a Konrad, již mu až dosud tolik nesnází spůsobili, vidouce, že nyní všechen odpor je marný, hleděli se s ním opět smířiti. Císař pak cítě se dosti mocným, aby konečně úhlavní nepřátely své pokořiti mohl, slíbil jim sice milosť, ale žádal, aby oba bratří přede všemi velmoži říšskými při slavném shromáždění v Bambergu v oděvu kajicníků přede trůnem císařovým na kolena se vrhli a za milosť prosili.

To byly podmínky příliš kruté pro potomky pyšných Hohenstaufů. Protivníci sotva by se byli smířili, kdyby v rozhodné chvíli nebyl se objevil posel pokoje, svatý Bernard. Dověděv se totiž papež Innocenc o sjezdu knížat říšských v Bambergu, poslal tam svatého Bernarda, jehož dosud u sebe měl, aby císaře k novému tažení do Italie přiměl. Sluha Boží přijde do města, doví se o sporu císařově s Hohenstaufy, kvapí do shromáždění knížat a výmluvnou řečí pohne protivníky ku smíru. Císař vrátil Hohenstaufům zabavené statky ve Švábsku, tito pak mu slíbili, že ho budou při nové výpravě do Italie brannou mocí podporovati. Tato úmluva byla dílem Bernardovým, jenž od ní očekával nemalého prospěchu pro celou církev; přestalť nyní Konrad býti politickou hlavou rozkolníkův; Anakletovi pak zbyl jediný ochránce — Roger, král sicilský.

Tento užil nepřítomnosti opata clairvauxského, by protipapežovi v Italii opět ku nadvládě pomohl. Nejprve hleděl přivésti na jeho stranu republiku pisanskou, nešetře slibův ani hrozeb, jen aby ji povolnou učinil. Sotva se o tom dověděl svatý Bernard, kvapil do Italie zpět a na cestě již napsal Pisanským list, aby je k vytrvalosti povzbudil: »Konsulům, senatorům a všem měšťanům města Pisy... Vás vyvolil Bůh za dědictví své. Hospodin učinil Pisu novým Římem, sídlem nejvyšší hlavy církve. Volba tato není náhodou — stala se řízením Prozřetelnosti a jest neobyčejným důkazem lásky Boží k vám. Miluje ty, od nichž jest milován, vnukl Innocencovi, svému náměstku, aby mezi vámi sídlo své zvolil a vás účastnými učinil požehnání nebeského... Vy jste tak neohrožení, jak násilný je tyran sicilský; hrozby jeho vás nezastraší, dary jeho vás nepohnou, ošemetnosť jeho vás neoklame. Lide šťastný! Přeji vám štěstí ku milostem, které vám Bůh udělil. Ctěte svého a veškerého křesťanstva společného otce...«[1])

Na cestě do Pisy dostal svatý Bernard list od obce milánské, v němž ho pokorně prosila o radu a pomoc. Opuštěna od Konrada,

[1]) Sv. Bern. list 130.

jehož byla za krále svého uznala, a povzbuzena příkladem sousedních republik, ku jednotě církevní se vracejících, chtěla též ona Lotharovi se podrobiti a s Innocencem se smířiti; a znajíc mocný vliv Bernardův na obě nejvyšší hlavy, přála si ho míti prostředníkem a přímluvčím. Světec byl by jim rád byl po vůli, ale jsa nucen spěchati do Pisy na sněm církevní, který tam papež svolal, odložil na nějaký čas cestu do Milána a poslal zatím Milánským list, v němž dobrou jejich vůli chválí a svou pomoc jim slibuje.

»V listu svém,« píše jim, »dáváte mi důkaz úcty, jakou ke mně máte. Nemaje, čím bych jí byl zasloužil, jsem pevně přesvědčen, že Bůh sám vám ji vnukl. Jsem dojat přízní města tak mocného a slavného, a vážím si jí tím více právě nyní, kdy upřímně si přejete rozkolu se odříci a do klína svaté matky církve se vrátiti. Pokládám si za velikou česť, že jsem byl od města slavného zvolen za prostředníka pokoje, jakkoliv jsem nízký a nepatrný; jsem však též přesvědčen, že i vám je to ke cti a dobru, že jste na tuto cestu nastoupili . . . Jdu nyní na sněm církevní, doufám však, že brzy k vám se vrátím a přesvědčím se, zdali opravdu požívám důvěry, kterou mi slibujete. A je-li tomu opravdu tak, dejž Bůh, aby prostřednictví mé s výsledkem se neminulo!«[1])

Zatím však byl sněm církevní na neurčitou dobu odročen z příčin, jichž nám dějiny neudávají dosti jasně. Mezi papežem a králem francouzským povstal totiž jakýsi spor, následkem jehož král biskupům zabraňoval na sněm se odebrati. Zase byl to svatý Bernard, jenž mocným slovem svým spor ukončil. »Království pozemská s právy svými,« psal Ludvíkovi VI., »tenkráte zůstanou pánům svým zachována, když řízení a moci Boží neodporují. Proč odporuje Vaše Veličenstvo vyvolenému Páně, jehož jste sám uznal otcem svým a zvolil Samuelem syna svého?[2]) . . . Dovolte, by poslední poddaný Váš — poslední však hodností, ne věrností — oznámil Vám, že nikterak Vám neprospěje překážeti dobru tak velkému a nezbytně potřebnému. Snadno mohl bych to dokázati důkazy samozřejmými, kdybych nevěděl, že dosti jsem již napověděl moudrému. Ostatně není-li Vaše Veličenstvo spokojeno přísností svaté Stolice proti Vám, mohou francouzští vyslancové, kteří sněmu obcovati budou, o to pracovati, by zmírněno a odstraněno bylo, co se zmírniti a odstraniti dá. Co mne se týká, učiním všechno, co v moci mé bude.«[3])

Tento prostý list nezůstal bez výsledku. Král povolil, a biskupové francouzští u velkém počtu odebrali se do Pisy, kdež byl sněm církevní roku 1134. zahájen. Hlavní úlohou tohoto shromáždění bylo, upevniti vážnosť svaté Stolice a vykořeniti rozličné

---

[1]) Sv. Bern. list 133. — [2]) Sv. Bernard myslí tím korunování mladého Ludvíka VII., jenž byl od Innocence na krále pomazán. — [3]) Sv. Bern. list 255.

zlořády, opět a opět v církvi se objevující. Sněm pisanský byl již třetí, na kterém všichni shromáždění biskupové se řídili radou sv. Bernarda. »Svatý opat byl při všech poradách.« praví jeden učený mnich, který též sněmu obcoval. »Ode všech byl ctěn, a dvéře jeho bytu byly ustavičně obléhány kněžími, již si přáli s ním mluviti. Nádhera a marnivosť nestěžovaly přístupu k němu; jediné pro veliké množství těch, kteří s ním mluviti chtěli, nebylo snadno k němu se dostati. Jedni odcházeli, druzí přicházeli; zdálo se, jakoby pokornému tomuto muži, jenž pro sebe žádného vyznamenání nežádal, nejenom jeden díl práce, nýbrž neomezená moc byla svěřena. Daleko by nás vedlo, kdybychom chtěli vypočítávati všechny důležité práce, jež na sněmu byly vykonány; nejdůležitější ze všech bylo vyobcování Petra Lvovce a vždy trvající, neodvolatelné sesazení všech jeho přívrženců.«[1])

Sotva byl sněm ukončen, poslal papež sv. Bernarda do Milána, smířit odbojné město se Stolicí apoštolskou i s císařem. Než jak máme nyní následovati neunavného apoštola na této jeho cestě? Jak vypravovati všechny jeho skutky, všechny zázraky, jež v tomto hlavním městě vykonal? Ó moci slova světcova! Všude, kdekoliv zazní, dojímá, obměkčuje srdce; nepřátelství přestávají, nespravedlnosť se napravuje, zbožnosť opět se probouzí a rozšiřuje, a s ní vrací se pořádek, pokoj, štěstí! Nic nedovede odporovati božské jeho síle, všechno se kloní, všechno ustupuje, všechno se pokořuje muži neobyčejnému, zapalujícímu na zemi oheň nebeský.

Hlava dvaadvacátá.

Práce svatého Bernarda v Miláně. — Zázraky, jež tam učinil.

Stará církev milánská, jedna z oněch sedmi církví, o kterých mluví zjevení sv. Jana, roztrhla svazky živé jednoty, které ji poutaly ku církvi mateřské. Davši se svésti pyšným pastýřem svým, zatoužila po neodvislosti, přála si vrchního panství a své ctižádosti obětovala svaté zákony křesťanské hierarchie. Odtrhnuvši se od řádného papeže, klesla s bývalé výše a padala tím hlouběji, čím více rostla její pýcha.

Arcibiskup Anselm nedbal klatby, kterou již dva papežové na něho vyřkli. Byl z prvních, již uznali Anakleta a nabyv zmužilosti úspěchy Konradovými v Italii, přiměl obec milánskou, by se přidala na stranu Konradovu a podporovala domnělá práva jeho i protipapežova. Následkem toho byl boj náboženský i politický proti

[1]) Opata Ernalda život sv. Bern. kn. II. hl. II. č. 8.

oběma nejvyšším hlavám v Evropě — papeži a císaři. Všichni nespokojenci, všichni nepřátelé Innocencovi a Lotharovi našli u Anselma jistou podporu a rozmnožovali počtem svým dosti značnou brannou moc jeho.

Ale když Lothar bez překážky až do Říma se dostal a tam na císaře korunovati se dal, když Konrad s císařem se smířil, hlavně však, když sv. Bernard sousední města ku pokoji přiměl, poznali rozkolníci, že ztratili všechnu naději na dobrý výsledek svého odboje, a nyní obrátili se všichni proti Anselmovi, viníce ho veškerým nezdarem a neštěstím, s protivné strany jim hrozícím. Věrolomný arcibiskup, aby ušel pomstě roztrpčeného duchovenstva, byl nucen složiti odznaky své důstojnosti do rukou jednoho podřízeného biskupa, jenž tohoto příhodného okamžení užil, aby svatému Bernardovi cestu připravil.

Svatý mnich přišel do Lombardska provázen dvěma kardinály a biskupem chartreským. »Sotva překročili Apenniny,« vypravuje jeden tehdejší spisovatel, »zdvihl se celý Milán a šel muži Božímu v ústrety; šlechtici a měšťané, jedni na koních, druzí pěšky, bohatí a chudí opouštěli své příbytky, jakoby chtěli na vždy z města odejíti, a vítali muže Božího s neuvěřitelnou uctivostí. Byli radostí jako bez sebe, vidouce jeho tvář, a všichni považovali se za šťastné, mohouce slyšeti zvuk hlasu jeho. Líbali mu nohy, a jakkoliv se všemi silami bránil, přece jim nijak nemohl zabrániti, aby neobjímali jeho kolen a nevrhali se před ním na zemi. Trhali třásna z jeho šatu, pevně přesvědčeni, že všechno, čeho on se dotekl, je svaté a může je uzdraviti. Množstvo, jež před ním šlo, jakož i to, jež ho následovalo, radostně provolávalo celou cestou až do města, kde konečně sluha Boží, byv ještě dlouho zdržen tlačícím se množstvem, dostal se do připraveného mu obydlí. Když pak se počalo vyjednávati o věci, k vůli níž sluha Boží s kardinály do Milána přišel, zapomnělo celé město na svůj hněv a své nároky, a podrobilo se svatému opatu tak ochotně, že se na něm vyplnilo slovo básníka, řkoucího: »Mluví-li, všechno ustupuje a poddává se jeho hlasu. Nikdo nemůže a nechce odporovati jeho rozkazům.« Mír byl záhy uzavřen, jednota církevní slavnou smlouvou obnovena, národové znepřátelení znova smířeni. Sotva však byla tato práce vykonána, volán sv. Bernard na pomoc v záležitosti jiného druhu.

»Protože zlý duch zuřivosť svou na několik posedlých vylil, ukázán mu prapor Ježíše Krista, a na rozkaz muže Božího utekli zlí duchové s bázní a třesením z obydlí, v nichž se byli usadili a z nichž je nyní vyšší moc a síla vypudila. To byla nová práce pro tohoto svatého poslance, jenž sice v této příčině ode dvora římského žádných rozkazů neobdržel, avšak dle zákonů Božích a předpisů svaté víry na důkaz svého poslání přinesl listy krví Kristovou

psané a pečetí kříže zapečetěné, jejichž tvářnosť zatřásla všemi mocnostmi zemskými a pekelnými.«

»Za našich dnů není slyšeti o víře, jež by se rovnala víře tohoto velkého národa, ani o ctnosti, jež by se mohla přirovnati ku ctnosti tohoto velikého světce. Mezi nimi byl jen jediný spor, spor pokory a zbožnosti; neboť světec připisoval učiněné zázraky živé víře lidu, tento pak zase veliké svatosti sluhy Božího; byliť všichni přesvědčeni, že dostane od Boha vše, začkoli prosí.«

»V této důvěře přivedli k němu mimo jiné též jednu paní, každému dobře známou, jež byla již sedm let zlým duchem trápena. Prosili ho, by tuto nešťastnici osvobodil a zlému duchu poručil její tělo opustiti. Svatý muž uteče se k modlitbě, obdrží sílu s nebes, poručí zlému duchu, a paní náhle uzdravená dojde opět pokoje a míru.«[1])

»Jindy přinesli u přítomnosti velikého množství lidu do kostela svatého Ambrože starou paní z rodu velmi vznešeného. Zlý duch, kterým dlouhý čas byla posedlá, trýznil ji tak ukrutně, že pozbyvši řeč a smysly, zraku i sluchu, zuby hrozně skřípala a jazyk vystrkovala jako nějaký slon rypák svůj, spíše nějaké nestvůře nežli ženě se podobajíc. Její znetvořený obličej, strašný pohled a hrozný dech byly důkazem, že její tělo je posedlé duchem nečistým. Pohlédnuv na ni sluha Boží, poznal, že zlý duch v ní pevně vězí a neopustí tak snadno domu, v němž tak dlouho bydlel.

Obrátiv se k lidu, u velikém množství v kostele shromážděnému, poručil jim, aby se vroucně k Bohu modlili. Pak rozkázal kněžím a řeholníkům, okolo něho stojícím, aby paní přivedli a pevně ji drželi. Nešťastnice však jim odporovala; nadlidskou, ďábelskou mocí puzena, tloukla kolem sebe, bila pěstmi kněze ji držící a kopla nohou samého sluhu Božího, jenž zůstal pokojně státi, nic se nestaraje o zuřivé výbuchy satanovy. Pak vystoupiv pokorně k oltáři, začal slavně mši svatou.«

»Pokaždé, když dělal znamení kříže nad svatou hostií, obrátil se ku posedlé ženě, by jí přispěl silou tohoto svatého znamení; a pokaždé ukázal nepřítel dvojnásobnou zuřivostí a vztekem, že cítí ostrou tuto zbraň.«

»Když se pomodlil světec Pater noster, sestoupil od oltáře, by s nepřítelem Božím z blízka bojoval. Drže kalich a patenu se svatou hostií nade hlavou posedlé ženy, mluvil takto:

»Hle, zde jest, duchu bezbožný, soudce tvůj; zde jest Všemohoucí. Nuže odporuj mu, můžeš-li; odporuj, máš-li odvahu, tomu, jenž umíraje za naše spasení, hlasitě volal: Přišel čas, kdy kníže tohoto světa ze svého království ven bude vyvrženo! Hle, zde jest ono svaté tělo, jež z Panny se narodilo, na kříž přibito a do hrobu

---

[1]) Ernald. kn. II. hl. 2.

položeno bylo, z mrtvých vstalo a před očima svých učenníků na nebe vstoupilo! Jménem této hrozné a všemohoucí velebnosti Boží poroučím ti, duchu pekelný, abys opustil tělo této služebnice Boží, do něhož jsi nikdy neměl vstoupiti!«

»Zlý duch, proti své vůli nucen poslechnouti a svou oběť pustiti, ukázal v několika okamženích, jež mu ještě zbývala, veškerou prudkosť své zuřivosti a trápil svou oběť velmi ukrutně. Sv. opat však se vrátil k oltáři, rozlomil sv. hostii, a dal jáhnovi políbení pokoje, by je udělil shromážděnému lidu. V tom okamžení nabyla paní pokoje a zdraví. Tak dosvědčil satan, ovšem ne svědectvím dobrovolným, nýbrž nuceným útěkem, jak veliká je moc a působnosť tajemství Božích!«

»Paní, nabyvši opět smyslův a rozumu, děkovala veřejně Bohu, a považujíc sv. opata za svého osvoboditele, vrhla se mu k nohám. V kostele povstal veliký křik; věřící obého pohlaví, staří a mladí, dávali na jevo svůj podiv radostným křikem a zpěvem; zahlaholily zvony, Hospodin jednohlasně byl chválen, a celé město, roznícено láskou ku svatému Bernardovi, prokazovalo mu, smím-li tak říci, úctu nadlidskou.«[1])

Pověsť o tom, co se v Miláně stalo, všude se rozšířila: sláva muže Božího pronikla celou Italií a všude zvěstováno, že povstal prorok mocný slovem a příkladem, jenž nemocné hojí a posedlé osvobozuje mocí Ježíše Krista.

»Avšak množstvo, od rána do večera u jeho dveří se zdržující, nemálo jej obtěžovalo; proto se postavil pod okna svého domu a zdvihnuv ruce své, žehnal lid. Připroudiloť tam veliké množství lidí ze sousedních měst a obcí; všichni, jak cizinci tak domácí, následovali muže Božího na všech jeho cestách, žádostivi ho slyšeti, viděti a býti svědky jeho zázraků.«[2])

Když byl jednoho dne ve velikém sále, obklopen množstvím lidu k němu se tlačícího, muž jeden slušného zevnějšku a krásně oděný velmi se snažil k němu se dostati, ale nijak se mu to nedařilo. Pracoval rukama i nohama, brzy lezl po zemi, brzy vystupoval na ramena těch, kteří před ním stáli, až se mu konečně podařilo množstvem se prodrati. Nyní vrhl se před mužem Božím na kolena a líbaje mu nohy, smáčel je slzami. Ctihodný Reinald, jenž stál nedaleko (týž, od něhož jsem se tuto událosť dověděl), věda, jak takové důkazy úcty sv. Bernarda mrzí, hleděl ten výstup ukončiti; ale muž, ještě pořád na zemi kleče, obrátil se k němu a pravil hlasitě: »Nech mě, nech mě na tohoto sluhu Božího, na tohoto muže apoštolského patřiti a ho se doteknouti, neboť jsem ho viděl mezi apoštoly Ježíše Krista.«[3]) Reinald velmi se divě, byl by se rád více dověděl o tomto vidění, avšak úcta, kterou ho přítomnosť

[1]) Ernald. č. 13. 14. — [2]) Ernald. č. 5. — [3]) Herbert kn. II. hl. 18.

V Miláně tlačí se churavci a lidé zbědovaní ke světci.

Bernardova naplňovala, nedovolila mu dále se ptáti. Snadno však pochopíme, jaký asi dojem učinil tento případ na shromážděný lid.«

»Světec,« praví jiný kronikář, »již neměl žádného pokoje, neboť všichni, kdož byli nějakou nemocí stíženi, u něho pomoci hledali. Ti, již z domu jeho odcházeli, potkávali jiné, kteří přicházeli jej spatřit; řada lidí o milosti prosících neměla konce. Množství osob vrátil ztracené zdraví; jedny uzdravil tím, že jim dal píti svěcené vody; jiné pouhým doteknutím; a v tomtéž městě, u přítomnosti mnoho svědků, dostal od Otce světla moc, vrátiti slepým zrak tím, že nad nimi udělal znamení svatého kříže.«[1])

Mezi množstvem osob, se všech stran do Milána se hrnoucích, byl též ušlechtilý rytíř, jenž přišel ukázat služebníku Božímu svou malou dceru, kterou v náručí přinesl a která světla denního tak se štítila, že jakkoliv měla ustavičně víčka zavřená, přece ještě oči si přikrývala, by jí paprsky sluneční netrápily. Světlo působilo jí bolesti tak veliké, že hrozně křičela, jakoby jí do mozku bodal. Bernard požehnal toto malé děvče, a udělav nad ním znamení svatého kříže, propustil ji upokojenou; když pak ji nesli domů, sama otevřela oči a šla pěšky, bez cizí pomoci dále.«

A při všech těchto neslýchaných poctách zůstal tento muž, jenž králům a národům poroučel, nízký a nepatrný, jakoby se ho netýkala všechna ta sláva, kterou mu všude prokazovali. Mohlo-li vůbec býti něco podivuhodnějšího, než jeho skutky, byla to zajisté hluboká jeho pokora, pro kterou právě Bůh mu propůjčil velikou onu moc na prospěch církve svaté. Přinucen účastniti se života veřejného, žil sice ve světě, ale ne se světem; duše jeho vzdychala při tomto neobyčejném způsobu života a toužila po klidu klášterním. Největší obětí pro něho bylo, žíti mimo tichý útulek klášterní, který si v pustině byl vystavěl. »Život můj,« píše v jednom listu svém, »má do sebe něco neobyčejného. Jsemť opravdu zázračným tvorem svého století, nejsa ni duchovním, ani laikem; nosím sice šat řeholní, ale pravidel řeholních nezachovávám.«

Abychom podali poněkud dokonalejší obraz krásné této duše, uvádíme zde list, který poslal řeholníkům clairvauxským.

»Velice mě trápí,« píše jim, »že jsem od vás oddělen, a nenajdu dříve útěchy, dokud nebudu mezi vámi. Či nejste vy opravdu jedinou útěchou, kterou mám po čas pozemské své pouti? Kamkoli jdu, všude mě provází vzpomínka na mé bratry; ale čím sladší je vzpomínka, tím bolestnější jest odloučení. Ach! Proč trvá tak dlouho mé vyhnanství; a sice nejen to, jež mě dělí od Pána Boha mého, nýbrž nyní též ono, jež mě nutí žíti bez vás! Jak smutné a trpké jest, býti tak dlouho pod panstvím marnosti, všechno si podrobující; býti tak dlouho zavřen do hrozného vězení těla hliněného;

[1]) Kn. II. Ernald. n. 18.

býti v poutech smrti a hříchu, tak dlouho býti bez Krista! Jediná mi za to dána útěcha s hůry: za slávu věčnou, která dosud skryta jest přede mnou, viděti ve vás živý chrám Boží. Z tohoto chrámu zdál mi se býti snadný přechod do onoho chrámu slavného, po němž prorok touží, řka: Jedné věci žádal jsem od Hospodina, té vyhledávati budu, abych přebýval v domě Hospodinově po všecky dny života svého, abych viděl libosť Hospodinovu a navštívil chrám Jeho.

Ach! Jak často již byl jsem zbaven této útěchy! Je to již po třetí (nemýlím-li se), že vyrvány ze mne vnitřnosti mé. Dítky mé před časem byly odkojeny; těch, jež jsem v Kristu zplodil, nemohl jsem vychovati. Jsem nucen vlastních svých záležitostí zanechati a pečovati o cizé, a nevím, co mě více trápí, zdali to, že svých zanechávám, nebo to, že o cizé se starám. Ó sladký Ježíši! což uplyne celý život můj v bolestech a soužení? Lépe je pro mě, ó Pane, umříti, nežli žíti; rád bych však umřel mezi bratry, mezi domácími, mezi nejdražšími přátely svými; tam bych našel více sladkosti, více posily, více jistoty. Ano, Pane, dovol dítkám mým, aby zatlačily oči otci svému, jakkoliv nejsem hoden jména toho; ať jsou při smrti mé, ať mě potěší při odchodu, ať modlitbami svými povznesou duši mou — uznáš-li ji toho hodnou — do společnosti svatých, ať pochovají tělo chudého k tělům chudých jeho bratří! Nalezl-li jsem milosť před očima Tvýma, vyslyš prosbu mou pro zásluhy a modlitby mých bratří. Avšak ne má, nýbrž Tvá vůle se staň. Sobě nechci ani žíti ani umříti.

Když jsem vás však učinil účastnými bolesti mé, slušno jest, abych vám též oznámil, co mně radosť působí. Předně se domnívám, že všechny práce své konám a všechna soužení trpím jediné pro Toho, jenž je původcem všech věcí. Chtě nechtě žíti musím jediné pro Toho, jenž má právo na život můj, položiv za mě život svůj vlastní, pro onoho Soudce milosrdného a spravedlivého, jenž v den soudný může nám odměniti všechno, co pro Něho trpíme. Kdybych Mu sloužil nerad, byl bych sluhou nevěrným; sloužím-li Mu však ochotně, budu oslaven.

Druhou mou radostí jest, že Bůh mým pracím bez mé zásluhy požehnává a že milosti, které mi udělil, nebyly ve mně marné, jak jsem často sám zkusil, a jak i vy částečně jste slyšeli. Kdyby se nezdálo, že pyšným jsem, řekl bych k útěše vaší, jak často církev svatá potřebuje a potřebovala přítomnosti nepatrné mé osoby. Lépe však bude, když se o tom od jiných dovíte.

Právě nyní volá mě naléhavá žádosť císařova, jakož i výslovný rozkaz papežův a prosba mnohých knížat církevních a světských do Apulie, kamž se ubírám proti vůli své, sláb a churav, všude s sebou nose ohyzdný obraz blízké smrti. Modlete se za pokoj církve svaté, modlete se i za mě, abych vás opět spatřil, s vámi

žil a zemřel. modlete se tak, abyste byli vyslyšeni. Churav diktuji tento list, vzdychaje a slzy prolévaje, jak svědkem je Balduin, předrahý bratr náš, jenž slova má napsal. Modlete se též za něho; on jest nyní jedinou mou útěchou. Modlete se za papeže, jenž mně a vám všem tak velice jest nakloněn; modlete se i za jeho kancléře, jenž mě mateřsky miluje, jakož i za ty, kdo s ním jsou, za Lukáše, Chrysogona, Ivona, již se k nám jako vlastní bratří chovají. Bratr Bruno a bratr Gerard, již jsou se mnou, pozdravují vás a prosí snažně, byste se za ně modlili.«[1])

Ký div, že i v Miláně, vidouce tolik důkazů božského poslání Bernardova, přáli si ho míti vrchním pastýřem svým. Jednoho dne přišli věřící a představení města s duchovenstvem v čele ve slavném průvodu k jeho bytu a vědouce, že po dobrém sotva prosbám jejich povolí, chtěli ho mocí odvésti do paláce arcibiskupského. Pokorný mnich vida, že odpor by mu neprospěl, hleděl uniknouti jinak. »Zítra,« pravil jim, »sednu na koně a odevzdám se Prozřetelnosti. Odjede-li kůň z města ven, budu se domnívati, že jsem prost všelikého závazku; zůstane-li však se mnou v městě, budu vaším arcibiskupem.«

Druhého dne ráno sedl opravdu na koně a ujel rychle z města.[2])

Hlava třiadvacátá.

Další pobyt sv. Bernarda v Lombardsku. — Nové zázraky. — Smrť sv. Štěpána, zakladatele řádu cisterciáckého. — Smrť sv. Norberta.

Útěkem svým z Milána zamezil sice sv. Bernard, že nebyl dosazen na stolec arcibiskupský, nemohl však zabrániti, aby všude, kamkoli na své cestě přišel, nové a nové pocty mu nebyly prokazovány. Pověsť jeho svatosti roznesla se již po všech zemích a odevšad přicházeli nyní lidé k němu prosit o pomoc pro ubožáky, rozličnými nemocemi navštívené.

Sotva přišel do Pavie, hned byl jeho dům obklíčen množstvem lidu. Spisovatelé oné doby vypravují nám množství zázraků, jež se v tomto městě na jeho přímluvu udály, zvláště pak o uzdravení osob zlým duchem posedlých; nemohouce však uvésti všech, zmíníme se aspoň o dvou.

---

[1]) Sv. Bern. list 144. — [2]) Letopisy cist.

»Ke služebníku Božímu,« vypravuje kronikář, »přivedl jistý muž svou ženu zlým duchem posedlou. Ďábel přinutil ihned nešťastnou tu osobu, by pohrdavě mluvila o sv. opatu clairvauxském, sám pak pravil ústy jejími: Tento žráč kořínkův a zeleniny nevypudí mě z této feny. Mimo to mluvil i jiná ohyzdná slova, by světce popudil a připravil jej o vážnosť, jaké u lidu požíval. Svatý opat však poznal lesť ďáblovu a vysmál se mu. Pak poručil, aby zavedli posedlou do hlavního chrámu pavijského, zasvěceného svatému Syrovi, chtěje tomuto mučeníku nechati slávu jejího uzdravení. · Zatím pokračoval ďábel v pohrdlivé řeči své: Syříček mne nevyžene a Bernardíček také ne. A světec mu odpověděl: Ani Syrus, ani Bernard tě nevypudí, nýbrž Pán Ježíš Kristus!

Pak začal se modliti a prosil vroucně Boha, by tuto nešťastnici osvobodil. V tom okamžení změnil zlý duch svou řeč. — O kéž bych mohl dobrovolně opustiti tuto fenu! zvolal; ó jak rád bych se zbavil muk, jež v tomto těle trpím! Avšak nemohu! — Když pak se ho světec ptal, proč nemůže, odpověděl: — Protože veliký Pán ještě nechce. — A kdo je ten veliký Pán? — odvětí svatý Bernard. Ďábel odpoví: Je to Ježíš Nazaretský. — Ty tedy znáš Pána Ježíše? Viděl jsi Ho? — Viděl jsem Ho, vece duch. — Kde jsi Ho viděl? — Viděl jsem Ho v jeho slávě. — Byl jsi tedy, odvětí světec, již v Jeho slávě? — Ano, byl jsem v té slávě. — A jak jsi ji ztratil? — Padli jsme mnozí s Luciferem, odpověděl zlý duch. Tato slova pověděl ústy ženinými hlasem žalostným, a slyšeli je všichni, kteří byli přítomni. Svatý opat mluvil k němu ještě dále: — Nechtěl bys zase do této staré slávy, do svého předešlého stavu se dostati? Po této otázce zvolal zlý duch s velkou námahou: — Už je pozdě! — A po těchto slovech mlčel a nepromluvil již ani slova. Muž Boží však počal se opět modliti a vypudil zlého ducha, a žena odešla uzdravena.«

»Všichni, již o tomto uzdravení věděli,« pokračuje kronikář, »měli z něho velikou radosť; ale tato radosť netrvala dlouho, neboť v okamžení, když uzdravená žena do svého domu vstoupila, vjel ďábel znova do jejího těla a hrozně jím kroutě, trýznil ji více než dříve. Zarmoucený manžel nevěděl k čemu se odhodlati; byloť mu nemalou trýzní bydleti se ženou posedlou, s druhé strany však se bál, že by zhřešil, kdyby ji opustil. V těchto rozpacích odhodlal se, že se vrátí do Pavie (neboť nebydlel v tomto městě) a svou manželku ještě jednou tam zavede. Ale muže Božího tam již nezastihl; odebral se tedy za ním do Cremony a naleznuv ho, vypravoval mu své neštěstí, mnoho slz prolévaje. Svatý Bernard soustrastí dojat šel k večeru do kostela a modlil se tam po celou noc. Druhého dne osvobodil ženu podruhé a boje se, by do ní zlý duch ještě jednou nevstoupil, pověsil jí na krk cedulku, na níž napsal tato slova: Poroučím ti, satane, ve jménu Pána našeho Ježíše Krista, bys se již

neodvážil této paní se dotknouti. Od této hodiny žila paní v pokoji a zůstala zdráva.«[1])

»V témž městě,« vypravuje mnich Ernald, »žil posedlý muž, jehožto štěkot mnoho lidí rozesmál, vážné však a hodné ku veliké soustrasti pohnul. Kdykoliv tento nešťastník chtěl mluviti, štěkal; a kdyby ho byl někdo slyšel mluviti a neviděl ho, byl by se domníval, že je to pes. Spatřiv svatého Bernarda, vyrazil tento člověk ze sebe skřek, podobný vytí zuřivého psa, když ho někdo holí bije. Sluha Boží však pohrozil zlému duchu a vyhnal ho ve jménu Ježíše Krista. Když pak člověkovi poručil mluviti, děkoval uzdravený Bohu, šel do kostela, obcoval svatým tajemstvím a od té doby konal všechny povinnosti zdravé, rozumné osoby.«[2])

Do všech měst, jež svatý Bernard k rozkazu papežovu v Lombardsku navštívil, zavítal jeho přičiněním opět mír a pořádek. Jediné Cremona, pyšná hmotným blahobytem svým, nedbala rady muže Božího; ano bylo tam dosti bídníků, již obyvatelstvo proti apoštolu pokoje tak popudili, že mu bylo rychle z města odejíti. Odebral se do Milána, kdež bylo přítomnosti jeho opět potřebí. Arcibiskup Anselm podrobil se úplně svaté Stolici a prosil, aby byl sproštěn klatby církevní. Svatý Bernard, vida upřímnou jeho lítosť, jako dříve horlivě proti němu bojoval, tak nyní vřele se ho ujímal a hájil ho proti četným nepřátelům jak mezi duchovenstvem, tak mezi lidem obecným. Moudrostí a mírností svou dosáhl, že Anselm opět dosazen na stolec arcibiskupský.[3]) Urovnav tyto záležitosti, podjal se práce jiné, pro něho mnohem důležitější a vítanější. Jak jsme již pravili, nepovažoval nikterak sv. Bernard účastenství, jež měl při veřejných, politických záležitostech svého století, za vlastní úlohu svého života; veškeré práce tyto konal jediné z poslušnosti a jen potud, pokud mu pomáhaly dojíti vlastního cíle jeho povolání. A tento cíl záležel v tom, že všude, kdekoli se mu naskytla příležitosť, budil život niterný, rozněcoval v srdcích lásku k Bohu a srdce toutéž láskou roznícená spojiti hleděl v jedno, by tak vyplnil vřelé přání Krista Ježíše: Ať jsou jedno! I v Miláně probudil svým kázaním velmi mnoho duší a roznítil v nich touhu po životě dokonalejším, po životě cele Kristu oddaném. Poznav jejich přání, žíti v samotě, založil pro ně v krásné krajině nedaleko Milána nový dům svého řádu, jemuž dal jméno Clara valle, jasný to důkaz, jak veliké naděje k němu měl. Povolav několik řeholníků z Clairvaua, odevzdal jim správu tohoto nového kláštera, jenž v krátké době stal se sídlem modlitby a přísné kajicnosti a proto též pramenem milosti a požehnání pro celou církev milánskou.

---

[1]) Ernald. Život sv. Bern. kn. II. hl. 4, č. 21. a 22. — [2]) Tamtéž č. 23. — [3]) Let. cist. č. 9., 10., 11.

To se stalo asi v polovici roku 1134. V této době utrpěl řád cisterciácký velikou ztrátu, které zajisté nikdo necítil více, jako svatý Bernard. Štěpán, jeden ze zakladatelů řádu a první vůdce toho, jenž jednoho dne státi se měl vůdcem svého století; Štěpán, nový Esdráš, jak ho spisovatelé nazývají, jenž znova vystavěl zdi pozemského Jerusaléma; nový svatý Benedikt, jenž i tenkráte, kdy všecka naděje mizela, ještě pořád pevně doufal a skutečně se též dočkal, jak nepatrné zrnko v pustině tak podivně vzrostlo a svými větvemi svět zastínilo; Štěpán, patriarcha cisterciácký, opustil tento svět právě v době, kdy Bernard, jeho žák a duchovní syn, v Italii nové Clairvaux založil. Ctihodný stařec předvídal blízkou smrť svou a hodně se na ni připravil. Již roku 1133. prohlásil ve shromáždění všech opatů řádových, že se mu již nedostává sil tělesných, aby povinnosti těžkého úřadu svého ještě dále konal, a prosil se slzami v očích, aby s něho sňali těžké břímě, pod kterým již klesal, a dopřáli mu něco málo odpočinku, dříve než ho Bůh k sobě zavolá. Shromáždění opatové zvolili, protože Bernard nebyl přítomen, jiného mnicha clairvauxského, jménem Rainharta, za nejvyššího představeného řádu cisterciáckého na místo sv. Štěpána, jenž brzy po tom dokončil svou pouť smrtí spravedlivých.

»Přišel čas,« praví spisovatel dějin cisterciáckých, »kdy svatý stařec měl přijati odměnu za tolikeré práce, vykonané ve službě Krista Ježíše, a ze stavu nízkého a chudého, který dle předpisu Spasitelova vyvolil, odebrati se ku hostině nejvyššího otce rodiny. Opatové klášterů filialních, počtem dvacet, shromáždili se v Cisterci, chtíce býti při jeho smrti a podporovati svou modlitbou svatého patriarchu, vracejícího se do pravé vlasti. Když už zápasil se smrtí, mluvili spolu o velikých jeho zásluhách a blahoslavili ho, že prokázav církvi sv. tolik dobrého, klidně a bezpečně přede tváří Boží objeviti se může. Než svatý Štěpán, slyše tato slova, ještě jednou sebral síly své. »Co tu mluvíte?« povzdechl. »Ujišťuji vás, drazí bratří, že předstupuji před Boha s takovou bázní, jako bych nebyl nikdy nic dobrého vykonal; neboť i kdybych byl pomocí Boží nějaké ovoce přinesl, bojím se přece v této poslední hodině, že jsem Jeho milostí nepřijal dosti pokorně a nepůsobil s nimi dosti věrně a vděčně.«

»Potom,« pokračuje spisovatel, »vypustil svatý opat svou duši, která se vítězně vznesla k nebesům a vešla do říše pokoje, jež byla předmětem jediné jeho touhy.«[1])

V tomtéž roce, 6. června 1134., zemřel, ačkoliv ještě ve květu života, jiný přítel svatého Bernarda, sv. Norbert, zakladatel řádu premonstrátského. Oba pracovali společně na sněmích církevních o nápravě mravů duchovenstva, hlavně však v poslední době v Italii

[1]) Děj. cist. sv. I. kn. 8. hl. 2. Sv. Štěpán zemřel 28. března 1134. V římském martyrologiu jest zaznamenán 17. dubna, na den, kdy byl prohlášen za svatého.

proti zhoubnému rozkolu. Smrť tohoto věrného spolupracovníka, ještě více však smrť svatého Štěpána, dojala Bernarda tak bolestně, že opět, a mocněji než dříve, zatoužil po milém klášteře svém a prosil papeže, by mu dovolil vrátiti se ku svým bratřím. Než tentokráte ještě mu toho nebylo dopřáno; bylť papeži příliš mocnou a pro ten čas nenahraditelnou podporou. »Jsem dosud nucen,« píše pokorný mnich řeholníkům clairvauxským, také již po návratu milého otce toužícím, »zabývati se pracemi, které mě zbavují milé samoty a s cílem mým snad se nesrovnávají. Nehněvejte se tedy na mě, nýbrž spíše mne politujte, že tak dlouho musím býti vzdálen; neboť nepřítomnosť má není z vůle mé, nýbrž ukládá mi ji neutěšený stav církve svaté. Doufám však, že již nebude dlouho trvati; vy pak proste Boha, by nebyla bez ovoce . . . Buďme dobré mysli; vždyť Bůh je s námi a v Bohu jsem i já u vás, i kdyby mě od vás dělilo sebe více zemí. Kdo z vás koná věrně své povinnosti, je pokorný, bohabojný, rád se modlí a lásku bratrskou pěstuje, ten budiž přesvědčen, že jsem ustavičně u něho. A jak bych také nebyl duchem u toho, s nímž jsem jedno tělo a jedna duše? Je-li naopak mezi vámi nějaký štváč (čehož nedej Bože!), nebo reptavý, nebo neposlušný, nebo nepokojný a těkavý, od toho, i kdybych tělem byl u něho, daleko je vzdálena duše má, neboť i on daleko vzdálen jest od Boha mravy svými. Zatím, bratří, dokud nepřijdu, služte Bohu v bázni, abyste jednou z ruky nepřátel vysvobozeni beze strachu sloužili Jemu . . . Co mne se týká, sloužím Mu svobodně, neboť Mu sloužím z lásky, a napomínám i vás, své dítky vřele milované, byste s toutéž láskou sloužili. Služte Bohu s onou láskou, jež zapuzuje bázeň, námahy necítí, na zásluhy se nedívá, odměny nehledá, a přece více než ostatní pohnutky nás ku práci pobádá. Dejž Bůh, aby tato láska mě s vámi nerozlučně spojila a mě duchu vašemu neustále, zvláště pak v čas modlitby představovala.«[1])

Pobyv skoro celý rok v Lombardsku, mohl konečně tento něžný, milující pastýř ku stádu sobě svěřenému se vrátiti. Na jaře roku 1135. rozloučiv se s papežem, opouštěl zemi, již příkladem a slovem svým ku pokoji přivedl.

---

[1]) Sv. Bern. list 143.

Hlava čtyřiadvacátá.

Návrat do Clairvaua. — Duch prorocký svatého Bernarda. — Horlí proti zneužívání appellací. — Pobádá Lothara ku nové výpravě proti rozkolníkům. — Papež ho volá do Italie.

Cesta sv. Bernarda horní Italií, Švýcary a Francií podobala se vítěznému průvodu královskému. Jakkoliv pokorný mnich všemožně se přičinil, aby jeho odchod z Italie zůstal v tajnosti, přece o tom věděli obyvatelé všech krajin, jimiž mu bylo cestovati. U brány města Piacenzy čekal ho biskup s duchovenstvem, a vedl ho do města ve slavném průvodu. Podobného přijetí dostalo mu se ve Florencii. Ve Švýcarsku sestupovali pastýřové s hor a daleko ho provázeli; opouštějíce stáda svá, spěchali za ním a vrhali se před ním na kolena; ti pak, již nemohli hor svých opustiti, křičeli mocným hlasem dolů do údolí a prosili muže Božího o jeho požehnání.[1])

Konečně došel do Besançona, odtud pak veden byl ve slavném průvodu do Langer. Nedaleko tohoto města setkal se s drahými řeholníky clairvauxskými, již uslyševše o jeho příchodu, vyšli mu naproti. »Všichni,« praví jeden kronikář, »padli před ním na kolena, objímali ho a jeden po druhém ho srdečně pozdravovali; pak ho vedli s velikou radostí do Clairvaua.« Sotva překročil svatý opat práh svého kláštera, vzdal ihned v kostele díky Bohu, a svolav dítky své, měl k nim krátkou sice, ale dojemnou řeč. Největší jeho radostí bylo, že nalezl všechno v tak dokonalém pořádku, jak to bylo před jeho odchodem. »Tento dům Boží,« vypravuje kronikář, »nemohl býti otřesen v žádné části své; nic nebylo s to, by seslabilo svatosť pokorných řeholníků; všichni byli oživeni jedním duchem, spojeni jednotou bratrskou a žili ve svatém pokoji, vystupujíce společně po stupních žebříku Jakubova a hledíce se dostati do blaženosti nebeské, kde přebývá předmět jejich věčné blaženosti.«

»Sv. opat byl ustavičně pamětliv Toho, jenž pravil: Viděl jsem satana jako blesk padajícího s nebe (Luk. 10.), a byl tím pokornější a Boha tím poslušnější, čím častěji od Něho byl vyslyšen; nikdy se nechlubil, že zlí duchové mu jsou poddáni, nýbrž radoval se jediné z toho, že viděl jména svých bratří zapsána v nebesích, a to z té příčiny, že je zde na zemi viděl spojené svazky sv. lásky.«[2])

Brzy po jeho návratu do Clairvaua začal se klášter znova stavěti. Dosavadní stavení již nestačila pro veliký počet řeholníkův a protože byla vtěsnána v koutě mezi dvěma horami, bylo nyní třeba úplně je sbořiti a pak teprv od základů znova stavěti.

---

[1]) Let. cist. — [2]) Život sv. Bern. kn. II. od Ernalda, hl. 5. č. 28.

Svatý Bernard nebyl pro tuto novou stavbu a dlouho odporoval prosbám svých bratří, než konečně svolil. »Považte,« pravil jim, »jak mnoho práce a nákladu tento dům stál! S neslýchanou námahou podařilo se nám zaříditi vodovod, abychom mohli přiváděti vodu až do dílen a na místa, kde se pracuje. Co si budou o nás »mysliti, zničíme-li to, co jsme vystavěli? Budou nám spílati bláznův, a to tím spíše, poněvadž nemáme žádných peněz; a kdybychom krásně toho nedbali, nesmíme zapomínati na slova sv. evangelia, jež praví: Chce-li kdo stavěti věž, vypočítej napřed, co bude státi.«[1]) Bratří mu však odpověděli: »Buďto jest nám zamítnouti ty, které nám Bůh posýlá, nebo jest nám vystavěti více příbytkův, abychom je mohli přijati; byli bychom však velmi nešťastni, kdybychom z bázně před výlohami překážeti chtěli dílu Božímu.«

Tento důvod dojal svatého opata tak, že povolil přání svých bratří. Řeholníci dali se hned do díla a pokračovali v něm, díky hojné pomoci, jíž se jim odevšad dostalo, tak rychle, že za krátký čas již mohli konati pobožnosti své v novém, prostranném kostele.

Nových stavení bylo potřebí tím více, že právě v poslední době sto noviců rozmnožilo obec clairvauxskou. Většina jich přišla ode břehů rýnských, kde svatý Bernard před rokem, cestuje do Německa, kázal. Tak mocně působila slova jeho, že pokaždé někteří z posluchačů jimi dojati opustili svět a odebrali se do samoty klášterní hledat toho, čeho jediné je potřebí.

Z noviců, při této příležitosti obrácených, zasluhuje jeden zvláštní zmínky. »Když sluha Boží,« vypravuje jeden spisovatel,[2]) »přišel do Německa, by tam upevnil mír mezi Lotharem a vnuky císaře Jindřicha, poslal mu ctihodný arcibiskup mohučský Albert jednoho kněze naproti, jménem Marcelina, jenž svatému opatu oznámil, že jest od svého pána poslán k jeho službám. Muž Boží pevně na něho pohleděv, pravil mu: „Jiný pán posýlá vás sem, abyste mu sloužil.“ Cizí kněz nevěda, co by to slovo znamenalo, znova opakoval, že byl poslán jediné od svého pána, arcibiskupa mohučského. „Mýlíte se,“ odvětil světec; „Ten, jenž vás sem posýlá, je mocnější, než váš pán, je to Ježíš Kristus sám.“

Po těchto slovech uhodl kněz myšlénky opata clairvauxského a pravil mu: »Myslíte snad, že chci býti mnichem? Ó nikoliv; nikdy jsem na to ani nepomyslel!« Svatý Bernard mu ještě jednou pravil, že vůle Páně co nejdříve se vyplní, více však s ním o tom nemluvil. A vskutku za krátký čas přišel Marcelin do Clairvaua a stal se jedním z nejučelivějších žáků Bernardových.

Duch prorocký, který již několikráte mluvil ústy sluhy Božího, oznámil mu v této době také blízkou smrť bratra jeho Quidona.

---

[1]) Život sv. Bern. kn. II. od Ernalda, hl. 5. č. 29. 30. — [2]) Gaufrid. Život sv. Bern. kn. IV. hl. 3.

Jeden řeholník clairvauxský byl totiž poslán do Normandie, kdež onemocněl. Svatý opat, jenž jako matka o každé dítko své pečoval, navrhl ostatním bratřím, aby někteří z nich nemocného spolubratra vyhledali a do Clairvaua přivezli, by měl aspoň útěchu, že neumírá v cizině. Než Quido, jemuž byla svěřena starosť o časné potřeby kláštera, bál se příliš výloh, jež by s touto cestou byly spojeny, a oznámil svou obavu bratru svému Bernardovi. »Jak!« zvolal tento bolestně dojat, »ty si vážíš koňův a peněz více, než jednoho z bratří svých? Nuže, protože nechceš, aby tvůj bratr s námi v tomto údolí odpočíval, nebudeš ani ty v něm odpočívati!« Toto proroctví vyplnilo se brzy. Quido, odcestovav nedlouho po tom do kláštera pontignyského, zemřel tam po krátké nemoci a byl tam též pochován.

Sv. Bernard byl sice smrtí bratrovou, jehož vroucně miloval, hluboce zarmoucen, ale neklesl myslí, jak se to při podobných zkouškách často stává. Žil klidně v malé chýži, kterou si vystavěl v nejosamělejším koutku celého údolí; nejmilejší jeho prací bylo, rozjímati o věcech nebeských. Při tom ovšem neopomíjel konati povinností úřadu svého a pečovati o dítky své, jimž každodenně lámal chléb slova Božího. Pracuje o vlastní a svých dítek zdokonalení, pamatoval též na potřeby nevěsty Kristovy, svaté církve katolické, jež byla ustavičně předmětem jeho myšlének, jeho lásky, jeho nejněžnější péče.

V této době pozdvihl hlasu svého proti jinému zlořádu, jenž se v církvi rozmohl — proti zneužívání appellací. Všem, již byli podřízeni soudům duchovním, bylo totiž dovoleno, z rozsudku těchto soudův odvolati se ku nejvyšší stolici soudní do Říma. Bylo to zajisté z počátku zařízení velmi prospěšné, protože omezovalo libovůli mnohých soudcův a hájilo utiskovaných proti jejich utiskovatelům, jsouc, jak až podnes, nejjistější zárukou spravedlnosti. Než právě pro veliký prospěch, jaký odsouzeným z práva appellačního plynul, začali ho zneužívati, odvolávajíce se z rozsudků první stolice do Říma i tenkrát, když soudce nestranně je soudil a spravedlivě odsoudil. Řím přijímal napořád všechny takové appellace, a tak se stalo, že Stolice papežská za krátkou dobu byla vlastně jediným soudem, na němž se rozhodovalo o záležitostech celého světa katolického na velikou škodu nižších soudů diecesanních. Prelátové římští, neznajíce často pravého stavu věcí, zrušili spravedlivé nálezy soudů biskupských a vinníky osvobozovali, čímž ovšem vážnosť biskupů nemálo poškozovali. Arcibiskup trevírský, z jehož rozsudku vinník jeden taktéž do Říma se odvolal, obrátil se ku sv. Bernardu o pomoc, žádaje ho, by se u papeže o to zasadil, aby práva appellačního nebylo zneužíváno. Svatý opat, jemuž nemálo na tom záleželo, by moc, biskupům zákony církevními udělená, též ve skutečnosti jim byla zachována, napsal papeži list, v němž se svatou

rozhodnosti na škodlivý zlozvyk ho upozorňoval. »Mluvím směle,« píše mu, »protože láska má jest upřímná; nebyla by však upřímnou, kdyby úzkostlivý útlocit anebo bázlivá nedůvěra milujícímu ústa zavírala. Stížnosť arcibiskupa trevírského není pouze jeho stížností; mnozí prelátové, ba Vaši nejoddanější přátelé, pronášejí tytéž žaloby. Všichni duchovní pastýřové našich krajin pečující opravdu o blaho duší svěřených, volají jednohlasně, že již nemají pražádné moci soudní v církvi, že jim právomoc jejich nic neprospívá, že vážnosť biskupská je zničena, poněvadž žádný biskup nemůže pomstíti urážek Bohu činěných a potrestati zločinů v jeho diecési spáchaných. Tuto chybu přičítají ovšem Vám a dvoru římskému. Oni ničí, — tak praví, to dobré, co jsme my vykonali, a vyvolávají zlo, které jsme potlačili . . .« Obhájiv zákonité moci biskupů proti těm, kdož jí neuznávali, obrací pak se proti libovůli jiných biskupů, kteří svým bezohledným jednáním mnohé pohoršovali. »Mnoho lidí horší se nad tím, že takových prelátů svatá Stolice chrání, hájí a je podporuje . . . Působí mi to zármutek veliký, a zajisté i Vás naplní zpráva má bolestí nemalou; nemluvím o tom, že takoví biskupové nebývají sesazeni, neboť jich nikdo nežaluje; zasluhují však, aby jich svatá Stolice hájila? . . . Odvaha, s jakou mluvím, mohla by ve mně vzbuditi obavu, že budu považován za opovážlivce, než vím, kdo jsem a komu píšu. Vím dobře, jak veliká je Vaše dobrota, Vy pak, nejdražší Otče, znáte mě a víte, jak veliká jest láska má, a co je příčinou mé smělosti.«[1])

Jak o církevní, tak staral se též o politické záležitosti, ovšem jen potud, pokud tím mohl církvi prospěti. Pokoj, který mezi císařem a potomky starého domu císařského zjednal, přinášel již ovoce. Císař, jsa v Německu jistým, jal se nyní pomýšleti na to, jak by práv svých na Italii a Sicilii uhájil. Svatý Bernard sám to byl, jenž ho na tuto myšlénku přivedl a ku nové výpravě do Italie ho povzbuzoval, věda, že jediné císař mocí brannou pokořiti dovede rozkolníky, již v Italii dosud hlavu zpupně pozdvihovali. »Blahoslaven budiž Hospodin,« psal císaři Lotharovi, »jenž Vás císařem učinil, abyste hájil slávy jména Jeho, vrátil císařství bývalý lesk, chránil církve, zjednal pokoj křesťanstvu. Božím zajisté je to dílem, že Vaše sláva den ze dne roste a jméno Vaše většího a většího lesku nabývá. Jeho je to dílem, že cestu tak obtížnou a nebezpečnou, kterou jste pro pokoj říše a svobodu církve podnikl, šťastně jste vykonal. Přišel jste do Říma, kde jste obdržel korunu císařskou, a přišel jste tam s vojskem nevelikým, aby tím patrnější byla velikosť ducha i víry Vaší. A když národové takovou hrstkou vojska tak byli zastrašeni, jaká teprve bázeň sklíčí nepřátely Vaše, když se ukážete s veškerou mocí svou! Není mým úkolem pobádati Vás

---

[1]) List 178.

k válce, než neváhám říci Vám, že jest povinností obrance církve svaté, potlačiti zuřivosť rozkolníků, že jest povinností císaře římského hájiti koruny své proti uchvatiteli sicilskému.«[1])

Lothar se rozhodl, že podnikne novou výpravu. Na jaře roku 1136. vydal se na cestu v čele značné armády, podporován skoro všemi knížaty německými. Také Roger sicilský chystal se k tuhému odporu. Přiblížilo se okamžení, v němž měl býti rozhodnut osud Říma i celé Italie. V této rozhodné chvíli nemohl papež býti bez muže, jenž byl vlastním původcem tohoto velikého podniku. Na začátku roku 1137. obdržel svatý Bernard rozkaz, aby se vydal okamžitě na cestu do Italie. Jakkoliv velmi nerad se loučil s milou samotou klášterní, přece poslechl bez odkladu hlasu nejvyššího pastýře, volajícího jej v době tak těžké. Před odchodem shromáždil okolo sebe dítky své a rozloučil se s nimi dojemnou řečí, hořkým pláčem přerušovanou.

»Vidíte, bratří moji,« pravil jim, »v jak velikém zmatku a soužení církev svatá je postavena. Strana Petra Lvovce pomocí Boží v Italii a v Guyenně jest zničena, zla pak, jež dosud působí, nejsou již než nepatrným zbytkem její zuřivosti a zoufalosti. Hájitelé rozkolu ve provinciích jsou již také odzbrojeni. Velký díl rytířů římských přidal se k Innocencovi, a též mnoho věřících jest mu oddáno; bojíce se však násilí obyvatelstva rozkolníky získaného, neodváží se řádného papeže veřejně uznati. Petr má společníky a pomocníky svými zločince, jež získal pro sebe penězi, a zmocniv se jejich hradů, nenásleduje nikterak prosté víry Šimona Petra, nýbrž provozuje kouzla i zlobu Šimona kouzelníka.

Západ jest již přemožen; nyní třeba podrobiti ještě jeden národ. Jericho padne mocí vaší modlitby a vašich svatých zpěvův, a pozdvihnete-li s Mojžíšem rukou svých k nebi, bude Amalech poražen a dá se na útěk. Když tedy proti nim budeme bojovati, přispějte nám a vyproste nám horlivou, pokornou modlitbou pomoc Boží. Konejte dále to, co konáte nyní; vytrvejte neohroženě v onom stavu, do něhož vás Bůh postavil, a kdybyste i nebyli žádné viny sobě vědomi, nepovažujte se přece za spravedlivé, protože Bůh jediné soudí ty, které ospravedlňuje, a protože i nejdokonalejší lidé nemohou vyzpytovati hloubky soudů Božích. Nestarejte se o soudy lidské, a neohlížejíce se ani na svůj, ani na cizí úsudek, kráčejte tak v bázni Boží, abyste, přirovnávajíce se ku svému bližnímu, nikdy se nad něho nepozdvihovali, ale též nikdy myslí neklesali. Snažte se jediné vykonati svou povinnosť a považujte se vždy za sluhy neužitečné.

Co mne se týká, jest mi jíti tam, kam mě volá poslušnosť; a pln důvěry v Toho, pro Něhož tyto práce i námahy podnikám,

---

[1]) List 139.

skládám do Jeho rukou starosť o tento dům a péči o vaše duše, protože jest prvním a nejlepším otcem jejich.« [1])

Dav dítkám svým otcovské požehnání, zvolil si bratra svého Gerharda za průvodce a vydal se na cestu.

Hlava pětadvacátá.

Události v Italii. — Sv. Bernard v Římě. — Schůze v Salermě. — Konec rozkolu.

Přese všechny úspěchy, kterých se papež hlavně pomocí svatého Bernarda v Italii dodělal, zbývalo protipapeži ještě dosti prostředků k urputnému boji proti Innocencovi. Tento mohl ovšem spoléhati na říši německou, Francii a skoro všecky mocnáře katolické, avšak Anaklet byl pánem Říma, seděl opravdu na Stolci sv. Petra, a dovedl toho ve svůj prospěch využitkovati. Mimo to bezprostřední vasallové svaté Stolice sloužili mu svými zbraněmi, a Roger, král sicilský, byl mu cele oddán, protože jeho titul královský úplně závisel na zdaru rozkolu.

Nedlouho po své porážce sebral Roger opět všechny síly své a v čele četného vojska, složeného ze Saracenů, Longobardův a Normannů přitáhl opět do jižní Italie. Chtěje pak jim k válce dodati více chuti, dovolil jim, že mohou všude svobodně loupiti a drancovati. Neslýchané ukrutnosti zvěstovaly příchod krále sicilského a jeho zpustlých žoldnéřů. Všechny krajiny, kudy táhli, byly zpustošeny mečem a ohněm, a nebylo nikoho, kdo by se jim byl v cestu postavil.

V této době přitáhl do Italie císař Lothar v čele své německé armády. V Lombardsku nepostavil se mu sice nikdo na odpor, ale také žádné z měst severoitalských nepodporovalo ho brannou mocí. Bologna byla první, jež před ním zavřela své brány, a čím dále k jihu armáda postupovala, s tím silnějším odporem se potkávala. Císař dobyl sice Bologne, od Ancony však odtáhl s nepořízenou. Nechav Řím stranou, odebral se přímo do Apulie, kdež se hodlal spojiti s Neapolitány, kteří mu slíbili svou pomoc. Roger, jehož vojsko bylo slabší počtem, neodvážil se sice bitvu rozhodnou svésti, avšak znepokojoval ustavičně armádu německou s několika stran. Císař dobyl zatím několik měst, kterých se byl Roger před tím zmocnil, a pokračuje u vítězném pochodu, zapudil vojsko nepřátelské z Kapue a Monte Cassina, a pronásledoval je až k Salermu, jež

[1]) Let. cist. č. 4., 5. a násl.

bylo obsazeno silnou posádkou sicilskou. Loďstvo pisanské a janovské, spojené s armádou německou, jalo se obléhati město. na němž závisel osud celé jižní Italie. Obyvatelstvo vidouc, že se neubrání, začalo s Lotharem vyjednávati a dostavši od něho podmínky velmi výhodné, otevřelo mu své brány. Císař byl nyní pánem celé jižní Italie a mohl pomýšleti na to, by konečně i Říma Innocencovi dobyl. —

Svatý Bernard byl zatím nucen zdržeti se na své cestě delší čas ve Viterbu, kdež jeho bratr a průvodce Gerhard velmi nebezpečně onemocněl. Vida, jak jeho milovaný bratr, jehož rady a zkušenosti velmi si vážil, skoro již se smrtí zápasí, obrátil se o pomoc k Bohu a prosil Ho snažně, by mu Gerharda aspoň tak dlouho zachoval, dokud by se nevrátili do Clairvaua. Bůh neoslyšel hlasu sluhy svého, a zachoval Gerharda na živě Oba pak opustili Viterbo a odebrali se na Monte Cassino, kdež se sv. Bernardovi podařilo obrátiti opata tohoto slavného kláštera benediktinského, jenž až dosud stál na straně protipapeže Anakleta, a přivésti jej i celý klášter jeho k jednotě církevní.[1])

Přílišnou námahou byl však nyní sám tak vysílen, že znova těžce onemocněl. Boje se, že mu bude v zemi cizí, daleko od svého kláštera umříti, poslal opatům řádu svého dojemný list, v němž je žádá o jejich mocnou modlitbu.

»Prosím Ducha svatého,« píše jim, »v jehož jménu jste shromážděni, by mě spojil s vámi svazkem jednoty, srdce naše spojující. Prosím Ho, by dal pocítiti srdcím vašim bolesti, jež trpím, a soucitem lásky bratrské dal vám poznati zármutek můj. Jsem jist, že, bude-li vám to dáno, hned vyšlete k nebesům vzdechy vřelé modlitby, a Bůh je uslyší a smiluje se nade mnou a řekne: Navrátil jsem tě bratřím tvým; neumřeš u cizích, nýbrž u svých . . . Přeji si vroucně, by mě Bůh ještě zachoval, dokud se nevrátím k vám, abych mezi vámi mohl zemříti!«[2])

Bůh vyslyšel přání sluhy svého a zachoval život, posvěcený úplně službě církve svaté. Svatý Bernard, uzdraviv se podivuhodně, odebral se do Říma za císařem a papežem.[3])

Protipapež Anaklet, od Rogera odloučen a zprávou o jeho porážce sklíčen, uzavřel se opět ve hradě andělském, z něhož ovládal ještě dosti značný díl města. Svatý Bernard obnovil však nyní ve hlavním sídle rozkolu veliké ty divy, jež přede dvěma lety konal v Lombardsku: potlačoval vzpouru a neposlušnosť jímavými slovy a svatostí svého života. Neodolatelným vlivem svým získal z počátku jen několik přívrženců protipapežových; za krátký čas však pohnul srdci mnohými a vítězil i nad nejzatvrzelejšími odpůrci, ba i několik příbuzných Anakletových přivedl na stranu Innocencovu.

[1]) Děj. cist. sv. 3. kn. 5. hl. 2. — [2]) List 145. — [3]) Baron. k roku 1137.

Přátelé jednoty církevní plesali již upřímnou radostí, že rozkol brzy bude úplně potlačen, když tu nová událosť hrozila zničiti krásné ovoce namahavé práce.

Císař Lothar v Římě onemocněl. Jsa již věku pokročilého a mnohými námahami vysílen, neměl nyní jiného přání, než vrátiti se do vlasti a tam život svůj dokonati. S velikými obtížemi při-vezen až do Tridentu; po krátkém odpočinku vydal se na další cestu přes Alpy, avšak nebylo mu již dopřáno spatřiti vlasť svou; zemřel v Alpách v chudé chýži pastýřské. Bleskem rozlétla se zpráva o jeho smrti Německem a Italií. Rozkolníci nabyli nové zmužilosti, a hlavně Roger, král sicilský, roznítil opět v jižní Italii pochodeň válečnou.

Ve všeobecném zmatku jediné svatý Bernard, silou milosti Boží podporován, neklesl myslí, nýbrž odebral se, maje k tomu dovolení papežovo, přímo ku hlavnímu podporovateli rozkolu, Rogerovi, chtěje ho přiměti k tomu, by konečně již přestal sužovati nejen Italii, nýbrž celou církev katolickou. Byla to práce nesnadná, tím nesnadnější, že se jí podjal právě v té době, kdy voje Rogerovy a čety vévody německého Ranulfa proti sobě stály, hotovy každou chvíli k rozhodnému boji.

Svatý Bernard objeví se v táboře krále sicilského, přináší mu slova pokoje a zve ho, by složil zbraň. Roger však nedbá jeho napomenutí, nechce ničeho slyšeti o míru. Tu mu zvěstuje světec, že Pán Bůh zástupů sám nyní bojovati bude a mečem hněvu svého jej porazí. Proroctví brzy se vyplnilo. Bitva začala, a Ranulf s nepatrným počtem svého vojska porazil armádu sicilskou na hlavu a docela ji rozprášil. Vypravuje se, že zbožný tento vojevůdce po vítězství na bojišti klekl a vděčně zvolal: »Děkuji Bohu svému a jeho věrnému sluhovi, a vyznávám, že toto vítězství jest zásluhou jeho víry a modlitby.«[1])

Svatý Bernard stál po čas bitvy jako druhý Mojžíš na nedaleké hoře, ruce maje k nebi zdvižené, a prosil Boha o zdar zbraní katolických.

Úplnou porážkou zdrcen projevil Roger ochotu přijati nabízené podmínky míru a uznati Innocence papežem, když po důkladné zkoušce voleb obou protipapežů se ukáže, že volba Anakletova nebyla řádná. K tomu cíli vyzval Innocence i Anakleta, by jmenovali své zástupce, kteří by volby zkoumali, a označil Palermo jako místo schůze. Jednání chtěl býti sám přítomen a na konec se rozhodnouti — jak pravil — podle hlasu svého svědomí pro jednoho z protipapežů. Innocenc označil svým řečníkem svatého Bernarda, jemuž přidal kardinály Haimericha a Gerharda. Anaklet zvolil svými zástupci tři kardinály své strany, Matěje, Řehoře a Petra Pisanského,

---

[1]) Děj. cist. sv. 3. kn. 5. hl. 4.

jenž slynul svou výmluvností a učeností. Rogerovi byla volba Petrova velmi vítanou, protože najisto čekal, že proti takovému soupeři opat clairvauxský ničeho nepořídí.

Petr z Pisy činil vskutku ve shromáždění výtečnou řeč ve prospěch Anakletův, snaže se událostmi dějepisnými a zákony církevními dokázati, že volba jeho byla platná. Na konec vyvrátil již předem námitky svých protivníkův a dokazoval, že volba Innocencova nemá žádných právních důvodů.

Po jeho řeči ujal se slova svatý Bernard. »Velmi dobře vím,« pravil Petru z Pisy, »že jste mužem učeným a vzdělaným, a kéž by se Bohu zlíbilo, by Vaše vlohy byly posvěceny věci lepší! Věru, kdybyste výmluvností svou sloužil spravedlnosti a zákonu, nikdo by Vám nedovedl odporovati. Také my, lidé prostí a neučení, již lépe se hodíme k tomu, bychom vzdělávali pole, než abychom krásné řeči měli, také my s ostatními bychom mlčeli, k čemuž jsme zavázáni stavem svým, kdyby nás prospěch naší svaté víry mluviti nenutil. A jak bychom mohli mlčeti, vidouce, jak Anaklet, chráněn knížetem, jenž nás nyní poslouchá, trhá oděv Ježíše Krista, jehož ani pohané a židé při jeho bolestném umučení roztrhati se neodvážili. Jen jedna jest víra, jeden Pán, jeden křest; a my neuznáváme ani dvojí víry, ani dvojího křtu, ani dvou Pánův. A máme-li to dokázati z dějin, vraťme se k jejich začátku. Při potopě byla jen jedna archa, v níž se zachránilo osm lidí, kdežto ostatní, kteří byli mimo archu, bídně zahynuli. Tato archa byla obrazem církve svaté. Také v naší době byla nová archa vystavena; protože však jsou nyní dvě archy, jedna z nich zajisté zahyne. Jest-li tedy archa Anakletova od Boha, musí zahynouti archa Innocencova, s ní pak zahynou všechny církve východní a západní, zahyne Francie; Německo, Anglie, Španělsko a nejvzdálenější království zřítí se do propasti záhuby; ještě více, řád kamaldolenský, kartuziánský, grandmontský, premonstrátský a cisterciácký a mnoho jiných společností služebníkův i služebnic Božích utonou zároveň s biskupy, opaty a knížaty církevními, všichni zahynou, všichni, mimo Rogera! Roger jediné bude zachráněn! . . . Ne, Bůh všemohoucí zařídí to jinak! Náboženství nezmizí s okrsku pozemského, a ctižádostivý Anaklet nevejde sám jediný do království nebeského, v němž nemají účastenství ctižádostiví.«[1])

Tato slova, vnuknutá Duchem sv. a milostí Boží podporovaná, učinila na všechny posluchače mocný dojem; ani Petr z Pisy neodvážil se odpověděti. Sv. Bernard přistoupil k němu, podal mu ruku a pravil: »Utečeme se spolu do téže archy a budeme v ní docela klidně přebývati.« Petr z Pisy byl pak v soukromé schůzi od sv. Bernarda úplně přesvědčen a vrátiv se s ním do Říma,

---

[1]) Děj. cist. ku 4. lednu 1138. sv. 3.

podrobil se papeži Innocencovi. Král sicilský přes nepopíratelný výsledek schůze neprohlásil se ani pro Innocence, ani pro Anakleta; proti řádnému papeži nechtěl se veřejně postaviti, od Anakleta pak se nechtěl odtrhnouti, protože časnému prospěchu dal přednosť před právem a spravedlností. Po příkladu Pilátově zeptav se, co je pravda, obrátil se, by ji nemusel slyšeti, zaslepen ohledy politickými, jež ho poutaly k Anakletovi.

Než dlouhý, zhoubný spor blížil se přece ku konci. Anaklet, vida se bez pomoci, bez přátel, stal se zádumčivým, onemocněl a na začátku roku 1138. zemřel. Smrtí jeho však rozkol dosud nebyl úplně odstraněn. Kardinálové, jeho přívrženci, zašli příliš daleko v odporu, by se byli nyní řádnému papeži podrobili; doufajíce mimo to, že se zalíbí králi sicilskému, shromáždili se k nové volbě a zvolili kardinála Řehoře, jenž se nazval Viktorem.

Nové, snad ještě větší bouře byly by povstaly z tohoto nového rozkolu, kdyby ho svatý Bernard nebyl zažehnal, spíše mocí své modlitby, než výmluvností svou. Nový protipapež Viktor poznal působením milosti Boží, jak veliké neštěstí by na církev svatou uvalil, kdyby v odporu setrval, a za několik dní po své volbě přišel tajně v noci k opatu clairvauxskému, žádaje se podrobiti řádnému papeži. Radostně a přelaskavě přijal ho svatý Bernard, zavedl ho k Innocencovi, smířil ho s ním, a tak konečně vrácen opět Římu pokoj, církvi svaté jednota.

Všeobecný byl nad tím jásot ve všech zemích katolických, všude oslavováno vítězství pokorného mnicha clairvauxského, jehož radosť zajisté nebyla nejmenší; vždyť po tolikeré námaze viděl se u cíle své práce. »Právě v oktáv hodu svatodušního,« píše o tom převorovi clairvauxskému, »vyplnil Hospodin vřelé přání naše, vrátiv církvi jednotu a Římu pokoj uděliv. Všichni přívrženci Petrovi přišli tohoto dne, pokořili se papeži a přísahali mu věrnosť. Též duchovenstvo protipapežovo se pokořilo zároveň s modlou, již na trůn zdvihlo, a slíbilo papeži poslušnosť. Tato událosť způsobila v lidu radosť nesmírnou. Kdybych nebyl s jistotou tohoto dne čekal, byl bych se k vám již dávno vrátil. Nyní však mne tu již nic nezdržuje; učiním, co jste mi poručili, slovo „přijdu“ změním ve slovo „přicházím.“ Ano, jdu rychle, a se mnou je také mzda má, vítězství Ježíše Krista a pokoj církve svaté. Příští pátek odcestuji z Říma. Přijdouce tedy, přijdeme s veselím, nesouce pokoj. Krásná jsou to slova, krásnější však jsou skutky, o kterých zprávu dávají. Neboť tyto jsou tak krásné, že kdo by se z nich neradoval, byl by buď pošetilý, nebo nešlechetný. Buď zdráv!«[1])

---

[1]) List 320.

Hlava šestadvacátá.

Návrat z Říma do Clairvaua. — Založení nových klášterů. — Smrť Gerhardova, bratra sv. Bernarda. — Řeč pohřební.

Veliká byla úcta, jakou svatému Bernardovi prokazoval lid lombardský, větší ještě ta, jíž se mu dostávalo od lidu římského. »Kdykoliv se ukázal na ulici,« vypravuje jeden tehdejší spisovatel, »provázeli ho šlechticové, lid radostně provolával, paní spěchaly za ním, všichni se k němu tlačili, projevujíce mu svou úctu a oddanosť. Ale jak dlouho,« volá týž spisovatel, »trpěl muž Boží tuto oslavu? Jak dlouho požíval pokoje po tolikaletých námahách? Nedopřál si ani tolik dní odpočinku, kolik let pracoval. Sedm let potlačoval nesvár, pracoval o pokoj, upevňoval jednotu, a vykořeniv rozkol, nedal se ani nejdůtklivějšími prosbami svých přátel pohnouti, by v Římě zůstal déle než pět dní!«[1])

Sluha Boží spěchal uniknouti pochvale světa, spěchal do samoty, by uprostřed svých bratří, uprostřed svých dětí, jež mu Bůh daroval, požíval odpočinku sladšího, než byl pokoj, který mu svět dáti mohl.

Vrátiv se ku konci roku 1138. do Clairvaua,[2]) začal z plnosti kláštera svého též jiným udělovati — založil totiž množství klášterů filialních ve všech skoro zemích evropských. Německo, Švédsko, Anglie, Irsko, Španělsko, Portugaly, Italie, Švýcary, Čechy, ba i Asie vyprosila si apoštoly ze školy clairvauxské; tito velkodušní učeníci Bernardovi opouštěli chudí, beze vší pomoci samotu svou, by ve všech krajinách rozšiřovali sladkou vůni Ježíše Krista. Nemůžeme zde jmenovati všech těch klášterů, jež Clairvauu svůj původ děkují, chceme se zmíniti jen o jednom, jejž svatý Bernard na prosbu Innocence II. založil v Římě. Tento papež přál si vroucně míti ve středu křesťanstva řeholníky, již by životem svým byli dokonalým vzorem svatosti; vyžádav si je od sv. Bernarda, udělil jim prázdné budovy u sv. Anastasia, nazývané opatstvím tří pramenů.[3])

Svatý Bernard poslal tam, jak bylo v řádu zvykem, dvanácte mnichů, jimž dal za představeného Bernarda z Pisy. Vznešený úřad čekal tohoto prvního opata římského, hodného syna svatého otce svého: dosedlť později na stolec Petrův jako Eugen III. Tatáž

[1]) Život sv. Bern. od Ernalda kn. II. hl. 7. č. 47. — [2]) Let. cist díl I. — [3]) Vypravuje se, že toto stavení, jedno z nejstarších budov křesťanských, je vystaveno na místě, kde byl sťat sv. apoštol Pavel. Nazváno bylo „tři prameny,“ poněvadž hlava apoštolova, byvši od těla oddělena, třikrát od země odskočila, a na těch místech, kde se země dotekla, vyprýštily tři prameny, které až dosud možno viděti Roku 625. zřízeno tam opatství svatého Anastasia. Innocenc II. dal zbořené budovy r. 1138. pro mnichy clairvauxské znova vystavěti. (Let. cist. č. I.) Nyní sídlí tam a blahodárně působí řeholníci Trappisté.

škola clairvauxská vypěstovala mimo tohoto papeže množství jiných mužův apoštolských, již dosedli na nejznamenitější stolce biskupské. Tajemník sv. Bernarda, jménem Baudoin, jehož si Innocenc II. v Římě podržel, byl jmenován kardinálem a arcibiskupem v Pise. Štěpán a Hugo, mnichové clairvauxští, byli v téže době ozdobeni purpurem a spravovali dva nejvyšší úřady církevní jako biskupové v Ostii a Palestrině. Diecése Lausannská, Sionská, Langreská, Auxerská, Nanteská, Beauvaiská, Tournayská, Yorkská v Anglii, několik měst německých a dvě irská žádaly a dostaly za biskupy žáky sv. Bernarda, již svatostí svou důstojnosti biskupské opět vážnosti zjednali.[1]) Jediné veliká ta duše, jež jako plodná a požehnaná matka tolik výtečných prelátů vychovala, onen prorok Boží, jehož dítky nejvyššími hodnostmi církevními byly ozdobeny, pokorný Bernard zůstal ustavičně na nejnižším stupni a nikdy nechtěl se vzdáti prospěchu, slouti a býti služebníkem posledního ze svých spolubratří.

I do zemí koruny české zavítali záhy synové Bernardovi. Bohatý český pán Miroslav vyžádal si několik mnichů z kláštera valdsasského v Horní Falci, a vystavěl jim roku 1143. klášter v Sedlci u Hor Kutných. Téhož roku založen již druhý klášter cisterciácký v Nepomuku, a dvě léta po tom ve Plasích. Mimo tyto založeno časem mnoho jiných klášterů ve městech českých, a toto rychlé rozšíření řádu cisterciáckého v našich zemích jest nejkrásnějším důkazem požehnané činnosti pokorných synů pokorného otce. Vděčností velikou zavázáni jsme mnichům cisterciáckým hlavně též proto, že po staletí byli věrnými strážci hrobu našeho velikého apoštola sv. Methoděje na Velehradě, kdež se usadili roku 1198. Účel knížky této nedovoluje nám o činnosti řádu v zemích československých obšírněji pojednati, jakkoliv rádi bychom to na tomto místě učinili.[2])

Brzy po svém návratu do Clairvaua sklíčen byl světec velikou bolestí: milovaný bratr jeho Gerhard byl mu na vždy odňat. Sotva onemocněl, upamatoval se svatý Bernard na prosbu, kterou při poslední nemoci Gerhardově ve Viterbu k Bohu vyslal, aby mu totiž bratra aspoň tak dlouho zachoval, dokud by se nevrátili do Clairvaua; nyní poznal, že mu bude pro tento život se rozloučiti s bratrem, s nímž byl úzce spojen svazky přírody i milosti. Gerhard sám očekával pokojně poslední hodiny své, a vypustil ducha svého právě když dozpíval žalm, jsa šťasten, že umírá v náručí bratrově, jenž byl otcem jeho v Kristu Ježíši. Obec clairvauxská mohla při této příležitosti právem se diviti neobyčejné pevnosti svého opata. Dokud

[1]) Život sv. Bern. kn. II. od Ernalda hl. VIII. č. 49. — [2]) Na Moravě založen prvý klášter cisterciácký ve Vyzovicích (r. 1161.), pak na Velehradě (1198.), v Oslavanech (1225.), ve Žďáře (1251.). Mimo to byly kláštery ženské v Tišnově (1233.) a na Starém Brně (1322.).

byl Gerhard nemocen, byl též svatý Bernard nemálo sklíčen; sotva však umřel, zdálo se, jakoby truchlivá tato událosť duše Bernardovy pranic nebyla dojala. Sám pořádal pohřeb, mši zádušní, modlitby a veškeré obřady, a klid jeho byl tím podivuhodnější, čím větší byl zármutek ostatních mnichů, kteří se nemohli zdržeti hořkého pláče. Nebylo dosud řeholníka, jehož smrti by svatý opat jako něžná matka byl neoplakal; jak se stalo, že právě v tomto případě, pro bratra svého, jehož tak vřele miloval, žádné slzy neuronil?

Svatý Bernard sám nám to vysvětluje. V den pohřbu bratra svého vstoupil svatý opat na kazatelnu, nechtěje zanedbati důležité povinnosti, již každý den svědomitě konal, a pokračoval u výkladu písně Šalomounovy. Náhle však ustal, hlas jeho slzami udušen, bolesť ho překonala . . . Přerušiv výklad velepísně, začal mluviti o tom, co srdce jeho zármutkem naplňovalo, o smrti bratra svého. »Zármutek, jenž mě tíží, nutí mě ukončiti tuto přednášku. Či mám zatajovati bolesť svou? Oheň, který skrývám v sobě, ztravuje zkormoucené nitro mé; čím více hledím jej zatajiti, tím více se vzmáhá, tím prudčeji pálí. Jak vysvětlovati tuto píseň radostnou, když duše má hluboce je sklíčena? Nesmírná bolesť loupí mi svobodu ducha, a rána, jež mě zasáhla, zatemňuje můj rozum. Až dosud jsem se přemáhal a zatajoval jsem bolesť svou, boje se, by city přirozené n překonaly hlasu víry. Sami jste to zajisté pozorovali; šel jsem ve průvodu pohřebním, a když všichni ostatní hořce plakali, neprolil jsem ani jedné slzy; neuronil jsem ani jedné slzy stoje u hrobu; nezaplakal jsem po celou dobu, co konány byly obřady pohřební. Oděn šatem kněžským, pomodlil jsem se za zemřelého modlitby církevní; vlastní rukou, jak jest obyčejem, hodil jsem hlínu na tělo mileného bratra, jež brzy v prach se rozpadne. Patříce na mě, plakali jste a divili jste se, že sám nepláču, nelitujíce tak zemřelého, jako spíše mne, jenž jsem ho ztratil. A či také srdce, i kdyby ocelové bylo, nepohnulo by se nade mnou, jenž jsem Gerharda přežil? . . . Já však sebral jsem veškerou sílu víry, bych přemohl nezměrnou bolesť a přirozenou truchlivosť; představoval jsem si všechny důvody, jež byly s to, by mi nové zmužilosti dodaly. Slzy své mohl jsem sice potlačiti, ne však zármutku svého, jakož psáno stojí: Zkormoucen jsem byl a nemluvil jsem. Bolesť svou chtěl jsem v sobě potlačiti, než čím více jsem ji v sobě skrýval, tím byla trpčejší. Vyznávám, že jsem přemožen, a niterné bolesti mé musí vyjíti.

Nuže, ať se objeví zraku synů mých, aby mne více politovali a sladčeji potěšili. Víte, dítky mé, jak spravedlivá je bolesť má, neboť jste znali věrného druha, jenž mě opustil na této cestě, kterou jsme spolu kráčeli. Víte, jak veliké služby mi prokázal, znali jste jeho neunavnou píli a milou povahu. Kdo byl mi více potřebným, jak on? Kdo mě miloval více jak on? Byl mým bratrem

podle krve, ale ještě více byl mi bratrem svazky víry a náboženství. Byl jsem těla slabého, on mě podporoval; klesal jsem myslí, on mě sílil; byl jsem lenivý a nedbalý, on mě pobádal; byl jsem zapomënlivý a neprozřetelný, on mi radil. Ó proč jsi mi byl odňat! Muži podle mého srdce, proč jsi mi byl vyrván? Milovali jsme se v životě: proč jsme byli rozděleni smrtí? Ó smrti ukrutná, jednoho usmrtivši, dvěma jsi odňala život; neboť život, který mi zůstal, nešťastnější jest, než tisícerá smrť... Lépe bylo mi umříti, než Tebe, Gerharde, ztratiti! Tys mě ke všemu dobrému povzbuzoval, věrně mi pomáhal, radou svou mi přispíval... Žili jsme pospolu ve bratrské jednotě; naše rozmluvy byly nám oběma drahé; jen já ztratil jsem toto štěstí, neboť ty jsi již našel nejvyšší blaženosť, požíváš přítomnosti Krista Ježíše ve společnosti andělů. Co však zbylo mně? Ach, jak rád bych věděl, co asi nyní myslíš o bratru svém, vida ho v takových starostech a souženích bez pomoci, bez útěchy — ač můžeš-li dosud mysliti na nás bídné, jsa nyní ponořen do moře věčné blaženosti a do záře světla věčného! Snad již nás neznáš podle těla, jako jsi nás dříve znal, neboť kdo se přidrží Pána Boha, je s Ním jeden duch, nemyslí než na Boha, nemá zalíbení, jediné v Bohu. Než Bůh jest láska, a čím více kdo je spojen s Bohem, tím více láskou plane. Bůh sice nemůže trpěti, ale není bezcitným, neboť jest Jeho vlastností, smilovati se a odpouštěti. Proto i Ty musíš býti milosrdným, poněvadž jsi spojen s Milosrdenstvím samým, a jakkoliv již ničeho netrpíš, přece jsi nepřestal s námi útrpnosť míti; láska Tvá se změnila, ale nezmenšila. Slabosti své jsi odložil, nikoliv lásky své, neboť láska nikdy nevypadá. Ne, Ty na mne nezapomeneš na věky!... S kým se nyní poradím v pochybnostech, ke komu se uteku v nesnázích, kdo ponese břímě mé, kdo mne ochrání ve protivenstvích? Oči mého Gerharda řídily kroky mé. Tvé srdce, bratře drahý, bylo více obtíženo, více zaměstnáno starostmi, jež mě tížily, než srdce mé ... Když cítil, že poslední hodina jeho se blíží, pravil: Ty víš, ó Bože můj, že, jak jsem jen mohl, vyhledával jsem samoty a odloučenosti, hleděl jsem o sebe dbáti, s Tebou obcovati; než služba Tvá, vůle mých bratří, poslušnosť a především láska ku bratru i představenému mému přiměly mě, bych pečoval o časné záležitosti svého kláštera. Pravdivá to slova. Tobě, bratře, díky vzdávám za všechny pokroky, jež jsem učinil ...

Gerhard byl mi ve všem užitečným; ve věcech malých i velkých, v záležitostech veřejných i soukromých. Ve všem závisel jsem na něm; ponechalť mi pouze jméno a česť úřadu mého, sám pak nesl břemena s ním spojená. Mě nazývali opatem, on však vykonával obtížné práce a vzal na sebe všechny starosti mé ... Nuže, vyprýštěte se slzy dlouho zadržované! Vyroňte se a smyjte vinu, pro niž jsem tento trest od Boha zasloužil! ... Odpusťte mi, dítky mé — ba právě proto, že dítkami mými jste, mějte soustrasť

s bolestí otcovou . . . Dejž Bůh, Gerharde drahý, bys mi nebyl ztracen, nýbrž abys mě byl pouze předešel, já pak abych Tě později následoval tam, kde Ty nyní jsi. Neníť pochyby, že jsi se odebral k těm, které jsi poslední noc ku chvále Boží vyzval, když s obličejem zářícím a hlasem radostným ku podivu všech okolostojících jsi zapěl ona slova Davidova: „Chvalte Hospodina s nebes, chvalte Ho na výsostech!“ V tom okamžení, jakkoliv byla půlnoc, rozednívalo se pro Tebe, bratře drahý, noc jako den se osvětlila. Zavolali mě, bych se podíval na ten zázrak, abych viděl člověka nad smrtí svou se radujícího. Kde jest, ó smrti, vítězství tvé? Kde jest, ó smrti, osten tvůj? Nejsi mu již ostnem, ovšem předmětem radosti. Tento muž zpívaje umírá a umíraje zpívá! Smrť, matka zármutku, jest mu pramenem radosti . . . Když jsem k němu přišel, patře k nebi, zvolal: „Otče, v ruce Tvé poroučím ducha svého!“ Opakuje pak tentýž verš a vzdychaje často: Otče, Otče, obrátil se ke mně a pravil s obličejem zářícím: „Jak velká je dobrota Boží, že jest Otcem lidí, jak velká to sláva pro lidi, býti syny a dědici Božími!“ Tak zemřel ten, jehož oplakáváme, a jenž, upřímně vyznávám, zármutek můj skoro v radosť obrátil, protože patře na slávu jeho, zapomínám na bídu vlastní . . . Vzpomínám si, ó Pane můj, na smlouvu, kterou jsem s Tebou učinil, a na milosrdenství Tvé, abys spravedliv shledán byl v řečech svých a zvítězil, když posuzován býváš. Když jsem roku minulého v záležitostech církve svaté meškal ve Viterbu, onemocněl Gerhard, a protože nemoc den ze dne se horšila, zdálo mi se, že ho Pán v brzku k sobě povolá. Bylo mi velmi těžko, ztratiti drahého průvodce a nechati ho v zemi cizé. Touže vrátiti ho těm, kteří mi ho svěřili (neboť všichni ho milovali, jak toho zasluhoval), utekl jsem se k modlitbě a volal jsem k Hospodinu: „Pane, počkej, dokud se nevrátíme! Počkej, až ho vrátím přátelům a bratřím jeho, a pak jej vezmi, chceš-li, a já nebudu naříkati!“ Tenkráte jsi mě vyslyšel, Bože můj, a uzdravil jsi ho. Vykonali jsme dílo, které jsi nám uložil, a vrátili se radostně domů, nesouce ovoce pokoje. Na smlouvu svou jsem již skoro zapomněl, Ty však nikoliv. Hanbím se za vzdechy své, neboť mi vyčítají mou věrolomnosť. Co mám ještě více říci? Ty jsi žádal zpět, co jsi mi svěřil, vzal jsi co Tvého bylo . . . Slzy brání mi dále mluviti. Ty, Pane, zadrž je a zmírni bolesť mou!«[1])

A Bůh mu neodepřel útěchy své, tak že Bernard se žalmistou Páně právem zvolati mohl: »Podle množství bolestí mých v srdci mém potěšování Tvá obveselovala duši mou.«[2]) Jednou z nejsladších radostí byla ta, kterou mu spůsobila návštěva sv. biskupa Malachiáše, vrchní hlavy církve irské. Sv. Bernard znal tohoto velikého světce pouze jménem, nebo jak kronikáři praví, znal a viděl ho již dlouhý

[1]) In cant. cantic. řeč 26. — [2]) Žl. 93, 19.

čas v Bohu,[1]) a přál si vřele poznati jej osobně. V roce 1139. vyplnilo se jeho přání. Svatý Malachiáš putuje ku hrobům knížat apoštolských do Říma, cestoval Francií a zastavil se v Clairvaui, kdež jeho duše okamžitě spojena úzkým svazkem s duší Bernardovou. Nadšen andělským divadlem, jaké poskytovala samota clairvauxská, zvolal: »To, co jsem zde spatřil očima svýma, převyšuje všechno, co jsem slyšel o svatosti tohoto kláštera! Blažení ti, již mají takového otce! Blažené dítky, jež mohou ustavičně s Vámi dlíti a poslouchati slova moudrosti z Vašich úst plynoucí!«

Svatý biskup byl svatým životem řeholníkův a jmenovitě jejich opata tak mocně dojat, že si umínil v Clairvaui život svůj dokonati. Než svatý Bernard, ačkoliv mu dovolil nositi šat řeholní, nepřijal ho do počtu mnichů clairvauxských, nýbrž přiměl ho k tomu, by svou cestu dokončil a pak se vrátil ku stádci, Bohem mu svěřenému, a konal dále povinnosti svého úřadu biskupského. Svatý Malachiáš uposlechl rady Bernardovy; vraceje však se z Říma, vyprosil si od něho několik mnichů, jež vzal s sebou do Irska. Tam založil pro ně klášter, z něhož časem vzniklo mnoho jiných domů filialních, jež se staly Irsku bohatými prameny křesťanské vzdělanosti. Svatý biskup, cestuje podruhé do Říma, přišel opět do Clairvaua, zde pak zemřel, jak si přál a jak sám to předpověděl, v náručí sv. Bernarda, a byl pochován v kostele klášterním. Život a smrť tohoto pokorného biskupa irského byly tak příkladny, že svatý Bernard sám sepsal jeho život, aby — jak v předmluvě praví — krásou ctností, jež svatého Malachiáše zdobily, vlažné křesťany ku větší horlivosti povzbudil.

Svatému opatu clairvauxskému nebylo dopřáno žíti dlouho tichý život klášterní, po němž tak velice toužil. Nová mračna skupila se nad církví svatou, noví nepřátelé povstali proti mystickému tělu Kristovu a hleděli otráviti údy jeho zhoubným jedem kacířství. I tentokráte byl svatý Bernard nástrojem Bohem vyvoleným, jenž hlavu jedovaté zmije rozdrtil a nevěstu Kristovu z nebezpečenství jí hrozícího vysvobodil.

Hlava sedmadvacátá.

Boj sv. Bernarda s Abaelardem i Arnoldem z Brescie.

Marně hledá cesty pravé ten, koho Boží Moudrosť neosvítí, a byť sebe více nashromáždil vědomostí přirozených, přece nikdy nepokročí u vědě pravé, u vědě jediné potřebné, u vědě k Bohu vedoucí. Čím více lidstvo Boha se vzdalovalo, čím hloub do bahna

[1]) Let. cist. I.

neřestí klesalo, tím větší mrákoty zastíraly jeho rozum zatemnělý, až konečně kleslo tak daleko, že nejen zapomnělo na vznešená tajemství Bohem zjevená, nýbrž pobloudilo i v těch věcech, které světlem přirozeným poznati se dají. Co tu bylo mudrců pohanských, rozhlášených pro velikou moudrosť svou, a přece jak mnoho z nich vědělo tolik, co nyní ví každé dítko katolické, sotva rozumu dospěje? Ze všech těchto učenců po dlouhém bádání jediný se přesvědčil, že veškerá nauka pohanská je nepravá, protože základní článek její, učení o mnohobožství, je mylný. Mylná byla pohanská věrouka — smíme-li tak nazvati nauku o bozích, — neřestná byla mravověda, a lidstvo jimi se řídíc kleslo do oné hrozné propasti nevědomosti a neřestí, z níž jediné Bůh je mohl vysvoboditi, a Synem svým, Spasitelem naším Ježíšem Kristem také skutečně vysvobodil. Vyplnilo se, co psáno jest: »Zničím moudrosť moudrých, a opatrnosť opatrných zavrhnu. Kde jest moudrý? Kde zákonník? Kde zpytatel tohoto světa? Zdaž neučinil Bůh moudrosť tohoto světa bláznivou? Nebo poněvadž v Boží moudrosti nepoznal svět skrze moudrosť (t. j. při vší své moudrosti) Boha, zalíbilo se Bohu skrze bláznovství kázaní spaseny učiniti věřící.«

Bůh jest, jenž učí lidstvo pravé moudrosti. V ráji učil naše prarodiče, sám se jim zjevuje; později posýlal lidu svému vyvolenému proroky, a konečně poslal Syna svého jednorozeného, by všichni, kdo v něho věří, měli život věčný. A Ježíš Kristus dříve než odešel do věčné slávy Otce nebeského, ustanovil jako neomylnou učitelku své nauky církev katolickou s její nejvyšší hlavou římským papežem, s nímž jest Duch svatý, duch pravdy, až do skonání světa. Jediné ten, kdo této učitelky poslouchá, kdo jejího hlasu ve všem dbá, kráčí cestou pravou. Kdo však rozum svůj výše staví, než moudrosť Ducha svatého, jenž ústy církve mluví, nezbytně zajde na scestí, jak se to stalo všem kacířům, již místo učení Božího hlásali vlastní svou »moudrosť« nepravou. Tím ovšem není míněno, že by pravdy svatého náboženství nemohly a neměly se, když toho potřebí, též vědecky vysvětlovati; vždyť to činili nejučenější a svatí učitelé církevní, když nastala potřeba hájiti nauky Kristovy proti útokům pohanův a kacířů.

Činili však to po příkladu apoštola národů sv. Pavla, jenž o svém úřadu apoštolském takto píše: »A já přišed k vám, bratří, nepřišel jsem s vyvýšeností řeči nebo moudrosti, zvěstuje vám svědectví Kristovo. Řeč má a kázaní mé nebylo v důvodných slovech l i d s k é moudrosti, ale v dokázání ducha a moci, by vaše víra nebyla založena na moudrosti lidské, ale na moci B o ž í.« Jednoduše a prostě hlásali apoštolové sv. evangelium, jednoduše a prostě vysvětlovali po jejich příkladu jejich nástupcové články sv. víry. Když pak časem kacíři a nevěrci na pevnou budovu nauky křesťanské útočiti začali, hájili ji důrazně učitelé církevní, vysvětlovali jednotlivé

její články, uváděli je v souhlas s ostatními, a kde běželo o tajemství v tomto životě nepochopitelná, ukazovali, že rozumu lidskému nikterak neodporují, nebo že aspoň rozum žádným důkazem nemožnosť toho kterého tajemství nedokáže. Všichni tito bohoslovci brali se cestou jediné pravou: stojíce totiž na nezvratném základě pravdy zjevené hleděli ji dokázati neb aspoň poněkud vysvětliti světlem rozumu přirozeného. Neshodovaly-li se vývody rozumu s položeným základem, pravdou zjevenou, věděli tito mužové, že vývody jejich jsou nepravé, a začali se bráti cestou jinou, dokud nepřišli ku žádoucímu cíli, ku shodě mezi pravdou zjevenou a vývody rozumovými.

Dokud touto cestou brali se učencové křesťanští, měla církev z bádání jejich prospěch veliký. Pýcha lidská však nerada se podvoluje, a jedná po vlastní vůli. Kacířové a všichni ti, již u víře pobloudili, stavěli vždy rozum svůj výše než hlas neomylné učitelky, církve svaté, zavrhujíce všechno, co rozumu jejich se příčilo, byť i to byly pravdy zjevené, a když nemohli jinak, chtěli aspoň, aby pravdy ty přijímal každý tak, jak oni je vysvětlovali. Příliš daleko by nás vedlo, kdybychom chtěli pravdu tuto z dějin církevních dokázati; zmíníme se toliko o jednom muži, jenž v době, o níž píšeme, odvážností neslýchanou se pokusil filosofii vymknouti z područí theologie a základem methody své neučinil pravdu zjevenou, nýbrž světlo vlastního rozumu, na němž dále stavěl. Hlas církve svaté, neomylné učitelky, neměl pro něho rozhodné platnosti; nemělať pro něho jiné vážnosti, než pouze lidské, a proto žádal, aby věrohodnosť jednotlivých článků víry, dříve než je kdo věrohodnými uzná, byla rozumem dokázána. Nespokojil se však tím, aby rozum věrohodnosť článků víry zkoumal, nýbrž žádal také, by vnikal i do jednotlivých tajemství, jimž, i kdyby jsoucnosť jejich nemohl poznati, přece prý aspoň porozuměti může; zapomínal však při tom, že jsou tajemství, o nichž rozum nic jiného dokázati nemůže, než to, že zásadám zdravého rozumu zjevně se nepříčí. S druhé strany však — nedůsledně ovšem — uznával rozdíl mezi vírou a vědou, tvrdě, že jest nám věřiti, co Bůh zjevil, i kdybychom věci zjevené vysvětliti nedovedli.

Muž tento byl Petr Abaelard, člověk ducha velmi bystrého a výmluvnosti neobyčejné, jenž by asi mnoho zla v církvi byl natropil, kdyby Bůh nebyl proti němu postavil bedlivého strážce čistého učení křesťanského, svého věrného sluhy Bernarda.

Petr Abaelard narodil se r. 1079. z rodičů šlechtických ve městečku Palaise u Nant, a stal se proslulým, nebo spíše pověstným nejen svou učeností, nýbrž také, ba mnohem více, svým romantickým životem. Učitely jeho byli slavní učenci Roscelin a Vilém Champeauxský, biskup chalonský. Již zevnějškem svým činil Abaelard mocný dojem; vzrůst jeho byl štíhlý, zrak duchaplný, chůze ušlechtilá, hrdá, obličej

mužně krásný. Ku krásnému zevnějšku družila se ohnivá výmluvnosť, jež mu rázem dobývala srdcí jeho posluchačů. Nepohodnuv se s učitelem svým Vilémem Champeauxským, otevřel vlastní školu v Meluně, kdež měl veliké množství posluchačů. Postupem času vyučoval v Corbeilu, u sv. Viktora v Paříži, u sv. Diviše a na hoře sv. Genovefy. Neustále přibývalo mu nových posluchačů, sláva jeho množila se víc a více — až konečně Abaelard sám mrzkým pádem na nějaký čas ji zatemnil. Odstěhovav se do Paříže, seznámil se tam s bohatým kanovníkem Fulbertem a neteří jeho Heloisou, jež stejně vynikala krásou i vzdělaností. Studovalať s velikou zálibou filosofii a jiné vědy, a znala důkladně latinu, řečtinu a hebrejštinu. Fulbert i Heloisa byli slávou Abaelardovou opojeni. Heloisa po něm blouznila, a její strýc, chtěje ji míti všestranně vzdělanou, vzal slavného učence do svého domu a svěřil mu úplně vychování své neteře. Důvěrné obcování jejich nezůstalo bez následkův. Abaelard, nechtěje vzbuditi veřejného pohoršení, odvedl vychovanku svou z domu strýcova a odejel s ní do Bretagne. Brzy vrátil se však opět k Fulbertovi, zjevil mu pravý stav věcí a navrhl mu, že pojme jeho neteř za manželku, avšak jediné s tou podmínkou, aby sňatek ten zůstal tajným.

Kanovník Fulbert svolil. Aby však sláva Abaelardova žádným stínem nebyla poškozena, nežili manželé spolu. Když však se o tom přece rozličné věci mluviti začaly, Fulbert, chtěje česť neteře své zachrániti, rozhlásil sňatek Abaelardův a týral krutě neteř svou, jež dbajíc více slávy Abaelardovy, než vlastní své cti, sňatek ten zapírala. Abaelard odvedl ji podruhé a skryl ve klášteře argenteuilském. Uražený Fulbert pomstil se však na něm krutě. Jedné noci vrazil se čtyrmi sluhy do jeho bytu, dal ho svázati, ztýrati a konečně vyklestiti. Bleskem roznesla se zpráva o tom Paříží. Kanovník Fulbert zachránil se útěkem. Jeho statky byly zabaveny, spoluviníci potrestáni — než Abaelard, zahanben a pokořen, neodvážil se již před svými posluchači se objeviti. Umluvil se s manželkou svou, že oba vstoupí do kláštera. Heloisa poslechla a stala se jeptiškou ve klášteře argenteuilském, ne tak proto, by Bohu sloužila, jako spíše proto, by tímto krokem manžela svého svobodnějším učinila a ku bývalé slávě mu pomohla. Abaelard pak se stal mnichem ve klášteře sv. Diviše r. 1119. Nežil však dlouho v soukromí. K žádosti žáků svých vystoupil opět do veřejnosti a přednášel četným posluchačům o nejsv. Trojici; přednášky své vydal ve zvláštní knize, již nazval »úvodem k bohosloví.« Patrné bludy, ve knize obsažené, byly příčinou, že legát papežský Kuno z Praeneste povolal Abaelarda před sněm církevní, který se konal v Soissoně za předsednictví arcibiskupa remešského Rudolfa, by tu vyslechl rozsudek nad svým učením. Shromáždění otcové rozhodli, že spis jeho má býti spálen, a Petr přinucen vlastní rukou jej do ohně

hoditi. Abaelard se podrobil a učinil vyznání víry, po čemž mu dovoleno vrátiti se do kláštera sv. Diviše. Brzy však se opět poddal žádosti četných žáků svých, již, jak sám praví, »ustavičně na něm žádali, by hledal filosofických důkazů, které by byly s to, by rozum uspokojily,« a jal se opět učiti. Nepokojný duch jeho pobouřil však proti němu celý klášter. Když pak Abaelard ke všemu se ještě odvážil tvrditi, že sv. Diviš Areopagita, učeník sv. Pavla, není zakladatelem církve francouzské, nýbrž jiný Diviš, biskup korintský, chtěl jej opat Adam udati králi, aby byl za tuto urážku církve francouzské potrestán. Abaelard uprchl z kláštera, a dostav od přátel svých v diecési troyské malý statek, usadil se tam a vystavěl malý chrám ke cti Ducha sv. Utěšitele, který nazval Parakletem. Opět začal učiti, a opět hrnulo se k němu veliké množství posluchačů. Jak velice lichotil tento úspěch marnivé mysli Abaelardově, toho jasným důkazem jsou vlastní jeho slova. »Tělo mé,« píše v jednom listě svém,[1]) »jest sice zavřeno v těchto místech, ale sláva má roznesla jméno mé po celém okrsku zemském.«

Ale sláva tato netrvala dlouho. Nové bludy, jež mezi žáky svými rozšiřoval, stáhly novou bouři nad jeho hlavou; Abaelard odešel z Parakleta a převzal opatství sv. Gildy v Bretagni. K tomuto kroku pohnula jej nejen starosť o vlastní bezpečnosť, nýbrž také péče o Heloisu. Jeptišky argenteuilské byly totiž ze svého kláštera vypuzeny, a Heloisa neměla kam se utéci. Abaelard nabídl jí dosavadní sídlo své, kamž se Heloisa s ostatními družkami svými bez prodlení odebrala. Biskup troyský potvrdil tento dar Abaelardův, a papež Innocenc II. jmenoval Heloisu abatyší nového kláštera.

Bludy Abaelardovy šířily se tak rychle, že mužové o neporušené učení křesťanské pečliví nemohli a nesměli déle nečinně přihlížeti ku zhoubné činnosti pyšného jejich původce. Někteří navrhovali, by mocí přinucen byl mlčeti. Svatý Bernard však, chtěje po dobrém na dobrou cestu jej přivésti, odebral se k němu a přátelskou domluvou snažil se otevříti oči jeho pravdě. Abaelard byl — dle svědectví biskupa chartreského Bohumíra — evangelickým chováním světcovým nemálo dojat a slíbil, že bude učiti jinak. Jeho předsevzetí však nebylo upřímné, neboť nové spisy, z nichž některé ve školách potají se šířily, obsahovaly nové bludy. Abaelard, smělejším učiněn horlivostí svých žáků, vystoupil nyní sám proti sv. Bernardovi, vině ho, že neprávem jej a učení jeho pronásleduje, a žádal na senském arcibiskupu Jindřichovi, by mu dovoleno bylo hájiti se proti Bernardovi na synodě církevní. Zároveň ho snažně prosil, aby též Bernarda na sněm povolal, a pak že brániti bude učení svého proti němu a proti celému světu. Arcibiskupovi nebylo nic milejšího nad tuto jeho žádosť, protože sám již dávno si přál,

[1]) Abael. list 1.

aby bludné věty Abaelardovy sněmu církevnímu byly předloženy a výrokem jeho zavrženy. Ustanovil tedy, že po velikonoci r. 1140. konati se bude synoda v Senech, a povolal tam sv. Bernarda i Abaelarda. Pokorný opat clairvauxský zdráhal se z počátku pozvání arcibiskupovu vyhověti, pokládaje síly své za nedostatečné, by v tak slavném shromáždění vystoupiti mohl proti muži chytrému a v učených hádkách zběhlému. »Arcibiskup senský,« psal o tom papeži Innocencovi II., »psal mi, abych se dostavil na sněm, na němž Abaelard před arcibiskupem a mnohými biskupy hájiti má — buďe-li moci — učení svého, proti němuž jsem se odvážil vystoupiti. Zdráhal jsem se tak učiniti dílem proto, že jsem jen jako dítě, Abaelard pak bojovníkem od mladosti své, dílem též proto, že jsem za nehodno považoval, aby vážnosť víry, na jisté a pevné pravdě založené, lidskému rozumování v šanc se vydávala. Pravil jsem, že vlastní jeho spisy jsou jeho žalobníky, a že celá ta záležitosť netýká se mne, nýbrž biskupů, jimž přísluší o neporušenosti víry rozhodovati. Abaelard však tím mocněji zdvihal hlasu svého a svolával své přátely. Nechci ani říci, co všechno o mně psal svým žákům; všude rozhlašuje, že mi v určený den v Senech odpoví. Napřed jsem všeho toho nedbal, nedávaje se pohnouti řečmi lidskými. Konečně však jsem poslechl rady svých přátel, již vidouce, jak všichni na sněm jako na nějaké divadlo se strojí, obávali se, že, kdybych nepřišel, věc spravedlivá by škodu vzala, pýcha nepřátel tím více vzrostla, blud pak že by se tím více v základech utvrdil, protože by nebylo nikoho, kdo by jej vyvrátil. Odešel jsem tedy v určený čas na místo ustanovené, nepřipraven a neozbrojen, jediné na mysli maje slova: „Nepřemýšlejte, kterak aneb co byste mluvili: dánoť bude vám v tu hodinu, co byste mluvili.“ [1]) A ona: „Hospodin jest mi spomocníkem, nebudu se báti, co by mi učinil člověk“« [2])

Těmito zbraněmi vyzbrojen, praví starý jeden kronikář, přišel nový David do boje s Abaelardem, tímto druhým Goliášem, oděným těžkým brněním vědy lidské a důkazů školních. Onen přišel hájit vážnosti Boží, tento hlásat panství rozumu lidského; oba bojovali pro Boha, jeden však moudrostí nebeskou, druhý vědou pozemskou. Množství hodnostářů církevních i světských, ba i sám král dostavili se k tomuto zajímavému zápasu do Sen, dychtivě čekajíce, jak asi skončí boj těchto dvou znamenitých mužův a vůdců dvou protivných stran. Přívrženci Abaelardovi, spoléhajíce na důvtip svého mistra, jisti byli vítězstvím. Ale Bůh, jenž se pyšným protiví, pokorným však dává milosť svou, podivuhodně pokořil pýchu Abaelardovu, a pokorného sluhu svého Bernarda oslavil. Když byl sněm zahájen, předčítána obžaloba proti Abaelardovi, jenž pak byl vyzván, aby se hájil proti výtkám jemu činěným. Slavený učitel chce mluviti —

[1]) Mat. 10, 19. — [2]) Žl. 117, 6.

než ku podivu všeho shromáždění stojí jak ohromen a není s to, by jediné jen slovo pronesl. Svatý Bernard, nechtěje protivníka svého ještě více pokořiti, naznačil pouze hlavní bludy, ve spisech jeho obsažené, a dal mu pak na vůli, by je buď odvolal anebo se hájil. Pokořený, při tom však pyšný filosof neučinil ani toho, ni onoho, nýbrž odvolav se z rozsudku shromážděných biskupů ke Stolici apoštolské, odešel ze synody.

Všichni shromáždění viděli v neočekávaném tomto výsledku patrný prst Boží, a nedbajíce odvolání Abaelardova, zatratili jednohlasně bludné jeho učení, ponechavše papeži rozhodnutí, jak by s osobou Abaelardovou naložiti se mělo. Svatý Bernard byl jeho zatvrzelostí nemálo zarmoucen, vida zmařenou naději svou, že muže toho nadaného na dobrou cestu přivede a tím přítrž učiní bludům v širší a širší vrstvy vnikajícím a pokoj církve svaté znova rušícím. O bolesti a sklíčenosti jeho svědčí list, který po synodě senské poslal papeži Innocencovi. »Musí to býti,« píše mu, »že přichází pohoršení. Musí to býti, ale je to bolestno, že nemůže býti jinak. Proto volá prorok: „Kdo mi dá křídla jako holubice, a poletím a někde odpočinu?“ [1]) Apoštol pak žádosť má rozdělen býti, a býti s Kristem.[2]) I já chtěl bych raději umříti, neboť, upřímně vyznávám, jsem na duchu sklíčen a hluboce zkormoucen. Já bláhový sliboval jsem si pokoj, vida, že zuřivosť Lvova [3]) utichla, a církvi pokoj vrácen. Ano, ona utichla, já však přece nemám pokoje. Nepomyslil jsem, že přebývám v údolí slzavém, zapomněl jsem, že země, na které žiju, plodí jen trní a bodláčí, a když jedno se vytne, vyrůstá jiné a jiné bez konce. Láska chladne, nešlechetnosť čím dále více se množí. Lvu jsme unikli, ale již nám hrozí drak, a ten v úkrytu číhaje neškodí asi méně než onen, když na výšině řval.«

Aby papež o sporu s Abaelardem správně byl poučen, psal mu sv. Bernard jménem arcibiskupa senského a remešského obšírný list, v němž mu průběh synody zevrubně vylíčil; mimo to napsal jménem svým zvláštní list papeži, devět listů kardinálům, a mimo to poslal do Říma seznam všech bludův Abaelardových i s jejich vyvrácením.

»K Vám, svatý Otče,« píše papeži, »třeba se obrátiti, když nebezpečenství a pohoršení na království Boží dorážejí, zvláště pak tehdy, když na svatou víru útoky se činí. Rány víře zasazené zajisté nikde lépe se nezacelí než tam, kde víra nikdy se nezviklá. To pak jest výsadou Stolice apoštolské. Neboť komu jinému bylo kdy řečeno: „Já jsem prosil za tebe, Petře, aby nezahynula víra tvá“? Proto právem žádáme od nástupce Petrova to, co dále řečeno bylo: „Ty někdy obrátě se potvrzuj bratří svých.“ A právě nyní je toho potřebí. Nyní je čas, Otče nejmilejší, abyste konal

[1]) Mat. 10, 18. — [2]) Žl. 117. — [3]) Míní protipapeže Lva (Anakleta).

svrchované právo své, abyste osvědčil horlivosť svou a ku cti byl úřadu svému. Tak zajisté ukážete se hodným nástupcem Petrovým, na jehož stolci sedíte, když napomenutím svým srdce u víře kolísající utvrdíte a vážností svou kaziče víry pokoříte. Ve Francii jest muž, jenž ze starého mistra novým bohoslovcem se stal; cvičiv se od mladosti v umění dialektiky, začíná nyní pošetile Písmo svaté vysvětlovati. Články již dávno zavržené a odsouzené, jak cizí tak své vlastní, znova rozšiřuje a nové k nim přidává. Domnívaje se v nezkrocené pýše své, že není ničeho ni na zemi, ni na nebi, o čem by nevěděl, až k nebi se pozdvihuje a zkoumá vznešenosť Boží, a vraceje pak se k nám, mluví slova, jichž není dovoleno člověku mluviti. Hotov udati příčinu všeho, opovažuje se vysvětlovati i ty věci, jež rozum převyšují, a tak jedná jak proti rozumu, tak proti víře. Či příčí se něco více rozumu, než hledí-li někdo rozumem převýšiti rozum? Příčí se něco více víře, než nechce-li někdo věřiti to, čeho rozumem vystihnouti nemůže? Chtěje vysvětliti slova moudrého Siracha: „Kdo rychle věří, lehkého jest srdce," praví Abaelard, že rychle věřiti znamená věřiti dříve, než jsme rozumem věc zkoumali — jakkoliv Sirach na tomto místě nemluví o víře v Boha, nýbrž o vzájemné víře, kterou lidé v sebe mají . . . Marii chvála se vzdává, že víra u ní předešla rozum. Zachariáš pak je potrestán, že víru rozumem chtěl posilniti. Náš učenec však docela jinak si počíná . . . Hned na začátku svého spisu vyměřuje pojem víry jako mínění, jakoby tajemství naší svaté víry závisela na rozumu lidském, kdežto ve skutečnosti spočívají na jistém a pevném základě pravdy, potvrzené proroctvím a zázraky, posvěcené krví umírajícího a slávou z mrtvých vstalého Vykupitele. Tak nemluvil sv. Augustin. Víra, praví tento světec, není tušení ani domněnka, jež v nás přemyšlením povstala, nýbrž je pevné niterné přesvědčení a jasný důkaz. Přenechejme tyto nejisté domněnky oněm filosofům, kteří o všem pochybují a kteří nic nevědí. My se přidržme výkladu učitele národů, sv. Pavla. Víra, praví tento apoštol, jest nadějných věcí podstata, důvod neviditelných. Jest tedy podstata věcí, jež doufáme, ne však výsledek marných myšlének; jistota, ne však mínění . . .«[1])

»Mistr Petr,« píše kardinálu Quidonovi, »zavádí ve spisech svých nová slova i nové smysly; mluvě o víře mluví proti víře, slovy zákona útočí na zákon. Nic nevidí zrcadlem v podobenství, nýbrž tváří v tvář na všechno patří. Nežaluji na něho, neboť kniha jeho sama výmluvným jest žalobníkem. Když o Trojici mluví, zapáchá Ariem, když o milosti, zapáchá Pelagiem, když o osobě Kristově, zapáchá Nestoriem. Nedobře bych smýšlel o spravedlnosti vaší, kdybych vás žádal, abyste ve při, v níž o Kristu se jedná,

[1]) List 190.

nikomu přednosť nedávali před Kristem. To však vězte, že prospěje vám, jimžto dána jest moc od Pána, prospěje církvi Kristově, prospěje i tomu člověku, jehož ústa plna jsou hořkosti a lsti, když mu poručíte mlčeti.«

Abaelard se své strany hájil se proti výtkám, jakoby bludné učení šířil, a prohlásil veřejným listem, že nikdy úmyslně něco bludného neučil, a vloudilo-li se přece do jeho spisů něco s pravdou křesťanskou se nesrovnávajícího, že povždy jest ochoten to opraviti a odvolati. Při tom však ustavičně se zdráhal uznati rozsudek sněmu senského, kráčeje cestou společnou všem pyšným novotářům náboženským, a vydal se skutečně na cestu do Říma, žádati na papeži ochrany proti nespravedlivým — jak myslil — nájezdům svých protivníků. Byl ještě ve Francii, když papež Innocenc II., pohnut listy sv. Bernarda, učení jeho zavrhl, jemu mlčeti poručil a ku vazbě klášterní jej odsoudil. Abaelard nevěda ještě ničeho o rozsudku papežově, přišel na cestě své do kláštera clugnyckého, jenž byl spravován zbožným opatem a ctitelem Bernardovým Petrem Ctihodným, a tam dotekla se ho mocná milosť Boží. Ať již bylo dosavadní smýšlení jeho jakékoliv, nyní změnilo se úplně. Syt učených hádek školních zatoužil po klidu niterném, jehož dosud marně hledal, a žádal opata Petra, by mu poskytl útulku ve svém klášteře. Ve svém druhém listu obranném odvolal všechny své bludy a nesprávné výrazy, a prostřednictvím Petra Ctihodného smířil se s Bernardem, k němuž od té doby lnul velikou láskou a úctou. Papež mu dovolil zůstati v klášteře clugnyckém, kdež mu laskavý opat vykázal první místo mezi svými mnichy. Abaelard oblažen pokojem, který mu náboženství opět vrátilo, »žil ještě dvě léta, ve kteréžto době, jak praví kronikář, na něm všechno božským se zdálo, jeho duch, jeho řeč i jeho skutky.« Smrť zastihla ho dobře připraveného. Pokoře jediné se podařilo zahojiti všechny rány jeho nitra a zbaviti ho následků jeho pýchy. Zemřel 21. dubna 1142, a tělo jeho péčí opata clugnyckého pochováno v Parakletu, kdež i Heloisa 17. května 1174 pohřbena byla.

Svatý Bernard se nemýlil, tvrdě v listu svém ku kardinálu Řehoři, že símě zaseté přemrštěnými velebiteli rozumu lidského brzy přinese zhoubné ovoce. Abaelard zůstal sice poslušným synem církve svaté a odvolal na sklonku života svého všechno bludné učení své, avšak žáci a přívrženci jeho následovali ho již jen na cestě zlé a stali se zjevnými kacíři a odbojníky nejen církve katolické, nýbrž i společnosti státní. Čím dál více rozšiřovala se zásada, že každému volno svobodně bádati a o všem, čeho rozum za pravé neuznal, pochybovati, a sice nejen v otázkách filosofických, nýbrž i v náboženských. Lichotilať zásada tato pýše lidské, po svobodě a neodvislosti bažící, a proto není divu, že hojného nalézala ohlasu. Za krátký čas přenesli ji stoupenci nového učení též do

oboru politiky, a jako si osobovali právo svobodně bádati na poli náboženském, podobně žádali pro svobodný rozum práva zkoumati a rozhodovati o zařízení společnosti státní. Rozdmychujíce vášně lidské, všude hlásali svobodu, bohužel ne na prospěch, nýbrž na škodu svedeného lidu a na úkor zákonitých vladařů stavu duchovního i světského.

Nedá se ovšem upříti, že stížnosti do nespravedlivého počínání osob vládnoucích ča-to byly oprávněny, a že mocnářové sami nezřídka zavdali příčinu k odboji svých poddaných, ale rovněž jisto jest, že reformatoři řádu společenského nebrali se vždy cestou, jakou se bráti měli. Církev sama nikdy nebyla nepřítelkyní pravé svobody; naopak vždy a všude podporovala poddané proti nespravedlivým útiskům jejich pánův, ovšem jediné tenkráte, když se brali cestou zákonu Božímu neodporující. Reformatoři dvanáctého století však řešili těžkou úlohu řádu společenského bez církve a proti církvi, a proto museli přijíti na scestí. Učení své hlásali hlavně v Italii, kdež jim dlouho trvající války jednotlivých obcí a spory papežů s císaři velice usnadnily novotářskou jejich činnosť. Předním z nich byl mnich Arnold z Brescie.

O mládí tohoto muže neví se nic určitého. Byl horlivým žákem Abaelardovým a svědkem jeho porážky na sněmu senském. Mravů byl — aspoň na zevnějšek — velice přísných, ale pod pláštěm hluboké zbožnosti a kajicnosti skrývala se nezkrocená pýcha a duch odporu. Touto svou pýchou a přílišnou horlivostí proti neřestem, za jeho doby hojně bujícím, dal se strhnouti tak daleko, že se domníval byti povolán k tomu, by zkažené mravy napravil a jako druhý Oza kolísající archu církve zadržel. Nemaje dosti na tom, že upozorňoval na rozličné zlořády, hnal raději útokem i na zařízení nejsvětější, než aby byl dopustil, by se jich zneužívalo, podobaje se v té příčině nemoudrým dělníkům evangelickým, již na poli pána svého s koukolem vytrhali také pšenici. Cílem jeho bylo, přivésti církev do stavu, v jakém byla za časův apoštolských. Nic nedbaje prospěšného vývinu předešlých století, hleděl odstraniti a strhnouti všechno, co dosud bylo vystaveno, a pak znova začíti dílo apoštolův a společnosť lidskou zaříditi dle vzoru prvních křesťanů. Pokus tento musel nezbytně stihnouti los všech novot nevčasných. Snahy Arnoldovy se nezdařily, byly však příčinou mnohého zla i nepořádku v církvi a ve státě.

Arnold kázal napřed ve své otčině. Žádal, aby duchovenstvo se vrátilo ku dřevní chudobě, aby biskupové neměli žádných statků, ba i papež sám aby se odřekl všeho světského panství. Prvním výsledkem jeho nauk bylo, že lid, za-lepený přísným životem samozvaného mravokárce, vzbouřil se proti duchovenstvu a biskupu svému. Arnold uprchl do Říma, kdež nalezl mnohem větší pole pro záhubnou činnosť svou. Tajně kázal proti neřestem a přepychu

duchovenstva, proti zneužívání moci papežské a proti hrabivosti velmožů, jež vinil, že lid zotročili. Ve svých přednáškách dokládal se dějepisce pohanského Tita Livia i svatého apoštola Pavla, Katona i církevních otců; připomínal Římanům bývalou jejich svobodu, lesk republiky a slávu starého Říma, a záhy získal hojné přívržence. Byv papežem z Říma i z Italie vypovězen, odebral se na sever, procestoval Francii a Švýcary, všude šíře jedovaté símě svých nauk, a posléze usadil se v Curychu. Tam žil dlouho v bezpečnosti; zdá se, že biskupové okolní buď nepozorovali, jak nebezpečný muž rozsévá u nich símě zlé, nebo že vůbec ani nedbali, jak by ho neškodným učinili.

Konečně povznesl proti němu ze samoty clairvauxské mocného hlasu svého svatý Bernard. »Kdyby věděl hospodář,« psal biskupu kostnickému, »ve kterou hodinu má zloděj přijíti, bděl by zajisté a nedal by podkopati domu svého. Nevíte-liž, že zloděj vloupal se v noci ne do Vašeho, nýbrž do domu Hospodinova, péči Vaší svěřeného? Není pochyby, že o tom víte; vždyť pověsť o tom vnikla až k nám, již tak vzdáleni jsme od Vás. Není sice divu, že jste nepředvídal hodiny a nepozoroval jste nočního příchodu zlodějova, divno však jest, že zpozorovav ho, nezabránil jste mu vynášeti majetek Váš, ba předrahocenné poklady Kristovy: duše míním, jež Kristus obrazem svým ozdobil a krví svou vykoupil. Jste snad ještě v rozpacích, koho to myslím? Mluvím o Arnoldu z Brescie. Kéž nauka jeho tak jest správná, jako přísný jest život jeho! Muž tento nejí a nepije, lační však a žízní s ďáblem po krvi duší nesmrtelných. Jest jedním z oněch, o nichž apoštol praví, že »mají sice tvářnosť pobožnosti, moc její však zapírají.«[1]) A Hospodin sám varuje nás před nimi řka, že »přicházejí k nám v rouše ovčím, uvnitř pak jsou vlci hltaví.«[2]) Člověk ten kamkoliv až dosud vkročil, všude zanechal po sobě stopy tak hrozné a ohavné, že se neodváží přijíti tam podruhé. Vlastní otčinu svou tak pobouřil, že obžalován byv u papeže, byl z ní vypuzen a přinucen přísahati, že se tam bez dovolení papežova nikdy nevrátí. Pro tutéž příčinu vypuzen rozkolník ten i z Francie. Přidržev se Abaelarda, zuřivě hájí všech jeho bludů, církví svatou zavržených. Nyní pak, jak jsem se dověděl, u vás páchá nepravosti své a hledí svésti dobrý lid váš . . . Praví-li Písmo svaté, že lapati máme lišky maličké, škodící vinicím,[3]) mnohem více dbáti jest nám, abychom chytli a svázali vlka dravého, by nevnikl do ovčince Kristova a ovec jeho neroztrhal!«[4])

Důrazný tento list byl příčinou, že Arnold z Curychu byl vypuzen. Brzy však našel nové útočiště, a to u papežského legáta samého, jenž kdysi také byl posluchačem Abaelardovým. Sotva se o tom dověděl sv. Bernard, ihned mu poslal vážný list, připomínaje

---

[1]) 2. Tim. 3, 5. — [2]) Mat. 7, 15. — [3]) Píseň Šal. 2, 15. — [4]) List 195.

mu, že chráně Arnolda, zpronevěřuje se vrchnímu pánu svému papeži a Bohu samému. »Arnold z Brescie,« píše mu, »jehož obcování medem, jeho nauky však jedem prosyceny jsou; jehož hlava holubičí, ocas pak štírův; jejž Brescie a Řím vyvrhly, Francie vypudila, Německo proklelo a jehož Italie nechce přijati zpět, tento muž jest prý nyní u Vás! Dbejte, snažně Vás prosím, aby ochrany, jíž mu poskytujete, neužíval k tomu, by nové zlo páchal. Jest-li muž ten skutečně u Vás, nemohu si toho jinak vysvětliti, než že ho buď úplně neznáte, nebo doufáte (a tomu raději věřím), že ho napravíte. Kéž se Vám to podaří! Jak velice potěšil byste tím církev svatou, jež od něho již tolik pohany zakusila! Můžete se o to pokusiti, avšak jako muž moudrý a opatrný zajisté nebudete nepamětliv příkazu apoštolova, jenž praví: »Člověka kacíře po jednom i druhém napomenutí se varuj, věda, že jest převrácený, kdož jest takový, a hřeší, svým vlastním soudem jsa odsouzen.«[1]) Společníku legáta Stolice Apoštolské snadno bude kázati, neboť i kdyby zjevně převrácené věci hlásal, kdož se odváží odporovati soudruhu Vašemu? Zajisté Vás také není tajno, jaké stopy zanechal po sobě muž ten všude, kdekoliv se zdržoval. Ne bez příčiny donutila jej Stolice Apoštolská prchnouti přes Alpy . . . Podporovati muže tohoto znamená protiviti se papeži, protiviti se Bohu samému.«[2])

List sv. Bernarda neminul se ani tentokráte s účinkem. Arnold přinucen sídlo své opustiti a nejsa nikde jist, přestal na krátký čas veřejně kázati. Zatím však se již ujalo símě jím zaseté a neslo hrozné ovoce jmenovitě v Římě, kde lid po nevázané svobodě bažící proti papeži bouřiti se počal. Roztrpčen na Innocence II., že odbojného města Tivol úplně nepobořil, usnesl se, že světskému panství papežovu konec učiní a zařídí republiku. Skutečně jmenován senát, jehož nebylo již od časů Karla Velikého, a panství papežské prohlášeno za zničené. Hned prvý tento svobodný čin poskvrnil rozvášněný lid mnohými nevázanostmi. Několik domů pobořeno a jeden kardinál na ulici usmrcen. Papež, jenž nadarmo lid ku pokoji napomínal, starostmi a zármutkem vysílen zemřel 22. září 1143. Po jeho smrti vrátil se Arnold opět do Říma a postavil se v čelo rozjitřeného lidu, jejž po dvě léta proti nástupcům Innocencovým pobuřoval. Ve vášnivém vzteku svém proti papežům šel tak daleko, že i císaře do Říma volal, aby papeže světského panství zbavil a sám na jeho místě vládl. Roku 1145. byl však z Říma opětně vypuzen a uchýlil se do Toskány, kdež pracoval dále o svých plánech, až konečně císař Bedřich Rudovous ho jal a do Říma přivedl. Tam byl odsouzen k smrti a upálen před očima jásajícího lidu, téhož lidu, jenž ho před několika lety jako svého apoštola oslavoval.

[1]) Tit. 3, 10. — [2]) List 196.

Hlava osmadvacátá.

Volba Eugenia III.

Podivuhodně řídí Prozřetelnosť Boží církev svou na zemi. Doby, ve kterých největší protivenství stíhala nevěstu Kristovu, ve kterých nejprudší vlny se zdvihaly proti lodičce Petrově, doby ty nejjasnější podávají nám důkaz, že církev katolická jest opravdu původu božského, že ji řídí a chrání Ten, jenž slíbil, že brány pekelné jí nepřemohou, protože On s ní bude až do skonání světa. Tato mocná ochrana Boží je zvláště patrna při volbě papeže, náměstka Kristova na zemi. Často byly již doby, kdy církev po rozumu lidském přivedena až na kraj úplné zkázy, kdy nepřátelé její zdvihali již křik vítězný plesajíce, že se jim konečně podařilo ji zničiti: když tu nenadále zjevil se muž Bohem samým poslaný, jenž pevnou rukou uchopil se kormidla lodičky kolísající a řídil ji šťastně dále uprostřed ječivého příboje. Ještě patrnějším jeví se řízení Boží v tom, že církvi své posýlá pomoc s té strany, odkud jí nikdo neočekával, a že volí slabé a neučené, by zahanbil silné a moudré tohoto světa.

I doba, o níž píšeme, byla církvi katolické dobou velikého protivenství. Po smrti Innocence II. zuřila bouře proti Stolici apoštolské stejnou, ba ještě větší silou. Nástupce Innocencův, Coelestin II., zemřel již za několik měsíců po tom, co byl zvolen, a Lucius II., jenž po něm následoval, neměl po celý ten rok, co církev spravoval, ani chvíle pokojné. Římané jmenovali Jordana Lvovce, bratra bývalého protipapeže Anakleta, patriciem a zástupcem císařovým a žádali na papeži, by mu odevzdal všechno světské panství své. Lucius nadarmo dovolával se pomoci krále německého Konráda; tento se nestaral ani o vzbouřený lid, ani o papeže, jehož chrániti byl povinen. Papež nevida jiné pomoci, učinil sám v čele vojska svého útok na Kapitol, kde byl senát shromážděn, avšak byl při tom kamenem raněn a za krátký čas následkem tohoto poranění zemřel (25. února 1145.).

Mnoho záleželo nyní na volbě nového papeže. Běželoť o to, by to byl muž rázný, jenž by dovedl čeliti Římanům, v odboji proti právům Stolice apoštolské dál a dále zabíhajícím, jenž by rozervané poměry města upravil a zájmů církve svaté v těžké té době s prospěchem hájil. A muže takového najíti nebylo snadno. Senát římský osoboval si, ovšem neprávem, právo k volbě nového papeže, lid hrozil svým vzbouřením, nebude-li zvolen muž po jeho vůli, a ve sboru kardinálském samém nechyběli mužové ctižádostiví, již svými pletichami šťastnou volbu znesnadňovali.

Bůh však neopustil církve své. Jeho zajisté řízením se stalo, že papežem zvolen muž, na něhož před tím nikdo nepomýšlel, muž, který po soudu lidském nejméně byl schopen říditi kormidlo lodičky

Petrovy. Kardinálové sešli se, bojíce se rozjitřeného lidu, v klášteře sv. Caesaria a povznesli k důstojnosti ve světě největší neznámého mnicha clairvauxského, jenž ani nebyl biskupem a do sboru kardinálského nenáležel. Byl to Bernard z Pisy, žák sv. Bernarda, jenž ho před pěti lety poslal do Říma, by tam založil klášter sv. Anastasia. Zdálo se, že již tento úřad přesahuje síly jeho, neboť až dosud neměl v klášteře clairvauxském jiné práce, než vytápěti celly svým spolubratřím, když ráno zimou zkřehlí z kostela se vraceli, a konati nepatrné práce domácí.[1])

Stav se proti své vůli opatem kláštera sv. Anastasia, zakoušel tolik protivenství a pohany od jednoho falešného bratra, že — jak sám praví — málem by se byl stal terčem posměchu celého města. Ve svém zármutku několikráte prosil sv. Bernarda, by mu dovolil vrátiti se k němu do Clairvaua. »Ó drahý otče můj,« psal mu mimo jiné, »od té doby, co jsem od Vás vzdálen, v zármutku plyne život můj. Ó mne nešťastného! Již neslyším něžného hlasu Vašeho, jenž mě tak mile dojímal, již nevidím té tváře, jež mi byla tak drahou . . . Co si nyní počnu ve své sklíčenosti?«

A tento slabý, pokorný mnich, kterému již úřad opatský byl příliš obtížným, měl nyní na bedrách svých nésti břímě nejvyššího úřadu pastýřského! Avšak — praví letopisec cisterciácký — zvláštním působením Onoho, jenž jej k tomuto úřadu povolal, událo se s opatem Bernardem něco podobného, jako se sv. Petrem, když ho Ježíš Kristus ustanovil nejvyšší hlavou církve: neboť jako tento apoštol před příchodem Ducha svatého byl člověkem neučeným, o letnicích pak naplněn byl všemi dary k novému povolání potřebnými, právě tak též zbožný opat v jediném okamžení obdržel tak hojné milosti, že jako kníže apoštolské v nového člověka byl proměněn, tak že každý hned od počátku se divil jeho moudrosti a pevnosti.[2])

Hned po vykonané volbě přišli kardinálové do kláštera svatého Anastasia a odvedli zvoleného do Lateránu, kdež byl dle platných obyčejův uznán a jako papež Eugen III. veřejně ohlášen.

Po této nenadálé zvěsti počal se lid znova srocovati a prohlásil, že volby neuzná, dokud nový papež nepotvrdí senátu. Eugen však, provázen kardinály, opustil v noci město a uchýlil se do opevněného kláštera Farfy, kdež byl 4. března na biskupa posvěcen.

Všechno to událo se tak rychle, že svět křesťanský prvním zprávám ani věřiti nechtěl. A když zprávy ty až do Clairvaua stihly, pocítil sv. Bernard velikou úzkosť. Nenadálé povýšení jeho duchovního syna nenaplnilo ho radostí, nýbrž strachem; neboť právě proto, že Eugena znal, obával se, že těžkým povinnostem úřadu na něho

---

[1]) Let. cist. Všichni tehdejší spisovatelé shodují se v tom, že Eugen III. žádných studií nekonal a vědomostmi nevynikal. — [2]) Let. cist. sv. II. díl I. č. 4. a násl.

vznešeného nedostojí. V prvním návalu těchto citů napsal sboru kardinálů list, jehož slohová neuspořádanosť nejlépe nám ukazují úzkosť sv. Bernarda, jediné blaho církve na zřeteli majícího.

»Odpusť vám Bůh,« začíná bez úvodu, »co jste učinili? Člověka pohřbeného zavolali jste nazpět mezi lidi, pracemi a starostmi znova jste obtížili a na jeviště tohoto světa přivedli jste onoho, jenž prací a starostí míti nechtěl a hluku světského se vzdaloval. Posledního učinili jste prvním, a stav jeho jest nyní mnohem nebezpečnějším než dříve byl. Člověka, jenž odumřel světu, přinutili jste, by znova pro svět oživl; toho, jenž zvolil býti opovrženým v domě Hospodinově, učinili jste všech pánem. Proč jste zmařili úmysly člověka ubohého? . . . Co vás k tomu pohnulo, že po smrti papežově náhle jste se vrhli na člověka nevzdělaného, chopili jste se ho v úkrytu jeho, a vyrazivše mu z ruky sekyru a rýč, odvlekli jste ho s sebou do paláce, povýšili na trůn, oděli šarlatem a opásali mečem, aby pomstu vykonával nad národy, trestal lidi, svazoval krále řetězy a urozence pouty železnými?[1]) Nebylo mezi vámi muže moudřejšího a zkušenějšího, jemuž by se byl úřad ten lépe hodil? Směšným zajisté se zdá, zvoliti člověka cáry oděného, by předsedal knížatům, vládl biskupům a rozhodoval o královstvích a císařstvích. Ba co pravím směšným! Zda to není spíše podivuhodným zázrakem? Neupírám a nepochybuji, že to mohlo býti také dílem Božím, který sám činí divy, zvláště když odevšad slyším, že Hospodin sám to učinil — bojím se však o syna svého věda, že jest povahy útlé a stydlivé, zvyklý více pokoji, než pracím hlučným; bojím se, že povinností úřadu apoštolského nebude konati tak rozhodně, jak mu je konati jest. Jaké asi myšlénky zaměstnávají ducha toho muže, jenž z úkrytu tichého rozjímání a z milé samoty srdce jako nemluvně z náručí matčina vytržen, vidí se náhle vržena do víru světského? Ach, nepodá-li mu Hospodin ruky pomocné, klesne a zahyne pod břemenem nezvyklým, přetěžkým, jež i andělům hrozným se zdá . . . Jest-li tedy láska v srdci vašem, jest-li jaká útrpnosť a soustrasť, stůjte při něm a pracujte s ním o díle, k němuž ho Pán skrze vás povolal. Co pravého jest, co počestného, co spravedlivého, co svatého, to mu předkládejte, to mu raďte, to konejte, a Bůh pokoje bude s vámi.«[2])

Nedlouho po tom psal též Eugenovi samému list plný hluboké úcty, pokory a něžné lásky.

»Nejmilovanějšímu otci a pánu Eugenovi, z Boží milosti nejvyšší hlavě církve, Bernard, opat clairvauxský, přeje všeho dobra.«

»Rozšířila se v zemi naší pověsť o tom, co Vám učinil Pán. Sám u sebe uvažuje, jak vysoko jste byl povýšen, nechtěl jsem napřed psáti. Očekávalť jsem listu a otcovského požehnání Vašeho.

[1]) Žl. 149, 7. 8. — [2]) List 237.

Čekal jsem, že přijde od Vás nějaký posel věrný a zevrubně mi podá zprávu o všem, co se stalo. Čekal jsem, že snad přijde některý ze synů mých zmírnit bolesť mou, a že mi řekne: „Josef, syn tvůj, žije a jest pánem vší země egyptské!“[1]) Proti vůli své tedy píšu Vám . . . Že však jsem již jednou začal, budu mluviti ku Pánu mému. Synem zajisté Vás jmenovati již se neodvažuji, neboť syn v otce, otec změnil se v syna. Který po mně přišel, nade mne učiněn jest; avšak nezávidím mu toho, neboť pevně doufám, že to, čeho mně se nedostávalo, budu míti v onom, jenž nejen po mně, nýbrž také skrze mě přišel.Jáť zajisté skrze evangelium jsem Vás zplodil. Vy jste naděje i radosť má a koruna slávy mé před Bohem: syn moudrý obveseluje otce svého. Nyní ovšem již nebudete slouti synem, neboť Hospodin dal Vám jméno nové. Pravice Nejvyššího učinila změnu tu, ze které národové budou se radovati. Jako kdysi Abram v Abrahama, Jakub v Israele, Šimon v Petra, Šavel v Pavla: tak syn můj Bernard změnou, jak doufám, radostnou a církvi užitečnou změněn v otce mého Eugena! . . . Zbývá nyní ještě, by též nevěsta Pána Vašeho, péči Vaší svěřená, k lepšímu se změnila, by se již nejmenovala Sarai, nýbrž Sara. Rozumíte-liž, co míním? Doufám, že Bůh Vám dá to poznati. Jste-li přítelem ženichovým, nenazývejte nevěsty jeho paní svou, nýbrž paní. Neosobujte si nic, co jejího jest, naopak buďte ochoten, kdyby toho potřebí bylo, i život svůj pro ni dáti. Poslal-li Vás Kristus, zajisté víte, že jste nepřišel, abyste si dával posluhovati, nýbrž abyste sám sloužil . . . Důvěru velikou majíc ve Vás církev svatá, právem se raduje a plesá v Pánu. Také já se raduji s radujícími se, ale k radosti mé mísí se též bázeň. Zaradoval jsem se, ale zároveň též bázeň sklíčila srdce mé. Jméno otce jsem sice ztratil, ale zůstala mi bázeň, úzkosť a láska otcovská. Uvažuje vysoký stupeň, na který jste povýšen, bojím se pádu. Uvažuje vznešenou důstojnosť Vaši, hrozím se hluboké propasti pod Vámi zející . . . Místo, na kterém stojíte, jest země svatá, jest místo Petrovo, místo knížete apoštolského, místo toho, kterého Bůh ustanovil hlavou a pánem domu svého. Na tomto místě jest pochován, aby povstal za svědka proti Vám, kdybyste se uchýlil s cesty Páně. Ruce jeho byly čisté ode všech darův a úplatků, tak že s dobrým svědomím říci mohl: „Zlata a stříbra nemám!“ Jste učiněn pánem národův a království, abyste trhal a ničil, stavěl a štípil. Pamatujte však při všech skutcích svých, že jste člověkem, a srdce Vaše budiž vezdy naplněno bázní před Tím, jenž pokořuje knížata. Kolik papežů viděl jste vlastníma očima umírati! Tito předchůdcové Vaši hlásejtež Vám brzkou smrť Vaši, a krátké panování jejich zvěstuj Vám, že i Vašich dnů na mále. V lesku pomíjející slávy nepřestávejte rozjímati o posledních

---

[1]) Gen. 45, 9.

dnech svých a nezapomínejte, že s těmi, kterým jste následoval ve slávě, za krátko spojen budete smrtí.«[1])

Eugen osvědčil se býti hodným žákem velikého učitele svého, svatého Bernarda. Bývalý slabý mnich, dosednuv na stolec svatého Petra, uchopil se vlády rukou pevnou a spravoval duchovní i světské záležitosti ku velikému prospěchu církve svaté. Hned po své volbě odebral se do Viterba, chtěje tam vyčkati tak dlouho, dokud by pobouřené mysli Římanů poněkud se neutišily. Tam přijal vyslance Armenů, žádající od něho rozhodnutí ve sporu svém s Řeky. Jeden z biskupův armenských vyznal před celou kurií římskou, že nade hlavou papežovou, když slavil mši svatou, pozoroval dvě holubice jasnými paprsky ozářené. Z této podivné příhody soudilo se všeobecně, že vláda nového papeže bude slavná a užitečná, což se také skutečně vyplnilo. Eugen spořádal rozervané poměry římské, vzbouřence pokořil, světské panství papežské upevnil; knížata evropská povzbudil ku nové výpravě proti nevěřícím, která se sice minula s žádoucím výsledkem, přece však nemálo přispěla k tomu, že víra živá v srdcích křesťanských opět hlubší kořeny zapustila. Drahocenného pokladu čisté, neporušené víry bedlivě hájil, zatrativ mnohé nauky kacířské. Zásluh velikých získal si však hlavně tím, že se horlivě snažil odstraniti zhoubné zlořády, kdekoliv je zpozoroval, a pracoval o všeobecné nápravě mravů ve světě křesťanském. Nelze ovšem upříti, že nic důležitého nepodnikal, aby se byl o tom dříve se svatým Bernardem neporadil; on byl jeho rádcem, jeho vůdcem, jeho světlem. Ku sv. Bernardovi utíkali se utiskovaní, by jim svou přímluvou u papeže pomoci vyžádal. Na něho se obraceli biskupové, když běželo o to, by nauky bludařské byly prozkoumány a zavrženy. Jemu přednášeny spravedlivé žaloby na rozličné nepořádky ve správě církevní, aby slovem svým papeže ku nápravě přiměl. A vážnosť jeho byla tak veliká, slovo jeho tak rozhodující, že mnozí nikoliv Eugena, nýbrž opata clairvauxského papežem nazývali, jak sv. Bernard sám v jednom listu svém podotýká.[2]) Než při veškeré té vážnosti, jaké u papeže Eugena požíval, zůstal vždycky pokorným mnichem a považoval se za služebníka neužitečného. Kdyby nebyl býval nucen, nikdy by nebyl vyšel z tiché celly své na veliké jeviště světové, a nic nebylo by mu bývalo milejším, jako kdyby byl mohl úplně setřásti všeliké ty starosti, jež na něho ze světa zevnějšího byly skládány, a pečovati jediné o duši svou a svěřených spolubratří. Vlivu svého na Eugena užíval jediné k tomu, by pracoval pro česť a slávu Boží, hájil zájmů církve svaté a všeliké věci spravedlivé. Papeži psal velmi mnoho listů, týkajících se buď záležitostí veřejných, aneb osob soukromých. Mimo to na vlastní jeho žádosť poslal mu v rozličných dobách

[1]) List 238. — [2]) Tamtéž.

velmi prospěšné rady a pokyny, jak vznešený úřad ku prospěchu stádce svěřeného spravovati jest. Sbírka těchto pokynův a naučení tvoří znamenitou knihu »o rozjímání,« o níž i veliký protivník církve katolické, Kalvín, tvrdí, že »opat Bernard v ní tak mluví, jako by pravda sama byla mluvila.« Od kolika nehod byla by zůstala zachována církev katolická, kdyby papežové vždycky touto knihou se byli spravovali!

Sv. Bernard dobře věděl, jak veliká moc v papežství spočívá; věděl, že papež je hlavou, která všechny ostatní údy řídí, že je srdcem, z něhož krev do všech žil proudí, že je duší, která celé tělo církve katolické oživuje. Věděl však také, že nejvyšší hlava církve jen tenkráte stádo sobě svěřené s prospěchem spravovati bude, když se vynasnaží býti opravdu tím, čím ho božský zakladatel církve míti chtěl, když bude vznešený, ale zároveň přetěžký úřad svůj spravovati v duchu nejvyššího pastýře duší, Krista Ježíše. Péče o blaho církve Kristovy přiměla ho k tomu, že drahému žáku svému Eugenovi ve knize »o rozjímání« ukázal zrcadlo, v němž by poznal sebe sama, čím jest jako člověk a čím jest jako náměstek Kristův; v němž by poznal církev sobě svěřenou a poměr, v jakém k ní stojí; v němž by poznal cestu, jakou mu se bráti jest, aby povinnostem svým co možná nejlépe dostál. »Jest Vám o sobě samém začíti rozjímání své,« píše Eugenovi, »o sobě samém jest Vám je také skončiti. Předně jest Vám rozjímati o sobě samém, pak o tom, co pod Vámi jest, pak o tom, co kolem Vás jest, a konečně o tom, co nad Vámi jest.« Čtyry tyto předměty tvoří čtyry hlavní díly knihy »o rozjímání.«

V prvém dílu zaměstnává se sv. Bernard osobou papežovou, uvažuje o něm se dvou rozdílných stanovisek: o papeži jako člověku, a o papeži jako náměstku Kristově. »Čím jste?« táže se. »Jste tím, čím jste byl dříve; důstojnosť, na niž jste byl povýšen, nezměnila Vaší přirozenosti. Jste člověk, a jakkoli Vás učinili biskupem, přece jste dosud člověk. Odstraňte závoj Vás přikrývající, a poznáte, že jste nahý, ubohý, bídný člověk, zrozený ku práci a ne ku vysokým důstojnostem, narozený ze ženy a ve hříchu počatý. Stav se pak papežem, čím jste? Jaké místo zaujímáte v církvi svaté? Jste veleknězem a vrchním pastýřem, knížetem biskupů, nástupcem apoštolů; máte předností Abelovu, vladařství Noemovo, patriarchát Abrahamův, řád Melchisedechův, hodnosť Aronovu, vážnosť Mojžíšovu, soudcovský úřad Samuelův, moc Petrovu, pomazání Kristovo. Vy jste ten, jemuž dány klíče a svěřeny ovce. Vy nejen ovec, nýbrž i pastýřů jste pastýřem . . .«

A právě proto, že úřad tak vznešený veliké vyžaduje dokonalosti na tom, kdo jej chce zastávati, napomíná svatý Bernard papeže, by hleděl dokonalým býti a dosíci vlastností, kterých se mu dosud nedostává. »Držím před Vámi zrcadlo, byste poznal,

čeho dosud nemáte, a snažil se dosíci toho: tomu zajisté, kdo myslí, že všechno již má, chybí všechno.«

V části druhé jedná svatý Bernard o tom, co pod papežem jest; to je celý svět, jenž byl mu svěřen, avšak ne proto, by nad ním zpupně vládl, nýbrž aby jej moudře spravoval. Papež pečuj o všechny bez výjimky; všichni jsou mu svěřeni, moudří a pošetilci, věřící a nevěřící, Židé, Řekové i pohané. Je svatou jeho povinností pracovati o to, by obráceni byli ti, kdož dosud víry nemají; ti pak, kteří ji mají, aby ji neztratili. Na tomto místě upozorňuje světec na rozličné zlořády, jež se v církvi rozmohly, a zároveň udává prostředky, jak by se nejlépe odstraniti daly. Žádá, by papež nad tím bděl, aby každý na svém místě zůstal a povinnosti svého úřadu vykonával, aby poslušnosť opět zdobila duchovenstvo, do klášterů vrátila se dřevní kázeň a v rozličných třídách společenských zavládl bývalý pořádek.

V dílu třetím napomíná papeže, by horlivě rozjímal též o věcech, jež okolo něho jsou, to jest o dvoře papežském, o kardinálech, duchovenstvu a lidu římském. Svatý Bernard byl si dobře vědom, jak citlivou ránu odkrývá, a byl přesvědčen, že mu budou mnozí vytýkati, že to, proti čemu brojí, jest již dávným zvykem, to pak, co doporoučí, přemnohým dvořanům nebude milo, jakkoliv to dříve zvykem bylo. Proto mluví o této věci opatrně sice, přece však rozhodně. Lituje, že se duchovenstvo uchýlilo od svého vzoru, Ježíše Krista, jenž každého, i sebe nepatrnějšího mile přijal, s každým laskavě obcoval, jen aby duše nesmrtelné získal. »I před Vámi,« praví Eugenovi, »byli pastýřové, kteří se odevzdali úplně svým ovečkám; pastýřové nejen jménem, nýbrž také skutkem, nic nepovažujíce za nehodno než to, co blahu svěřených oveček bylo na ujmu; pastýřové, kteří pro ně veškerou péči svou, své statky, svůj život vynaložili, jediné aby připravili Pánu lid dokonalý. O to pracovali, nelitujíce žádného namahání, rádi trpíce hlad i žízeň, zimu i nahotu. Kde však nyní jest krásný ten zvyk? Veškerá snaha jistých duchovních směřuje k tomu, by svou důstojnosť zachovali. Pro česť obětují všechno, ničeho však anebo jen velice málo pro svatosť. Ukáže-li se někdo poněkud laskavějším a přístupnějším, hned se mu vytýká, že se to s jeho důstojností nesrovnává. Srovnává-li se to však s přikázaním Božím, o tom se nikdo nezmiňuje.«

Ukázav na mnohé nešvary, slávu papežského dvoru zatemňující, svatou rozhorleností napomíná papeže, by je hleděl potlačiti, a sám také se bral cestou, jakou mu svatý Petr ukázal. »Procitnete-liž uprostřed sítí smrti, jež Vás odevšad obemknuly? Horlím pro Vás horlivostí dobrou; dejž Bůh, aby tato horlivosť Vám tak byla užitečnou, jak mocně ve mně plane! Vím, že na místě, kde bydlíte, zdržují se lidé nevěřící a podvratní. Jsou to vlci a ne ovečky, a

přece jste jejich pastýřem. Tato okolnosť poskytuje Vám vděčnou látku, o níž jest Vám horlivě rozjímati, jak byste totiž vlky tyto zase v ovce obrátil, a sám jimi nebyl nakažen . . . Svatého Petra, předchůdce Vašeho, nikdo neviděl, že by byl chodil okrášlen hedbávím a drahokamy, že by byl jezdil na bělouši, obklopen vojáky a hlučícími dvořany. Zajisté i bez těchto věcí myslel sv. Petr, že může vyplniti spasitelný příkaz Páně: „Pas ovce mé, pas beránky mé!" Z veškeré té nádhery dalo by se spíše souditi, že jste nástupcem Konstantinovým než Petrovým. Nicméně radím Vám, abyste zlozvyk ten na nějaký čas trpěl, nežádejte ho však, jakoby byl nerozlučně spojen s úřadem Vaším . . .«

Z této jednoduché rady poznáváme jasně, jak moudře a opatrně si počínal svatý Bernard, káraje zlořády a horle pro obnovu mravů. Cesta, kterou se bral, byla zcela jiná než cesta oněch nepovolaných reformatorů, již pod záminkou, že chtějí církvi prvotní dokonalosť a lesk navrátiti, bořili nejdůležitější její zařízení, papežství, podobajíce se v té příčině bláznům, již chtějíce očistiti strom ode hmyzu škodlivého, peň u kořene podtínají. Nesmyslní horlitelé pro prvotní čistotu a prostotu mravů brojili proti zlořádům, ale číníce to způsobem nepravým a v čas nepříhodný, působili jen větší rozklad a nepořádek; chtějíce očistiti velkolepou budovu církve svaté od kalu a špíny, některé části její hyzdící, trhali s ní zároveň nejkrásnější její okrasy a bořili základní zdi, nových nemohouce postaviti. Ne tak svatý opat clairvauxský. Též on přál si upřímně, by ani sebe menší prášek nezatemnil lesku nevěsty Kristovy, též on chtěl ji míti bez poskvrny, čistou, spanilou, ale při tom bedlivě dbal, aby tělu jejímu nikterak uškozeno nebylo. Nenáviděl všelikých zlořádův a bojoval proti nim kdy a jak mohl, avšak opatrně a v čas příhodný, zlo menší raději na čas snášeje, by nebylo spůsobeno větší. Hoje rány jedovaté užíval účinného protijedu, káraje neřesti ukazoval na ctnosti, jež jediné byly s to, aby je z kořene vyhladily. Věda, že papež, nejvyšší hlava církve, jest svící na horu postavenou, by svítila světu celému, pracoval horlivě o to, by svíce ta v skutku vydávala světlo ctností všelikých, rozptylovala temnoty hříchu a nepravosti, a ukazovala lidstvu cestu pravou. Ukázav Eugenovi ve knihách »o rozjímání,« jakým býti má, chce-li opravdu býti hodným náměstkem Kristovým, opakuje krátce na konci knihy čtvrté všechno, co dosud pověděl, a označuje ctnosti, jež papeže římského zdobiti mají, těmito krásnými slovy: »Uvažte především, že svatá církev římská, kterou vůlí Boží spravujete, jest matkou a ne paní všech církví ostatních; Vy pak že nejste knížetem biskupů, nýbrž jedním z nich, bratrem těch, kteří Boha milují, druhem oněch, kteří se Ho bojí. Uvažujte, že jste vzorem spravedlnosti, zrcadlem svatosti, příkladem pobožnosti, milovníkem pravdy, obhájcem víry, učitelem národů, vůdcem křesťanů, přítelem ženichovým, záštitou nevěstinou,

správcem duchovenstva, pastýřem lidu, učitelem nevědomých, útočištěm utiskovaných, přímluvčím chudých, nadějí nešťastných, ochráncem sirotků, soudcem vdov, okem slepých, jazykem němých, berlí starců, mstitelem nešlechetnosti, zlých postrachem, slávou spravedlivých, prutem mocných, bičem tyranův, otcem králů, strážcem zákonů, tvůrcem kanonů,[1]) solí země, světlem světa, knězem Nejvyššího, náměstkem Kristovým, Pomazaným Páně, Bohem Pharaonovým!«[2])

Ctnostný život a svatá smrť papežova byla nejkrásnější odměnou péče Bernardovy. Pisa i mnohá jiná města italská ctila Eugena za krátký čas po jeho smrti jako blahoslaveného, a tato pocta byla roku 1872. Stolicí apoštolskou potvrzena.

Pravili jsme již, že papež nic důležitého nepodnikal, aby se byl dříve s duchovním otcem a vůdcem svým neporadil. Svatý Bernard byl též hlavním původcem, že Eugen krátce po svém nastolení se odhodlal přiměti knížata evropská ku nové výpravě křížové proti nevěřícím. Věda, že nenajde muže, jenž by s větší láskou a plamennější výmluvností pro svatou věc pracoval, jako svatý opat clairvauxský, svěřil mu nesnadný úkol, hlásati ve Francii a Německu výpravu křížovou. Sluha Boží podrobil se rozkazu papežovu a podjal se obtížné práce této, práce opravdu apoštolské, za niž ho však nečekala odměna jiná, než příkoří a protivenství.

---

[1]) Zákonů církevních. — [2]) Kn. IV. hl. 7.

DOBA ČTVRTÁ.

Život apoštolský svatého Bernarda.

Od času, kdy začal hlásati druhou výpravu křížovou, až do jeho smrti (1145—1153).

Hlava devětadvacátá.

Sv. Bernard hlásá výpravu křížovou ve Francii. — Shromáždění ve Vezelayi.

Země svatá! Jaké to myšlénky budí v nás jediné toto slovo! Země, v níž dle prastarého podání v hoře Kalvarii odpočívají kosti našich prarodičův Adama a Evy. Země, nejprve zaslíbená a pak daná národu vyvolenému. Země, o jejímž hlavním městě praví Žalmista: »Zapomenu-li na tebe, Jerusaléme, budiž v zapomenutí dána pravice má; přilni jazyk můj k dásním mým, nebudu-li pamatovati na tebe, nepředložím-li Jerusalém na počátek veselí svého.« Země patriarchův a proroků. Země, v níž se narodil Spasitel světa a za spásu pokolení lidského na kříži umřel!

Ký div, že hned od prvopočátku křesťanství putovali věřící četně do této země, každému křesťanu nade vše drahé. Chtěli spatřiti Betlehem, ono místo, kde Syn Otce nebeského z Panny Marie se narodil; toužili uzříti Nazaret, kde Stvořitel a Pán všehomíru jako syn chudého tesaře žil onen život nejhlubší pokory; toužili zulíbati půdu posvěcenou kroky Spasitelovými, a slzami vděčnosti a lásky skropiti místo, na němž Kristus Ježíš za nás vycedil svou krev.

Palestina, země svatá, kolébka naší víry, byla společným majetkem všeho křesťanstva — však ne dlouho. Již v sedmém století po Kr. dostal se Jerusalém do rukou nevěřících, kteří za krátký čas dobyli také ostatních míst posvátných a stali se pány celé země.

Byla to ovšem rána krutá, ale svět křesťanský nepocítil z počátku veškeré její tíže a nepoznal, co vlastně ztratil a jaké nebezpečenství mu ještě hrozí. Mohamedáni, noví pánové Palestiny, nebránili zprva poutníkům navštěvovati místa posvátná a také ku křesťanům v Palestině usedlým chovali se dosti mírně. Brzy však se věci změnily. Poutníci přicházející z Palestiny vypravovali o hrozných ukrutnostech, jakých křesťanům v oněch krajinách zakoušeti jest. Papež Řehoř VII. byl by jim rád přispěl na pomoc — vždyť poznával dobře tento veleduch, že zde neběží pouze o křesťany palestinské, nýbrž o celý křesťanský Západ, proti němuž

Mohamedáné, úhlavní nepřátelé kříže, zajisté dříve nebo později veškerou silou svou se pozdvihnou, jako se také skutečně stalo. Ustavičné boje s císařem Jindřichem IV. bohužel úmysl papežův překazily.

Na sklonku století desátého přišel do Evropy Petr Poustevník a přinesl s sebou list patriarchy jerusalémského, jenž snažně prosil veškeré křesťanstvo západní, by se ustrnulo nad ubohými svými spolubratry na Východě a ujalo se jich proti krutým tyranům. Petr Poustevník proputoval celou západní Evropu, hlavně Francii, všude líče hrozné útrapy křesťanů palestinských, a vybízel knížata, by se konečně vzchopila a vytáhla proti nevěřícím. Slova jeho neminula se s účinkem. Roku 1096. vydalo se velmi četné vojsko na cestu do Palestiny. Byla to první výprava křižová — která však pro nedostatek zkušených vůdcův a proto též pro velikou nekázeň, jaká ve vojsku panovala, skončila úplným nezdarem.

Oheň svatého nadšení byl však již zapálen. Hned rok potom odebralo se do Palestiny vojsko nové. Křižáci, vedeni Bohumírem Bouillonským, dobyli měst Nicaee, roku 1098. Edessy, Antiochie a konečně 15. července 1099 po velikých svízelích vtáhli vítězně do bran svatého města. Bohumír Bouillonský zvolen byl prvním králem jerusalémským.

Skoro půl století uplynulo od té doby. Zdá se skoro zázrakem, že nově založené království jerusalémské tak dlouho odolalo prudkým útokům nepřátel, se všech stran na ně dorážejícím. Vždyť to byl jen malý ostrůvek křesťanský, na jehož břehy odevšad bily vlny moře mohamedánského.

Křesťanům se ovšem zdálo nemožným, že by opět mohli ztratiti zemi, které po tolika námahách teprve před nedávnem dobyli, a která byla skropena krví nesčíslných křižákův. A přece se to stalo.

Roku 1144. dobyl sultán bagdadský města Edessy. Bleskem rozlétla se zpráva ta v zemích evropských a zkormoutila hluboce všechna srdce křesťanská.

Padlať pevná bašta Jerusaléma, i bylo se nyní obávati, aby také svaté město a s ním všechna ostatní místa posvátná sotva dobytá opět se nedostala do rukou nevěřících. Prvním ze všech knížat západních, která se odhodlala ohroženým křesťanům na Východě na pomoc přispěti, byl král francouzský Ludvík VII. Trápen ustavičně výčitkami svědomí za mnohá příkoří Stolici apoštolské učiněná, hlavně pak za krutý čin, jehož se dopustil dobyv města Vitra a zapáliv chrám, do něhož se přes 1500 osob uteklo, doufal, že tímto skutkem spravedlnosť Boží smíří a duševního klidu nabude. Než překážky nemalé stavěly mu se v cestu. Nedaloť se očekávati,

že nadšení pro výpravu křížovou bude takové, jako před půl stoletím, kdy Petr Poustevník slovem svým Západ veškerý pro svatou válku rozohnil, a bez pomoci ostatních knížat nebylo naděje, že by se nové tažení zdařilo. I nejvěrnější rádce králův, opat Suger, jenž zajisté jen prospěch církve a vlasti své měl na zřeteli, srážel Ludvíka od jeho předsevzetí, avšak marně. Král byl pevně odhodlán úmysl svůj ve skutek uvésti a svolal za tou příčinou mnoho biskupův a velmožů francouzských do města Bourge, by se s nimi o nové výpravě poradil. Suger dosáhl konečně přece aspoň toho, že krále přiměl, aby se napřed poradil se sv. Bernardem a pak jeho radou se řídil. Nic nebylo králi milejšího, jako právě tento pokyn ministrův. Bylť pevně přesvědčen, že opat clairvauxský nejen od jeho úmyslu ho nesrazí, nýbrž naopak všemožně jej bude podporovati. Neprodlévaje poslal sv. Bernardu list, žádaje ho snažně, by se dostavil ku shromáždění do Bourge a radou svou mu přispěl. Sv. Bernard však nechtěl sám rozhodovati o věci tak důležité. Věda, že bez pomoci Stolice apoštolské sotva by se dal sebrati slušný počet vojska, přiměl krále, by vyslal k papeži posly o radu a pomoc k dílu svatému. Že sám ničeho vroucněji si nepřál, než aby se křesťanům na Východě co nejdříve na pomoc přispělo, toho důkazem jsou listy, jež při této příležitosti psal papeži Eugenovi, chtěje ho pro výpravu získati. »Nikterak malicherná není zpráva, jež nám zvěstována byla; je to zpráva důležitá a bolestná velmi. Všichni pociťujeme bolesť hlubokou v srdcích svých, jediné nepřátelé naši radují se a plesají. Všeobecná jest bolesť, neboť příčina bolesti týká se všech bez rozdílu . . . Četl jsem kdesi, že není mužem statečným, kdo duchem klesá v práci nesnadné. Já pak pravím, že muž věrný právě v utrpení více důvěry nabývá: Nepřátelé pronásledují Krista Ježíše, dotýkají se zřítelnice oka jeho; on trpí na tomtéž místě, kde již jednou trpěl, a proto jest čas, aby nástupce jeho tasil oba meče, jež mu byly svěřeny . . . Slyším volati hlas: „Jdu do Jerusaléma, bych tam znova byl ukřižován!“ I kdyby někteří lhostejnými, jiní pak úplně hluchými byli ku hlasu tomu, nástupce Petrův nesmí ho přeslechnouti, nýbrž musí zmužile zvolati: »I kdyby všichni se pohoršili nad Tebou, já se nikdy nepohorším!« Nesmí se lekati útrap a porážek, jichž první výprava zakusila, nýbrž musí se všemožně přičiniti, by je napravil. Nemá-liž člověk činiti toho, co činiti povinen jest, činí-li Bůh co chce? Jako křesťan a člověk věřící naději se věci lepších po všech těch útrapách a protivenstvích, jež nás stihly, maje za největší radosť, že jsme v rozličná pokušení upadli. Jedli jsme ovšem chléb bolesti a byli jsme napojeni vínem hořkým. Než nezoufej, příteli ženichův; zachovalť ženich moudrý a laskavý víno dobré až do konce. Kdo ví, neobrátí-li se a neodpustí-li Hospodin a nezůstaví-li po sobě požehnání? Vždyť dobře víte, že tak to činívá svrchovaná Moudrosť: veliké dary

předcházela vždycky veliká neštěstí. Neobyčejné nebezpečenství žádá neobyčejné pomoci . . .«[1])

Snadno pochopíme, že papeži nikterak nezůstal lhostejným podnik, směřující k ochraně zájmů veškerého křesťanstva, svatým Bernardem tak vřele doporučovaný. Velmi laskavě přijal Eugen posly krále francouzského a slíbiv panovníku všemožnou podporu, poslal mu list apoštolský, v němž výpravu křížovou schvaloval, každého vyzýval, aby krále ve svaté válce byl poslušen, předepsal oděv a zbraň, jež vojíni nositi měli, a všem, již by se výpravy účastnili, hříchův odpuštění, jejich pak ženám a dítkám ochranu sliboval.«[2])

Jist mravní i hmotnou podporou Stolice apoštolské, nelekal se již Ludvík VII. žádných obtíží a svolal na svátky velikonoční nové shromáždění do města Vezelaye v Burgundsku, kdež by každý, koho by se milosť Boží dotekla, pod prapor Kristův se přihlásiti a kříž jeho na se vzíti mohl. Papež Eugen byl by se rád po příkladu předchůdce svého Urbana III. do Francie odebral, aby přítomností svou a slovem svým co nejvíce křesťanů k účastenství díla záslužného pohnul, ale nemoha pro rozervané poměry římské z Italie odejíti, ustanovil zástupcem svým muže, jehož vážnosť byla takořka větší, než vážnosť papeže samého. Mužem tím byl svatý Bernard, jemuž Eugen rozkázal, aby shromáždění ve Vezelayi předsedal a výpravu křížovou všude hlásal.

S bázní nemalou podrobil se pokorný mnich tomuto rozkazu, o němž se domníval, že tělesné i duševní síly jeho daleko přesahuje.

Co duševních schopností k dílu tak velikému se týká, mohla ovšem jediné pokora Bernardova jich neviděti; nebylať zajisté v oné době muže, jenž by lépe byl dostál úloze této, než právě opat clairvauxský, jak brzy uvidíme. Co do sil tělesných byla však omluva jeho pravdivá a oprávněná. Svatý Bernard dosáhl okolo toho času čtyřiapadesát let; každému však, jenž ho znal, zdálo se pravým zázrakem, že muž ten ještě žije. Tělo jeho přísným životem umrtvené, mnohými svízely a skoro ustavičnou nemocí vysílené, bylo bledé jako mrtvola a skoro bez vlády. V posledních třech letech nevycházel z kláštera leč v nejnaléhavějších potřebách svého řádu, ba mnohdy nemohl ani těchto prací vykonávati, protože — jak starý kronikář praví — »byl skoro mrtev, a kdo na něho pohlédl, byl by se domníval, že každé okamžení vypustí ducha.«

Opat Monte-Casinenský Vibold, jenž ho několik roků před tím viděl a výmluvností jeho všecek byl dojat, praví o něm takto:

»Tento ctihodný, neobyčejně přísným životem vysílený muž jest úplně bledý; nese na sobě patrné stopy pokory a kajícnosti, všechno na něm vydává svědectví o tak dokonalé svatosti, že pře-

[1]) List 256. — [2]) Odo de Diogilo, o výpravě krále Ludvíka VII. na Východ, kn. 1.

svědčuje posluchače, sotva se ukáže, přesvědčuje dříve, než slovo promluví. Má výtečné vlohy a neobyčejné vlastnosti; mluví prostě; jeho výslovnosť jest jasná a mocná; jeho pohyby něžné a pevné zároveň. Obličej tohoto velikého muže dojímá; řeč jeho povzbuzuje, příklad jeho vede ku ctnosti.«[1])

Ký div, že papež uvažuje veliké nadpřirozené dary a schopnosti, jimiž duchovní otec jeho měrou přehojnou od Boha byl nadán, zapomněl jaksi na jeho tělesnou slabosť, dobře věda, že mocný duch Bernardův pokaždé vítězně přemůže tělo nemocné a bezvládné, kdykoliv běží o česť a slávu Boží a prospěch církve svaté. Ku nesnadné práci přidal mu ovšem několik výtečných mužů pomocníkův, ale hlavní břímě spočívalo přece jen na jeho bedrách, neboť »mezi všemi,« praví Vilém Tyrský ve své kronice, »kteří byli zvoleni, aby tuto Hospodinu tak milou práci vykonávali, byl prvním a hlavním poslancem pan Bernard, opat clairvauxský, muž svatého života, ve všem hoden památky nesmrtelné.«[2])

Jako na všechny jiné věci, tak i na toto své poslání patřil ctihodný sluha Boží okem víry; vida v rozkazu papežově vůli Boží, podrobil mu se ochotně a přijal těžkou práci s potěšujícím vědomím, že jí nekoná o své vůli, nýbrž z poslušnosti k náměstku Kristovu. Pln svaté horlivosti nečekal ani na schůzi vezelayskou, nýbrž počal ihned úkol svůj. Spojení, jaké měl s nejznamenitějšími osobami nejen v Evropě, nýbrž i v cizích zemích, a vliv, jaký na ně vykonával, prospěly mu v té příčině znamenitě. Již dříve jsme viděli, že se k němu o radu a pomoc utíkaly osoby všech stavů, chudí a bohatí, nízcí a vznešení, osoby světské a duchovní. On byl duchovním vůdcem knížat a biskupů, králův a papežův, on řídil jejich svědomí, on rozhodoval v nejdůležitějších otázkách církevních a státních. Slovem svým uhájil potlačovaných, porovnával spory, pobádal ke skutkům velikým. Slovo jeho mělo také nyní býti mocnou jiskrou, jež by v celé Evropě vznítila plamen nadšení pro výpravu křížovou. Základ, na němž chtěl stavěti, základ jediné pravý, poznáváme z listu, který psal patriarchovi jerusalémskému.

»Když se Nejvyššímu zalíbilo odkrýti hlubokosť svých úradkův o spáse člověčenstva, ukázal lidem lásku svou tím, že jim dal Syna svého jednorozeného; když pak tento Syn člověkem se stal, aby lidstvo vykoupil, povolal k sobě ze synů lidských ty, které chtěl, vyvolil ty, které nad jiné miloval. Mezi nimi byl však jeden, kterého zvláště miloval; byl to miláček mezi milovanými, vyvolený mezi vyvolenými, a tomu svěřil v poslední hodině, když oběť svou dokonával, svou vlastní Matku, Pannu Marii . . . Co chci říci těmito slovy? Poslyšte pozorně! Hospodin vyvolil mnohé k důstojnosti kněžské; ustanovil několik knížat nad lidem svým; ale ze všech

[1]) Opata Vilbalda list 147. — [2]) Guill. Tyr. bl. XVI. §. 18.

biskupů na světě jste Vy jediné představeným domu Davidova, jediné Vaší péči svěřena byla země, v níž ovoce života klíčilo, z níž vyrostla květina tajemná, lilie údolí . . . Sezuj obuv s noh svých, pravil kdysi Hospodin Mojžíšovi, neboť místo, na kterém stojíš, země svatá jest.[1]) Také Vy, jenž přebýváte na témž místě, odložte všechno, co pozemského jest . . . Ó jak hrozné je toto místo, na kterém otec svému marnotratnému synu vstříc vyšel, jej objal a pak čestným, krásným oděvem jej oděl; kde Spasitel světa tak laskavě do našich ran olej a víno vylil; kde Bůh s námi učinil smlouvu života věčného . . . V pravdě místo svaté a posvěcené, jež božský Spasitel náš ne vodou, nýbrž vodou a krví svou skropil, místo, na kterém žíti a umříti ráčil! Kdo jest hoden vkročiti po něm na toto místo? Jediné ten, kdo od Ježíše Krista se naučil býti tichý a pokorný srdcem! Nemáme-li pokory, vydáváme se v nebezpečenství, že na něm zahyneme. Chcete tedy míti nekolísající, pevnou oporu? . . . Opřete se o pokoru . . . Ona jediné Vás učiní hodným úřadu, který spravujete, a zjedná Vám hojné milosti Boží, která, jakkoliv tak veliká i vznešená jest, přece spočívá jen na tom, co nejnižšího jest na nebi a na zemi.«

Přiblížily se konečně svátky velikonoční roku 1146. Kouzlo, spočívající ve jméně sv. Bernarda, přivábilo do Vezelaye nesčíslné množství lidí. Král se svými velmoži, králová Eleonora, mnoho prelátů, rytířův a jiných osob všech stavů sešlo se na úpatí jednoho pahorku, kdež pro nedostatek jiného místa vhodného shromáždění konati se mělo. »Neboť ani veliký chrám,« praví kronikář Odo, »ani náměstí, ani zámek nebyly dosti prostranné, by pojaly to množství osob, odevšad do Vezelaye přicházejících. Proto bylo postaveno na úpatí hory veliké řečniště, by opat clairvauxský ku shromážděnému lidu mluviti mohl.«

»Svatý Bernard vystoupil nahoru s králem Ludvíkem, jenž byl již ozdoben křížem, a sotva začal řečník nebeský po zvyku svém vylévati rosu slova Božího, dal se lid shromážděný do křiku, volaje: »Kříž, kříž!«[2]) Kazatel svaté války nemohl ani dočísti list papežský. Pozdvihnuv pak hlasu svého, začal úchvatnými slovy líčiti nářek svatého města i bídu křesťanů na Východě, bratří o pomoc prosících, a zapřisáhal knížata i lid křesťanský, by se ozbrojili k ochraně hrobu Ježíše Krista. »Bůh to chce, Bůh to chce!« zvolalo jednėmi ústy nesčetné shromáždění. Král hluboce dojat vrhne se před svatým Bernardem na kolena a slibuje mu slavně, že svaté zemi na pomoc přispěje. Potom povstane a vyzývá všechny udatné bojovníky křesťanské, by se k němu přidružili a táhli s ním do boje proti nevěřícím. Po příkladu královĕ žádá též králová kříž poutnický. Po ní přistupuje několik biskupův a přijímají kříž z ruky svatého

[1]) 2. kn. Mojž. 3, 5. — [2]) Od. de Diog. kn. I.

Bernarda. Nesčíslné množství pánův a rytířů tlačí se kolem řečniště a žádá kříž; jsou mezi nimi bratr králův Robert, syn hraběte Champagneského Jindřich, Theodorich Elsasský, Archambauld Bourbonský a mnoho jiných statečných bojovníků z vyšších i nižších stavů. Připravené kříže byly za krátkou dobu rozdány. Chtěje zbožnou netrpělivosť nadšeného lidu upokojiti, roztrhal sv. Bernard vrchní svůj oděv a nadělav z něho křížů, rozdával je, dokud zásoba stačila. Následující dny nebyl nával menší než dne prvého. Příklad vznešeného rytířstva působil mocně na nižší vrstvy lidu, jenž se houfně přihlašoval o kříž a šířil svaté nadšení dál a dále.

Ludvík VII. řídě se ve všem radou svatého Bernarda, učinil rozličná opatření, by zajistil zdar zamýšlené výpravy. Vyslal poselství ku králi sicilskému Rogerovi, by mu poskytl potravy a lodí pro vojsko křižácké; psal císaři Konrádovi, jakož i králi uherskému, by mu dovolili volně táhnouti svými zeměmi; vyslal též posly k císaři byzantskému Manuelu Comnenovi, by se s ním spojil ku svatému podniku. Po těchto předběžných přípravách ustanovil, že vojsko křižácké vytáhne na jaře roku příštího, a rozpustil shromáždění. »Potom,« praví kronikář, »vrátili se všichni radostně domů; co sv. Bernarda se týká, vidíme ho všude kázati, a v krátkém čase rozmnožili se křižáci do nekonečna.«[1])

Hlava třicátá.

Svatý Bernard hájí Židů v Německu, před výpravou křížovou pronásledovaných.

Po shromáždění vezelayském navštívil sv. Bernard znamenitější města v Burgundsku a v sousedních provinciích, všude volaje bojovníky pod prapor kříže. Uvážíme-li, že nadšený hlasatel kříže pro výmluvnosť svou, a ještě více pro svatosť svého života a pro mnohé zázraky, jež Bůh na jeho přímluvu vykonal, po celé střední Evropě všemu lidu byl znám, nepodivíme se nikterak neobyčejnému výsledku jeho cest apoštolských. Byltě považován za druhého Mojžíše, za posla nebeského, jemuž Bůh uložil, aby lid křesťanský vedl do země zaslíbené.

V Laoně, Chartrech a mnoha jiných městech konaly se nové porady o přípravách válečných. Při nejdůležitějších shromážděních byl sv. Bernard osobně přítomen, a kam sám jíti nemohl, poslal aspoň list, anebo se dal zastupovati některým řeholníkem. V Chartrech

[1]) Odo de Diog. kn. I.

radili se shromáždění, koho by měli zvoliti nejvyšším náčelníkem veliké armády. »Zajisté podiví se tomu celý svět,« praví dějepisec jeden, »že opatu Bernardovi svěřeno jednohlasně vrchní velení, aby kráčel v čele důstojníkův a vojáků.«[1])

Světec ovšem odmítl tento čestný, ale přetěžký úřad, a když na něho novými a novými prosbami naléháno, utekl se ku papeži Eugenovi, prose jej, aby ho chránil před zvůlí lidskou. »Snad jste již slyšel,« píše mu v listu 256., »že mě již (divím se ovšem velice, jak se to vůbec státi mohlo) zvolili nejvyšším vůdcem a správcem vojska. Buďte přesvědčen, že se to nestalo na radu mou, že to nebylo a není mou vůlí, a že k tomu ani síly mé — pokud já vím — nestačí. Kdo jsem já, bych pořádal šiky válečné a kráčel v čele řad ozbrojených? Ostatně i kdybych měl síly dostatečné, i kdyby mi se nenedostávalo potřebné zkušenosti, zdaž jest vůbec práce, která by s mým povoláním méně se srovnávala, jako právě práce tato? Sám dobře to víte a proto není třeba Vás o tom poučovati. Toho jediné na Vás žádám pro lásku, kterou mně zvláště povinen jste, byste mne nevydával ve zvůli lidskou, nýbrž — jak Vaší povinností jest — o světlo s hůry prosil a se přičinil, aby se stalo to, co jest vůlí Boží.«

Křižáci, volíce sluhu Božího nejvyšším vůdcem svým, chtěli tím zajistiti zdar celé výpravy; domnívaliť se, že budou nepřemožitelnými pod ochranou muže, o němž jim bylo známo, že Bůh proseb jeho neoslyší. Opět a opět snažili se jej pohnouti, aby přání jejich vyplnil, ale nadarmo. Sv. Bernard se nedal obměkčiti a papež schválil jeho rozhodnutí.

Zatím co ve Francii přípravy k válce tak utěšeně se dařily, došly sv. Bernarda z Německa zprávy, které ho nemálo zarmoutily. Jako často se stává, že lid rozohní-li se pro věc nějakou, byť sebe lepší byla, ve svém nadšení snadno z mezí vybočuje a dopouští se činů nechvalných, tak dálo se nyní v Německu. Lid nadšený pro válku proti nevěřícím, prohlásil, že nechce trpěti ve vlastní otčině nejhorších nepřátel kříže Kristova, i zdvihl se proti Židům a začal páchati mnohé ukrutnosti, právě tak, jako se jich dopouštěl již před první výpravou křížovou. Jest ovšem pravda, že Židé sami namnoze lichvou a vyděračstvím zavdali příčinu k těmto krvavým výtržnostem, kterých láska křesťanská nikdy nedovoluje. Mnozí Židé byli ukrutnými pijavicemi, jež ssály na těle nejen lidu obecného, nýbrž i pánů, rytířů, biskupův a králův, a přečetné křesťany přivedli k holi žebrácké a do úplné zkázy. Proto není divu, že byli od svých dlužníků na smrť nenáviděni a že nyní lid rozvášněný s vinnými vraždil i nevinné, hrozně spláceje nespravedlnosť svých nepřátel. Pronásledování vypuklo nejprve v několika městech porýnských.

---

[1]) Baronius k r. 1146.

Mnich německý, jménem Rudolf, opustiv klášter svůj, vybízel všude křesťany, by povstali proti Saracenům i Židům a vyhladili je. Slova jeho nalezla bohužel příliš velkého ohlasu. V Kolíně, Mohuči, Vormsu, Špyru a Strassburgu zároveň s heslem válečným proti Turkům zazněl též vražedný křik proti Židům.

Srdce všech pravých křesťanů naplněna byla ošklivostí nad těmito smutnými událostmi, jež výpravě křížové byly na újmu nemalou. Nikdo však nedal při této příležitosti tak krásný důkaz opravdové soustrasti a lásky k bližnímu, jako svatý Bernard. Sotva se dověděl o ukrutnostech na Židech páchaných, poslal do Německa list, aby učinil přítrž kázaní falešného apoštola. Na přímluvu váženého opata ujaly se Židů mnohé vynikající osoby; hlavně biskupové bránili jich rozhodně proti rozkacenému lidu. V Mohuči otevřel jim arcibiskup Jindřich svůj palác a přijal je pohostinsky.

O tomto pronásledování zachovala se nám zajímavá kronika, sepsaná jistým Židem, jenž památku na těžké protivenství Israele, jakož i na vděčnosť svého národa ku svatému Bernardu věkům budoucím zachovati chtěl. Pisatel této kroniky měl v době druhé výpravy křížové třinácte let, a viděl vlastníma očima všechny ty krvavé skutky, o kterých píše. Nebude nezajímavo, uvésti na tomto místě některé úryvky z tohoto vypravování. Spisovatel začíná takto:

»Já, Ješua Ben-Meir, já jsem se narodil v měsíci Tebeth roku 5257.[1]) Má rodina je z pokolení Aaronova; a můj otec, vypuzen z království španělského, usadil se ve městě Avignoně, v Provenci, Rhonou svlažované. Odtud odešli jsme do Janova, kde jsme se zdržovali až do této doby . . . Když se obyvatelé Západu dověděli, že Turci zpustošili Edessu, jakož i jiné krajiny Judovy, jichž před nějakým časem neobřezaní [2]) dobyli, vyslal papež Eugen posly na všechny strany, by řekli knížatům a národům: „Co děláte? Míra utrpení je plná, a vy jste při tom klidni? Vzmužte se! Táhněte do svaté země, lupte, vyhlaďte Turky a vymažte je z počtu národů!“ Potom chodil kněz Bernard město od města a dal všude slyšeti nářek neobřezaných na Východě . . .

Ale tato doba byla domu Jakobovu dobou zármutku a kvílení. Nejhroznějším utrpením byl k zemi poražen a ranami poset; kolena jeho klesala, bolesť jeho křičela ve vnitřnostech; tvář jeho zbledla úzkostí a hrůzou. Neboť kněz jeden, jménem Rudolf, přišel do Německa poznamenat zvláštním znamením všechny ty, kdož by se přihlásili, že budou bojovati pro Jerusalém. Tento špatný člověk prudkými řečmi podněcoval lid, aby zničil z nás všechny ty, již byli ušetřeni v prvním pronásledování. Pravil mu: „Nuže! přišla doba tohoto národa; musíme se s ním vypořádati; musíme je všechny až do posledního muže zardousiti!“

---

[1]) To jest od stvoření světa dle židovského letopočtu. — [2]) T. j. křesťané.

Tento kněz kázal ve mnohých městech, všude sváděje psy[1]) a namlouvaje jim, že musí napřed Židy povražditi, a pak teprve táhnouti do boje do Palestiny. Židé stali se obětí úzkostí, podobných oněm, jaké zakouší žena, která poprvé roditi má. Třásli a hrozili se, nevidouce nikde útočiště, nikde naděje. Tu začali volati k Bohu: „Ó Bože, Adonai," pravili, „shlédni na nás okem milostivým! Není ještě ani padesát let, co tekla potokem krev naše, a my byli vedeni na smrť pro svaté jméno Tvé; pohleď, jaké nové rány na nás dopadají! Což jsi nás na vždy zavrhl? Neučiníš ničeho k našemu prospěchu, ku slávě mocného a hrozného jména svého?"...

Hospodin Bůh dal se obměkčiti nářkem lidu svého; upamatoval se na smlouvu svou a ukázal znova veliké milosrdenství své. Vzbudil proti tomuto ukrutnému Belialovi mudrce, jménem Bernarda, z Clairvaua, města francouzského. Tento řeholník (jak oni říkají) upokojil je a pravil jim: „Táhněte do Sionu; hajte hrobu našeho Krista! Nedotýkejte se však Židův, a nemluvte s nimi než laskavě: neboť jsou tělem a kostmi Mesiášovými; a budete-li je znepokojovati, vydáváte se v nebezpečenství, že poraníte zřítelnici Hospodinovu! Nikoliv, učeník Rudolf nekázal v duchu pravdy, neboť Pravda pravila ústy žalmistovými: Nezabíjej jich, aby snad nezapomenuli lidé moji . . ."[2])

Tak mluvil mudřec, a hlas jeho byl mocný; neboť byl milován a ctěn ode všech. Uposlechli ho tedy, a oheň hněvu jejich uchladl, a nevykonali všeho toho zla, jaké zamýšleli.

Kněz Bernard však nepřijal od Židův ani peněz aniž čeho jiného za to, že je zachránil; srdce jeho pohnulo jej k lásce k nim, a vnuklo mu tato dobrá slova pro Israele. »Velebím Tě, Bože můj! rozplameniliť jsme hněv Tvůj, a Tys nás ušetřil a potěšil tím, že jsi vzbudil tohoto spravedlivého, bez něhož by nebyl nikdo z nás života svého zachránil. Díky buďtež za to vzdány tomu, jenž zachraňuje a potěšuje. Amen.«

Po tomto úvodu vypravuje spisovatel mnoho ukrutností, jež byly spáchány, jakkoliv již přestalo pronásledování všeobecné.

Na mnohých místech byli Židé přinuceni opustiti své příbytky a hledati útočiště v jeskyních a v horách.

V Kolíně dal je arcibiskup zavříti do zámku Falkenberga, by je zachránil před nepřátely. Dva mladí Israelité, již z tohoto zámku vyšli, byli na hoře zavražděni; jejich nešťastný otec nedbaje nebezpečenství mu hrozícího, pátral po zločinci a naleznuv ho, přivlekl jej k arcibiskupovi, žádaje o spravedlnosť a pomstu. Zločinec byl odsouzen ku ztrátě zraku, a vytrpěv trest, zemřel. »Kéž podobně zahynou všichni nepřátelé jména israelského!« dodává k tomu

---

[1]) T. j. křesťany. — [2]) Žl. 58, 12. Slova ta obrací žalmista na Židy, jižto zachováni jsou národům na památku lásky i spravedlnosti Hospodinovy.

kronikář. Ve Vürzburgu rozšířila se náhle zpráva, že jeden křesťan byl v řece utopen. Lid vinil Židy tímto zločinem, a zdvihnuv se proti nim, mnoho jich povraždil. »Rabbi Izák,« praví týž kronikář, »byl zabit nad svou knihou s jedenadvaceti svými žáky. Jedno mladé děvče bylo zavlečeno do domu lži,[1]) a protože mělo tolik odvahy, že na modlu naplilo, zbili ji tak, že zůstala beze smyslů ležeti na mramorové dlážce. Bojíc se, aby jí znova netýrali, stavěla se mrtvou a nehýbala rukou ani nohou. Před půlnocí, když všichni z kostela odešli, přišla jedna křesťanka, promluvila k ní soustrastně, skryla ji ve svém domě a vyléčivši ji, odevzdala ji otci. Jméno Hospodinovo budiž velebeno! Amen.«

Tyto a podobné ukrutnosti, den ode dne se množící, kalily nemálo radosť sv. Bernarda, již mu působilo nadšení lidu pro výpravu křížovou; bálť se právem, aby Bůh pro tyto nešlechetnosti neodepřel požehnání svého podniku dobrému.

V listu druhém, jejž poslal arcibiskupovi mohučskému, ostře kárá mrzké počínání mnicha Rudolfa. »Není mi neznámo slovo, jež Pán sám vyřkl: Musí to býti, aby přicházela pohoršení, běda však člověku tomu, skrze něhož pohoršení přichází.[2]) Muž, o kterém mi píšete, nebyl poslán od lidí, tím méně však od Boha.[3]) Chvástá-li se, že jest řeholníkem anebo poustevníkem, a tím si osobuje právo kázati, může a má věděti, že úlohou řeholníkovou jest plakati a ne kázati, město že mu býti má vězením a samota rájem. Tento však právě naopak samotu považuje za vězení a město za ráj! Ó toho člověka bez srdce, člověka beze studu! Pošetilosť jeho postavila se na svícen, aby ji viděli všichni lidé! Tři věci zasluhují býti na něm pokárány: že si osobuje úřad kazatelský, pohrdá biskupy a schvaluje vraždu . . . Nevítězí-liž církev mnohem šťastněji nad Židy, každodenně je přesvědčujíc a k Bohu přivádějíc, než kdyby je všechny mečem vyhubila? Ustanovena jest nadarmo všeobecná ona modlitba církevní, jež se obětuje od Východu až k Západu za Židy nevěrné, aby sňal Bůh závoj se srdcí jejich, aby z temnot byli přivedeni ku světlu pravdy? Zbytečně a marně by se za ně modlila, kdyby nedoufala, že ti, kdož nyní nevěří, později uvěří. Nepraví-liž Písmo svaté: „Nezabíjej jich“?[4]) A na jiném místě: „Až plnosť pohanů vejde, pak všechen Israel spasen bude“?[5]) A jinde: „Hospodin staví Jerusalém, rozptýlení Israele shromáždí“?[6]) Tak praví Písmo svaté.

[1]) T. j. do chrámu katolického. — [2]) Mat. 18, 7. — [3]) Z tohoto listu sv. Bernarda, jenž zajisté o všem dobře byl poučen, můžeme si utvořiti soud, jak „pravdy“ milovní jsou mnozí dějepiscové, kteří tvrdí, že mnich Rudolf byl poslán od představených církevních, aby výpravu křížovou hlásal. Pánové tito, jimž nic není protivnějšího, jako církev katolická, buď neznají věci, o níž píšou, nebo lhou úmyslně — a to poslední podobá se více pravdě; neboť aby církev svatou v očích lehkověrného čtenářstva zostudili, neštítí se žádného, sebe nepoctivějšího prostředku, a viní ji všemi nepravostmi, jakých se kdy někteří služebníci její proti vůli její dopustili. — [4]) Žl. 58, 12. — [5]) Řím. 11, 25. — [6]) Žl. 146, 2.

A ty se odvažuješ viniti ze lži proroky a ničiti všechny poklady lásky a milosrdenství Ježíše Krista? Tvé učení není učením tvým, nýbrž toho, který tě poslal. Ty však, myslím, jsi spokojen, že jsi jako mistr tvůj, jenž byl vražedníkem od počátku, lhářem a otcem lži. Ohavná jest to věda, moudrosť pekelná, jež se protiví prorokům, nepřítelkyní jest apoštolů, hubí zbožnosť a milosť; učení bezbožné, jež z ducha lživého počato, zplodilo nepravosť . . .«[1])

Sv. Bernard byl již dříve odhodlán odebrati se do Německa, by také tento mocný, avšak ustavičnými spory jednotlivých stran rozervaný národ pohnul k účastenství ve svatém boji proti nevěřícím. Krvavé výtržnosti proti Židům úmysl jeho ještě více utvrdily. Jsa však ve Francii příliš zaměstnán, byl nucen cestu svou odložiti, dokud by důležitá shromáždění ve městech francouzských nebyla skončena. Nemoha sám, jak by si byl přál, do Německa spěchati, poslal tam aspoň obšírný list biskupům a veškerému lidu, z něhož neváháme nejhlavnější věci na tomto místě podati, tím více, že se nám bohužel nezachovala žádná ze přečetných oněch řečí světcových, jež na svých cestách apoštolských konal.

»Pánům a předrahým otcům našim, arcibiskupům a biskupům, veškerému duchovenstvu a svobodnému národu německému i bavorskému, Bernard, opat clairvauxský, přeje plnosti Ducha svatého.«

»Předmět, o němž Vám píšu, týká se Krista Ježíše a blaha společného všech nás. Promiňte tedy nehodnosť onoho, jenž k vám mluví ve prospěch Toho, jehož je tlumočníkem. Nepatrná jest ovšem osoba má, nikterak nepatrná však není horlivosť, jakou pro vaše blaho mě naplnil Kristus Ježíš . . . Hle, bratří moji drazí, nyní jest čas příhodný, nyní je doba milosti a spásy. Svět křesťanský je zkormoucen a všecek ustrašen; neboť Pán nebes začíná ztráceti zemi, kde se narodil, kde s lidmi více než třicet let obcoval, zemi, již svými zázraky proslavil, svou krví posvětil, prvotinami z mrtvých vstání oživil. Tato země zaslíbená jest nyní pro naše hříchy pustošena lidem bezbožným, kříž Kristův hanobícím! Nezkrotíme-li zuřivosti jeho, bude brzy svaté město zbořeno, znesvěceny budou svaté památky našeho vykoupení, a místa, kde tekla krev neposkvrněného Beránka, vydána budou na posměch. Co učiníte vy, stateční bojovníci? Co učiníte vy, služebníci kříže? Zanecháte svatého psům a drahé perly necháte šlapati sviním? Kolik hříšníků putovalo na tato místa, vzývat tam milosrdenství Boží, od té doby, co zbožná statečnosť otců vašich odtud zlobu vypudila! Nepřítel viděl tuto statečnosť a vztekem zuřil; skřípá zuby a hyne závistí; volá všechny své pomocníky, všechny syny zatracení, a pobádá je, by zničili tuto zemi, aby v ní nezůstala ni stopa svatého náboženství. Nenahraditelná tato ztráta přinesla by stoletím budoucím hlubokou

[1]) List 323.

bolesť, století našemu pak hanbu nesmírnou... Hříšníci! podivujte se nevystihlé hloubce dobroty Boží! Může-li býti jiný prostředek ku spasení, jenž by byl hodnější moudrosti věčné, než ten, který podává vraždy chtivým, loupeživým, cizoložným, křivopřísežným, ve všech neřestech pohřbeným křesťanům, činíc je služebníky a spolupracovníky svými? Jaká to příčina k neomezené důvěře pro vás, ó hříšníci! Kdyby vás chtěl Bůh trestati, zavrhl by vaše služby, kterých nyní od vás žádá. Opětně vás vyzývám, uvažujte vážně o pokladech Milosrdenství! Bůh řídí svět tak moudře, že se zdá, jakoby žádal vaší pomoci jediné proto, by měl příležitosť pomoci vám. Chce se zdáti vaším dlužníkem, aby vám za odměnu mohl hříchy odpustiti a slávu věčnou darovati... Pospěšte si tedy horlivosť svou osvědčiti, chopte se zbraní na obranu jména Kristova! Odstraňte ze srdcí svých dřívější ne zdobu, nýbrž zlobu, kterou jste se navzájem potírali. Jaká to šílenosť, smáčeti meč v krvi bratrově a jedinou snad ranou ničiti život jeho duše i jeho těla! Vaše vítězství přináší vám smrť: rána, kterou bratru svému zasazujete, usmrcuje vás. Nikoliv, to není zmužilosť, to není velkomyslnosť ani statečnosť; je to pošetilosť, je to zuřivosť, jež vás ponouká vydávati se do takového nebezpečenství. Poskytuji tobě, lide válečný, hodnější příležitosť, abys mohl bez nebezpečenství bojovati, slavně zvítěziti, šťastně zemříti... Blažen, kdo vezme na sebe kříž! Blažen, kdo se ozdobí tímto znamením! Dosti, bratří moji! Jménem apoštolovým vám radím, abyste nevěřili duchu každému. Radostí velikou mě naplňuje horlivosť vaše pro svaté náboženství, než horlivosť tato nesmí vykročiti z mezí. Místo abyste Židy pronásledovali, šetřte jich; vždyť i Písmo svaté vám zapovídá, byste jich ze své země nevyháněli. Slyšte, co praví církev ústy prorokovými: »Bůh ukázal mi, abych nezabíjel jich, aby snad nezapomenuli lidé moji.«[1]) Židé jsou takořka živými obrazy a památkami, připomínajícími nám bolesti a utrpení Spasitelovo. Jsou rozptýleni po celém okrsku zemském, aby spravedlivý trest jejich zločinu byl nám důkazem našeho vykoupení. Proto praví církev v témže žalmu: »Rozptyl je mocí svou a svrhni je obránce můj Pane!« Toto slovo se vyplnilo; jsou rozptýleni, pokořeni, vydáni trpkému osudu. Jednoho dne však se obrátí, a Bůh shlédne na ně okem milostivým. Kdybychom však chtěli lid židovský vyhladiti, marná byla by tato naděje. I kdyby modloslužebníky byli, bylo by nám je trpěti, nikoliv pak je usmrcovati. Činí-li vám násilí, jsou tu zajisté zákonité vrchnosti, by je potrestaly. Zbožnosť křesťanská jest nepřítelkyní buřičův, ale šetří podřízených, zvláště pak těch, jejichžto jest přijetí za syny i sláva i smlouva i zákona dání i zaslíbení, jejichž jsou otcové, a z nichžto jest Kristus podle těla,

---

[1]) Žl. 58.

který jest nade všecko Bůh požehnaný na věky. Amen...[1]) Bude potřebí svěřiti vrchní velení nad vojskem muži zručnému a zkušenému; bude též třeba, by rozličná oddělení táhla pohromadě a tak byla více kryta. Zajisté je vám známo, jaká neštěstí stihla Petra[2]) v první výpravě křížové. Tento muž, jenž se postavil v čelo vojska, přivedl je do takových nebezpečenství, že skoro všichni hladem anebo mečem zemřeli. Bojím se, že vás potká podobné neštěstí, kdybyste se chtěli bráti touže cestou. Prosím Pána, by toho na vás nedopustil. Amen.«

Hlava jedenatřicátá.

Sv. Bernard v Německu. — Schůze jeho s císařem Konrádem III. — Bůh oslavuje sluhu svého nesčíslnými zázraky.

Svatý Bernard, ukončiv apoštolskou práci svou ve Francii, vydal se nedlouho po shromáždění v Chartrech na cestu do Německa. Znaje dobře rozervané poměry politické v této říši, nedoufal sice, že by snahy jeho korunovány byly výsledkem tak stkvělým, jako ve Francii, avšak horlivosť jeho pro česť a slávu Boží nedala mu ni jediné okamžení otáleti. Sebe menší zdar byl mu velikou odměnou za všechny práce, všechna utrpení. Nedbaje nepříznivé doby roční ani veliké slaboty tělesné, odešel, provázen dvěma řeholníky clairvauxskými, Gaufridem a Gerhardem, na podzim roku 1146. do Německa.

Kdybychom chtěli příhodným jménem označiti dobu ze života světcova, o níž nyní vypravovati hodláme, nemohli bychom jí pojmenovati jinak, než dobou namahavé práce a dobou zázraků ctihodného sluhy Božího. Svět nevěřící, jenž nic jiného nechce uznati, než co smysly svými postihnouti může, pohrdlivě se ovšem usměje všem těm zázrakům, o kterých se v životě sv. Bernarda dočítáme, a prohlásí je za bájky lidí neosvícených. Než my, křesťané věřící, díky vřelé vzdáme nekonečné dobrotě Boží, jež sluhu svého tak neobyčejně oslavila, s úctou pohlížeti budeme na muže, jenž pokorou svou zasloužil býti vyvoleným nástrojem všemohoucího Pána nebes i země. Neobyčejné množství zázraků, jež Bůh na přímluvu svého sluhy učinil, nezviklá v nás nikterak víry v jejich pravosť, nýbrž ukáže nám jen, jak veliká asi byla svatosť onoho, k vůli němuž byly učiněny. Jsou-li přece lidé, kteří zázraky sv. Bernarda — jako všechny zázraky vůbec — za nemožné prohlašují, jest nám to jen

[1]) Řím. 9, 4. 5. — [2]) Petr Poustevník.

důkazem, že s vírou v Boha ztratili tito lidé také veškerou víru ve pravdomluvnosť lidskou, kdykoliv běží o věci víry. Veškeré úcty hodní průvodcové svatého Bernarda zaznamenali část oněch divů, jež vlastníma očima viděli; spisovatelé tehdejší je dosvědčují, století dvanácté je vypravuje žasnoucím věkům pozdějším a pravdivosť jejich i jinověrci uznávají.[1])

»Sluha Boží,« praví Gaufrid, průvodce sv. Bernarda, »snáze činí zázraky, než my je popsati dovedeme.« Jeho dech, jeho požehnání, jeho dotknutí, jeho modlitba, pouhá přítomnosť jeho působila zázraky podivuhodné; nemoci dlouholeté mizely náhle při hlasu muže Božího; četná města hlásala vděčně divy, jejichž svědkem byla; všude, kudy cestoval světec, přinášeli mu nemocné, by je uzdravil; slepým vrácen zrak, hluchým sluch a němým řeč; údy chromých nový pronikl život; posedlí, šílení a sklíčení osvobozeni od duchů je týrajících. Největším však zázrakem bylo obrácení srdcí zatvrzelých a pokání veřejných hříšníků.

Svatý Bernard odebral se přímo do Mohuče, kde právě mnich Rudolf hlásal nepravé učení své, a snažil se přítrž učiniti krutému pronásledování Židů. Zdálo se však, že marna je práce jeho; neboť lid byl falešným apoštolem tak rozvášněn, že láskyplné napomínání pravého učeníka Kristova ještě více jej popudilo.[2])

Boje se, aby celé město se nevzbouřilo, neodvážil se svatý Bernard mnichu Rudolfovi veřejně odporovati, a hleděl mírností dosíci toho, čeho mocí nedovedli biskupové a vrchnosti světské. Navštíviv Rudolfa, ukázal mu, jak velikou vinu a těžkou odpovědnosť na sebe uvaluje, a prosil ho, by svým kázaním neškodil věci svaté. Bůh žehnal tomuto kroku. Mnich Rudolf dal se pohnouti laskavými slovy pokorného opata clairvauxského a slíbil mu, že se vrátí do svého kláštera. Po jeho odchodu zavládl ve městě bývalý klid a pořádek, a sv. Bernard mohl pokračovati na své cestě apoštolské.

Přišed do města Vormsu, ozdobil tam nesčíslné množství lidu znamením vojska křesťanského a přijal je pod prapor kříže.[3]) Pak se odebral do Frankfurtu, kde právě císař Konrád měl svůj dvůr. Svatý Bernard spěchal tam hlavně proto, že si přál získati císaře samého pro výpravu křížovou, očekávaje, že pak také jiná knížata k němu se připojí. Konrád, pamětliv nemalých služeb, jež mu sluha Boží prokázal, smířiv před třinácti lety Hohenstaufy s Lotharem,

[1]) Luden, znamenitý dějepisec protestantský, jakkoliv o svatém Bernardu ne příliš příznivě smýšlí, praví, že „jest úplně nemožno pochybovati o pravosti zázraků sv. Bernarda, neboť ani o těch, kteří je vypravují, ani o tom, jenž je konal, nemůžeme předpokládati, že by klamati chtěli.“ — Někteří spisovatelé, nemohouce popříti zázračných činů sv. Bernarda, dějepisem zaručených, vysvětlují je způsobem nevěreckých filosofů, pravíce, že veliká blouznivosť a fanatismus nemocné vyléčily. Nuže, ať zkusí tito lidé, blouznivostí vrátiti slepému zrak a chromému napraviti údy jeho — a pak jim uvěříme. — [2]) Otto Frising. kn. I. hl. 29. — [3]) Gaufrid. O zázracích sv. Bern.

přijal ho sice velmi slavně, odepřel však účastenství ve výpravě křížové, řka, že na ni vůbec ani nepomýšlí.

Svatý Bernard na něho již více nedoléhal, mírně mu jen odpověděv, že příště již nebude obtěžovati královského Veličenstva.[1]) Domnívaje se, že by nyní v Německu marně pracoval, chtěl se hned vrátiti do Clairvaua. Mimo to — praví kronikář clairvauxský — toužil již opět vrátiti se ku svým; matka tato nemohla zapomenouti na dítky své, jež pro Krista porodila a od nichž skoro celý rok vzdálena býti musela.[2]) Než císař, obávaje se, že sluhu Božího zarmoutil, přičinil se nyní všemožně, by ho ještě několik dní zdržel. Svatý Bernard povolil jeho prosbám a zůstal ve městě; za krátký čas pak měl poznati, že Bůh i v Německu žehná práci jeho.

Jednoho dne přišlo veliké množství lidu do chrámu spatřit muže Božího, jenž náhle uzdravil chromého starce, známého po celém městě velikou dobročinností. Tento a mnoho jiných zázraků zvěstovány hlaholem zvonův a nadšeným jásotem veškerého obyvatelstva. Nával do chrámu byl tak veliký, že svatý Bernard lidem odevšad k němu se tlačícím byl by málem zadušen býval. Císař pozoruje toto nebezpečenství, odložil plášť, vyzdvihl mocnou paží světce a zanesl jej do postranní kaple Marianské.[3])

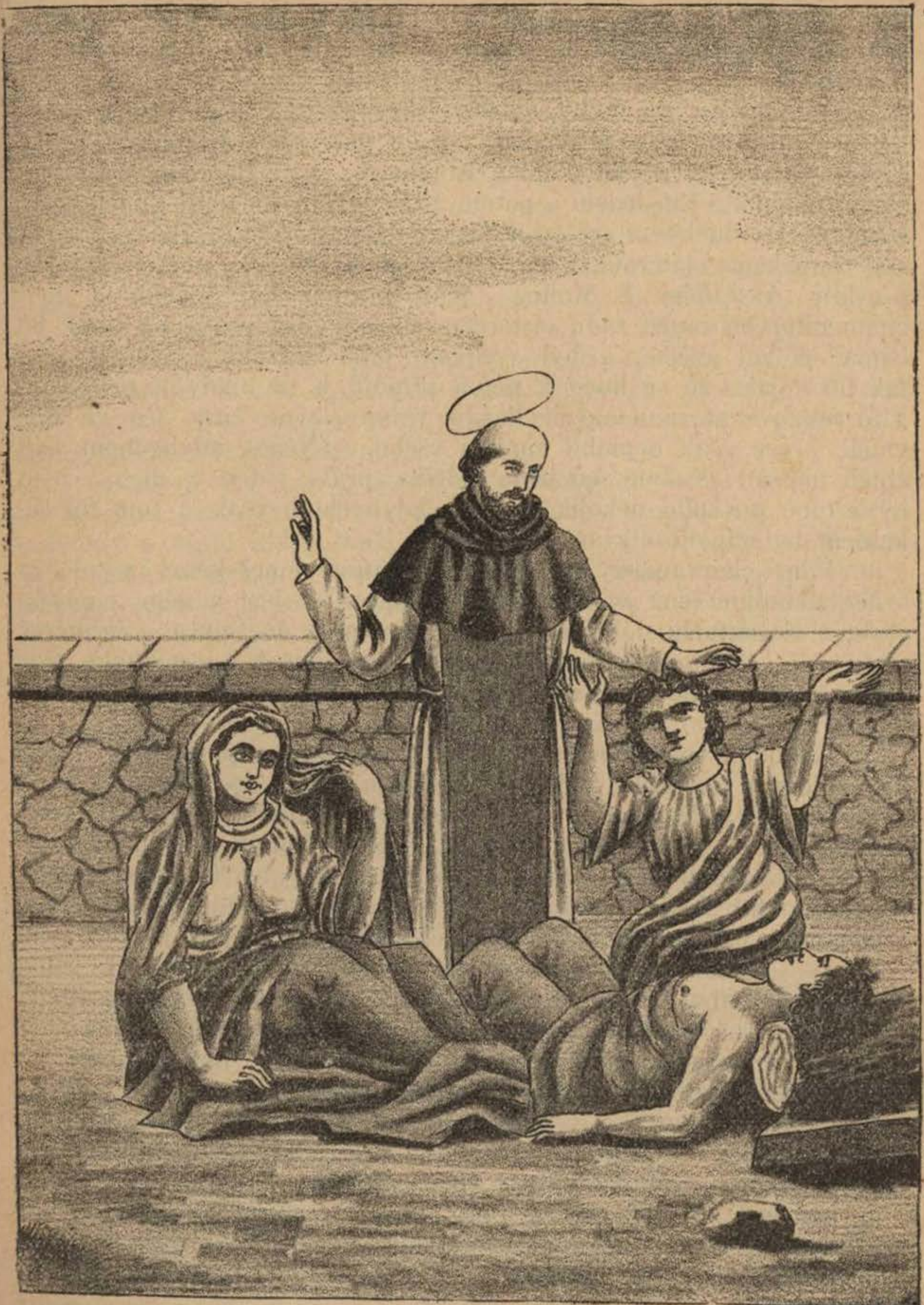
V témže městě hrabě Adolf, jeden ze průvodců císařových, chtěje sám se přesvědčiti o veliké moci opata clairvauxského, přivedl k němu slepé a kulhavé dítě, o němž se domníval, že se nikdy uzdraviti nemůže. Divotvorce je požehnal, a v témž okamžení narovnalo dítě chromé údy své a spatřilo světlo.[4])

Jest úplně přirozeno, že tyto zázraky, o nichž se pověsť bleskem šířila, všude veliký dojem činily a nemálo přispěly ku zdaru apoštolské práce Bernardovy. Lid u velikém množství přicházel do města a žádal kříž, vida v zázracích neklamný důkaz božského poslání výmluvného hlasatele.

Sv. Bernard mohl nyní důvěrně očekávati, že dílo tak šťastně začaté také šťastně bude skončeno. Nicméně domníval se, jako rolník zkušený, že jest mu nyní na nějakou dobu opustiti půdu, již vzdělal, a nechati působiti paprsky milosti Boží, by símě slova do srdcí křesťanských zaseté hlubší kořeny zapustilo a šťastně uzrálo. Hotovil se opět odejíti do svého kláštera; než opět bylo mu přemoci touhu po drahých dítkách a klid vlastní obětovati lásce ku bližnímu. Přišel totiž do Frankfurtu biskup kostnický Heřman a snažně prosil světce, by také v jeho rozsáhlé diecési hlásal kříž. Svatý Bernard odporoval dlouho, konečně však přemožen stálostí biskupovou svolil a sednuv s ním na loď, plul po Rýnu nahoru.

---

[1]) Phil. de Clairv. kn. 6, hl. 4. — [2]) Týž hl. I. — [3]) Kronikář špýrský vypravuje, že když císař světce postavil před divotvornou sochu Panny Marie, tato něžným hlasem řečí románskou promluvila slova: „Benvenia, mi fra Bernarde!“ Načež světec odpověděl: „Gran merce, mi Domina!“ — [4]) Phil. de Claravalle.

Sv. Bernard vzbudil tři mrtvé k životu.

Zastavujíce se ve větších městech pobřežních, hlásali kříž s velikým zdarem. Svatého Bernarda provázelo na této cestě několik mužů ctihodných.

»Mimo dva řeholníky clairvauxské, již byli jeho písaři,« píše jeden z těchto jeho průvodců, »bylo nás ještě několik: předně biskup kostnický a jeho kaplan Eberhard; opat Baudoin a Frovin, starý řeholník z Einsiedelu a potom představený kláštera Engelberga; mimo to tři duchovní světští, Filip, arcijáhen lutišský, jenž se později stal mnichem clairvauxským,[1]) Otto a Franko, s nimiž byl též proslulý Alexander z Kolína, jenž později byl jedním z nejznamenitějších mužů řádu cisterciáckého.«[2]) Jsa právě na cestě do Říma, potkal světce, a byl svědkem jeho zázraků. Svatosť jeho tak ho dojala, že se hned k němu připojil, a již nikdy ho neopustil. Tito mužové zaznamenávali každý večer slavné činy, jež ve dne viděli, přece však nemohli napsati všeho. »Neboť kdybychom byli chtěli napsati všechno, co jsme viděli,« praví jeden z nich, »bylo by z toho povstalo několik svazků; kdybychom však o tom mlčeli, kamení by mluvilo.«[3])

Filip clairvauxský poslal arcibiskupu remešskému výtah ze svého denníku, jenž se nám úplně zachoval. Jest v něm popsána cesta z Frankfurtu do Kostnice a z Kostnice do Špýru. Zajímavý tento spis shoduje se úplně se zprávami jiných spisovatelů téže doby, a usnadňuje nám sledovati svatého Bernarda na jeho cestě apoštolské.

Ctihodná společnosť nastoupila cestu svou v posledních dnech listopadových r. 1146. Prvého prosince přišli do Kintzing, a za dva dny do Frýburgu. Poslyšme nyní mluviti cestující samé. »Prvého dne,« praví biskup Heřman, »ve Frýburgu jen chudí a nepatrní lidé žádali kříž. Svatý opat poručil, abychom se modlili, by též bohatí slyšeli slovo Boží; a sotva byla modlitba dokončena, i lidé nejbohatší a nejhorší přicházeli, žádajíce přijati kříž z jeho ruky.« — »Poznamenáváme zde též,« píše Filip, »jak slepý jeden stařec opět nabyl zraku, když od svatého otce našeho vyšla zázračná síla; ovšem ne od něho, nýbrž od Slova a Tvůrce všeho života.« — »Tohoto jitra,« pokračuje Heřman, »čtvrtý den po našem příchodu, přivedl jsem k němu děvče, jež mělo chromou ruku; on pak je uzdravil téže hodiny.« — »Viděl jsem,« dí Filip, »jak jednomu dítku, hluchoněmému od narození, dal řeč.« — »Já sám,« dosvědčuje biskup Heřman, »mluvil jsem s tímto dítětem v okamžení, kdy nad ním učiněno znamení kříže, ono pak mi rozumělo a zřetelně odpovídalo.« — »Jedna matka,« vypravuje opat Frovin, »přinesla nám své malé, slepé dítě; znamení kříže dalo mu opět zrak. Ó jak

[1]) Je to týž, jenž nám zprávy tyto podává. — [2]) O znamenitých mužích řádu cist. hl. 22. — [3]) Phil. de Clarav.

byla překvapena matka, vidouc dítě své sahati po jablku, které jsem mu podával! — Když jsme vycházeli z kostela, slabý a chromý muž, jenž se více vlekl než kráčel, prosil svatého opata o pomoc. Sotva se ho tento přede mnou holí svou dotekl, cítil se muž zdravým a spěchal radostně odtud . . .«

Zázraků těch je tak mnoho, že nám nelze všech uvésti. Množilyť se tou měrou, že svědkové sami nemohli jich obšírně vypravovati, nýbrž jen krátce je napsali. V Doningách, kde slavili první neděli adventní, uzdravil sv. Bernard za jeden den devět slepých, deset hluhých a němých, osmnáct kulhavých a chromých.[1]

Ve středu po této neděli stalo se v Schaffhausích ještě více zázraků; v pátek dne 13. prosince přijeli konečně do Kostnice. Zvony celého města zvěstovaly hlaholem svým příchod velikého divotvorce. »Obyvatelé kráčeli před ním, volajíce Kyrie eleison! a Ježíši Kristu chválu vzdávajíce.«

Kázati kříž v tomto městě bylo vlastně zbytečno; neboť sotva sv. Bernard promluvil, ano sotva se ukázal, rozplakal se lid shromážděný a žádal kříž. Delší pobyt v Kostnici byl nejen neužitečný, nýbrž také nemožný. Odevšad valily se do města nesčetné zástupy lidstva, toužícího slyšeti světce, ještě více však viděti jeho zázraky. »Tlačíce se k němu, trhali s něho šat a dělali si z něho kříže, tak že byl velmi často nucen nový oděv si zjednávati.«

V Kostnici obrátil svatý Bernard mladého šlechtice, jménem Jindřicha, jenž byl sice bohat statky pozemskými, avšak statků nebeských mu se nedostávalo, neboť byl pln neřesti a nepravosti. Mluvě dobře francouzsky a německy, přidružil se ku světci a byl mu tlumočníkem. Podivuhodné obrácení tohoto šlechtice bylo příčinou nového velikého zázraku. Jindřich jeda se sv. Bernardem po silnici, potkal bývalého sluhu svého, jenž sluhovi Božímu spílati začal. Byl to muž Belialův, milovník všeliké nepravosti a nic nevěřící; začal tupiti muže Božího a křičel ze všech sil: »Jděte jen, jděte za tím ďáblem; ďábel vás vezmi všechny!« Cestující však jeli klidně dále. Tu přinesli lidé chromou paní a položivše ji před světce, prosili ho, by jí dal své požehnání. Vida to zuřivec, rozvzteklil se ještě více; sotva však nemocná náhle byla uzdravena, padl na zemi, a zůstal v prachu mrtev ležeti. Dřívější jeho pán, zarmoucen žalostným jeho koncem, vrhl se před sv. Bernardem na kolena, snažně ho prose, by se smiloval nad touto nebohou duší, kterou ďábel nadávkami naplnil: »K vůli Vám se to stalo; protože Vás tupil, stihlo jej toto strašné neštěstí.«

»Chraň Bůh,« odvětil světec, »aby někdo pro mě zemřel!« Skloniv pak se k bezduchému tělu, modlil se pomalu a hlasem pohnutým modlitbu Páně. »Držte mu hlavu,« pravil okolostojícím;

[1]) Gaufrid. Život sv. Bern. kn. 4.

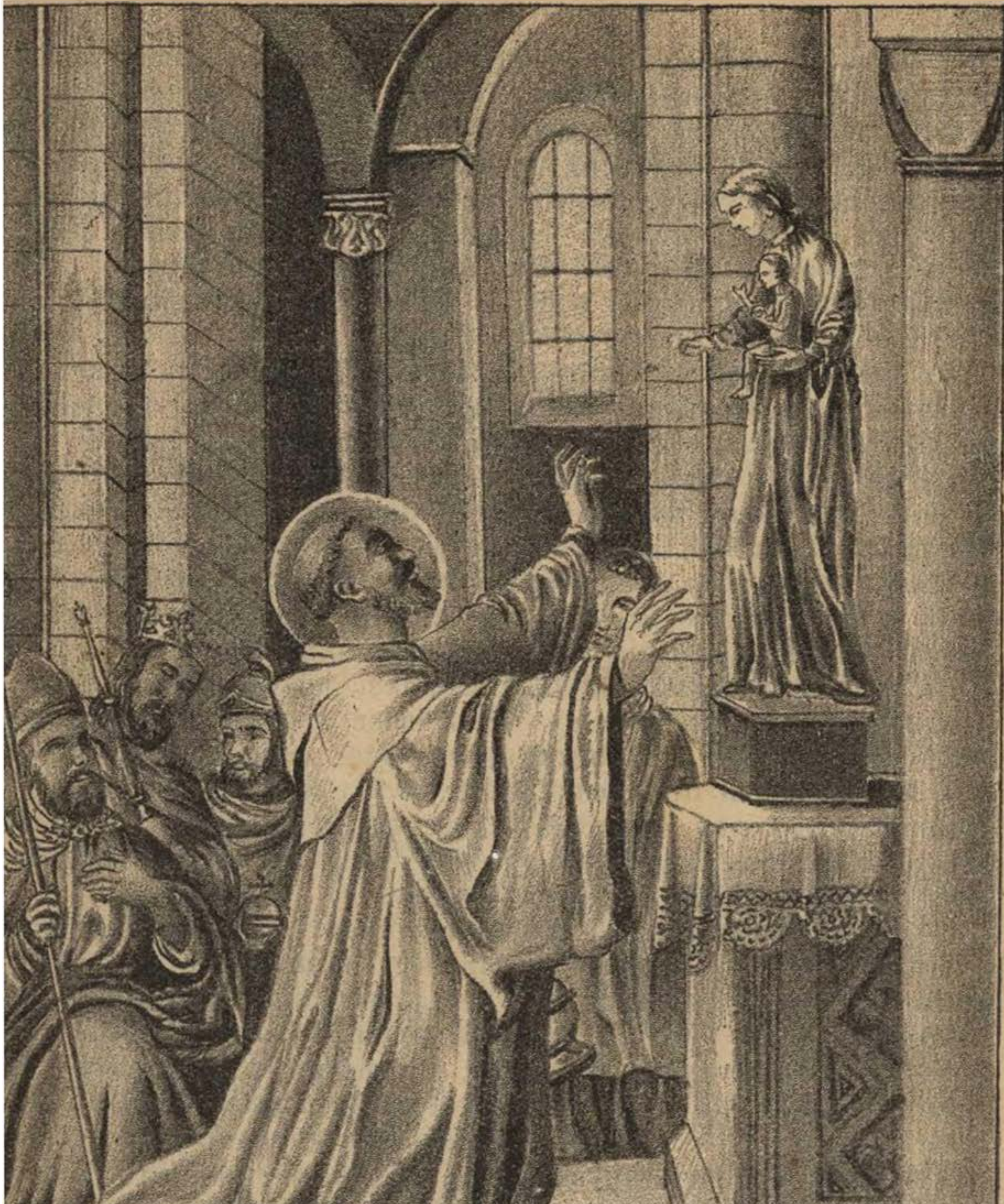
a potřev ho slinou, zvolal: »Ve jménu Páně vstaň!« A podruhé opakoval: »Ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého vrať ti Bůh duši tvou!«

Sotva bylo poslední slovo vyřknuto, mrtvý vstal a pohlédl k nebi. Vidouce to přítomní, u velikém úžasu a v nesmírné radosti začali křičeti. Světec pak mluví k němu tato slova: »Jaké jest nyní smýšlení tvé,« táže se ho, »co hodláš nyní učiniti?« — »Vykonám, otče můj, všechno, cokoliv mi poručíte,« odvětil sluha, všecek jsa změněn. Přijav z ruky sv. Bernarda kříž, slíbil, že půjde hájit Jerusaléma. Když se ho jeden z přítomných tázal, byl-li skutečně mrtev, odpověděl: »Byl jsem mrtev, a slyšel jsem svůj rozsudek; a kdyby se nebyl opat clairvauxský rychle za mě přimluvil, byl bych nyní v pekle.« Jindřich byl příběhem tím tak hluboce dojat, že si pevně umínil světu na vždy výhosť dáti. Stav se řeholníkem clairvauxským, vypravoval častěji shromážděným bratřím o veliké milosti, již mu Bůh udělil, jakož i o neobyčejném zázraku, jehož svědkem byl.

Svatý Bernard odejel z Kostnice s týmiž muži, kteří ho až dosud provázeli, mimo biskupa Heřmana, jenž místo své postoupil jistému zbožnému knězi, jménem Volkemarovi. Cestovali Curychem, Rheinfeldy, Basilejí, Vinterthurem, a v předvečer čtvrté neděle adventní, dne 21. prosince r. 1146., přijeli do Strassburgu. Při kázaních světcových ve Strassburgu a jiných městech německých nejvíce podivuhodným bylo, že, jakkoliv mluvil jen latinsky nebo románsky, přece mu všichni dobře rozuměli, ba i ti, kdož pouze staroněmecky mluvili, byli řečmi jeho hluboce dojati. »Tento lid,« praví mnich Bohumír, »poslouchal ho s velikou láskou, a jakkoliv k němu jinou řečí mluvil, byl silou slova jeho mnohem více dojat, než řečí učeného tlumočníka, slova světcova vysvětlujícího, což dokazuje veliká skroušenosť, s jakou se v prsa bil a hojné slzy ronil.«

Na den narození Páně svolal císař Konrád všeobecné shromáždění do města Špýru, k němuž také sv. Bernard přijíti slíbil. Opustiv Strassburg v neděli, dojel v úterý na štědrý večer do Špýru. Obyvatelé měst a vesnic stáli na břehu řeky, netrpělivě čekajíce lodi, a když plula mimo, prosili mocným hlasem sv. Bernarda, by požehnal je a nemocné, které s sebou přivedli.

Vjezd sluhy Božího do císařského města Špýru popisuje mnoho kronikářů tehdejších. »Biskup, duchovenstvo a měšťané vyšli mu v ústrety ve slavném průvodu s kříži a vlajícími prapory; všechna společenstva nesla odznaky svých řemesel. Za hlaholu zvonův a zvuku posvátných písní veden městem až ku vchodu stoličného chrámu, kdež ho císař a knížata německá přijali se všemi poctami, povinnými vyslanci papežskému. Z krajin nejvzdálenějších přišlo množství lidu poslechnout světce a spatřit obličej divotvorcův.«

Ó dobrotivá, ó přívětivá, ó přesladká Panno Maria!

»Průvod ubíral se od velké brány do choru, mocně a nadšeně zpívaje hymnu nebes Královny, Salve Regina. Bernard, císařem samým veden, kráčel uprostřed průvodu, odevšad lidem obklopen a hluboce dojat pohledem na velebný chrám. Když pak v posvátných prostorách chrámových dozněla poslední slova chvalozpěvu: Jesum nobis post hoc exilium ostende! (Ježíše, plod života tvého, nám po tomto putování ukaž), věrný syn Mariin ve svatém zanícení třikráte zvolal: O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria! (Ó milostivá, ó přívětivá, ó přesladká Panna Maria!)«

Tato sladká, útěchy plná slova, jež se vyřinula ze srdce planoucího nejoddanější láskou synovskou, zůstala od té doby spojena s velebným chvalozpěvem Marianským, a sluhové církve svaté na celém okrsku zemském je pějí ke cti nebes Královny. V dómě špýrském zpíval se od té doby každodenně chvalozpěv ten na památku sv. Bernarda, a zvyk ten trvá až podnes. Plotny z litiny, ve dlažbě chrámové zasazené, ukazují dosud potomkům, kudy svatý Bernard se ubíral, a označují místo, kde tak dojemně vzýval milostnosť, přívětivosť a sladkosť Panny Marie.

Ve Špýru nestalo se tolik zázraků, jako v jiných městech, »neboť množství zvědavých,« praví jeden z jeho průvodců, »bylo příliš veliké, a sláva Boží nezjevuje se proto, by upokojila zvědavosť.«

Shromáždění bylo velmi četně navštíveno. Sešloť se do Špýru přemnoho biskupův a knížat jednak ku společné poradě o rozličných záležitostech říšských, jednak také ku slavné korunovaci císařově, jež na tento den byla ustanovena.

Svatý Bernard nebyl nikterak potěšen veškerou tou slávou dvoru císařského; naopak byl hluboce zarmoucen, pozoruje, že knížata a pánové pro ustavičné nepřátelství mezi sebou zapomínají na obranu země svaté, a prospěch osobní výše cení, než společné potřeby křesťanstva. Ani zázraky, ani nejhorlivější domluvy sluhy Božího nebyly s to, by je vyburcovaly z jejich netečnosti a vlažnosti. Císař Konrád byl však, jak se zdálo, přece více dojat slovy jeho, než ostatní; po opětovaných prosbách slíbil konečně světci na den sv. Jana Evangelisty, »že se poradí se svými rádci a druhého dne mu dá určitou odpověď.«[1])

Byla to chvíle rozhodná, na níž záviselo mnoho jiných věcí důležitých. Svatý Bernard nečekal dne následujícího. Dokonav oběť mše sv., kterou slavil před celým dvorem císařským a velikým počtem věřících, obrátil se ku shromážděným a jal se mluviti o nešťastných křesťanech na Východě. Náhle pohlédl na císaře a přímo jej oslovil; »nemluvě s ním jako s panovníkem, nýbrž jako s člověkem obyčejným:«[2]) připomíná mu dary a milosti, jež od Boha přijal, vytýká mu nevděčnosť a volá konečně mocným hlasem:

[1]) Gaufrid, Život sv. Bernarda. — [2]) Tamtéž.

»Ó člověče, co odpovíš v den soudný? . . .« Konrád, svatou hrůzou jat, nedá mu domluviti a prosí o kříž. »Uznávám,« praví se slzami v očích, »uznávám, že mi Bůh prokázal mnoho milostí, a s Jeho pomocí nestanu se jich nehodným. Jsem odhodlán zasvětiti život svůj Bohu a jíti tam, kam On mě volá!« Svatý Bernard vzdává Bohu vřelé díky za tento nový div Jeho milosti, béře pokorně s oltáře vítězné znamení našeho vykoupení, vkládá je do rukou císařových a zdobí jej odznakem Boha zástupů. V témž okamžení vrhnou se všechna knížata na kolena a žádají kříž poutnický. Mezi nimi je též mladistvý vnuk císařův a dědic trůnu, Bedřich Švábský, zvaný jménem Bedřicha Rudovousa. Nedbaje slz a proseb svého starého otce, béře na sebe kříž. Rytíři a baroni následují ochotně příkladu svých lenních pánů, k nim přidává se všechen ostatní lid. Ti, již se tak velice od sebe různí věkem, mravy a stavem svým, spojují se k jedné práci, staví se pod jeden prapor. Ne bez důvodu pojmenována tato náhlá změna divem divů.[1]) »Jaká to podivná událosť!« volá jeden spisovatel té doby. »Bylo viděti zloděje a loupežníky, již konali pokání a přísahali, že krev svou prolijí pro Krista Ježíše!« »Každý rozumný člověk,« praví jiný spisovatel, »který byl svědkem této změny, viděl v tom prst Boží a divil se tomu nemálo.«[2])

Mysleli bychom, že nyní snad, po takovém úspěchu, dopřál si svatý Bernard zaslouženého pokoje; než neunavný pracovník nepovažoval ještě dílo své za skončené. Získav císaře pro výpravu křížovou, hleděl nyní vnitřní mír v Německu zabezpečiti. Boje se, by strana císaři nepřátelská po jeho odchodu znova nezanítila pochodeň sporův a bojův o trůn, psal do Bavor předním náčelníkům Velfův, aby se spojili s císařem ku boji proti společnému nepříteli. Jeho listy měly tam právě týž účinek, jako jinde jeho slova. Statečný vévoda bavorský vzal na sebe kříž a s ním velmi mnoho prelátův a baronů. Tím odstraněno veškeré nebezpečenství války domácí; Velfové i Gibellini shromáždění pod jedním praporem stejně horlivě se připravovali k výpravě do svaté země.

Za krátký čas po tom došly zprávy radostné ze všech skoro zemí středoevropských. Sv. Bernard psal již dříve všem panovníkům západním, aby je pohnul ke spolku s králem francouzským, a snahy jeho korunovány skvělým výsledkem. I do Čech poslal list, jenž ve všech kostelích byl čten a pro výpravu křížovou veliké nadšení spůsobil. Král Vladislav II. vzal na sebe kříž, a jeho příkladu následovali jeho bratr Jindřich a Spytihněv, syn vévody Bořivoje, s mnohými jinými pány českými. Odoaker, markrabě Štýrský, Amadeus, vévoda Turinský, Bernard, hrabě Korutanský, a mnoho jiných pánův a šlechticů taktéž učinili slib, že vytáhnou proti nevěřícím. »Veliké ticho nastalo po celém Západě,« praví Otto Frisingský,

---

[1]) Gaufrid, Život sv. Bern. — [2]) Otto de Frising.

»a nejen že nebylo války, nýbrž považováno dokonce za zločin, nositi veřejně zbraň.«

Čtvrtého ledna r. 1145. odejel svatý hlasatel kříže ze Špýru. Císař, knížata a veliký počet křižáků přišli před odjezdem poslechnout naposled slova jeho a vzdáti mu poslední poctu. Světec ještě jednou je povzbuzoval, aby vytrvali v předsevzetí dobrém. »a slova jeho,« praví kronikář, »nebyla lidská, nýbrž božská.« Když pak s čestným průvodem svým dále se bral, vrhla se náhle před ním chromá dívka na kolena, prosíc o jeho požehnání; v témž okamžení s radostným výkřikem zase povstala, neboť všechna její slabosť úplně zmizela. Císař, vida tento zázrak, s veškerým lidem začne velebiti divotvorce. Tento však nechce přijati chvály jeho, nýbrž obraceje se k němu praví: »K vůli tobě bylo toto dítě uzdraveno, bys věděl, že Bůh je s tebou a podnik tvůj že Mu jest milý.«[1]) Rozloučiv se s císařem a s lidem ho doprovázejícím, plul po Rýnu do Kolína, chtěje se Belgií a Flandry vrátiti do Francie. Odpočinuvše v pondělí 7. ledna v Kreutznachu, jeli druhého dne dále do Bobartu, a zastavili se v Koblenci a Bingách, kdež měl sv. Bernard důležitou rozmluvu se svatou abatyší Hildegardou, o níž později obšírněji se zmíníme.

Všechna města, v nichž sluha Boží se zastavil, slyšela jeho výmluvná slova a viděla jeho zázraky; žádné mu však neprokázalo tolik úcty, jako staroslavný Kolín. Pokorný opat věděl, jak netrpělivě ho čekají obyvatelé tohoto města, a chtěje se vyhnouti všelikému slavnému uvítání, přijel tam tajně večer. Avšak slávě, kterou tak úzkostlivě od sebe vzdaloval, přece se nevyhnul. Neboť sotva se roznesla městem zpráva o jeho příchodu, hrnuli se obyvatelé k jeho příbytku a oddali se hlučné radosti, jež trvala celou noc a následující den. »Povyk a nepořádek před domem,« praví jeden ze žáků Bernardových, »byl tak veliký, že sv. opat nemohl ven vyjíti. Stoje u okna žehnal shromážděnému lidu; po řebříku podávali mu nemocné, on pak je uzdravoval. Nikdo se neodvážil otevříti dvéře pro veliký nával těch, již venku stáli. »Já sám,« vypravuje mnich Gerhard, »nemohl jsem se nijak do vnitř dostati; od devíti hodin ráno až do večera zůstal jsem na ulici, nemoha se protlačiti ani ku dveřím, ani k řebříku.« Týž mnich, jenž sepsal zázraky svatého Bernarda, praví, že mu nebylo možno zaznamenati všech zázraků, jež se staly v Kolíně od devátého do dvanáctého ledna. V neděli po mši svaté chtěl svatý muž lámati věřícím chléb slova Božího; by však vyhověl všem posluchačům, kázal venku na prostranném náměstí. Téhož dne událo se několik znamenitých zázraků. Jistá paní, která při smrti svého muže prudkou bolestí zešílela, doteknuvši se muže Božího, nabyla opět rozumu a duševní síly. Jiná paní, trpící prudkými záchvaty čivovými, uzdravila se v okamžení, když

---

[1]) Phil. de Clarav.

Sv. Bernard vyhojil člověka zlým duchem posedlého.

se jí opat dotekl svatým křížem. Jiná dáma vznešená, jež patnácte let jedním okem neviděla, a všemožných léků zkusivši, konečně přestala doufati, že by se kdy ještě uzdravila, utekla se nyní k muži Božímu a byla okamžitě uzdravena. Mimo tyto zázraky zaznamenáno jest v denníku průvodců světcových ještě čtrnáct jiných, »a všechny,« praví jeden z jeho písařů, »staly se ne v temnotě, nýbrž za jasného dne, veřejně před celým světem, aby celý svět chválil Boha, jenž podivný jest ve svatých svých.«

Ve svatém Bernardu vidíme veškerou plnosť moci, již Kristus apoštolům svým propůjčil. Též on »dostal moc nad duchy nečistými, aby je vymítal, a by uzdravoval všelikou nemoc i všeliký neduh.«[1]) Jako však apoštolům byla tato moc jen prostředkem k cíli mnohem vznešenějšímu, tak též sv. Bernard jí užíval jediné proto, by s milostí Boží vykonal zázrak nekonečně větší, zázrak obrácení srdcí zatvrzelých; užíval jí, by přinutil temnotu ustoupiti světlu, bezpráví spravedlnosti, vlažnosť a lhostejnosť křesťanské zbožnosti. Měl ovšem útrpnosť s ubohými mrzáky a nemocnými všeho druhu, a uzdravoval je; avšak hlavním cílem jeho bylo uzdraviti nemoci duševní, napraviti zkažené mravy a zahojiti hluboké rány, jež lidstvu hrozily smrtí věčnou. Tento cíl měl vždycky na mysli, a proto žehnal Bůh tak podivuhodně jeho práci.

Nedá se ovšem upříti, že mnoho lidí přihlásilo se pod prapor kříže jediné z touhy po dobrodružství a prospěchu hmotném, jest však také pravda nepopíratelná, že mnoho, a můžeme směle říci, veliká většina křižáků pohnuta byla mocným slovem svatého kazatele ku pravému pokání a táhla do svaté země proto, by se kála za hříchy spáchané a obětí smířila věčného Soudce.

Mnoho jiných osob, jež nebyly povolány k dílu válečnému, přinesly oběť jinou, Bohu ne méně milou: oběť svého srdce a své vůle, odřekly se světa i radostí jeho, a v odloučenosti žily život pokání, modlitby a práce. Slovo Bernardovo působilo kouzlem, jemuž málo kdo dovedl odporovati. Kronikáři vypravují, že matky, slyšíce o příchodu opata clairvauxského, zavíraly před ním dítky své, bojíce se, že by byly jaty tímto kouzelným slovem velikého divotvorce a následovaly ho do kláštera. Jen z okolí města Kolína přes šedesát osob — nepočítajíc žen — slovem Bernardovým na pravou cestu přivedených dalo výhosť světu a odešlo do kláštera. Většina z nich připojila se k původci svého obrácení a následovala ho do Clairvaua, by v této škole dokonalosti křesťanské a blízko vzoru svého v díle začatém dále pokračovala.

Větší ještě péči, než o křesťany obyčejné, měl svatý Bernard o pastýře a vůdce jejich, o duchovenstvo. Věda, že na kněžstvu většinou závisí spása i zkáza věřících, že kněží svým životem stádu

---

[1]) Mat. 10, 1.

svěřenému mnoho prospěti, ale také velmi mnoho škoditi mohou, svolal před odjezdem duchovenstvo arcidiecése kolínské a slovy vážnými připamatoval mu jeho povinnosti a snažil se v něm probuditi ducha apoštolského, ducha Ježíše Krista, by se na něm nevyplnilo hrozné ono »Běda,« jímž Bůh ústy svého proroka hrozí pastýřům, nepasoucím stáda svého. »O vás mluví prorok, zatracuje ty, kteří s lidem nepracují a jeho trápení nedbají.«[1]) Právě tak Isaiáš, nebo spíše Bůh sám ústy Isaiáše proroka pravil o vás: »Smilujme se nad bezbožným a nenaučí se spravedlnosti; v zemi svatých neprávě činí a nehledí na slávu Hospodinovu.«[2])

Z Kolína odebral se sv. Bernard, provázen vždy větším počtem žáků, do Jülichu a pak do Cách, kdež slavil svatá tajemství v proslulé kapli císaře Karla Velikého.

»Cáchy,« praví kaplan Eberhard, »jsou příjemné místo, příjemnější však pro smysly, než pro duši. Štěstí zlých je usmrcuje; a běda domu nemravnému! Nepravím to proto, by zahynuli, nýbrž aby se polepšili: dejž Bůh, aby aspoň jediný se obrátil a živ byl!«[3]) Týž vypravovatel zmiňuje se též o jednom zázraku, jenž se v Cáchách udál. »Byli jsme u oltáře blahoslavené Panny Marie, a já sám posluhoval jsem ctihodnému otci; přinesli mu slepé děvče; on je požehnal a uzdravil; bylo tam však tolik lidu, že jsme hned pryč odešli.«

»Zdá se,« píše mnich Gerhard ve svém denníku, »že dnes zázraky se množí. Množství lidu všude nás následuje, a pole jsou zalidněna četněji než města. Jedna matka přivedla k nám dospělou dceru, hluchou i němou od narození. Laskavý otec položil na ni ruce, a hned nabyla před námi sluchu i řeči. Sotva jsme popošli něco dále, byl uzdraven muž, taktéž hluchý.« — »Než se tento zázrak stal,« pokračuje mnich Gaufrid, »šel jsem před lidem. Nevěda, co by znamenaly výkřiky, ustavičně za mnou zaznívající, ptal jsem se, jaká je toho příčina, i dověděl jsem se, že náš svatý otec tohoto dne na ulici uzdravil slepé děvče, tři hluché, jednoho kulhavého, a ještě pět jiných slepců.« — »Když jsme se večer vraceli do Jülichu,« dí opat Kampesce, »zpozorovali jsme chromou ženu, ležící na stupních kostelních. Světec, útrpností jat, vzal ji za ruku a zdvihl ji tak snadně, jak velká byla víra její.« — »Tohoto jitra,« praví opět Gerhard, »po mši svaté paní vznešeného rodu, neť hraběte Jülišského, jež byla na jedno oko úplně slepá a druhým již skoro nic neviděla, tak že bez vůdce ani jíti nemohla, byla pouhým znamením sv. kříže okamžitě uzdravena. Tomuto, jakož i všem ostatním zázrakům lid velmi se diví a nepřestává je rozhlašovati, volaje ustavičně: Kriste, smiluj se nad námi!«

---

[1]) Žl. 72, 5. — [2]) Is. 26, 10. — [3]) Gaufrid. O zázracích.

Celou cestou do Mastrichtu, Luttichu, Monsa, Valenciana, Cambraye, Vaucell dály se nové a nové zázraky. Když svatý opat odcházel z města Luttichu, přivedli k němu mladého muže, od narození slepého. Oči jeho, praví dva kronikáři, byly nejen vyhaslé, nýbrž úplně odumřelé, a víčka zavřena. Světec je otevřel, dotekl se jich ctihodnými prsty svými a vrátil jim světlo. Spatřiv šťastný mladík světlo, jehož před tím nikdy neviděl, byl neobyčejně dojat. »Já vidím!« zvolal. »Vidím den, vidím lidi, vidím vlasaté tvory!« Pohyboval rukama sem a tam a skákal radostí, volaje: »Nyní, Bože můj, už nezavadím nohama o kamení!«[1])

Ve Flandrech pobyl svatý Bernard několik dní, hlásaje kříž a pracuje o nápravě mravů. S nemalým úspěchem bojoval též proti kacířům, a sítí slov svých »mnoho vznešených a učených mužů z vln tohoto světa vylovil na břeh nového života.« V letopisech cisterciáckých zaznamenáno jest mimo jiné skvělé obrácení Arnulfa z Majorky, jež zasluhuje, bychom se o něm poněkud obšírněji zmínili.

Muž tento byl z nejbohatších a nejváženějších pánů celé provincie. Jsa hojně požehnán statky pozemskými, žil bezstarostně ve slávě a přebytku. Poslouchaje kázaní opata clairvauxského, byl hnut milostí Boží a poznav, jak neužitečně a hříšně až dosud žil, odhodlal se, že po příkladu patriarchův a svatých apoštolův opustí svůj dům, příbuzenstvo a vlasť svou, a následovati bude Ježíše Krista. Maje však velmi četnou rodinu, potřebující jeho ochrany a pomoci, umínil si, že předsevzetí své vykoná později v době příhodnější. Čas ubíhal, Arnulf pak místo by konečně přetrhl svazky ku světu ho poutající, ovíjel se jimi víc a více. Jednoho dne přišel k němu chudý pastýř a padnuv před ním na kolena, pravil: »Pane, zapřisáhám vás Ježíšem Kristem, zaveďte mě do Clairvaua a spaste mou i svou duši!« Ohromen těmito slovy tajemnými, slyšel v nich Arnulf hlas Boží a neodvážil se déle mu odporovati. Spořádav rychle všechny své záležitosti, odešel s pastýřem, jehož Bůh mu poslal, do Clairvaua. Vyznav se svatému opatu ze všech svých nepravostí, prosí jej, by ho nezamítal od sebe a uložil mu pokání za hříchy spáchané. Sluha Boží ho napomíná, by v řádu cisterciáckém až do smrti setrval, a pak mu poroučí, by za pokání se pomodlil třikráte modlitbu Páně. »Jak! drahý otče můj,« volá kajícník, »myslíte to upřímně s ubohým hříšníkem? Kdybyste mi poručil, abych deset let se postil a umrtvoval, ještě by to nestačilo, bych smířil vinu svou; a vy mi neukládáte více než tři Otčenáše?«

»Myslíte,« odvětí mu světec, »že víte lépe než já, čeho jest vám potřebí?« — »Chraniž mě Bůh takové domýšlivosti!« dí Arnulf; »nešetřte mne však v tomto životě, abych byl spasen na věčnosti.« — »Čiňte jen, co vám pravím,« opakuje světec rozhodně, »a čiňte

[1]) Gaufrid. O zázracích.

to s důvěrou, neboť až odložíte břímě těla, snadno se povznesete k Bohu.«

Vážná odpověď světcova upokojila Arnulfa. Nedlouho potom onemocněl zánětem střev a nemoc horšila se tou měrou, že byl zaopatřen svátostmi umírajících. Krátce před smrtí, prudkými bolestmi trápen, zvolal: »Ano, Pane Ježíši, všechna Tvoje slova jsou pravdiva!« a opakoval totéž tak často, že přítomní bratří se domnívali, že nemocný hroznými bolestmi pozbyl rozumu. »Nikoliv, nikoliv,« vzdychal umírající; »co nyní pravím, není šíleností; opakuji ještě jednou, že každé slovo Pána Ježíše Krista jistě se vyplní. Ve svém evangeliu slíbil těm, kteří všechno opustí a Ho následují, odměnu stonásobnou na tomto a život věčný na onom světě. Také já přesvědčil jsem se v této chvíli, že pravdiva jsou slova Jeho. Duchovní útěcha, jíž se mi dostalo, převyšuje stotisíckrát všechny rozkoše světské, jimiž jsem pohrdl . . .« Po těchto slovech zesnul sladce v Pánu. Tak se vyplnilo proroctví svatého opata: »Až odložíš břímě těla svého, snadno se povzneseš k Bohu.«[1])

Svatý Bernard opustil Flandry ku konci ledna. Na další cestě zastavil se v Laoně a Remeši, a 2. února, na svátek očišťování Panny Marie, dojel do Chalon nad Marnou. V tomto městě byla právě shromážděna knížata francouzská s králem svým Ludvíkem, jakož i poslové císaře Konráda, již uslyševše o příchodu sluhy Božího, vyšli mu vstříc a vedli ho s velikou slávou do města. Za dva dny vydal se opat na další cestu a šestého února došel konečně kýženého cíle, milé samoty clairvauxské. Jaká asi byla radosť řeholníků, když opět spatřili milovaného otce svého a s ním přes třicet nových bratří, jež na své cestě Bohu získal![2]) Jaká byla též radosť sluhy Božího, když ve kruhu dítek svých se mohl zotaviti po cestě obtížné. Tělo slabé a chorobou vysílené zajisté potřebovalo odpočinku; avšak více než po klidu tělesném toužil svatý Bernard po zotavení duševním, po tichém, ničím nerušeném obcování s Bohem. Ve světě nebylo místa pro tuto duši, Bohu cele oddanou; tichá cella klášterní byla jí místečkem nejmilejším, na němž mohla nejlépe poslouchati hlasu ženicha nebeského a hromaditi sobě poklady pro život věčný.

Nebylo mu však dlouho dopřáno požívati tohoto klidu. Opět bylo mu opustiti Boha pro Boha, vlastní radosti duchovní bylo mu se vzdáti pro obecný prospěch křesťanstva. V polovici února odebral se ku shromáždění do Etamp, na němž se měly konati poslední přípravy k výpravě křížové.

Prvého dne přijati poslové císaře Konráda a krále uherského Geysy, již jménem svých panovníků slibovali křižákům francouzským

[1]) Herbert, kn. I. hl. 2. — O znamenitých mužích řádu cist. 3. hl. 7. —
[2]) „Přes třicet přivedl s sebou a též tolik bylo na cestě.“ (O zázr. sv. Bern.)

volný průchod všemi zeměmi německými a uherskými. Předčítány též listy řeckého císaře Manuela Comnena, jenž králi Ludvíkovi sliboval všestrannou podporu. Druhého dne radili se shromáždění páni a preláti, kterou cestou by se mělo vojsko bráti. Poslové krále sicilského navrhovali cestu po moři jako nejkratší a nejjistější, a varovali Francouze, by se nedali klamati přátelskými slovy císaře Manuela, připomínajíce jim ošemetnosť a nevěrnosť Řeků v době první výpravy křížové. Shromáždění pánové, buď z nedůvěry k Normannům, jejichž nepřátelství proti Řekům dobře znali, buď z touhy po větších dobrodružstvích, jakých jim cesta po suchu dostatek slibovala, neposlechli bohužel opatrné rady této a rozhodli se, že potáhnou Uhry a poloostrovem balkánským do Cařihradu, odtud pak že se přeplaví do Asie.

Třetího dne konečně jednáno o tom, komu za nepřítomnosti královy svěřiti nejvyšší správu země. »Když opat Bernard,« vypravuje kronikář Odo, »skončil modlitbu svou, aby všem shromážděným vyprosil světla Ducha svatého, král Ludvík, vzdávaje se dobrovolně moci své, ponechal volbu nejvyšších strážců země prelátům a pánům. Tito vzdálili se k poradě, a za malou chvíli se opět vrátili. V čele kráčel Bernard, jenž ukázav prstem na opata Sugera a hraběte Viléma Neverského, pravil: Toto jsou dva meče, které jsme zvolili; těch je dosti! Volba tato byla by se všem líbila, kdyby jeden ze zvolených jí nebyl odmítl. Hrabě Neverský totiž oznámil, že slíbil Bohu, že se stane řeholníkem, a skutečně vstoupil za krátký čas do kláštera kartusiánského, nedav se od svého předsevzetí odvrátiti důtklivými prosbami královými.«[1])

Též opat Suger zdráhal se přijati hodnosť, jež se mu zdála spíše břemenem, než vyznamenáním; jen na mnohé prosby královy a na výslovný rozkaz papežův uvázal se v těžký ten úřad.

Sotva byly porady etampské skončeny, vrátil se svatý Bernard do Clairvaua, pobyl tam však zase jen krátkou dobu. Zájmy svaté země, nebo snad jiné důležité příčiny, o kterých se kronikáři doby tehdejší nezmiňují, přiměly ho k nové cestě do Německa. Dne 27. března přijel do Trevíru; veškeré obyvatelstvo vyšlo mu vstříc a vedlo jej u veliké slávě do města. Potom navštívil Frankfurt, Mety, Toul, Troye, Seny, Auxerre, Tonnerre, a mnoho jiných měst. Bůh žehnal krokům sluhy svého ne méně, než na prvé jeho cestě. Všude, kudy se ubíral, vítal ho lid nadšeně a provázel ho město od města, tak že cesta jeho byla pravým pochodem vítězným. Nové nesčíslné zázraky působily větší a větší nadšení pro výpravu křížovou a přivedly veliký počet lidí s cesty nepravosti na dráhu křesťanské dokonalosti.

---

[1]) Odo de Diog. kn. I.

»Zatím co sv. Bernard v Německu dlel,« praví kronikář Odo, »přijel papež Eugen do Francie, aby svatému podniku nescházelo hojného požehnání a milosti Boží.« Příchod papežův spůsobil ve Francii radosť velikou. Král, provázen četným a skvělým komonstvem, vyšel mu vstříc až do Dijona, kdež s koně sestoupil, Eugenovi pěšky naproti kráčel a před ním na kolena se vrhnuv, s největší uctivostí a pokorou nohy mu líbal. Papež přijal tento důkaz pokory a oddanosti krále francouzského ne pro svou osobu, nýbrž jménem krále králův, jehož místo zastupoval, a pochváliv zbožnosť mocnářovu, velebil nevšední ctnosti bratra jeho Jindřicha, jenž opustiv slávu a rozkoš světskou, dlouhý čas již byl prostým mnichem clairvauxským a přísným životem svým všem bratřím krásným byl příkladem.

Král doprovodil papeže do kláštera sv. Diviše, kdež s ním slavil svátky velikonoční. Na Boží hod sloužil papež slavnou mši svatou ve královském dómě, jíž obcoval král Ludvík s nejpřednějšími pány francouzskými, kteří chtěli táhnouti do boje proti nevěřícím. Mezi těmito vznešenými osobami bylo viděti též velmistra templářů se sto třiceti rytíři, již schválně z Jerusaléma přišli se připojiti ku křižákům francouzským a táhnouti společně s nimi do Palestiny.

Zatím skončeny veškeré přípravy k výpravě. Nesčetné zástupy křižákův a poutníkův ubíraly se do Met a Řezna, ve kterýchžto městech dvě mocné armády, francouzská i německá, shromážditi se měly. Císař Konrád vytáhl po svátcích velikonočních v čele svého vojska, čítajícího přes sedmdesát tisíc jezdcův mimo pěší a poutníky, a bral se Uhry, Thracií a Bulharskem do Cařihradu. Cestou připojil se k němu král český Vladislav II. Voje francouzské, ne méně četné než německé, vydaly se na cestu o dva měsíce později, protože se bylo báti, aby obě armády, táhnouce společně, neměly cestou nedostatek potravy a píce pro koně.

Král francouzský Ludvík dopustil se osudné chyby, vzav s sebou manželku svou Eleonoru s jejím dvorem. Příkladem jeho svedeni vzali též rytíři paní své a množství služebnic, což bylo na velikou škodu nejen rychlému postupu, nýbrž také zvláště kázni a mravnímu stavu vojska. Ludvík, vida rozličné zlořády a neplechy, jež se v táboře děly, vydal sice přísná nařízení proti všem, kdož by kázeň porušili a nějakého skutku nemravného se dopustili, věci však se nezměnily, protože rozkazů králových málo kdo si všímal.

V Německu i v Uhrách chovalo se veškeré obyvatelstvo ku křižákům velmi přátelsky a poskytovalo jim ochotně potřebné potravy. Sotva však vkročili na půdu řeckou, zakoušeli mnohých nepříjemností. »Na všech ostatních místech,« praví kronikář Odo, jenž se též výpravy účastnil, »dávali nám obyvatelé ochotně všecko, čeho jsme potřebovali, a byli s námi v nejlepší shodě. Řekové však, ve svých městech uzavřeni, podávali nám potravu se zdí po provazích. To

se ovšem nijak nelíbilo křižákům, již nechtíce v zemi tak úrodné hladem býti, začali krajiny pustošiti a potravy násilně si dobývati.« Náčelníci vojska přesvědčili se nyní, bohužel však pozdě, že ne bez příčiny varovali je poslové krále sicilského před ošemetností řeckou. Císař Manuel, na oko pln ochoty, za zády křižáků kul pikle proti nim a chtěl celou výpravu zničiti. Špatná kázeň vojska křesťanského a zráda rozkolnických Řeků zmařila, jak později uvidíme, velikolepý podnik, k němuž veškeré křesťanstvo tak veliké mělo naděje. Jen třetí oddíl křižáků, většinou Angličanů, zvolil cestu po moři, a ten, jak později uvidíme, dodělal se aspoň nějakých úspěchů.

Než vraťme se nyní k tomu, jenž byl duší velikého díla toho, a provázejme neunavného bojovníka při další jeho práci pro česť a slávu Boží a prospěch církve svaté.

Hlava dvaatřicátá.

Sv. Bernard bojuje proti kacířům v jižní Francii. — Obrácení prince portugalského a krále sicilského. — Sněm trevírský a remešský.

Sotva utichl na Západě ruch válečný a křižáci odtáhli proti nevěřícím, začal ve Francii nový, ne méně důležitý boj proti nepřátelům niterného pokoje církve svaté, ohrožujícím nejdražší poklad její, svatou, neporušenou víru. Jak jsme již dříve podotkli, byla zvláště Italie a Francie jevištěm záhubných rejdů novotářů církevních, již přemrštěnou a nepravou horlivostí svou pro nápravu mravů všude jen zmatek a rozbroj působili a jedem kacířských nauk věřící otravovali.[1]) Že v době, o níž právě píšeme, lákavé zásady těchto novotářův a kacířů mnohem více se nešířily, bylo velikou zásluhou svatého Bernarda, jenž hlásaje v Evropě kříž, dovedl křesťanstvo nadchnouti pro věci vznešenější. Aby však símě jedovaté ani později ovoce nepřineslo, bylo potřebí hned v zárodku je zničiti a dílo rozsévačovo překaziti. Nesnadné práce této podjal se sám vrchní správce vinice Kristovy, papež Eugen III., jenž hlavně z této příčiny podnikl dalekou cestu do Francie, by tam s bývalým opatem a věrným rádcem svým Bernardem sporné otázky vyšetřil a rozsoudil. Svatý Bernard vrátiv se z Trevíru, odebral se přímo do Paříže, kdež se zatím papež usídlil. Jaká byla radosť Eugenova, když po dlouhé době opět spatřil toho, jenž jako pečlivá matka jej

[1]) Mezi těmito muži byli ovšem také někteří učenci, již pobloužení svá uznali, bludu se zřekli, a věrnými syny církve svaté zůstali, jako na př. biskup Gilbert, o němž nyní zmínka bude.

vychoval! Jaká byla též radosť Bernardova, když mohl pokleknouti před tím, jehož pro Boha porodil a nyní jako náměstka Kristova s největší úctou pozdravoval!

Tito dva strážcové domu Božího obrátili především zřetel svůj k učení biskupa Gilberta de la Porée. Gilbert byl rodem z Poitier, a nabyv nevšedních vědomostí filosofických a theologických, stal se professorem bohosloví v Paříži a později biskupem ve svém rodišti. Dva jeho arcijáhnové stěžovali si do něho papeži Eugenovi, že učí bludně o nejsv. Trojici, a prosili též sv. Bernarda, by papeže na nebezpečné nauky biskupovy pozorným učinil. Eugen III. povolal Gilberta do Paříže a vyzval ho, by učení svého buď hájil anebo je odvolal. Ale protože Gilbert nepředložil spisu svého o nejsvětější Trojici, nepronesl papež rozhodujícího výroku, poručiv opatu Gottschalkovi, by zatím spis biskupův prozkoumal.

Mnohem důležitější práce čekala sv. Bernarda v jižní Francii. Na začátku dvanáctého století začal tam Petr Bruisský, sesazený kněz, hlásati učení, odporující nejdůležitějším, základním pravdám svatého náboženství. Učilť, že malé dítky nesmějí se křtíti dříve, než rozumu nabudou, poněvadž víry nemají, a víra kmotrů jim nijak neprospěje; že všechny chrámy se mají zbořiti, poněvadž Boha můžeme všude stejně ctíti, v hospodě právě tak dobře jako v kostele; při mši svaté že se neobětuje pravé tělo a pravá krev Ježíše Krista, a proto že ji třeba odstraniti jako škodlivou pověru, a že modlitby a všechny jiné dobré skutky věřících mrtvým pranic neprospívají. Jak špatná byla víra tohoto falešného »apoštola,« tak ohavná byla jeho mravnosť, což nejlépe ukazuje ďábelský skutek, jehož se dopustil na veliký pátek okolo roku 1124.: narovnalť velikou hranici křížův a zapáliv ji, vařil si při ní maso.

Ještě dále než tento blouznivý, spustlý kacíř pokročil učeník jeho, Jindřich Lausannský, jenž dříve byl mnichem clugnyckým. Přišed z Lausanny do Francie, začal tam kázati proti nižšímu duchovenstvu, jehož mnozí členové pro nevědomosť a mravní zvrhlosť svou ovšem zaslouženě trpěli. Hrubým rouchem oděn, chodil Jindřich bos, s křížem v ruce, a dva žáci nosili před ním veliký kříž. Svou zevnější kajicností naklonil si lid, jenž slova jeho přijímal jako slova muže Bohem poslaného a rozkazy jeho slepě vykonával. Bludy své hlásal dlouho beztrestně. Roku 1135. byl konečně biskupem arlesským jat, a synodou pisanskou za kacíře prohlášen a do vězení uvržen. Byv později propuštěn, nikterak se nepolepšil, ba ještě hůře si počínal, a nacházel velmi mnoho přívrženců hlavně v okolí Alby a Tolosy.

Papež Eugen, jsa přesvědčen, že smutných poměrů těch jinak nezmění, rozhodl se, že pošle do jižní Francie legáta svého kardinála Albericha s učeným biskupem chartreským Bohumírem a svatým Bernardem. První dva odcestovali hned; opat clairvauxský však

napřed poslal list místodržiteli Gallie narbonnenské, Ildefonsovi, v němž ho pozorným činil na mravní spoustu apoštolem temnosti spůsobenou a vytýkal mu, že člověku zvrhlému, kterého všichni řádní křesťané se vzdalovali, dovolil přebývati ve kraji sobě podřízeném a lapati ovečky Kristovy do tenat ďábelských.

»Není ovšem divu,« píše mu, »že Tě oklamal tento had lstivý; oděl se rouchem zdánlivé zbožnosti, ctnosti pravé však nemá. Je to odpadlík, jenž odhodiv šat řeholní, vrátil se k mrzkostem tělesným jako se vrací pes ku vývratku svému . . . Slovo Boží prodávaje, hlásá evangelium jen proto, by se najedl. Může-li mimo potravu též něco více od lehkověrného lidu, neb od žen vylákati, promrhá to ve hře, neb užije toho ke skutkům ohavným. Často zajisté již se přihodilo, že znamenitý ten kazatel, jehož ve dne lid nadšeně oslavoval, v noci byl postižen s nevěstkami, nebo se ženami vdanými . . . Ty pak od takového stromu očekával jsi ovoce dobrého? Zápach ohavností jeho rozšířil se již po vší zemi, neboť strom zlý (jak Pán sám praví) nemůže vydávati ovoce dobrého. Proto tedy hodlám přijíti k vám. A nepřicházím o své újmě; hlas církve mě volá, láska k bližnímu mě pobádá. Snad se podaří vytrhati z půdy Páně kořeny onoho trní, dokud slabé jsou. Já ovšem, služebník neužitečný, nejsem s tak velikou prácí, avšak jsou se mnou mužové svatí, jimž i Tvá Jasnosť zajisté mocnou rukou svou přispěje. Mezi nimi nejznamenitější je ctihodný biskup Ostijský, Stolicí apoštolskou poslaný, muž to, jenž vykonal veliké věci v Israeli a mnoho nepřátel církve vítězně přemohl. Jest povinností Jasnosti Tvé, čestně přijati jej a všechny jeho průvodce, a všemožně je podporovati, aby práce jejich ku blahu Tvému a země Tvé podniknutá nebyla marnou.«[1])

Zatím však stal se pravý opak toho, co svatý Bernard si přál. Možná dosti, že hrabě Ildefons se přičinil, aby legát apoštolský důstojně byl přivítán, avšak lid, apoštolem svým svedený, nedbal ani nejobyčejnější slušnosti a záští své proti Stolici apoštolské hanebným způsobem dal na jevo. »Lid tento,« píše mnich Gaufrid, »s bubny vyšel legátovi vstříc a napodobuje křik oslí posměšně ho vítal; jeho mši svaté neobcovalo ani třicet osob.«

Svatý Bernard přišel do Alba dva dni později než kardinál. Druhého dne, praví kronikář, poručil zvoniti na mši svatou. Buď ze zvědavosti, by spatřili a slyšeli muže té doby nejznamenitějšího, nebo zvláštním řízením Božím sešlo se do stoličného chrámu tolik lidu, že ve veliké lodi chrámové sotva místa měli. Dokonav svatá tajemství, vystoupil sluha Boží na kazatelnu hlásat slova pravdy. Vysvětlil shromážděným zevrubně všechny články víry, které buď zavrhovali, nebo je špatně vykládali, a osvítiv rozum jejich vy-

[1]) List 241.

nasnažil pak se všemi silami, by získal také srdce jejich. Slova láskou k Bohu a duším nesmrtelným vnuknutá pronikla srdce zatvrzelá i obrátila vůli jejich k dobrému. Pravda zvítězila nade tmou, lid svedený vrátil se na cestu pravou. »Jděte tedy,« zvolal sv. Bernard na konci řeči své, »jděte, dítky zbloudilé, vraťte se k jednotě církve svaté! Bychom pak poznali ty, již přijali slova spasitelná do srdcí svých, ať zdvihnou pravou ruku k nebi na znamení oddanosti k víře katolické.« Okamžitě zdvihli všichni pravou ruku, radostně volajíce, že se vracejí do lůna svaté matky církve.

Mnich Gaufrid, jenž tuto dojemnou událosť považuje za nejpodivuhodnější účinek slova Bernardova, zaznamenal mnoho jiných zázraků, jež se staly v Bergerasu, Vertefeuilli, Toulouse a jiných městech.

Neobyčejná událosť stala se v městečku Sarlatu. Po kázaní, jež činil zatvrzelým kacířům, vypravuje kronikář, přinesli mu chleby, aby je požehnal, jako též jinde činíval. Požehnav je, pravil tato slova: »Poznáte, že my jsme pravdu mluvili, novotáři však bludy vám hlásali, když vaši nemocní, okusivše těchto chlebů, se uzdraví.«

Tato příliš jasná slova zarazila i zbožného Bohumíra, biskupa chartresského, jenž ihned v tento smysl je vyložil: »Vězte, že se uzdravíte, budete-li chlebů těchto se živou vírou požívati.« — »Nikoliv,« opravil ho svatý opat, »já vám pravím, že všichni ti, kdož budou z těchto chlebů jísti, se uzdraví, aby poznali, že slovo naše s pravdou Boží se shoduje!« Divotvorný chléb uzdravil nesčíslně mnoho lidí, a neslýchaný tento zázrak dojal okolní obyvatelstvo tak mocně, že sv. Bernard, chtěje se vyhnouti všelikým poctám, změnil směr cesty své a rychle odešel do jiné krajiny.[1])

Ne méně žehnal Bůh práci sluhy svého ve městě Toulouse. Důkazy veliké úcty a vděčnosti, jakou mu obyvatelé tohoto města na jevo dávali, byly by mu však málem spůsobily těžkou nemoc. Lid ustavičně tlačil se k němu a byl šťasten, moha políbiti ruku velikého divotvorce. Vypravuje se, že nesčíslnými polibky otekly slabé ruce jeho tak silně, že již nemohl žehnati.[2]) Nedbaje však slabosti své, pracoval horlivě dále, hotov jsa jako pravý apoštol Páně vlastní život obětovati spáse svých bratří. A právě toto dokonalé sebezapírání, tento duch obětavý činily ho Bohu tak milým, že všem jeho krokům podivuhodně žehnal a slova jeho nesčíslnými zázraky podporoval. Vždyť našel u věrného služebníka svého silnou tu víru, jíž nic není nemožno, a proto splnil připověď, kterou Syn Jeho dal apoštolům svým, řka: »Začkoliv prositi budete Otce mého, dá vám. Budete-li míti víru jako zrno hořčičné, řekněte této hoře: Jdi odtud tam, a půjde; a nebude vám nic nemožného.«

---

[1]) Život 2. od Alana hl. XXVI. č. 75. — [2]) Gaufr. Život sv. Bern.

Našel u něho pokoru hlubokou, a proto není divu, že ho učinil vyvoleným nástrojem svým, jímž vykonal věci veliké. Pokorný sluha Bernard měl tu živou víru, které nic se nezdá tak velikým, aby toho na Bohu všemohoucím žádati nemohla, jest-li to ku větší Jeho cti a slávě. Uvažujeme-li věci tyto v duchu víry, nikterak se nepodivíme nesčíslným zázrakům, jež Bůh na přímluvu sv. Bernarda vykonal; nepodivíme se, že »sluha neužitečný« — jak sám se nazýval — na Bohu žádal, aby slepým zrak, hluchým sluch, němým řeč, chromým sílu, mrtvým život vrátil; že za jediný den tolik zázrakův učinil, jak o málo kterém Svatém se dočítáme; nepodivíme se ani onomu podivnému žehnání chlebů, jež by snad mnohému opovážlivým se zdálo. Svatý Bernard věděl, proč všech těch věcí na Bohu žádá, a také to výslovně pověděl. »Čeho očekáváš, Pane a Bože můj?« pravil jednoho dne; »tento lid chce zázraky, a naše slova nic neprospějí, nepotvrdíš-li jich Ty znamením své moci.« Slova tato vyřkl, vycházeje z kláštera řeholníků toulousských, kdež právě těžce nemocný, ochromený kněz ku smrti pracoval. Muž Boží však ještě nepřekročil prahu, když umírající náhle povstav za ním utíkal poděkovat mu za náhlé uzdravení. Poděšení jeho spolubratří dali se na útěk, domnívajíce se, že duše již z těla vyšla a že je to nějaký přízrak. Brzy však poznali pravdu a velebili Boha, jenž takovou moc dal služebníku svému. Pověsť o tomto zázraku přivábila tolik lidu, že svatý Bernard se skryl v celle své a dveří dal stříci.

»Tento zázračně uzdravený kněz,« praví mnich Gaufrid, »jmenoval se Bernard, a odebral se do Clairvaua, kdež oblékl roucho řeholní. Za nějaký čas poslal ho ctihodný otec do Lanquedoca u Toulousy jako představeného kláštera Valdeaua, jejž podnes spravuje.«[1])

Svatý Bernard s průvodci svými pronásledoval kacíře Jindřicha město od města, všude očisťuje poskvrněné chrámy, zařizuje starou bohoslužbu, vytrhávaje bodláčí z vinice Páně. Jak hrozně řádili kacíři v ubohé krajině té, o tom svědčí bolestný povzdech sv. Bernarda.

»Chrámy jsou pusté, opuštěné, svatyně bez lidu, lid bez kněží, kněží jsou tupeni, křesťané jsou bez Krista. Kostely se pustoší jako synagogy, svatosti nikdo si neváží, svátků největších nikdo nesvětí! Lidé umírají ve hříších, a jejich duše odcházejí z tohoto světa před soudnou stolici Boží, neočistěny svátostí pokání, neposilněny Tělem Páně! Malé dítky jsou vyloučeny ze života věčného, neboť jim nikdo nedopřeje milosti křtu svatého, nikdo jim nedovolí přiblížiti se k Tomu, jenž jasně řekl: „Nechte maličkých přijíti ke mně!“« . . . O požehnané práci své nezmiňuje se ni slovem pokorný apoštol Páně, zvěstuje však nám ji vděčnosť potomků. »Ježíš

[1]) Godfr. de Clarav. kn. III.

Kristus buď pochválen!« čteme v letopisech cisterciáckých o práci jeho. »Víra vítězí, zbožnosť zkvétá, bezbožnosť je přemožena!«

Dokonav úkol svůj v jižní Francii, vrátil se svatý Bernard do milé celly své, kdež opět mohl se poněkud zotaviti a získati nových sil k nové práci. V této době přijal v klášteře dva vznešené hosty, o kteréžto návštěvě mnoho tehdejších spisovatelů se zmiňuje.

Petr, syn krále portugalského, přišel poděkovat svatému opatu jménem otce svého za osvobození vlasti své od mocných nepřátel, afrických Maurů. Jak jsme již dříve se zmínili, zvolil třetí oddíl křižáků cestu po moři, a nemaje příznivého větru, zakotvil u břehů portugalských. Země tato úpěla pod nátisky mohamedánských Maurů, již vypuzeni byvše ze Španělska, dobyli mnoho důležitých pevností portugalských a pak z těchto jistých úkrytů celou zemi znepokojovali. Křižáci angličtí, nechtíce čas nečinně tráviti, odhodlali se, že křesťanským bratrům svým podají ruky pomocné. Skutečně podařilo se jim vyrvati Lissabon i mnoho jiných pevností z moci nevěřících a krutého nepřítele z Portugal vypuditi. Princ Petr oznámil svatému Bernardu, že otec jeho před touto důležitou válkou slíbil, dopřeje-li mu Bůh vítězství, založiti v zemi své klášter cisterciácký jako filiálku kláštera clairvauxského. a proto že nyní svatého opata prosí o několik bratří, již by v duchu svého učitele v Portugalsku dále pracovali. Letopisec cistercský dodává k této zprávě, že král portugalský viděl sv. Bernarda ve snách. an mu slibuje vítězství nad nepřátely.

Poradiv se napřed s Bohem, poslal sv. opat králi portugalskému list, v němž mimo jiné čteme následující pozoruhodná slova: »Opravdová zbožnosť, jež Vás přiměla, byste v zemi své založil nový klášter, dojala nás velice. Posýlám Vám tedy několik dítek svých, jež jsem pro Ježíše Krista živil mlékem svatých nauk, abyste mohl chvály hodný svůj úmysl ve skutek uvésti. Co pak se týče kláštera, který hodláte založiti, podotýkám, že dokud mu nebude ublíženo, také Vaše království zůstane při Vašem rodu; kdyby mu však bylo něco odcizeno, pak též koruna přejde na jiného vládce. Prosím Vykupitele světa, by chránil Vás i jasné králové, Vaší družky, a by žehnal Vašim potomkům, abyste ještě dítky svých dítek viděl šťastně panovati.«[1]) Pozdější spisovatelé podotýkají, že prorocká slova tato skutečně se vyplnila roku 1580. po smrti krále Šebestiána, jenž padl v bitvě proti Maurům africkým. Strýc jeho, kardinál Jindřich, jenž po něm z nedostatku jiných dědiců na trůn nastoupil, přivlastnil si statky klášterní a ztratil později trůn, jehož se zmocnili panovníci domu kastilského.

Svatá spokojenosť, již princ Petr poznal v samotě clairvauxské, učinila na něho tak mocný dojem, že zatoužil po čistějších radostech,

---

[1]) List 367.

než byly ty, jež mu podával dvůr královský. Pohrdnuv korunou panovnickou, statky pozemskými a rozkošemi, zvolil život pokory, chudoby a sebezapírání; odřekl se světa, by tím snadněji následovati mohl Krista. Vida ve způsobu života, jaký v Clairvaui poznal, nejjistější záruku blažené věčnosti, vstoupil do kláštera alcobackého a příkladný život jeho korunovala svatá smrť.[1])

Druhým vznešeným hostem, jehož slavná pověsť sv. Bernarda do Clairvaua přivedla, byl král sardinský.

»Král sardinský,« čteme ve předmluvě k dějinám cistercským, »jménem Gumard, kníže velmi šlechetný a mocný, putoval do Tour ku hrobu slavného světce Martina. Pověsť Bernardova přivedla ho též do Clairvaua, neboť chtěl spatřiti muže, o němž tolik věcí znamenitých se vypravovalo. Sluha Boží přijal ho velmi uctivě, jak toho vznešený stav jeho žádal; nemoha však se zdržeti, by neroztáhl sítě slova evangelického, začal s knížetem rozmlouvati o spasení duše a napomínal ho, by všecku práci naložil, aby jednou bez bázně mohl přistoupiti k soudné stolici Boží. Zdálo se, že slova tato padla na půdu neúrodnou a že neměla účinku. Když pak se Gumard se světcem loučil, požehnal ho tento a pravil mu následující slova: „Prosil jsem vroucně Pána našeho, byste se obrátil, ale nebyl jsem dosud vyslyšen. Jděte tedy; vězte však, že jednoho dne opět sem se vrátíte.“ Král, prorockými slovy těmi mocně dojat, za krátký čas jal se pomýšleti na to, jak by život svůj Bohu zasvětil. Dlouho bojoval proti tajemné moci, do Clairvaua ho táhnoucí; tato moc byla však božská, a proto jí byl přemožen. Odevzdav synu svému žezlo a korunu, vstoupil do služby Krále králů. Klid klášterní byl mu milejší, než pomíjející radosti světské; pokora služebníků Kristových byla mu drahocennější, než sláva vezdejší; společnosť zbožných mužů sladší, než průvod dvořanů; nebe bylo mu vzácnější, než ostrov Sardinie. Hospodin, jenž z tohoto knížete chtěl učiniti člověka nového, ukázal mu, že srdce šlechetného nic není více hodno, jako sloužiti Bohu, a že pravá moc záleží v panství nad světem a náruživostmi.«[2]) V nejlepším věku — byloť mu teprve čtyřicet let — opustil Gumard vlasť svou, opustil příbuzenstvo své, vzdal se všeho, co svět štěstím nazývá, a vrátil se k onomu muži, jenž mu všechny tyto věci předpověděl. Ve Clairvaui našel pravé štěstí a po dlouhém životě Bohu milém zemřel smrtí spravedlivých r. 1190.

Ku konci roku 1147. bylo svatému Bernardu opět opustiti samotu clairvauxskou a vydati se na cestu do Trevíru, kamž ho volal hlas náměstka Kristova. Arcibiskup trevírský, Adalberon, pozval totiž papeže Eugena a mnoho biskupů francouzských i německých do své residence, prose je, by tam zkoušeli knihy svaté Hildegardy, abatyše ženského kláštera benediktinského na hoře

---

[1]) Život jeho popsán v dějinách cistercských sv. 6. — [2]) Děj. cist. sv. 6.

sv. Rupperta u Bingena. Tato svatá panna, od Boha duchem prorockým naplněná, kárala neobyčejnou přísností mravy duchovenstva i věřících, hrozíc jim přísným trestem Božím, nevrátí-li se na cestu pravou. Hlas její nezůstal dlouho nepovšimnut. Vrchnosť duchovní zkoušela listy její, nevěděla však, jak se zachovati k neohrožené řeholnici, jež se odvážila kárati nejen obyčejné věřící, nýbrž i vysoké hodnostáře církevní. Mnozí považovali ji za blouznilku, jiní vyhlašovali ji za nástroj Bohem vyvolený, jenž má zvěstovati národům vůli Jeho.

Také sv. Bernard slyšel rozličné věci o této podivné prorokyni, a na druhé cestě své Německem zastavil se, jak jsme ve předešlé hlavě podotkli, v Bingenu, chtěje s proslulou řeholnicí sám mluviti. O této návštěvě podává nám kronika Tritheimova následující zprávu:

»Z Frankfurtu odebral se ctihodný opat do krajiny bingenské, kdež Hildegarda, řeholnice a velmi zbožná panna Ježíše Krista, na hoře sv. Rupperta vystavěla klášter. Praví se, že svatý Bernard rozmlouval s ní důvěrně o budoucí naší blaženosti; znalť tuto služebnici Boží z jejích spisův a ze zpráv, jaké o ní slyšel.

V klášteře dal si ukázati knihy její a četl je velmi pozorně, protože věděl, jak rozličně lidé je posuzují; neboť jedni vážili si toho, čemu nerozuměli, jiní pak to zavrhovali. Sv. Bernard hluboce dojat obrátil se ku svým průvodcům a pravil jim: »Tato zjevení nejsou dílem lidským; a žádný smrtelník jich nepochopí, nebude-li srdce jeho proniknuto nejvroucnější láskou k Bohu.« — Když pak jeden ze přítomných poznamenal, že mnoho lidí, učených i neučených, řeholníkův i laiků, duši ctihodné služebnice Boží každodenně mučí, říkajíce jí, že vidění její jsou blouzněním a klamem ďábelským, odpověděl svatý Bernard: »Nedivme se, bratře milý, že ti, již ve hříchu žijí, tato zjevení nebeská za bláznovství považují. Vždyť apoštol sám praví, že člověk tělesný nechápe těch věcí, které jsou Ducha Božího. Zajisté ti, kdo v pýše, nečistotě a jiných hříších zahrabáni leží, mají pokyny Boží za sny; kdyby však bděli v bázni Hospodinově, poznali by neklamná znamení působení Božího. Ti, již myslí, že tato vidění jsou klamem ďábelským, rovnají se oněm, již o Spasiteli našem Kristu Ježíši pravili, že v Belzebubu vyhání ďábly.« Obrátiv pak se ku svaté Hildegardě, pravil jí: »Ty, dcero má, neboj se řečí lidských, neboť ochráncem Tvým je Bůh; jejich pošetilé řeči jako sláma se rozptýlí, ale slovo Boží zůstane na věky.«[1])

Od té doby zůstal opat Bernard s abatyší Hildegardou spojen svazkem svaté lásky, neboť v ní poznal bytosť Bohu oddanou, a na synodě trevírské byl největším obráncem spisů jejích. »Opat clairvauxský svaté paměti,« praví jeden spisovatel té doby, »přiměl papeže, by nedopustil, aby toto jasné světlo v temnosti zůstalo

---

[1]) Trith. in Chron. Hirsaug. k r. 1147.

skryto.[1]) Eugen III. poslal několik mužů do kláštera sv. Rupperta, poručiv jim, aby beze hluku a zbytečné zvědavosti přesvědčili se o všech věcech, ze kterých by si jasný úsudek utvořiti mohl.[2]) Vrátivše se do Trevíru, přinesli s sebou knihy svaté Hildegardy a předložili je synodě. Papež sám předčítal z nich několikráte shromážděným otcům, již hluboce dojati velebili Boha, Tvůrce tak velikých zázraků. Schváliv všechny knihy svaté prorokyně, připsal k nim Eugen vlastní rukou tato slova: »Zachovej v srdci svém drahocennou milosť, kterou Ti Bůh udělil, a zvěstuj s největší opatrností to, co Ti Duch vnukne.«

Z Trevíru odebral se papež se svatým Bernardem do Remeše, kdež 21. března zahájil všeobecný sněm církevní, na němž bylo přítomno osmnáct kardinálův a velmi mnoho biskupů francouzských, německých, anglických, italských a španělských. Především vyšetřovány otázky týkající se věrouky. Bludař Eon z Etrilu, jenž sám sebe vyhlašoval za soudce živých i mrtvých a přes pošetilou pýchu svou přece velmi mnoho přívrženců získal, byl odsouzen do žaláře, v němž následujícího roku zemřel. Potom jednal sněm o učení Gilberta de la Porrée. Biskup tento přinesl s sebou velmi mnoho knih a na obranu své nauky uváděl ve dlouhé řeči výroky svatých otců. Na rozkaz papežův hájil proti němu svatý Bernard učení katolického tak jasně a přesvědčivě, že veliká většina shromážděných knížat církevních slova jeho hlasitou pochvalou provázela. Po dlouhých rozpravách prohlásili přítomní kardinálové, že vyslechnuvše obě strany, později spor rozhodnou. Takové odkládání věci nad míru důležité nelíbilo se však mnohým prelátům, kteří se domnívali — a zajisté ne bez příčiny — že nemá-li se zlo dál a dále šířiti, třeba je co nejrychleji potlačiti. Sešli se tedy u sv. Bernarda, neohroženého strážce víry neporušené, a proti čtyřem hlavním kapitolám nauky Gilbertovy sepsali čtyři kapitoly učení katolického, jež po dvou biskupech poslali papeži a kardinálům. Tito však nepohlíželi na poctivou snahu svatého Bernarda tak, jak na ni patřiti měli. Považujíce neohrožené vystoupení biskupů francouzských a sv. Bernarda za hrubý přechmat proti právům Stolice apoštolské a sboru kardinálského, odebrali se k papeži a připomínali mu, že nic nesmí zadati z práv nejvyšší moci své při veškeré úctě k bývalému opatu svému Bernardovi. Ve světle nejkrásnějším ukázal se nyní slavný, ale při tom vždycky a ve všem pokorný mnich clairvauxský, jenž nikdy nehledal chvály své, nýbrž vždycky jen cti a slávy Boží. Sotva se dověděl o nespokojenosti kardinálů, již kvapil ku papeži Eugenovi, jemuž s největší pokorou oznámil, že biskupové spisem svým nikterak nechtěli rozhodovati o víře, nýbrž jen pronesli mínění své, jako je to dovoleno každému.

[1]) Život sv. Hildeg. kn. I. hl. I. č. 5. — [2]) Tamtéž.

dokud svatá Stolice slova rozhodujícího nepromluví. Slova jeho dojala mocně papeže a všechny ostatní účastníky svatého shromáždění; vždyť ctnosť pravá budí úctu všech, i protivníků. Nauka Gilbertova byla již v následující valné schůzi odsouzena. Biskup Gilbert ukázal se při té příležitosti poslušným synem církve svaté; podrobiv se výroku shromážděných otcův, odvolal všechno, co nepravého dříve učil. S dovolením papežovým vrátil se do své diecése a zanechav všech ostatních prací, konal od té doby příkladnou horlivostí jediné povinnosti pastýřského úřadu svého.

Prozkoumav a zavrhnuv rozličná učení kacířská, pracoval sněm o věci ne méně důležité, o nápravě pokleslé kázně církevní. Svatý Bernard, jenž se nelekal sebe větší námahy, kdykoliv běželo o větší česť a slávu Boží a prospěch církve svaté, vynaložil nyní veškerou sílu svou, aby úloha tak důležitá zdárně byla vykonána. Jsa přesvědčen, že jednou ze hlavních příčin smutných zlořádův a pokleslých mravů duchovenstva je trestuhodná lehkomyslnosť, s jakou přemnozí svatá svěcení přijímali, horlil především pro to, by nikdo nevstupoval do svatyně, leč by ho Bůh sám volal. »Církev rozšířila se po celém okrsku zemském,« praví svatý opat, »a též údů svatého stavu kněžského jest velmi mnoho. Počet bratří rozmnožil se do nekonečna, ale žádoucího výsledku, žel Bohu, nevidíme. Bez rozmyslu přijímají svatá svěcení a vstupují do služby duchovní, jež i duchům nebeským těžkou jest.«

Zásluhou svatého Bernarda obnoveny na sněmu remešském dřívější zákony o kázni duchovenstva, vydána některá nová přísná nařízení a urovnány mnohé spory biskupů s kláštery k nemalému prospěchu církve svaté a všech věřících, jejichž vrchní pastýřové vrátili se ku stádům svým naplněni novou horlivostí pro vznešený úřad svůj a spojeni s nejvyšší hlavou křesťanstva pevnou páskou lásky a poslušnosti.

Hlava třiatřicátá.

Papež Eugen ve Clairvaui. — Svatý Bernard na vrcholu své slávy.

Po sněmu remešském vydal se papež, provázen sv. Bernardem, na cestu do Clairvaua. Toužilť již dávno spatřiti opět jednou po dlouhé době tu milou samotu, kdež duchovní otec jeho zrodil ho pro Krista Ježíše, kdež uprostřed milých bratří svých mnoho let žil ve blahém klidu duchovním a zakusil nejsladších radostí, jimiž Bůh naplňuje srdce svých věrných služebníků.

Radostná byla to cesta jak pro papeže, tak pro sv. Bernarda. Byla však také dosti obtížná, poněvadž všude, kudy se ubírali, sbíhalo se k nim veliké množství lidu, toužícího spatřiti nejvyšší hlavu církve svaté a velikého divotvorce clairvauxského, na jehož přímluvu Bůh i tentokráte mnoho zázraků činil. Jednoho dne obklopilo je tolik lidstva, že papež málem byl by v tlačenici zahynul, a jen s velikou nesnází prošel nesčíslným davem oddaných dítek svých, jež pro velikou lásku k otci svému a ku ctihodnému sluhovi Božímu zapomněly na patřičnou úctu, jíž byly jim povinny.[1]) Přišedše do Clairvaua, byli uvítáni s velikou radostí. Spisovatel života sv. Bernarda zmiňuje se o této návštěvě papežově následovně: »Když byl sněm remešský skončen, zavítal Eugen pokorně do Clairvaua a rozvinul před očima chudých Kristových slávu Stolice římské. Všichni se divili hluboké jeho pokoře v tak veliké důstojnosti, vidouce, že na vrchol moci postaven, zachovává věrně všechna svatá předsevzetí, jež v klášteře učinil. Na těle svém nosil vlněnou košili; ve dne v noci oděn byl hrubou kutnou, v ní chodil, v ní spal. Jeho spodní oděv byl klášterní, zevně pak šatem i mravy se jevil jako nejvyšší hlava církve. Tímto způsobem konal věc velmi nesnadnou, neboť v jednom člověku spojil vlastnosti rozdílných osob. Přinášeli mu vyšívané polštáře, jeho postel pokryta skvostnými přikrývkami a zahalena oponou nachovou; kdyby však byl někdo tyto okrasy odstranil, byl by našel tvrdý slamník a hrubou přikrývku vlněnou. Člověk se dívá na zevnějšek, Bůh však vidí srdce; tento papež pak vyhověl lidem a stkvěl se zároveň před Bohem skutky dobrými. Mluvě s bratřími, byl tak dojat, že se nemohl zdržeti pláče; těšil a povzbuzoval je, a byl jim bratrem a společníkem, nikoliv pánem a učitelem. Rád byl by se s nimi déle těšil, ale veliké množství osob, jež ho provázely, nedovolilo mu prodlévati.«[2])

Rozloučiv se s drahým otcem svým a se všemi bratřími, odebral se papež do kláštera clugnyckého, jenž pod moudrou správou Petra Ctihodného znova rozkvetl; navštívil též mnoho jiných klášterů burgundských, a zavítal posléze do Cisterce, kdež byl přítomen generální kapitole opatů řádových. Chtěl býti účastným jejich prací, ale ne jako nejvyšší hlava církve, nýbrž jako jeden z nich z lásky, jakou v Ježíši Kristu je miloval.[3])

Z Citeaua vydal se papež na cestu do Italie; svatý Bernard pak, jenž se též účastnil generální kapitoly řeholní, vrátil se bez prodlení do Clairvaua.

V této době stál pokorný sluha Boží na vrcholu slávy, před níž tak úzkostlivě prchal, a byl ode všeho světa křesťanského tak ctěn, jako žádný muž toho století. Petr Ctihodný nazývá ho pevným

---

[1]) Děj. cist. sv. VI. kn. 7. hl. 7. — [2]) Život sv. Bern. kn. II. hl. 3. — [3]) Letop. cist. sv. II.

sloupem nejen všech řádů, nýbrž celé církve katolické.[1]) Arcijáhen chalonský, muž svatým životem vynikající, jmenuje ho velikým rozsuzovatelem věcí božských a lidských, učitelem křesťanů, vozem církve a ředitelem jejím. Jeho vrstevníci přirovnávají slávu jeho ku slávě Šalomounově, jehož obličej veškerá země viděti si přála.[2]) »Král israelský,« praví starý jeden spisovatel, »zajisté si nezískal u národů východních takové lásky svou slavnou vládou, jako tento svatý opat v celém světě jí dobyl svou pokorou. Pročítáme-li dějiny člověčenstva, sotva najdeme muže, jenž by byl za svého života tak slavným a milovaným býval, od východu až k západu, od jihu až k severu, jako svatý Bernard. Sláva jeho rozšířila se do církve východní a do Hibernie, kde slunce zapadá; rozšířila se na jih do nejvzdálenějších provincií španělských a na sever až na poslední ostrovy dánské a švédské. Ze všech stran dostával psaní, odevšad posýlány mu dary; celý svět prosil o jeho požehnání; jako plodná réva rozvětvil ratolesti své do všech končin světa.« Podivuhodná byla jeho činnosť. Kdo by chtěl poznati, jak ohromná práce spočívala na bedrách tohoto muže slabého a skoro ustavičnou nemocí stíženého, ať pročte aspoň listy jeho, které se nám zachovaly; z těch několika set listů, týkajících se skoro vesměs záležitostí církevních anebo státních, aspoň poněkud pochopí, jak pracoval tento neunavný dělník na vinici Páně, jenž se vždycky nazýval služebníkem neužitečným. On potlačil hrozné zlo rozkolu církevního a dosáhl toho, že Innocenc II. ode všech mocnářů byl uznán řádným papežem; on smiřoval knížata rozvaděná, hájil potlačovaných, zkoumal stížnosti jednotlivcův a celých národů, rozhodoval spory; on byl bdělým strážcem neporušeného pokladu svaté víry a čistých mravův; on byl největším rozšiřovatelem řádu svého; on konečně byl nejvěrnějším rádcem a největším pomocníkem papeže Eugena v těžkých pracích nejvyššího úřadu pastýřského. Clairvaux bylo druhým Římem a svatý Bernard — jak ho mnozí nazývali — druhým papežem. Měl-li býti nějaký biskup jmenován anebo sezazen, žádán svatý Bernard, aby slovem svým rozhodl; měl-li býti zakládán nový klášter, žádán opat clairvauxský o pomoc a radu; biskupové a kláštery jmenovali ho soudcem ve svých rozepřích, a papež sám, dobře znaje svého milovaného otce duchovního, spoléhal ve všem na něho a následoval jeho rady. A při všech těch pracích, jež konal pro dobro obecné, při všech namahavých cestách, jež podnikl hlásaje kříž, nalezl ještě dosti času, by řídil svědomí jednotlivců, pomáhal radou vznešeným i chudým, odpovídal na nesčíslné dotazy, psal různá menší a větší pojednání a spravoval velikou obec clairvauxskou, kdež bylo ustavičně více než šest set řeholníkův a každoročně aspoň sto noviců. Věru,

[1]) Petr Clun. mezi listy sv. Bern. list 264. — [2]) Život sv. Bern. kn. III. bl. 7.

zdá se nám, jakoby Pán byl složil na tohoto sluhu svého všechny starosti o svou církev. Zajisté jen řízením Božím bylo možno, že tento muž, o němž každý, kdokoliv ho spatřil, se domýšlel, že stojí na kraji hrobu, mohl tolik let pro Boha pracovati.

Druhou polovici roku 1149. strávil horlivý sluha Boží ve své drahé samotě clairvauxské, konaje horlivě povinnosti úřadu svého a lámaje každodenně dítkám svým chléb slova Božího, jako to činíval po všechen čas, když mezi nimi dlel. Ni jediné okamžení nepřál si oddechu, jakkoliv pozoroval, že den ze dne více slábne, ba právě proto, že předvídal blízký konec života svého, chtěl tyto poslední dny více než všechny ostatní Bohu obětovati, by s myslí radostnou odebrati se mohl do vlasti nebeské, po níž tolik toužil, a spojiti se s Kristem, věčnou odměnou lásky své.

Ale než přijal korunu slávy, na sklonku života jeho dopustil na něho Pán těžké zkoušky, v nichž bylo mu naposled osvědčiti věrnosť a lásku k Bohu. Jako zlato zkoušeno bývá ohněm, tak zkoušel Bůh sluhu svého ohněm protivenství, by pak ctnosti jeho tím skvěleji mohl odměniti. V době, kdy sláva pokorného mnicha byla největší, obrátil se náhle proti němu skoro celý svět křesťanský. Tomu, jenž dosud byl miláčkem všech, k němuž všichni s největší důvěrou se utíkali jako k muži Bohem vyvolenému, spíláno nyní lhářův a proroků falešných, jenž křesťanstvo svedl na scestí a škodu nesmírnou spůsobil celé církvi svaté. Nebylo dosti toho, že proti němu povstali cizí lidé; i některé z dítek vlastních, jež takovou láskou miloval, jež odkojil mlékem nauk svých, jež každodenně krmil chlebem slova Božího, pro něž mu žádná oběť nebyla těžkou, i ty zdvihly se proti otci svému, házejíce po něm kamením trpkých výčitek a těžce do něho si stěžujíce. Příčinou tohoto neočekávaného obratu ve smýšlení světa křesťanského byl úplný nezdar výpravy křížové, jež tak krásný výsledek slibovala, smutně však skončila. Všecka vina přičítána teď opatu clairvauxskému. On byl mravním původcem této výpravy, on pro ni pracoval všemi silami, on pro ni získal statisíce lidí svými řečmi a podivuhodnými skutky, jež slova jeho provázely, on tedy strhl Francii a Německo do záhuby a přivedl hroznou pohromu na celou Evropu.

Jako ve všem, co ho potkalo, v radostech i v žalostech, tak i v této trpké zkoušce zachoval svatý Bernard mysl klidnou, jsa si dobře vědom, že ve všem, co konal, plnil jen vůli Boží a poslouchal rozkazů Stolice apoštolské. Nikdy nehledal slávy světské, věda, na jak slabých základech spočívá; když ho svět velebil a mužem v té době nejznamenitějším nazýval, ustupoval vždy do pozadí a jmenoval se služebníkem neužitečným; jmenoval se tak z pokory pravé, ukazující člověku, čím opravdu jest v poměru k Bohu, od něhož všechno dobré obdržel. A právě proto, že nehledal slávy a chvály u lidí, nermoutil se nikterak, když nyní za svědomitou práci svou

klidil nevděk a potupu. Pro Boha pracoval, s Bohem se nyní tím úžeji spojil, raduje se, že mu dopřáno trpěti z lásky k nebeskému Mistru, jenž byl ve všem jeho vzorem.

Hlava čtyřiatřicátá.

Žalostný konec výpravy křížové. — Útrapy sv. Bernarda.

Jak jsme již dříve podotkli, byl císař řecký Komnenus vedle Turků největším nepřítelem křižáků. Tváře se na oko nejupřímnějším jejich spojencem, nepomýšlel na nic jiného, než jak by se jich co nejrychleji zbavil a v záhubu je přivedl. Sotva se objevily voje německé před branami cařihradskými, přivítal je ošemetník nanejvýš přátelsky a nabízel ihned císaři Konrádovi loďstvo své, by se mohl přeplaviti přes Bosporus do Asie. Konrád nedbaje slibu učiněného králi francouzskému, že obě armády před Cařihradem se spojí a společně dále potáhnou, přijal nabídnutí Komnenovo a přeplavil se do Malé Asie, hoře nedočkavostí, by co nejdříve s Turky vítězně se setkal. Zatím však vyzradil Komnenus plány jeho Turkům, a ti přepadnuvše náhle vojsko německé, ničeho netušící, téměř úplně je zničili. Konrád s nepatrnými zbytky krásné armády s velikými obtížemi se zachránil a uchýlil se do města Nicaee.

Právě tak ošemetně, jako vojsko německé, přijal Komnenus také krále francouzského; velkolepými slavnostmi a krásnými slovy chtěl zakrýti černou zrádu, kterou potají strojil. Sotva se přeplavil Ludvík do Asie, přinesl synovec Konradův Bedřich do tábora francouzského hroznou zprávu o porážce vojska německého. V Nicaei sešel se Ludvík s Konrádem, jenž jej až do Efesu doprovodil a pak do Cařihradu se vrátil. Vojsko francouzské táhlo dále do Palaestiny. Na březích řeky Meandru dobylo nad Turky stkvělého vítězství; byl to však jediný úspěch v celé výpravě. Náčelníci jednotlivých oddílů, místo aby byli svorně proti nepříteli bojovali, znesvářili se mezi sebou, jednajíce po svém rozumu. Ve vojsku nebylo žádné kázně; nestřídmosť a prostopášnický život, k němuž množství žen v táboře hojné příležitosti poskytovalo, měly v zápětí různé nemoce, jež si vyžádaly nesčíslných obětí. »Tato znemravnělosť vojska,« praví jeden kronikář, »byla mimo zrádu Řeků nejhlavnější příčinou úplného nezdaru výpravy křížové. Neštěstí však ještě nebylo úplné. Vojsko francouzské bylo Turky v úžinách frygických přepadeno a utrpělo hroznou porážku. Král Ludvík prchl se zbytky mužstva do Antiochie, odtud pak se odebral do Jerusaléma. S vojskem krále Jerusalémského a císaře Konráda,

jenž zatím do svatého města stihl, chtěl dobyti Damašku, avšak ani to se mu nepodařilo pro zrádu některých baronů palaestinských, kteří se nepřátely uplatiti dali. V červenci roku 1149. odplul král Ludvík z Palaestiny a pobyv nějaký čas v Římě, vrátil se do Francie. Přede dvěma lety vytáhl v čele statisíců mužův, a s několika sty rytířů vracel se nyní do vlasti! Král český Vladislav II. vrátil se již roku 1148., zanechav své voje Ludvíkovi VII. Svatého města ani nespatřil.

Po návratu nepatrných zbytků slavných armád potvrdily se hrozné zprávy, jež se Evropou rozšířily. Výkřik bolesti zazněl ve světě křesťanském. Jedni byli sklíčeni bolem nad osudem země svaté, druzí oplakávali svých otců, bratří, příbuzných a přátel, již zahynuli na Východě. A bolesť všech proměnila se v nevoli, která se obrátila proti muži jednomu, proti tomu, jenž byl původcem tohoto podniku, proti opatu clairvauxskému. Všichni měli před očima jen nešťastný výsledek výpravy, nikdo však nepřemýšlel o příčinách tohoto nezdaru. I nejvěrnější přátelé a největší ctitelé sv. Bernarda byli v první chvíli jak ohromeni, nevědouce, co by odpověděli na tyto těžké žaloby a zdánlivě oprávněné výčitky. A co činil ten, proti němuž tato bouře se zdvihla? Svatý Bernard mlčel, ani slovem se neháje, jakkoliv se hájiti mohl. Neukázal na to, že jednal jediné na rozkaz Stolice apoštolské; nepřipomínal nesčíslných oněch zázraků, jimiž Bůh tak jasně potvrdil, že dílo to jest mu milé; nekáral veliké té chyby, jíž se dopustili panovníci a vůdcové, vzavše s sebou tolik žen do tábora, nevytýkal vojsku křesťanskému prostopášnický, hříšný jeho život a špatnou kázeň. O všem tom se ni slovem nezmínil a trpěl pokorně všechno příkoří, všechnu tu potupu, jež mu byla učiněna, spokojen útěchou dobrého svědomí, blažen vědomím, že trpí nevinně. Teprve po dlouhém čase, když svět křesťanský začal již poznávati, jak velice sluhovi Božímu křivdil, poslal papeži Eugenovi list, v němž se hájí proti výčitkám jemu činěným. Podáváme zde aspoň některé vyňatky, jež jsou krásným obrazem živé víry a hluboké pokory Bernardovy.

»Zvěstovali jsme pokoj,« píše sluha Boží, »a není ho; slibovali jsme mír, a jsme v rozbroji. Jednali jsme tedy opovážlivě a po své vlastní vůli? Ano, pracovali jsme o velikém tomto díle, ale na rozkaz Váš, na rozkaz Boha samého, jenž ústy Vašemi mluvil! . . . Celý svět ví, že pravdivé jsou soudy Boží; než událosť poslední je tak hrozná, že blahoslaviti můžeme ty, kteří jí nebyli pohoršeni. Ostatně, jak se může odvážiti lidská domýšlivosť kárati to, čeho nepochopuje? Vzpomeňme si jen, jak nevyzpytatelny jsou úradky Boží, vzpomeňme si na události dob minulých, a snad se nám vysvětlí to, co se nyní stalo . . . Když vedl Mojžíš lid israelský z Egypta, sliboval mu zemi krásnější, neboť jinak sotva by ho byl následoval lid ten, jenž si liboval jen ve věcech smyslných.

Z Egypta jej vyvedl, avšak nepřivedl ho do země, kterou mu slíbil. Vůdce tím zajisté viniti nesmíme. Činilť jediné to. co mu poručil Bůh, jenž všecko předvídal a slova Mojžíšova zázraky potvrzoval . . .« Svatý Bernard dokládá, že jako hříchy Israelských byly příčinou jejich záhuby na poušti, tak také křižáci sami zavinili hrozné nehody, které je stihly. Připomíná též, co se stalo kmenům Israelským, jež byly dvakráte poraženy kmenem Benjaminovým, ačkoliv bojovaly na rozkaz Boží.

»Jak by asi křižáci byli jednali se mnou, kdybych je byl přemlouval, aby se podruhé vrátili do boje? A kdybych jim po druhé porážce opět byl řekl: Vraťte se do boje po třetí? A totéž přihodilo se Israelským; a po třetí zvítězili.«

Na svou obranu neuvádí světec nic jiného, než svědectví vlastního svědomí, a končí těmito slovy: »Toto pověděl jsem na svou obranu, abych se aspoň před Vámi ospravedlnil; neboť co se ostatních týká, nebolí mne to nikterak, jsem-li zatracen od těch, již dobré nazývají zlým a zlé dobrým, již světlo mají za temnotu a temnotu za světlo. Jest-li potřebí, aby něco z těchto dvou věcí se stalo, jest mi milejším, aby lidé reptali proti mně, než proti Bohu . . . Trpím rád urážky a pohanu lidí zlých, metají-li ji na mě, a ne na Boha. Slávou a ctí mou jest, jsem-li spojen s Kristem, jenž pravil: Hanění hanějících tě na mě připadlo.«[1])

Jakkoliv však křižáci hlavního cíle nedosáhli, přece nemůžeme nazvati druhé této výpravy marnou. Výsledků jejich nepozorovali ovšem lidé povrchně soudící, a ti, již nepatří na události světové okem víry, snad se potupně usmějí, řekneme-li, že výsledky ty při všem nezdaru byly velkolepé. A přece tomu jest tak. Jedním z neocenitelných úspěchů byl převzácný poklad, jehož se dostalo účastníkům této výpravy, poklad milosti Boží a šťastné smrti, poklad to nejvzácnější pro každého člověka. Veliká většina křižáků táhla zajisté do svaté země s úmyslem nejkrásnějším, že chce bojovati pro Boha i svaté jeho náboženství. Pro Boha opustili vlasť a své příbuzné, pro Boha trpěli všechny svízele na cestě, a byť se i cestou dopustili rozličných poklesků, přece konečně pro Boha obětovali život svůj, a Bůh zajisté přijal oběť jejich za oběť smírnou za hříchy spáchané a odplatil jim životem věčným. Ale nejen křižákům, též mnohým jiným byla doba tato dobou milosti. Kolik tisíc lidí procitlo ze spánku smrti, do něhož upadli hříšným životem, k životu novému, k životu kajícímu! Kolik tisíc lidí obráceno slovem Bernardovým a přivedeno na cestu pravou! Vlažnosť a lhostejnosť ustoupila zápalu a nadšení pro věc Kristovu; místo zpustlosti a zvrhlosti zavládly opět čisté mravy; v duchovenstvu i prostých věřících znamenati bylo krásný obrod; celé krajiny

[1]) O rozjím. kn II. hl. 1.

zachráněny před jedem kacířských nauk, anebo přivedeny opět do lůna církve svaté; nesčíslný počet věřících dal na vždy výhosť světu a zasvětil život svůj Bohu v rozličných klášteřích — a to vše spůsobila milosť Boží a horlivosť svatého Bernarda u příležitosti výpravy křížové. Nebyl to výsledek veliký, výsledek neocenitelný? — A nejen pro život mravní, také pro život společenský, politický nebyla výprava tato marnou. Zmínili jsme se o krutém boji, jímž hlavně v Německu nepřátelské strany se potíraly na velikou škodu celé země. Tento boj, jak sami spisovatelé světští podotýkají, po druhé výpravě křížové na dlouhý čas utichl, poněvadž hlavní náčelníci rozvaděných stran zahynuli na Východě. Divme se nevyzpytatelným úradkům Božím a se svatým Bernardem klanějme se Prozřetelnosti, která všecko, co činí, dobře činí a neštěstím a protivenstvím vede lidstvo k radosti a pokoji věčnému.

Tak patřili na výsledek druhé výpravy křižové také mnozí vrstevníci sv. Bernarda a učinili to, co pokorný mnich sám učiniti nechtěl: hájili ho proti nespravedlivým výčitkám, jimiž byl pronásledován.

Otto Frisingský, zajisté spisovatel nepředpojatý, jenž o svatém Bernardu druhdy dosti nepříznivě mluví, píše o výsledku druhé výpravy křížové takto: »Tvrdíme-li, že svatý opat byl proniknut duchem Božím, aby nás k této válce povzbudil, my pak že jsme v pýše a neřestech svých slov jeho nedbali a spravedlivým trestem Božím statky a životy ztratili: pravíme jen pravdu, pro kterou nacházíme hojné příklady v dobách minulých.«

A spisovatel anglický, Vilém Newbridge,[1]) v dějinách svých píše jak následuje: »Císař a král francouzský zakusili zrády císaře řeckého, k níž daly podnět prostopášnosti našeho vojska . . . Čteme v Písmě svatém, že veliká armáda lidu israelského poskvrněna byla zločinem jediného člověka, tak že byla zbavena ochrany Boží a od nepřátel poražena. Když pak se tázali Hospodina o radu, odpověděl jim, že lid jeho poskvrněn jest jediným hříchem a že nezvítězí nad nepřátely svými, dokud původce tohoto zločinu nebude zahlazen. Naše vojsko však se dopustilo tolik hříchův a neřestí nejen proti křesťanskému, nýbrž i proti vojenskému zákonu, že se nikterak nemůžeme diviti, že Bůh nepožehnal podniku těchto lidí nečistých a zkažených. Tábor náš nebyl čistý, nýbrž plný neřesti. Velmi mnozí spoléhali jediné na veliký počet vojska i na sílu jeho, a zneuznali moc a smilování Boha nejvyššího, jakkoliv předstírali, že se chopili zbraní pro větší slávu svatého jména Jeho . . .«

Mnozí přátelé a ctitelé svatého Bernarda považovali za svou povinnosť, veřejně vystoupiti na obranu sluhy Božího. Jiní, hlavně kazatelé, snažili se potěšiti lid sklíčený, ukazujíce na to, že křesťané, kteří na Východě život svůj pro svatou víru obětovali a koruny

---

[1]) Vil. Newbr. Děj. angl. kn. V. hl. 20.

věčné dosáhli, mnohem šťastnější jsou než ti, kteří se domů vrátili a do starých hříchův upadli.

Budiž nám dovoleno uvésti zde ještě jeden list opata cisterciáckého Jana de Casa Maria, jejž poslal sv. Bernardovi a v němž mu vypravuje vidění, jaké měl o výpravě křížové. »Slyšel jsem, nejmilejší otče můj, že jste ještě pořád sklíčen pro velikou tu záležitosť, totiž pro výpravu do Jerusaléma, jež se minula žádoucího výsledku. Proto se odvažuji pokorně Vás zpraviti o tom, co mi Bůh v té příčině oznámil; zjevujeť mnohdy Hospodin lidem nepatrným to, co skrývá před muži nejznamenitějšími; a Jethro, jakkoliv cizinec, poradil Mojžíšovi, jenž s Bohem tváří v tvář obcoval. Myslím tedy, nejmilejší otče můj, že z této výpravy křížové vyplynulo dobro nemalé, ovšem ne takové, jakého křižáci očekávali. Kdyby se byli v této válce chovali jako křesťané, to jest počestně a zbožně, byl by Hospodin s nimi býval a byl by zbraním jejich požehnal. Ale protože se oddali neřestem a protože Bůh předvídal, do jakých hříchův upadnou, v nevystihlé prozřetelnosti své seslal na ně trampoty a neštěstí, aby ve kříži se očistivše do království nebeského vejíti mohli. Mnoho křižáků, kteří se z výpravy domů vrátili, vypravovalo nám, že viděli umírati velmi mnoho bojovníků, kteří ze smrti se radovali, poněvadž se obávali, že kdyby se vrátili do Evropy, do nových hříchů by upadli. Abyste pak pranic nepochyboval o tom, co Vám pravím, oznamuji Vám jako duchovnímu otci svému pod pečetí tajemství zpovědního, že svatí mučeníci Jan a Pavel, patronové našeho kostela, již několikráte nás navštívili: a když jsem se jich nedávno ptal, co souditi o výpravě křížové, odpověděli mi, že velmi mnoho křesťanů, již ve svatém boji zemřeli, bylo povoláno, by zaujali místa padlých andělů. Vězte též, že o Vás mluvili velmi uctivě a předpověděli blízký konec Váš. Poněvadž tedy podnik ten jest dokonán, ne sice tak, jak lidé očekávali, nýbrž tak, jak Bůh to chtěl, zajisté hojnou útěchu naleznete u Toho, pro jehož slávu jediné pracujete. Neboť Bůh, předvídaje požehnaný výsledek tohoto podniku, dal Vám milosť a sílu, abyste jej ve skutek uvedl. Kéž ráčí nyní Vaši pouť šťastně korunovati a mně dopřáti milosti, abych na věčnosti s Vámi na božskou velebnosť Jeho patřiti mohl.«[1])

Bolestná to byla rána, již srdci Bernardovu zasadil nevděk lidský; on však ji snášel trpělivě, ni slovem nereptaje, a v nejhlubší pokoře klaněl se Prozřetelnosti Boží. Nebyla to však rána jediná. Mnohem větší starosť, než nezdar výpravy křížové, mnohem větší bolesť než nevděk lidský, způsobil mu vlastní jehо učeník. Člověk, jemuž byl nejupřímnějším přítelem, jemuž svěřil nejdůležitější záležitosti, syn, jehož vychoval a láskou nejněžnější miloval, ten zradil.

---

[1]) **Mezi listy sv. Bern. 386.**

přítele, mistra, otce svého. Mnich Mikuláš, jak letopisy cistercské vypravují, byl mladý muž, podařený nejvzácnějšími dary milosti a přírody; byl krásný, milý, pilný, bystrozraký, výmluvný. V Cisterci oděn byl rouchem řeholním, a za nepřítomnosti sv. Bernarda přišel do kláštera clairvauxského. Záhy získal si lásku svých představených, kteří si vážili jeho vloh a nadáli se, že vykoná věci veliké. Ale jako pyšný anděl, praví kronikář cistercský, jenž vida veliké přednosti své, zpyšněl a na věky zahynul, tak také mnich Mikuláš osobil si dary Boží a obětoval je modlám, které pýcha v srdci jeho postavila. Svatý Bernard, jemuž tak často bylo klášter opustiti a dlouhý čas na cestách meškati, nezpozoroval nepěkných vlastností svého duchovního syna; naopak slyše, jak představení i bratří jeho všelikou chválu mu vzdávají, učinil ho svým tajemníkem. Tento důležitý úřad, v němž měl příležitosť seznámiti se s nejvýtečnějšími osobami svého věku a dopisovati jim jménem svého opata, nadmul bohužel ještě více pýchu Mikulášovu a svedl ho úplně na scestí.

Roku 1151., téhož roku, v němž srdce sv. Bernarda takovým zármutkem naplněno pro nezdar výpravy křížové, odkryl sluha Boží zrádu svého tajemníka, a s hrůzou poznal, že bídný muž ten jménem jeho napsal množství falešných listů, Stolici apoštolské doporučil lidi nehodné, poškodil zájmy osob soukromých, biskupův a klášterův, a přestoupil ohavným způsobem zákony božské i lidské. Velikým bolem sklíčen byl svatý Bernard, vida veškeré to zlo, jež bídník ten natropil; ale ještě větší bolesť působilo mu vědomí, že na ňadrech svých hřál jedovatou zmiji, že ve svaté společnosti skrýval se Jidáš, jenž za největší lásku odměnil se zradou a stánky clairvauxské hříchy svými poskvrnil. Svatý opat doufal, že ho laskavou domluvou napraví, avšak marně; neboť zrádný mnich, místo aby skutku svého litoval a pravým pokáním provinění svá napravil, utekl v noci z kláštera a prchl do Anglie, odkudž proti duchovnímu otci a největšímu dobrodinci svému všemožné pomluvy rozšiřoval a čistou pověsť jeho pokáleti hleděl.

Svatému Bernardu neběželo nikterak o to, by česť svou před světem zachránil a pomluvy zrádcovy vyvrátil. Podrobil se i této těžké zkoušce, již Bůh na něho dopustil, chtěje trpěti s Mistrem svým, jenž jsa nejsvětějším mezi svatými a beránkem nejčistějším, přece byl podezírán a tupen od svých nepřátel, kteří se neštítili prostředků nejhanebnějších, jen aby lid proti němu popudili. Největší bolesť působilo však svatému opatu vědomí, že bez jeho viny spácháno tolik zla, kterého snad nebude lze napraviti. Odevšad přicházely žaloby a stížnosti. Biskupové, opatové a kláštery naříkali, že opat clairvauxský jim uškodil; jedni mu vyčítali, že podporoval osoby nehodné, jiní si stěžovali, že bez příčiny je odstrčil a očernil. A svatý Bernard nevěděl, jak by na všechny ty žaloby odpověděl. V největší úzkosti psal papeži Eugenovi: »Mnich Mikuláš

odešel od nás, neboť nebyl z nás; odešel, a zanechal po sobě stopy ohavné . . . Jak nyní poznám všechny ty osoby, jimž jménem mým, ale bez mého vědomí psal, co mu se zlíbilo? Jak napravím všechny ty lži, jimiž obelstil Stolici apoštolskou? Kéž mi se podaří ospravedlniti ty, jež on očernil, nahraditi škodu těm, jimž on ublížil . . .«[1])

Nebylo by snadno vylíčiti všechny ty útrapy, jakých svatý Bernard v této době zakusil. Osoby všech stavů domnívaly se, že mají právo kárati tohoto muže, k němuž dříve s takovou úctou pohlížely. Nejvíce ovšem bolelo ho zajisté to, že mezi protivníky svými viděl též několik hodnostářů církevních, které ve Clairvaui láskou otcovskou vychoval. Právem mohl zvolati s prorokem královským: »Kdyby nepřítel můj zlořečil mi, snesl bych to; ale ty, člověče jednomyslný a známý můj, který spolu se mnou sladkých požíval jsi krmí: v domu Božím jednomyslně jsme chodívali!«

Bůh však, jenž na něho tuto trpkou zkoušku dopustil, dodal mu též síly, by v ní nepodlehl. Jako pravý apoštol Páně prokázal se i v tomto utrpení »jako služebník Boží, ve mnohé trpělivosti, v souženích, potřebách, v ouzkostech, v ranách, v různicích, ve pracech, ve bdění, v postech, v čistotě, ve dlouhém čekání, v dobrotivosti, v Duchu svatém, v lásce neošemetné, ve slově pravdy, v moci Boží, skrze odění spravedlnosti na pravo i na levo, skrze slávu i pohanění, skrze zlou i dobrou pověsť, jakožto svůdce a jsa pravdomluvný, jakožto potrestaný, ale přece neumrtvený, jako smutný, ale vždycky se radující, jako nic nemající, ale všemi věcmi vládnoucí.«[2])

Právě v této době protivenství zářily ctnosti sluhy Božího světlem nejkrásnějším. Neobyčejný příklad pokory jeho zaznamenal mnich Gaufrid. Jakýsi klerik přišel jednoho dne do Clairvaua a tázal se pánovitě svatého opata, proč ho nechtěl přijati do svého kláštera. »Proč doporoučíte,« zvolal vášnivě, »dokonalosť ve spisech svých, když jí nechcete dopřáti těm, kteří po ní touží? Kdybych měl knihy Vaše v rukách, roztrhal bych je na kusy!« — »Myslím,« odvětil mírně sluha Boží, »že jste v žádné knize mé nečetl, že by Vám nebylo možno doma dokonalým býti; neboť pamatuji-li se dobře, doporoučel jsem ve spisech svých vždy jen změnu mravů, nikoliv změnu místa.« Po těchto slovech rozzuřil se člověk ten a dal svatému opatu tak silný políček, že mu tvář otekla. Ti, kteří byli svědky jeho hnusného činu, chtěli se v nevoli své na něho vrhnouti a pych jeho potrestati; sluha Boží však je zadržel a prosil je ve jménu Ježíše Krista, by mu neubližovali a nechali ho v pokoji odejíti.[3])

Mnohem bolestnější byla rána, jíž citlivému, něžnému srdci jeho zasadil vlastní jeho žák, mnich Hugo, jehož papež Eugen do

---

[1]) List 298. — [2]) 2. Kor. hl. 6. — [3]) Gaufrid kn. III. hl. 7.

Říma povolal, a tam na biskupa posvětil a k hodnosti kardinálské povýšil. Nový kardinál žádal opata clairvauxského, by mu poslal jednoho mnicha svého do Říma, a když svatý Bernard žádosti jeho, zajisté z příčin důležitých, nevyhověl, zahořel hněvem proti duchovnímu otci svému, a neptaje se ani, z jaké příčiny se tak stalo, tupil ho veřejně a hrozil mu trestem. Uvážíme-li, praví letopisec cistercský, že svatý Bernard tak byl pronásledován jedním ze synů svých, a to pro věc, z níž svatý opat žádného prospěchu neměl, zajisté se podivíme neobyčejné skromnosti, jakou v odpovědi své na jevo dal. Psal pak mu takto: »Běda světu pro pohoršení! Já tedy dal jsem Vám pohoršení! Ale jak jsem Vás urazil? Jaké pohoršení jsem Vám dal? Kdo by tomu věřil, kdyby znal vzájemnou lásku, jakož jsme se až dosud milovali? Ó té bolestné a nepochopitelné změny, která mi takovou bolesť spůsobila! Ten, jenž mě podporoval, chce mě zničiti; ten, jenž mne hájil, doráží na mě, hrozí a zlořečí mi, viní mě, že jsem zapomněl na povinnosti své a stal jsem se nevěrným úřadu svému! První otcové naši nebyli nikdy odsouzeni, dokud nebyli vyslechnuti, dokud jim nedokázána jejich vina . . . Mnou pak se tak pohrdá, že ani nejsem uznán hodným, abych se hájil. Odsuzují mě, aniž se mě zeptali, proč jsem tak jednal, aniž mě vyzvali, abych napravil chybu, které jsem se snad dopustil; ba neřekli mi ani, jakého zločinu jsem se dopustil, ani mi nedovolili odpověděti! Vyslechněte mě aspoň nyní, snažně Vás prosím, a dovolte mi, abych se omluvil; i kdyby nebyla omluva má dostatečná, jest zajisté upřímná a pravdivá . . .«

Vysvětliv kardinálovi, proč žádosti jeho nevyhověl, končí takto:

»Považoval jsem za svou povinnosť, napsati tato slova na svou obranu. Jednal-li jsem pošetile, můžete mě pokárati, ba i potrestati; já však jsem přesvědčen, že člověk spravedlivý pokárá mě milosrdně a laskavě, nebude mne však veřejně tupiti . . . . Ostatně děkuji vroucně Bohu, že mě před smrtí mou zbavuje sladké útěchy, která mi snad příliš velkou radosť působila: totiž Vaší a pána mého přízně, abych vlastní zkušeností se učil nespoléhati na lidi, nýbrž jediné na Boha.«

Ano, tam chtěl přivésti Bůh věrného služebníka svého všemi těmi zkouškami, které na něho seslal, aby totiž od světa úplně se odloučil, a jediné v Něho doufal, Jeho miloval, s Ním se spojil. A sv. Bernard viděl skutečně v těchto zkouškách neobyčejný důkaz lásky svého Mistra. Ježíš, Ježíš ukřižovaný, jenž mu byl po celý život knihou, ze které se učil pravé moudrosti, byl mu také v této době pramenem hojné útěchy a duchovní radosti. Čím více rozjímal pod křížem o lásce Spasitele svého, tím mocnější plamen lásky sálal též v srdci jeho, tím více přetvořoval se v Toho, jemuž po celý život svůj hleděl se připodobniti. Odumřel světu a žil jediné Kristu.

Hlava pětatřicátá.

Poslední nemoc sv. Bernarda. — Jeho poslední zázrak.

Již od počátku roku 1152. cítil sluha Boží, že sil jeho značně ubývá. Od té doby, kdy v Cisterci oblékl roucho řeholní, nebyl vlastně nikdy úplně zdráv. Hned v noviciátě stižen byl silným neduhem žaludečním, jehož se již po celý život nezbavil. Požíval tak málo pokrmů, že všichni, kdož ho znali, nemálo se divili, jak při tom život svůj zachovati může. Žaludek jeho byl tak seslaben, že často vůbec žádného pokrmu nepřijímal. Několikráte byl tak těžce nemocen, že duchovní dítky jeho skoro jistě očekávaly, že jim bude na vždy odňat. A sluha Boží přece nezměnil přísného života svého, sám jsa těla svého největším nepřítelem. Posty, bičováním, nočním bděním, ustavičnou prací v klášteře a ještě více namahavými cestami, které pro slávu Boží podnikal, seslábl tak, že se zdál spíše mrtvolou, než bytostí živou. Od začátku nešťastného roku 1152. přibývalo bolestí jeho víc a více, a sluha Boží předvídal, že jsou to příznaky blízké smrti. Ó s jakou asi radostí uvítal tohoto posla, zvěstujícího mu, že v brzku odejde z vyhnanství tohoto světa do vlasti nebeské, jak asi zatoužil touhou dvojnásobnou po tom okamžení, kdy bude rozdělen a spojen s Kristem na věky! Vynaložil poslední síly své, by až do konce pracovati mohl pro Boha, by i v této poslední hodině se ukázal služebníkem věrným, jenž ze hřivny svěřené těží, dokud ho nezavolá Pán, aby složil počet z vladařství svého. Mocný duch zvítězil nad slabým, hynoucím tělem a nutil je ku práci pro Boha i bližního. Sluha Boží, jakkoliv byl již velice sláb, slavil dosud každodenně svatá tajemství. Vždyť z tohoto pramene všeho dobra čerpal svou sílu, svou radosť a útěchu ve protivenství, z něho čerpal nesčíslné milosti. Obětuje jednorozeného Syna Božího, obětoval zároveň také sebe samého Otci nebeskému; říkávalť oněm, již ho pro velikou slabosť u oltáře podporovali, že na poslední cestě své nemůžeme nic lepšího vykonati, jako když sebe samy obětujeme, spokojeni jsouce s onou nejsvětější oběti, jež byla obětována za naše hříchy.

Kdežto světec ve své nemoci plesal a Boha vroucně prosil, aby ho již brzy k sobě povolal, pozorovaly dítky jeho s velikou bolestí, že milovaný otec víc a více slábne. Za tu dlouhou dobu zvykly mu již tak velice, že se jim nyní zdálo nemožným, aby ho na vždy ztratily. Teď teprve jasně poznaly, čím jim svatý opat byl a co by s ním ztratily. Obec clairvauxská ve dne v noci nepřestávala modliti se k Bohu, by jim otce milovaného zachoval. A zdálo se, že vřelé tyto prosby nebyly oslyšeny, neboť svatý Bernard opět se poněkud zotavil. Pozoruje tuto lásku synů svých, zavolal je všechny k sobě a prosil je, by ho nechali umříti. »Proč tu zdržujete

člověka bídného?« pravil jim. »Vaše prosby zvítězily nad touhou mojí. Dokažte mi, prosím vás, lásku svou a nechte mě vrátiti se k Bohu.«[1])

V této poslední nemoci diktoval ještě list drahému příteli svému, opatu Arnoldovi, jenž se ho tázal po jeho zdraví. Podáváme jej zde, neboť je to z listů jeho poslední. »Laskavý list Váš,« píše mu, »jsem obdržel a vzdávám Vám díky upřímné. Radosti však již nemám žádné. Jakou radosť může míti člověk plný bolesti a hořkosti? Nemám již ani chvíle klidné, leč nepožívám-li žádného pokrmu. Spánek nesnáší se, na víčka má, by smysly nepřestávaly cítiti bolesti. Ve dne v noci jest mi častěji požívati nějakých tekutin, neboť pokrmů pevných žaludek můj již nesnese. I to, čeho požívám, činí mi veliké obtíže, a přece něčeho požívati musím; neboť jsem-li úplně lačen, rovněž nejsem bez bolesti. Nohy a stehna mám oteklá, jako bývá u vodnatelných. Abych pak Vám, příteli svému, o stav přítele tak velice pečujícímu, ničeho nezatajil, přiznávám se, že v těle slabém dosud je duch ochotný. Proste Spasitele, jenž nechce smrti hříšníka, by mne opatroval, až se budu z tohoto světa ubírati, a by již neprodlužoval putování mého, neboť jest již čas, abych odešel. Přispějte modlitbou svou mně ubohému, žádných zásluh nemajícímu, by zlý pokušitel nade mnou nezvítězil.«[2])

Šest neděl před svou smrtí dostal Svatý Bernard bolestnou zprávu, že zemřel papež Eugen, milovaný jeho žák. Jakoby zpráva tato byla ho zbavila poslední útěchy, stával se sluha Boží den ze dne lhostejnějším ku všemu, co se kolem něho dělo. Mysl jeho byla obrácena jediné k Bohu. V těchto dnech navštívil ho Bohumír, biskup langresský, chtěje se s ním poraditi o jisté důležité záležitosti; podivil se však velice, vida, že ho svatý opat ne příliš pozorně poslouchá. Tento uhodnuv jeho myšlénky, pravil mu: »Nežádejte již ničeho ode mne, neboť již nenáležím světu.«

Než jeho život, život ustavičné práce a velikých zázraků, měl býti korunován ještě jedním zázrakem. »Sluha Boží,« vypravuje kronikář té doby, »ležel na smrtelné posteli, aby běh života svého mužně dokonal. Tu přišel do Clairvaua arcibiskup trevírský a vrhnuv se před světcem na kolena, prosil ho vřele, by přispěl na pomoc krajině mettské, kdež páni a měšťané vražedným bojem vzájemně se potírali.

Arcibiskup trevírský vynasnažil se všemožně, by rozvaděné strany smířil, avšak marně. Ve své úzkosti nevěděl jiné pomoci, než spěchati do Clairvaua a přivésti na bojiště toho, jenž slovem svým již tolik sporů rozhodl, tolik nepřátel smířil.

Svatý Bernard slyše bolestné ty zprávy, byl hluboce dojat. Láska k bližnímu dodala nových sil umírajícímu, »neboť Bůh,« praví

---

[1]) Letop. cist. sv. II. — [2]) List 310.

kronikář, »měl tuto duši v ruce své a činil s ní všecko, co chtěl.« Svatý Bernard opouští lože smrtelné a spěchá do Mett.

Nepřátelská vojska táboří na březích Mosely. Na jedné straně stojí měšťané, nenávistí hořící; na druhé páni a jejich žoldnéři, opojeni posledním vítězstvím. Obě strany chystají se k novému útoku. Náhle objeví se tu muž pokoje, podporován několika mnichy. Je tak sláb, že sotva stojí, a slov jeho není slyšeti. Jde do obou táborů, hledí vášně upokojiti, povzbuzuje k míru, ale zdá se, že marně. Nedocílilť pro tu chvíli nic jiného, než že válčící strany zamýšlený útok odložily.

Průvodcové Bernardovi dávají se do nářku; sluha Boží však nezoufá. »Nebojte se,« těší je, »uvidíte, že všechno dobře skončí.« A v skutku, po půlnoci přicházejí k němu neočekávaně vůdcové pánův a žádají ho, by rozhodl ve sporu jejich s měšťany. Druhého dne shromáždí se náčelníci obou stran na malém ostrůvku. Svatý Bernard vyslechne jejich stížnosti, upokojí a smíří je. Slovo jeho vítězí, nepřátelé skládají zbraň!

Téhož dne udál se podivuhodný zázrak. Řízením Prozřetelnosti, čteme v životopise světcově, přišla k muži Božímu chudá žena, osm let již sklíčená krutou nemocí, a prosila ho, by jí požehnal. Tato žena měla tak silné záchvaty, že kdokoliv se na ni podíval, byl jat hrůzou a zároveň útrpností. Bernard začal se modliti, a v tom okamžení, přede vším lidem, přestala žena sebou trhati a byla dokonale uzdravena.[1])

Nelze popsati, jaké nadšení se zmocnilo všech přítomných. I nejzatvrzelejší bili se v prsa, plačíce slzy radosti a velebíce všemohoucího Boha. Lid klekal před svatým opatem, odevšad tlačili se k němu, chtějíce mu políbiti ruku, neb aspoň šatu jeho se doteknouti. Jako kdysi v Německu, byl by sluha Boží nyní opět přišel o život, kdyby ho řeholníci nebyli na ramena svá vyzdvihli a na loďku jej položivše rychle s ním neodejeli. Někteří pánové a měšťané však jej dohonili. »Nyní můžeme,« pravili nadšeně, »ochotně poslouchati toho, kterého Bůh slyší; budeme zachovávati jeho rady, protože Bůh na jeho přímluvu před námi tak veliké věci učinil.« Ale světec odmítaje všelikou chválu, odvětil jim: »Ne pro mě, ale pro vás učinil Bůh tyto věci.«[2])

Potom odebral se svatý Bernard do Mett, kdež v biskupském paláci smlouva dokončena a náčelníky obou stran podepsána.

I toto dílo bylo dokonáno. Je to dílo poslední, které jsi, služebníku Boží, na tomto světě vykonal. Nyní můžeš zvolati: »Propusť, ó Bože, služebníka svého v pokoji!«

---

[1]) Gaufr. kn. V. hl. I. — [2]) Tamtéž.

Hlava šestatřicátá.

Smrť sv. Bernarda.

Kdykoliv božský Spasitel apoštolům smrť svou předpovídal, nemohli nikdy slov jeho pochopiti. Zdálo se jim nemožným, že by ztratili toho mistra dobrého, toho laskavého otce, toho velikého divotvorce. Tak vedlo se též řeholníkům clairvauxským. Ačkoliv dobře pozorovali, jak svatý opat víc a více slábne, přece ještě pořád doufali, že Bůh jim ho zachová. I nyní, když stáli u jeho lože smrtelného, kdy již nebylo pražádné naděje, že by se ještě uzdravil, i nyní ještě doufali, protože nepochopovali, jak by mohli žíti bez otce.

Svatý Bernard viděl bolesť dítek svých, a tato bolesť pronikala břitkým mečem otcovské srdce jeho. Bolesť dítek byla též bolestí jeho, byla to bolesť jediná, kterou pociťoval, maje opustiti tento svět.[1]) Opět a opět snažil se zármutek jejich zmírniti a kleslou mysl jejich posilniti. Těšil je slovy nejsladšími,[2]) napomínal je, by důvěřovali v Otce svého nebeského a nikdy nepřestali Ho milovati. Sliboval jim, že na ně po smrti nezapomene, že s nimi vždycky zůstane spojen páskou svaté lásky a přimlouvati se bude za ně u Boha. Zapřísahal je, by se milovali vespolek, aby kráčeli dále na svaté dráze dokonalosti křesťanské, a by zůstali vždycky věrni svému povolání. Konečně, proniknut horlivostí apoštolskou, pravil jim se sv. Pavlem: »Dále pak, bratří, prosíme vás a žádáme v Pánu Ježíši, jakož jste přijali od nás, kterak byste měli choditi a líbiti se Bohu, tak abyste i chodili, abyste se více rozhojňovali. Víte zajisté, jaká přikázaní dal jsem vám skrze Pána Ježíše. Toť jest zajisté vůle Boží, posvěcení vaše.«[3])

To byla závěť, kterou zanechal dítkám svým. Potom dal zavolati ctihodného opata Gozevina, vrchního představeného řádu cisterciáckého, a všechny ostatní opaty a preláty, kteří v hojném počtu přišli do Clairvaua vzdát světci poslední úctu. Opat Gozevin, ačkoli v hodnosti stál výše než svatý Bernard, poklekl v největší úctě u lože umírajícího, a hlasitě pláče prosil ho, by mu požehnal. Svatý Bernard děkuje všem ještě jednou za všelikou lásku, kterou mu prokázali, žehná jim, a slabým hlasem loučí se s nimi pro tento svět . . . Ale láska dítek jeho ještě ho zdržuje. »Ó laskavý otče,« volají všichni, »ó milovaný otče náš, chceš nás tedy opustiti? Nelituješ dítek svých, které s takovou láskou mateřským prsem jsi kojil, které jsi jak otec něžný vychovával a řídil? Co se stane s plodem práce tvé? Co se stane s dítkami tvými, které jsi tak miloval?«[4])

---

[1]) Gaufr. kn. V. hl. 2. — [2]) Tamtéž. — [3]) 1. Thess. 4, 1—3. — [4]) Gaufr. V.

Smrť sv. Bernarda.

Tu svatý opat zaplakal s plačícími a upřev andělský zrak svůj vzhůru k nebesům, pravil: »Nevím, čemu se poddati mám; zdali lásce k dítkám svým, jež mě nutí, abych zůstal na zemi, nebo lásce k Bohu, jež mě táhne k nebesům!«[1])

To byla poslední jeho slova. Domluvil, a duše jeho vznášela se do vlasti rajské.

Bylo 20. srpna roku 1153. o devíti hodinách ráno. Světec zemřel maje třiašedesát let. Před čtyřiceti lety oblékl roucho řeholní, osmatřicet let vykonával úřad opatský. Za života svého založil sto šedesát klášterů ve všech končinách Evropy a Asie. V mateřském domě clairvauxském oplakávalo přes sedm set dítek smrti otce svého. Jedinou útěchou byla jim vzpomínka na poslední slova jeho. Byli pevně přesvědčeni, že vůdce a otec jejich požívá již radostí nebeských a že se přimlouvá u Boha za dítky své, by kráčely tou cestou, kterou jim ukázal, a by se dostaly tam, kam on je předešel.

»Tyto věci pak staly se v témž roce, ve kterém blahoslavený papež Eugen, jenž byl jedním z dítek svatého Bernarda, z tohoto světla, nebo spíše z této tmy do pravého světla přešel; za panování jeho nástupce, Anastasia IV., vrchní hlavy církve římské; když vznešený Bedřich seděl na trůně říše německé; když zbožný král Ludvík VII. ve Francii šťastně panoval; když Ježíš Kristus, Syn Boží, měl vládu nad celou církví a nejvyšší moc nade všemi viditelnými a neviditelnými tvory, v roce tisícím stém a padesátém třetím po Jeho vtělení.«[2])

A jak my se rozloučíme s Tebou, veliký svatý Bernarde? Odvážili jsme se psáti o Tobě; ústy nehodnými hlásali jsme slávu Tvou. Ty jsi zářil světu celému světlem ctností svých, a my jsme ani nedovedli důstojně o nich psáti. Tys byl zázrakem milosti Boží, a my jsme ho nepochopili. Nuže loučíme se s Tebou slovy, která o Tobě napsal vlastní žák Tvůj. »Tys byl přístavem těch, jimž loď se ztroskotala, Tys byl štítem potlačovaných, okem slepých, podporou kolísajících! Ty, drahý otče náš, byl jsi vzorem dokonalosti, zrcadlem svatosti, obrazem křesťanské ctnosti! Ty jsi byl slávou Israele, radostí Jerusaléma, divem svého století, ozdobou světa! Ty jsi byl úrodnou olivou, plodnou révou, obrovským cedrem, rozprostírajícím větve své do všech končin světa! Ty jsi nádobou vyvolenou, slavnou nádobou domu Božího; svatým svícnem, perlami a drahými kameny ozdobeným; vysokým a pevným sloupem církve svaté! Ty jsi zvučnou troubou úst Božích, spanilým nástrojem Ducha svatého! Ty jsi přitáhl k sobě duše zbožné, slabé jsi posilnil, bezbožné obrátil! Z úst a z rukou tvých tekl spásonosný balsám, který zahojil všecky rány tělesné i duševní. Tvůj krok byl pokorný, Tvůj obličej skromný, Tvůj pohled plný něhy . . . Blahoslavený

[1]) Gaufr. V. — [2]) Tamtéž.

světec, Bohem i lidmi milovaný, jehožto život i smrť drahocenny byly před Hospodinem! Kráčel bouřemi tohoto světa, a nyní přebývá v tichém přístavu nebeského Jerusaléma. Od práce odešel k pokoji, od naděje k odplatě, od zaslíbeni ku koruně. od víry ku světlu, a z vyhnanství do vlasti, z času na věčnosť, ze světa k Bohu! Šťastný to přechod; ale smutné vyhnanství pro ty, již tu zůstali a pláčou na poušti . . .«

Ó svatý Bernarde, oroduj také za nás u Boha a vypros nám milosti, abychom Tvým příkladem se řídili, Tvých ctností následovali a s Tebou jednou v nebesích patřili na Boha, jemuž budiž česť a sláva na věky věkův. Amen.

Dodatek.

Bernard prohlášen za svatého.

Vůně ctností Bernardových rozšířila se rychle po celém světě. Ti, kdož znali život jeho, ctili jej hned po smrti jako svatého a přičiňovali se všemožně, by výrokem náměstka Kristova za svatého byl prohlášen. Hlavně duchovenstvo francouzské s králem Ludvíkem v čele a řeholnictvo clairvauxské utíkalo se ku Stolici apoštolské s pokornými prosbami, aby život a působení sluhy Božího prozkoumati dala. Papež Alexander III. vyplnil konečně vřelou touhu jejich a nařídil dne 13. ledna roku 1174., aby opat clairvauxský do seznamu svatých byl zapsán a by svátek jeho v celé církvi veřejně byl slaven.

»Opětované prosby bratří clairvauxských a mnohých jiných výtečných osob,« píše v listu svém duchovenstvu francouzskému, »upamatovaly Nás na svatý a následování hodný život blahoslaveného opata, jenž zvláštní milostí od Boha jsa nadán, nejen sám svatostí vynikl, nýbrž celou církev svatou světlem víry a nauky své osvítil. Kde jest jaká země na celém okrsku křesťanském, která by neznala ovoce, jež na vinici Páně slovem a příkladem svým zplodil? Vždyť i mezi cizími a nevzdělanými národy zasel símě víry svaté, založil tam kláštery, a nesčíslné množství hříšníků, kráčejících širokou cestou tohoto světa, přivedl na pravou cestu života křesťanského. Zvláště svaté církvi římské, již My po vůli Boží spravujeme, těžkými bouřemi sklíčené, apoštolským životem a moudrostí nebeskou na pomoc přispěl. a zasluhuje, bychom My a všichni synové této církve vděčně na něho vzpomínali a ustavičnou úctu mu prokazovali. Velikými bolestmi tělesnými, jež vytrpěl, ukřižoval v sobě svět tou měrou, že pevně věříme, že nyní požívá radostí svatých mučeníků.

Zrale uváživše všechny tyto věci a promluvivše o nich v radě bratří svých, důvěřujíce v milosrdného Boha, pro něhož vytrvale a věrně bojoval, spoléhajíce též na zásluhy svatých apoštolů Petra a Pavla, jakož i tohoto blahoslaveného vyznavače, poručili jsme z moci Stolice apoštolské, aby byl zapsán do seznamu svatých a by svátek jeho od nynějška veřejně se slavil. Vy pak, již jste zvyklí poslouchati rozkazů této Stolice apoštolské a ctíti Boha ve svatých jeho, slavte památku sv. Bernarda na zemi, abyste přímluvou a zásluhou jeho dosáhli věčné odplaty v nebesích.«

Podobný list poslal papež králi francouzskému Ludvíkovi a řeholníkům clairvauxským, které zvláště napomínal, aby se vždycky ukázali hodnými syny velikého, svatého otce svého.

Byl tedy Bernard prohlášen za svatého jedenadvacet let po své smrti. Je to zajisté neobyčejný případ v dějinách církevních a důkaz veliké svatosti sluhy Božího. V prvních dobách křesťanských stávalo se ovšem velmi často, že sluhové a služebnice Boží, kteří pro svatou víru krev svou vycedili, hned po své smrti jako svatí byli ctěni; tomu však nemůžeme se diviti, protože v tehdejších dobách malá obec křesťanská byla skoro vždycky svědkyní mučenické jejich smrti. Později však nařídili papežové, aby ctnosti, učení, zázraky a vůbec veškerý život těch, kteří měli býti za svaté prohlášeni, napřed zevrubně se prozkoumaly, a teprve po dlouhých, opatrných zkouškách vyřkla nejvyšší hlava církve slovo rozhodující. Byl-li tedy náš sluha Boží za tak krátkou dobu po své smrti za svatého prohlášen, stalo se to, jak papež Alexander III. sám praví, jediné proto, že ctnosti jeho všemu světu byly známy.

Jaké úcty sluha Boží požíval, svědčí ta okolnosť, že sám náměstek Kristův, papež Innocenc III., složil modlitby pro mši svatou, která ke cti svatého Bernarda slaviti se měla. V těchto modlitbách dává papež z moci nejvyššího úřadu svého svatému Bernardu jméno učitele, jméno to, jímž církev svatá uctívá ony světce, kteří nejen svatostí života, nýbrž také učením svým vynikali. Název tento, svatému Bernardu daný, potvrdil v tomto století opětně papež Pius VIII. a nařídil, aby ke cti světcově sloužena byla mše svatá jako na svátky ostatních učitelů církevních. Avšak ještě jiného, mnohem čestnějšího jména dostalo se světci našemu. Nenazýváť ho církev svatá jen učitelem, nýbrž i otcem. Jméno »učitele« dává církev svatá těm, kdo vynikali svatostí života i výborným učením svým; jménem »otce« nazývá však jen ty světce, kteří vynikali svatostí a učeností, a zároveň žili v prvních stoletích křesťanských. Když tedy svatému Bernardu, jenž žil ve století dvanáctém, tohoto čestného názvu se dostalo, jest nám to důkazem, jak čisté, jak výborné bylo jeho učení, pro něž zasloužil připočten býti k oněm mužům velikým, již pro svatosť i moudrosť svou se stali pevnými sloupy církve svaté. A svatý Bernard, tento věrný

žák svatých otců, zajisté zasloužil, aby byl připočítán k otcům nejznamenitějším.

Jako svatý Ambrož, kázal též on pokání národům a králům; obrátil knížata a velmože tohoto světa a učinil z nich kajicníky.

Jako svatý Jeroným, byl též on světlem světa, k němuž o radu se utíkali učenci, knížata i králové, biskupové, ano i nejvyšší hlavy církve svaté.

Jako Řehoř Veliký, řídil též on celou církev svými podivuhodnými listy, svou apoštolskou horlivostí, svou moudrostí a učeností, a připomínal pastýřům stádce Kristova vznešené jejich povinnosti.

Jako svatý Augustin, byl též on tlumočníkem církve svaté ve věcech víry a hájil učení jejího proti kacířům s neobyčejným zdarem. Ne neprávem řečeno tedy o svatém Bernardu, že je sice »posledním z otců, ale prvním není neroven «

»Kdyby někdo,« praví Mabillon, »pochyboval o veliké učenosti svatého Bernarda, kdyby někdo nevěděl, jak hluboko vnikl do věcí nadpřirozených, ať si přečte jen jeho dvě řeči (80. a 81.) o velepísni Salomounově, v nichž mluví o Slově a o bytosti Boží, a pozná, že nikdo, ani před ním ani po něm, nepsal o tomto předmětu hlouběji a jasněji.«

A odkud čerpal tuto svou učenosť? Nejhlavnějším pramenem bylo mu Písmo svaté a knihy otců církevních. Spisy Bernardovy, jakož i listy jeho, nejsou vlastně než jakýmsi řetězem, sečlánkovaným z výroků Písma svatého, této knihy knih, a to právě jest příčinou, že všechna jeho díla čtou se tak mile. Jako pilná včelka ssál med ze knih Písma svatého, a sladkostí jejich oplývají také spisy jeho. Kdo chce poznati duši, zanícenou nejčistější láskou k Bohu, vezmi a čti spisy Bernardovy. Kdyby se nás někdo tázal, jaká je hlavní známka děl jeho, řekli bychom: Láska k ukřižovanému Spasiteli a ku svaté jeho Matce. Málo který světec psal o nich tak vroucně, málo kdo vylíčil nám je tak dojemně, jako svatý Bernard, učeník Kristův, syn Mariin. Ježíš a Maria, tato dvě jména byla vezdy v srdci jeho a v ústech jeho. O nich rozjímal, o nich mluvil; je učil znáti, je učil milovati. Kdyby nám nic jiného nebyl zanechal, než to, co o těchto dvou nejsvětějších osobách napsal, dosti by bylo.

Kéž také nás pohne příklad svatého Bernarda, velikého milovníka Ježíšova i Mariina, kéž také naše srdce chladná zahoří svatou láskou k ukřižovanému Spasiteli a k nejsvětější jeho Matce! V tomto znamení zvítězíme.

OBSAH.

Doba třetí. Politický život sv. Bernarda.

Doba čtvrtá. Život apoštolský svatého Bernarda.